

SON ŞEKLİ

Gelişmiş kapitalist ülkelerde:

B İ L İ M S E L

T E K N İ K

D E V R İ M

VE

- Ekonomik
- Sağlık ve
- Sosyal alanlara
- Çevre kirlenmesi
- Barış ve
- Silahlanmaya

Etkileri

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

G İ R İ Ş

Bilimsel-teknik devrim (BTD), 20. yüzyılın ikinci yarısının en önemli sosyal ve ekonomik olaylarından. Karmaşık bir yapısı olan BTD, üretim güçlerinin nitel ve nicel değişikliğini getirmekle kalmayıp, aynı zamanda, ekonominin teknik yapısını, çalışan insanların yapısını ve insanın üretim içindeki yer ve rolünü de göreceli bir biçimde değişikliğe uğratmaktadır. Üretim alanındaki teknik ve teknolojiye radikal değişimler, halkın sosyal ve mesleki eğitim yapısının oluşumu, BTD'i, onun kaynağını, arkasındaki körükleyici güçleri ve toplum üzerindeki etkilerini anlamaya ve tanımaya yetmez.

BTD, global bir görünüş taşımasına rağmen, belirli sosyal koşullarda kendisini, sosyal ve üretim ilişkilerinde hissettirmektedir. Onun etkileri, kapitalist toplumlardaki gelişen üretim güçleri ile üretim ilişkilerinin özel mülkiyet karakteri arasındaki çelişkileri giderek kızıştırmaktadır.

İşsizliğin artışı, diğer sosyal sorunların keskinleşmesi ve ekonominin militaristleştirilmesi bunların başlıcalarıdır.

Burjuva basın-yayın organlarının yılmadan yorulmadan savunduğu, bilimsel-teknik gelişmelerin (BTG), sosyal alanda sınıfsal çelişkileri "ortadan kaldırdığı" iddialarının gerçeğe ilgisi yoktur. Tam aksine, BTG'in kapitalist ülkelerde giderek artan bir biçimde kullanılması, sömürü mekânizmasının daha karmaşık ve kurnazca işletilmesini getirmektedir. En yüklü kârların ana kaynağını, çalışanların fiziksel gücüyle meydana getirdikleri verimden öteye, emekçilerin kalite, kafa emeği ve düşünce enerjilerinin sömürülmesi oluşturmaktadır. Bütün bunlar, ücret karşılığında bağımlı olarak çalışanların sömürülmesini arttırmakta ve böylece, emek-sermaye arasındaki uzlaşmaz ilişkiyi daha da keskinleştirmektedir.

Elinizdeki broşürün amacı, gelişmiş kapitalist endüstri ülkelerinde, BTD'in sosyal sonuçlarını sergilemek, değişik emekçi kesimleri üzerindeki etkilerini gösterebilmektir.

Özellikle Amerika (ABD), batı Avrupa ve Japon toplumundaki belirli büyük işyerlerinde çalışan emekçilerin yeni sömürü biçimini, BTG'in ortaya çıkardığı sorunların, sendikal hareketin sosyal tabanına olan etkilerini, ulusal ve uluslararası sendika yönetimlerinin, BTD'e bakış açılarını gösterebilmektir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

KAPİTALİZMDE BTD VE GÜNÜMÜZ GELİŞMELERİNDEKİ ÖZELLİKLERİ

BTD, 20. yüzyılın ortalarından itibaren tüm dünyada giderek güç kazanmıştır. Makinaların, el zanaatlarının yerini aldığı, 18. ve 19. yüzyıldaki teknik gelişmelerden farklı olarak, günümüzde, üretimin otomatikleştirilmesi dönemine geçilmektedir. Makinaların alışagelmış işlevlerine ek olarak, üretimde eskiden insan tarafından yapılan, kontrol ve işin birbirine zincirlemesine bağlı olarak yönlendirilmesi işlevini elektronik araçlar üstlendi. Bunlardan bazıları, sayısal yönlendirme programları, yapılan işin kalitesini kontrol eden otomatik sistemlerdir. Yeni enerji kaynakları, ham maddeler, yeni teknolojik olanaklar ve öncelikle bio-teknolojisi ve uzay araştırmaları giderek daha da önem kazanmaktadır. Bütün bunlar, üretimin teknik olanaklarını temelden değiştirmekle kalmakta, aynı zamanda, çalışma akışının karakterini de belirgin bir biçimde değişikliğe uğratmaktadır.

Bugün yaşadığımız BTG, insanlık tarihinin yasal dönemidir. Fakat, BTG'in görünüm ve kullanım biçimi, gelişimi ve etkinliği, sosyalist ve kapitalist ülkelerde temel olarak değişiktir. BTG'in kazanımları, kapitalist düzende, toplum çıkarlarını çoğu kez olumsuz etkilemektedir. Bu kazanımlar, tekelleri burjuvaziye daha da geliştirmekte, palazlandırmakta, aynı anda emekçilerin sosyal ve ekonomik durumlarını kötüleştirmekte, sömürüye dayalı toplumun kendi içindeki ilişkilerini daha da keskinleştirmektedir.

DIŞI YENİ - İÇİ ESKİ

Burjuva sosyolog ve ekonomistleri, BTG'in hızla büyüdüğüne işaret ederek, Marks'ın "kapitalist üretim ilişkileri ile üretim güçlerinin gelişme durumunun dengeli olmadığı" tezinin "modasının geçtiğini", özel sektör girişimlerinin toplumun tüm sosyal kesimlerinin "yararına" olan BTG'in bugünkü kazanımlarının gerçekleşmesi ortamının güvencesi olduğunu iddia etmektedirler.

Eldeki belgeler, bunun tam aksine, kapitalist ülkelerdeki BTG'in, istedikleri gibi kullanmaları için, ekonomiye egemen tekellerin

emrine verildiğini göstermektedir. Bu tekeller emekçi çıkarlarını gözardı etmektedirler. Verimi giderek artan üretim güçleri ile bu gücün, somut olarak tekellerin çıkarları doğrultusunda kullanılmasından doğan uçurum her gün biraz daha derinleşmektedir. Görünen odur ki, kapitalist üretim ilişkileri 100 yıl öncesinde olduğu gibi, bugün de üretim güçlerinin büyümesini yavaşlatmaktadır.

Büyük tekeller, geçtiğimiz yüzyılda olduğu gibi, günümüzde de bilimsel gelişme ve buluşların insanlık yararına kullanılmasını çoğu kez engellemektedirler. ABD, İngiltere ve diğer bazı kapitalist ülkeler, insanlık yararına kullanılması amacıyla, su gücüyle çalışan santrallerin yapılmasına, atom enerjisinin geliştirilmesine, kitle iletişim araçlarının hizmete sokulmasına, uzayda ve denizlerde yapılacak olan deneme ve araştırmalara, BTG'ler açısından, olumlu sonuçlar alınması ihtimali şüphe götürmez olduğu halde yıllardır karşı çıktılar.

"Teknolojik gericilik" olarak isimlendirebileceğimiz bu tür tutumun nedeni, tekellerin elinde bulunan belirli üretim maddeleri ve hizmetler sektörünün: Belirli rizikoyu da beraberinde getiren, büyük sermaye yatırımını gerektiren teknik yenileme ile tehlikeye girebileceği şeklinde izah edilebilir. Tekellerin, rakipleri yararlanmasın diye, ellerindeki yeni buluş patentlerini gizleyip, piyasaya açıklamadıkları, daha "elverişli" bir anı bekledikleri az rastlanan olaylardan değildir.

GENERAL MOTORS (GM) OTOBÜSLERE SAVAŞ İLÂN EDİYOR

Gelişmeleri engellemenin en açık örneğini otomobil tekelleri, bunların en büyüğü olan, GM vermektedir. Bu tekeli, onyıllar boyu kendi çıkarları doğrultusunda, elinden gelen her türlü fırsatı, olanağı kullanarak, kamu kitle taşımacılığını, öncelikle, tramvay ve otobüs hatlarındaki gelişmeleri engellemiştir.

GM'un kendi çıkarları doğrultusundaki hesabı açıktır: Bir otobüsün kitle taşımacılık hizmetlerine girmesi 50, bir elektronik tünelin hizmete girmesi ise 1000 otomobilin satın alınıp, kullanılmasını engellemektedir.

ABD'li bilim adamı D. Carr, bu konuda şöyle diyor: "Otobüs veya elektrikli tünellerin yerine, otomobil veya benzeri araçların kullanılması, tekellerin kârlarını 10 kat, hatta 30 kat daha arttırmaktadır. GM, kârlarını daha da arttırmak için, ABD'nin tüm otobüs, tünel ve tren sistemini dağıtmak zorundadır. Görüleceği gibi, bu uğraşları bugüne kadar başarılı sonuçlar vermiştir."

Kapitalist toplumun uygulamaları, Lenin'in şu sözleriyle doğrulanmaktadır: "Geçici süre için de olsa, tekel fiyatlarının uygulanması, ileriye yönelik teknik ve buna bağlı olarak diğer gelişmeleri belirli oranda da olsa yokeder ve bunun sonucu olarak da, teknik gelişmelerin yapay olarak durdurulmasının ekonomik tabanı ortaya çıkar."

Burjuva sosyolog ve ekonomistleri, tekellerin özel mülkiyet girişimlerini göklere çıkarırken, küçük ve orta büyüklükteki firmaların, bazı kere dev tekellerin tepkileriyle karşılaşan icad ve buluşlarının da olduğunu gözardı etmektedir. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki, 20. yüzyıldaki buluş ve icadların yarısı küçük firmalar veya kendi başına iş yapanlarca yapılmıştır. 80'li yılların başlangıcında, 50 işçiden daha az işçi çalıştırılan küçük ABD firmalarının yeni buluşları, büyük tekellere oranla 17 kat daha fazladır. Federal Almanya'da (FAC), önemli buluşların % 56'ı küçük ve orta büyüklükteki firmalarca yapılmıştır.

KÜÇÜK İŞLETMELERİN YAŞAMASI

Küçük ve orta büyüklükteki firmaların yaşaması, ayakta kalabilmesi, BTG'in hızla geliştiği günümüzde daha da zorlaşmaktadır. Kapitalist sistemin yasası olan kâr hırsı, büyük tekelleri, gereğinde ekonomik ve üretim tekniği ile ilgili önlemleri frenmeye, geriye itmeye, BTG'in önüne yapay engeller çıkarmaya ve bu alandaki gelişmeleri bilinçli bir şekilde durdurmaya sevkdebilmektedir.

Bu nedenledir ki, bilimsel teknik icad ve buluşlarını büyük tekellere "hediye" etmek zorunda kalan bir dizi küçük ve orta büyüklükteki firmanın iflâs etmeleri, büyüklerce yutulup satın alınmaları rastlantı değildir. Ayrıca, büyük tekeller bu icad ve buluşları gereği halinde piyasaya çıkarmamaktadırlar.

Son dönemlerde taktik değiştiren büyük sermaye, küçük firmaları eskisi kadar baskı altında tutmamakta, iflâsa itmemekte, onlarla "birlikte" çalışmayı tercih etmektedirler. Meydana gelebilecek her türlü olaya anında tepki gösterebilmek için çabukluğu, esnekliği gerektiren günümüzdeki BTG, üretimin merkezi olmayan metodlarla sürdürülmesini giderek artan bir oranla dayatmaktadır.

Küçük, fakat seri halde üretim, ana üretim için gerekli parçaların üretimlerinin büyük tekellerce yan kuruluşlara, yani küçük ve orta büyüklükteki firmalara sipariş edilmesi, günümüzde giderek artmaktadır.

Belirli kapitalist ülkelerde tekellerin, küçük ve orta büyüklükteki firmaları desteklemelerinin, onları teşvik etmelerinin nedeni budur. FAC'de hükümetin koalisyon ortağı FDP'nin orta katmanlara ağırlık vermesinin, onların sözcülüğünü üstlenmesinin altında yatan gerçek budur.

Bazı burjuva bilimcileri bu gelişmelerin, Marksist-Leninist temel ilke olan: "Gelişmelerin, kapitalist üretim biçimini merkezileştirdiği ve tekelleştirdiği" tezini çürüttüğü uydurmacasını yaymaktadır. Araştırmalar, orta katmanların dev tekellerle içiçe olduğunu ve onlarla çalıştıklarını göstermektedir.

1100 büyük firma, Japonya'da endüstri mallarının yarısını üretmektedir. Diğer yarısını ise, sayıları 5 milyonu bulan, küçük ve orta büyüklükteki firmalar üretmektedir. Bu arada, üretim şartlarının ve üretilenlerin fiyatlarının büyük tekellerce dikte ettirildiğini söylemeye gerek var mı?

Sözümüne kendi başlarına bağımsız çalışan orta katmanlar, büyük firmalara karşı çıkmanın, onların belirlediği şart ve fiyatlara "evet" dememenin kendileri için iflâs demek olacağının ve büyük firmaların ilişkiyi keserek, kendilerini işsiz bırakabileceklerinin bilincindedirler.

Bu durum sadece Japonya için geçerli değildir. Egemen çevreler kapitalist ülkelerdeki orta katman firmaları ne kadar ön plâna

çıkarmak isterlerse istesinler, gerçek olan, onların "kendi başlarına, bağımsız" çalışmalarının giderek azaldığı, büyük tekellere olan bağımlılıklarının o derece arttığıdır. Ve büyük tekellerin BTD'in kazanımlarını insanlık yararına değil, kendi çıkarları doğrultusunda ve gereği kadar, dozunu belirleyerek kullanmaları giderek anlam kazanmaktadır.

Karl Marks'ın: "Kapitalistler için, üretimdeki büyümenin teknik gelişmeler sonucu olmasının mutlaka ve her zaman önemli olmadığı, çoğu kez ve gerekirse, insanlık düşmanı yollarla da olsa, kâr elde etmek için başka biçimler deneyebilecekleri" tezi, bugün her zamankinden daha güncel ve geçerlidir.

EĞER İNSAN MAKİNADAN UCUZSA!

Gelişmiş kapitalist ülkelerde, BTD'in kazanımlarından yararlanma konusunda tekellerce sorulan ve yanıtlanan soru, üretimin kimlerle ve hangi koşullarda yapılırsa daha ucuza geleceği ve daha fazla kârın sağlanabileceğidir.

Tam otomatikleşmenin ekonomik açıdan her zaman kârlı olmadığını itiraf eden, ABD Ulusal Endüstri Birliği, "canlı bir parçanın" (burada kastedilen insandır, D.) uzun yıllar makinist olarak her kalıba sokulup, gerekli yerlerde, istenildiği gibi kullanılması, çoğu kez, karmaşık teknik bir makinadan çok daha kârlı oluyor" demektedir. İnsanı karmaşık teknik makinadan daha ucuz ve üretim için daha elverişli gören, insanlık düşmanı kapitalist mantık, bununla gerçek yüzünü sergilemektedir. Kapitalistler için burada sözü edilen işçi insanın çektiği, üretimde "canlı bir parça" rolü oynadığı hiç, ama hiç önemli değildir. Onlar için önemli olan kârın giderek ve hızla büyümesidir.

Dev tekellerin en alt düzeydeki teknik olanaklarla üretimi sürdürdükleri, gelişmeleri bilinçli olarak engelleyip, gericiliği ayakta tuttukları yolunda daha bir dizi örnek verilebilir.

İnsan sağlığını ve kazalardan korunma konusunda her türlü güvenceyi yitirmiş eski makinalarla, en basit ve gerici biçimde, 19. yüzyıldan kalma en kaba sömürü metodlarıyla çalışan "küçük

işyerlerinin" özellikle son yıllarda ABD, Fransa, FAC, İtalya ve diğer kapitalist ülkelerde yeniden ortaya çıktığı izlenmektedir. Bu tür işyerleri sahipleri, büyük tekellerin verdiği siparişleri, mevcut yasaları en kaba bir biçimde çiğneyerek yerine getirmektedirler. Buralarda çalışan insanlar, her türlü sosyal güvenceden yoksun olarak, çoğu kez kaçak ve en düşük ücretle çalışmaktadırlar. Burada kârlı çıkan, çalıştırdığı işçilere düşük ücret dışında hiç bir güvence tanımayan, işyeri sahipleridir.

Bu tür işyerleriyle ilişkileri olup olmadıkları sorulan tekeller, her türlü ilişkiyi reddetmekte ve böyle bir şeyin olmadığını söylemektedirler.

ABD'nin tanınmış şehirlerinden, New York'ta, bu tür binlerce işyeri vardır. Mahzenler, dar sokaklardaki evler, terkedilmiş eski binalar, garaj ve benzeri yerlerdeki penceresiz, havasız, güneş görmeyen bu pis kokulu yerlerde büyük firmalara, tekellere üretim yapılmaktadır.

Buralarda "küçük" kazalar önemsenmez. Sosyal güvence yoktur. Günlük, haftalık ve aylık iş süresi patronun "insafına" kalmıştır. İşe alınan ve çıkartılanların hesabı sorulmaz. İnsan sağlığı, iş güvenliği ve hatta insanın canı "pamuk ipliğine" bağlıdır.

Özellikle ABD emperyalizminin, bunun yanında, İngiliz, FAC tekellerinin iliklerine kadar sömürdükleri Güney Afrika'daki kara derililerin, bu ülke tekellerinde resmen işçi statüsünde çalışmalarına rağmen, kaza sonucu yaşamlarını yitirenlerin hesabı sorulmaz. Sorulsa bile yanıt alınmaz, daha doğrusu, onlar hesap vermezler. 1986 yılında Güney Afrika altın ve maden ocaklarındaki çökmeler sonucu 800 karaderili işçi yaşamını yitirmiştir. Bu ocaklarda en iyi işlerde çalışanlar beyazlar, en kötü, pis ve tehlikeli işlerde çalışanlar da karaderililerdir. Buna rağmen beyazların ücreti, karaderililerin ücretinin tam 5 katıdır. Ücretlerin artırılması ve çalışma koşullarının insancillaştırılması için, Ağustos 1987'de greve giden Güney Afrika'lı işçiler belirli kazanımları elde edebilmek için kurbanlar vermişler, ırkçı hükümetin polisi ve ABD tekellerinin işyeri polisinin kurşunlarına

hedef olan 9 arkadaşını yitirmişlerdir.

Yapılan araştırmalar göstermektedir ki, mahzen gibi havasız bu tür yerlerde çalışan işçiler, onları çalıştıran tekellerdeki işçi ücretlerinin ancak 3'te birini almaktadırlar. Aynı araştırmalar, işçilerin günde 9, 10 saat çalıştıktan sonra elindeki işi evlerine götürüp, orada da çocuklarıyla birlikte yaptıklarını gösteriyor.

Bu tür "illegal üretimde" İngiltere, FAC, İtalya, ABD, İspanya ve diğer kapitalist ülkelerde binlerce işçi çalıştırılmaktadır. Bu işçilerin çoğunluğunu, karaderililer, kadınlar, çocuklar ve göçmen işçiler oluşturmaktadır.

Teknik gericiliğin en açık örneğini, batılı sosyolog ve ekonomistlerin günümüzdeki gelişmelerin övgü örneği olarak göstermeye çalıştıkları Japonya'da görmekteyiz. En modern tekniğe sahip tekellerin bulunduğu bu ülkede, binlerce küçük ve orta büyüklükteki işyeri, en eski, en geri teknik makinalarla çalışmakta, üretim yapmaktadırlar. Büyük işyeri ve tekellere oranla bu tür işyerlerinde: Üretim kapasitesi düşüktür, çalışma koşulları daha kötüdür ve işçi ücretleri büyük firmaların % 50 - 60'ı kadardır.

ABD'de yayınlanan "Time" dergisine göre: "Japon emekçilerinin ancak 3'te biri modern işyerlerinde çalışmakta olup, geri kalan 3'te 2'si, tarih kitaplarındaki 17. yüzyıl metodlarının, günümüzde uygulandığı atölyelerde çalışmaktadırlar."

"Time" dergisi verdiği sayılarda, Japon tekellerinin insanlık dışı rekabet metodlarını, ücretlerin yapay olarak nasıl düşük tutulup, üretilen Japon mallarının fiyatlarının nasıl ve neden ucuza maledildiğini ve bunun sonucu olarak da ABD mallarının dünya piyasasında nasıl arka plâna itildiğini belgelemektedir.

"Time" dergisi aynı metodların bir dizi ABD firmasında da uygulandığını, hatta BTG'ye örnek olarak gösterilmeye çalışılan ABD tekellerinde de, teknik gericiliğin görüntü biçimleri olduğunu söylemektedir.

ABD'nin tanınmış tekellerinden, General Elektrik'in (GE) genel başkan yardımcısı J. Baker, teknik gelişmelerin, elektronik bilgi toplama ve değerlendirme tesislerinin üretimde kullanılışının hızla geliştiğini belirtiyor. Fakat bunların yapıldığı yerleri gezen ziyaretçiler, her yerde eskimiş makinalar, verimli olmayan üretim akışı, düşük kalite, dar, havasız çalışma yerleri ve çöp yığınlarının biriktiği çevreyle karşılaşılıyorlar.

ABD tekelleri, yeni teknik gelişmelerin ve özellikle bilgisayar tesislerinin bol bol reklâmını yapıp, bunların geleceğin "ümidi" olduğunu söylemektedirler. Fakat aynı tekeller, eskimiş makinaların yerine bunların kullanılmasına yanaşmamaktadırlar. Zira, bu tür makinalar ve alışıla gelmiş çalışma metodları, sömürünün artması, ücretlerin düşürülmesi ve fazla mesai yoluyla yüksek kâr oranının güvencesini oluşturmaktadır.

Bu tür uygulamalar diğer kapitalist endüstri ülkeleri için de geçerlidir. Örneğin, ekonomistlerin hesaplarına göre, Fransa'da varolan yeni tekniğin tüm kapasitesinin % 30'nun daha azından yararlanılmaktadır. Bu durum belirli orana kadar yeni tekniğin, makina ve tesislerin kullanılmaya başlanmasında karşılaşılan güçlüklerle izah edilemez. Örneğin, uçak, bilgisayar üretimi ve benzerlerinde kullanılacak mekânîk parçaların % 75'i küçük firmalarda yapılmaktadır. Bu durumda, otomatikleşme pahalıya malolacaktır. Aynı durum, robotların kullanılması için de geçerlidir.

Fakat pratik deneyler tekellerin, BTĐ'in kazanımlarının kullanılmasında göreceli çıkarları olduğunda, ne kadar karmaşık olursa olsun her türlü zorluğu ve her çeşit sorunu başarıyla çözdüklerini göstermektedir.

Buna bir örnek verelim: ABD tekelleri, 60'lı yılların ortalarına kadar Kaliforniya eyaletinde meyva, sebze toplama işlerini ucuz işgücü olduklarından Meksikalı köylülere yaptırdılar. Gerçi bu dönemde domates toplama makinaları vardı ama, buna rağmen domates elle toplanıyordu. Uzun yıllar süren bu uygulama, Meksika'dan mevsimlik işçi getirilmesinin yasalara aykırı olduğu saptanıp, yasaklanmasının hemen ardından durduruldu ve tarım işleri makina-

laştırıldı. 60 kişinin işini yapan bir domates toplama makinasının sayısı bir yıl içinde 3 kat artıverdi.

İNSAN YERİNE MAKİNA

Üretimin en basit şekliyle yapıldığı dönemlerde, mekânikleşme insan gücünün yerini almıştı. Fakat yeni teknik, otomatikleşme, makinalara insanın yerini temelde alma olanağını veriyor.

İşçi-emekçileri sömüren patron, bu sömürüyü bilinen iki yoldan arttırıyor. Yani, işçiye daha yoğun ve daha uzun süre çalışmaya zorunlu kılıyor. Diğer bir deyişle, mutlak artı değer in büyümesini sağlama veya yeni tekniğin kullanılmasıyla üretim masraflarının kısıtlanması, yani değişken artı değer in arttırılması yoluyla.

2. Dünya savaşından sonraki yıllarda, mutlak artı değer in büyüme olanakları çeşitli nedenlerle yavaş yavaş da olsa azaldı. (Dünya piyasasında rekabetin artması, işçi sınıfı hareketinin başarıları, sosyalist ülkelere karşı girilen rekabet ve benzeri). Tekeller, bu koşullar altında en yüksek kârları elde etmek için yüksek randıman gücü olan makinaların ve tesislerin kullanılmasını denediler. Diğer bir deyişle, değişken artı değer in arttırılmasına ve yeni ek artı değer ler kazanma yoluna başvurdular. Bu nedenlerle, gelişmiş kapitalist endüstri ülkelerinde, özellikle son yıllarda eski makina ve tesislerin yerini, hızla yeni modern makinalar ve öncelikle de mikro-elektronik, enerji ve materyal tasarruf eden teknik aldı. Bilimsel tekniğin kazanımlarının üretim alanlarında kullanılmaya başlanması, üretim kapasitesinin hızla büyümesini getirdi. (Bakınız: Tablo 1)

BAZI KAPİTALİST ÜLKELERDE ÜRETİM ARTIŞI

(Ölçü: 1960'a göre 100) - T a b l o 1

Yıl	ABD	Fransa	FAC	Japonya	İngiltere
1965	124	129	138	151	120
1970	132	176	171	280	143
1975	156	221	223	387	170
1976	169	283	274	565	179
1982	173	307	287	580	212

Bu tablodan da görüleceği gibi, üretimde büyüme çeşitli ülkelerde değişik biçimlerde gelişmiştir. Örneğin, Japonya'da 6 kat, Fransa'da 3 kat, İngiltere'de sadece % 112 ve ABD'de % 73 oranında olmuştur.

Üretimin büyüme hızı eskiye oranla artmasına rağmen, 70'li yılların ikinci yarısında yavaşladı. Bazı batılı sosyolog ve ekonomistler, bunun üzerine Karl Marks'ın "kapitalist ekonominin yaşama yeteneği olmadığı" tezinin "eskimiş ve geçersiz" olduğu iddiasını ileri sürdüler.

Karl Marks, kapitalist ekonominin yaşama yeteneğinin olmadığını hiç bir zaman iddia etmedi. Tam aksine, "kapitalizm teknik olanaklarını daha da geliştirmek, üretim güçlerini şeklen değiştirmek için her türlü uğraşmayı verecektir" saptamasını ilk kez yapan Marks'dır. Marks devamla, "burjuvazi, üretim araç ve güçlerini sürekli olarak yenilemezse yaşayamaz. Kapitalizmde üretim güçlerinin gelişmesi, kaçınılmaz olarak tüm sosyal ve ekonomik çelişkileri de keskinleştirecektir. Yani bir yanda zenginlerin ve refahın olduğu bir kesim, diğer yanda da toplumda sefaletin büyüdüğü bir kesim" demektedir.

YENİ KARLAR - YENİ KISITLAMALAR

Tüm veriler göstermektedir ki, tekeller ve onlarla işbirliği içinde olan egemen güçler, kapitalist toplumlarda, BTG'in kazanımlarının çoğunu kendilerine maletmektedirler. Kapitalin tekelleştirilmesine hız verilmesi, bunun somuttaki görünüşüdür. Kapital giderek artan bir hızla ve oranla ülkelerin sınırlarını aşmakta ve dünyada en güçlü şekline dönüşmektedir. Örneğin, 50'li yılların başlangıcında dünyada aktif mevduatı bir milyar doları geçen 4 tekel vardı. 25 yıl sonra, yani 1977'de bunların sayısı 97 kat artarak, 387'ye yükseldi. Günümüzde bu tekellerin sayısı 400'ü aşmıştır. Bunlar, kapitalist dünyadaki tüm tekellerin % 0,002'sini oluşturmalarına rağmen, ellerindeki güç dev boyutlardadır. Örneğin, tüm işgücünün 3'te 2'i ve aktif mevduatın % 70'i onların elindedir.

Burjuva ideologları ne kadar aksini iddia ederlerse etsinler, BTD kapitalist ülkelerde tekelci burjuvazinin (özellikle en ileri kapitalist ülkelerde) gelişmesini körüklemektedir.

1971'den 1982'ye kadar üretimini yeni teknikle donatan 50 uluslar-ötesi tekel, çalıştırdıkları her işçi başına kârlarını % 330 arttırdılar. Bu gelişmeye paralel olarak, aynı dönem içinde iflâs eden küçük ve orta büyüklükteki firma oranı patlama derecesinde arttı. İflâslar daha sonraki dönemlerde de, belirli kapitalist ülkelerde orta katmanların sayıca artmasına rağmen sürdü. Kapitalin belirli ellerde yoğunlaşması ve tekelleşmesi işlevi günümüzde de sürmektedir. Aynı şekilde, iflâsların da giderek artması, batılı ülkelerdeki günümüz gelişmelerinin açık bir görüntüsüdür.

ORTA KATMANLAR BATMAKTA

Reagan'ın 5 yıllık yönetim döneminde, ABD'de iflâs eden çiftçi sayısı 150 bin'dir. ABD büyük firmalarının, kayıtlara geçmiş iflâs sayısı sadece 1983'te 31.300'dür. Bundan 11 yıl önce, yani 1977'de kayda geçen iflâs sayısı ise 10 - 11 bin'di. 1986'nın ilk 6 ayında sadece FAC'de iflâs eden firma sayısı 19 bin'dir.

Burjuva kalemlşörleri bir yanda kapitalist ülkelerdeki "yaşam düzeyinin yükseldiğini" yazarken, diğer yanda da, kapitalizmin kendi içindeki çelişkisini, yani emek-sermaye çelişkisini unutturmaya çalışarak, onun yerini değişik uluslar ve ülke içindeki gruplar arasında uyum ve birliğin almasına çalışmaktadırlar.

"YAŞAM DÜZEYİNİN YÜKSELMESİ"

EMEKÇİLER İÇİN MASALDIR

Yaşam düzeyinin yükselmesi konusunda iyimser sözlerin gerçekten belirli gerekçelere dayanıp dayanmadığına, emekçilerin gözüyle bir bakalım. Bunu yaparken de, yaşam düzeyinin yükselmesinin, çeşitli ekonomik ve sosyal araştırmalarla BTD'e bağlanan kısmından başlayalım.

Objektif olarak: İşgücü değerinin artması, insanın sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının artması, hizmetlerin büyümesini getirecektir.

Yani, emekçilerin ve onların aile fertlerinin kullandığı mal ve hizmetlerin artması, bunun sonucu olarak da, yaşam düzeyinin yükselmesi.

Ücretli emeğin büyük bir kısmı, telefon, radyo, televizyon, otomobil gibi, uzun ömürlü bir dizi malı kullanmaktadır. ABD'de 1919 yılında günlük üretim maddeleri ve hizmetlerden oluşan paket 145 parçadan ibaretti. Bu durum, 1974'te 400 ve 80'li yıllarda da 2 bin parçaya yükseldi.

Kapitalizm eğer, emekçilerin artan ihtiyaçlarına karşı, onların yaşam düzeylerini sürekli düşürerek, ücretlerin satın alma gücünü ona göre düzenlemeseydi, zaten görevini yapmamış olurdu. BTD, belirli oranda da olsa bu gelişmeye araç olarak kullanılmaktadır. Çünkü yeni teknik ve tesislere büyük paralar yatıran patronlar, kârda azalma olmaması, yani kârdan zarar etmemek için bu tür harcamaları işçi ve emekçilerin sırtına yüklemek istemektedirler. ABD Resmi Araştırma ve İstatistik Dairesi'nin açıklamalarına göre, ABD'de: En hızlı gelişen ve teknik gelişmelerin en çok kullanıldığı 20 endüstri dalındaki bir işçinin yıllık kazancı, alışagelmış teknolojinin kullanıldığı 20 endüstri dalında çalışanlardan 5 bin dolar daha azdır. Ayrıca, yeni teknikle geliştirilmiş endüstri alanındaki patron kârlarının oranı diğer alanlara oranla çok daha yüksektir.

Sermaye ile içiçe olan burjuva devlet organları ve yasa yapıcıları, bütçe plânlama ve vergilendirme sistemleriyle bu ortamın emekçilere olan olumsuz etkilerini daha da arttırmaktadırlar.

VERGİLERİ KİM VERİYOR?

ABD halkının nüfustaki ve ödenen vergilerdeki paylarına bakacak olursak, ortaya şöyle bir tablo çıkar: ABD'de halkın zengin bölümü 1945'te tüm vergilerin % 41'ni öderken, bu oran 1980'de % 21'e düşmüştür. Dar gelirli işçi ve emekçilerin tüm vergideki payı ise, % 59'dan % 79'a yükselmiştir. Bu rakamlar, vergi sisteminin tekellerin istemleri doğrultusunda işletildiğinin en açık bir örneğidir.

SOSYAL YARDIMLAR KISITLANIYOR

70'li yılların sonundan itibaren bir çok kapitalist ülkede, halkın yaşamsal gereksinimi olan bir dizi yardım ödenekleri göreceli bir biçimde kısıtlandı veya tamamen kaldırıldı. Yardım alma koşul ve şartları oldukça zorlaştırıldı. Bu, yardım alanların sayılarının azalmasını getirdi.

ABD'de, 1974 - 75 yıllarında işsizlik yardımı alanların oranı % 60 iken, bu oran 1982'de % 40'a düştü. Yardım ödeme süresi 1981 ve 1982'de iki kez kısıtlandı. Diğer kapitalist ülkelerde de benzeri sınırlama ve kısıtlamalar getirildi.

Enflasyon hızı giderek arttı. 1967 - 1984 yılları arasında artan hayat pahalılığı nedeniyle fiyatlar ABD, Japonya ve Kanada gibi ülkelerde 3 kat ve aralarında FAC'nin de bulunduğu Avrupa Topluluğu (AT) ülkelerinde 3,5 kat arttı.

ENFLASYON GERÇEK ÜCRETLERİ BASTIRIYOR

Hizmetler ve tüketim maddeleri fiyatlarının baş döndürücü bir hızla yükselmesi, gerçek ücretlerin büyümesini yavaşlattı ve hatta bazı ülkelerde gerilemesine yolaçtı.

FAC sendikalarına yakın yayın organlarından "Welt der Arbeit" gazetesinin verilerine göre, FAC işçi ve emekçilerinin 1984 yılı gerçek ücretleri, 1978'den daha düşüktür. 1985'te ise, % 2,2 oranında daha da geriye gitmiştir.

İngiltere işçi ve emekçilerinin 1983 gerçek ücretleri, 1976 yılının düzeyine inmiştir. Fransa, İtalya ve Japonya gibi kapitalist ülkelerdeki yıllık ortalama gerçek ücret büyümesi, 1978'den 1981'e kadar olan dönemde, 1971'den 1977'ye kadar olan döneme oranla sadece % 30 olmuştur.

ABD emekçilerinin yaşam düzeyleri enflasyon artışlarıyla olumsuz etkilenmiştir. 1983 yılının ortalarında ülke ekonomisi kriz dönemini belirli oranda da olsa atlatarak, gelişme devresine girdi. Fakat, ABD emekçilerinin gerçek ücretlerinde 1973'ten 1984'e kadar % 11 gerileme oldu. Bunun nedeni, ücret artışlarının yavaşla-

ması ve enflasyonun hızla artışıydı. Buna ek olarak, devletin resmi rakamlarıyla açıklanan yoksullar sayısı, ABD'de 1977'de 24,7 milyon iken, 1980 yılı ortalarında 35 milyona, 1987'de de 38,7 milyona yükseldi. Aynı dönem içinde tekellerin kârları 1,7 kez arttı.

BTD'in kazanımlarının tek yönlü olarak emekçiler aleyhine kullanılmasının hızlandırılması, böylece 70'li yılların sonunda, 80'li yılların başında emekçilerin yaşam düzeylerinin düşüşüyle birlikte gelişti. Burjuva devletlerinin ve tekellerin, işçi-emekçi ücretlerinin yükselmesini önleme, en azından dondurma uğraşları bunun değişik görüntüleri arasında en somut olanlarından.

SÖMÜRÜ TALANI

Kapitalist toplumlardaki sosyal uçurum giderek derinleşmekte, farklılık daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin, ABD'de en zengin ailelerin % 1'nin serveti, dar gelirli tüm ailelerin % 80'nin sahip oldukları servetin toplamından % 50 daha fazladır.

Veriler göstermektedir ki, BTD, kapitalist ülkelerde sosyal ayrılıkları giderek keskinleştirmekte, gelir, kâr ve özel mülkiyetin dağılımındaki eşitsizliği körüklemekte ve giderek zengin ile yoksul arasındaki dengesizliği daha da derinleştirmektedir.

Fakat dikkat edilmesi, üzerinde vurguyla durulup, altı çizilmesi gereken nokta şudur: Buraya kadar anlatılan ve bundan sonra da anlatılacaklarda karşı çıkılacak, yargılanacak ve insanlık adına mahkûm edilecek olan BTD'in kendisi değil, onun kapitalist toplumlarda, tekellerin elinde, işçi-emekçilere karşı, tüm insanlığa karşı kullanılış biçimidir.

İşçi-emekçilerin ve tüm insanlığın çalışma ve yaşama koşullarını kolaylaştıran, insan onuruna yaraşır bir biçimde kullanılan, ekonomik, sosyal, kültürel nimetlerinden tüm insanlığın yararlandığı BTD'e neden karşı çıkılsın ki? Dolayısıyla, işçi-emekçilerin ve tüm insanlığın karşı çıktıkları BTD'in kendisi değil, onun buraya kadar ve bundan sonra sıralanacak kullanılış biçimi olmalıdır.

İşçi-emekçilerle, patron gelirleri arasındaki ortalama gelir artış farkı, 1950 - 75 arasındaki 25 yıl içersinde ABD'de 4, Fransa'da 6 ve Japonya'da 10 katına çıktı. Bu olumsuz gelişme, özellikle son 10 yılda daha da derinleşti. Günümüzde emperyalist ülkelerin tüm ulusal zenginliklerinin % 75 ile 80'i, aralarında ve zenginlerin bulunduğu % 5 ile 7'yi bulan azınlığın elindedir.

Sosyal dengesizlik çeşitli alanlarda değişik şekillerde, fakat en kaba bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Burjuva sosyolog ve ekonomistleri bile bu gerçekler karşısında, tekellerin mutlu azınlığı ile, en geniş halk yığınları arasında giderek büyüyen ve derinleşen sosyal uçurumu gizleyememektedirler. Fakat aynı çevreler durumu "kurtarabilmek" ve olumsuz gelişmeleri maskeleyebilmek için yönetici-idari personel ile, işçi-emekçiler kesimi arasındaki yaşam düzeyi farkının giderek "kaybolduğunu" çünkü, BTD'in, kendisini kurs ve seminerlerle geliştiren herkese açık olduğunu, isteyenin ücretini ve dolayısıyla da yaşam düzeyini bu yollarla arttırabileceği uydurmacasını yaymaktadırlar. Bu tür iddiaların ne kadar tutarsız ve geçersiz olduğu, somutta uygulanmak istendiğinde ortaya çıkmaktadır. Örneğin, 70'li yılların sonlarında, ABD'de işçi ücretleri ortalaması, yönetici-idareci pozisyonunda olanların aylığının % 13'ünü oluşturmaktaydı.

Özellikle tüm ABD elektronik üretiminin yarısının yapıldığı Kaliforniya'da işçi ücretleri, diğer yerlere oranla daha farklı ve düşüktür. Burada organizatör, yönetici ve elektronik mühendisleri astronomik ücretler alırken, işçi ücretleri, tüm ülke işçi ücretleri ortalamasına göre, çok düşüktür. Dolayısıyla, kendisini geliştirip, BTD'e ayak uyduran işçinin önünün açık olduğu, ücretini yükseltebileceği uyutmacadan başka bir şey değildir.

İŞÇİLER BİRLİK OLMADIĞI SÜRECE!

BTD'in tek yönlü, çalışanlar aleyhine kullanılması, çelişkileri iş piyasasında da derinleştirmektedir. Bunun somut görüntüsü olarak: Bir yanda işsizlik oranının düşük olduğu, yüksek kaliteli ve dolgun ücretli kesim, diğer yanda ise, düşük ücretli ve hatta belirli sürelerde çalışan "illegal endüstri" emekçilerinin ol-

duğunu gösterebiliriz.

BTD'in tek yönlü, çalışanlar aleyhine kullanılması aynı zamanda, halkların ırk, azınlık ve benzeri gruplar arasındaki gelişmeleri de derinleştiriyor. Bunun en canlı ve somut örneğini günümüz koşullarında, ABD'de görüyoruz.

ABD'de 80'li yılların başlarında karaderili bir ailenin ortalama geliri, beyazlardan % 44 daha düşüktü. ABD resmi makamlarının araştırmalarına göre, karaderili ailelerin % 31'i, beyazların ise, % 9'u resmi yoksulluk sınırının altında yaşamaktadırlar. Aynı işi yapan kadın, genç ve yabancı uyruklu işçiler, diğerlerine oranla aynı ücreti alamamaktadırlar. Her şeyin "en iyi işlediği" ABD'de, "eşit işe eşit ücret" prensibi, diğer kapitalist ülkelerden çok daha kötü işletilmektedir. Örneğin, kadın işçinin ücreti, aynı işi yapan erkek işçinin ücretinin % 64'tür. Bu durum, İtalya ve Fransa'da % 75, İsviçre'de % 76, Avusturya'da % 45 ve Japonya'da % 43'tür.

Bu tür olumsuz gelişmelerin insan üzerindeki sosyal etkisi: İşçi - emekçilerin kendilerinden, işçiliklerinden koparak uzaklaşması, kendi güçlerine yabancılaştırmaları, yozlaşmaları, meslek grupları içinde, yaşlılarıyla ve benzeri gruplar arasındaki birlik ve bağların kopması veya bu birlik ve bağların hiç sağlanamaması, birlikte hareket yerine kendi aralarında rekabetin artması, ulusal, ırkçı ve kişisel çıkarların, toplumsal çıkarların önüne konması ve bütün bunların sonucu olarak da, işçi ve sendikal hareketin sosyal tabanının daralarak, gelişme döneminin önüne yeni engellerin çıkmasıdır.

ABD'deki karaderili-beyaz ayırımının yanı sıra, FAC'de bunun en canlı örneği, yabancı düşmanlığının çıkarıcı çevrelerce körüklenmesi, yerli-yabancı ayırımıdır.

BTG'İN MILİTARİSTLEŞTİRİLMESİ:

BTG'in militaristleştirilmesi, militarist amaçlarla kullanılması, tekellerin çıkarlarına, tüm dünya emekçilerinin zararına.

Kapitalist düzenin insanlık düşmanı yapısı, BTG'in militaristleştirilmesinin daha da geliştirilmesi için kullanılmasında da görülmektedir. Bu gelişmelerin baş körükleyicileri, ileri batılı ülkelerde ve özellikle ABD'deki askersel sanayi kompleksleridir. (Daha geniş bilgi için bakınız: "Askersel Sanayi Kompleksi" - Hedefi-Çıkarları-İşleyişi. Ermiş-Verlag, Mayıs 1987, Postfach 101016. 4300 Essen).

1985'te, askersel amaçlarla yapılan harcamalar toplamı tüm dünyada 800 milyar doları buldu. 1987'de bir trilyon dolara yükseldi. Bu hızla sürmesi, silahlanma harcamalarını, 1990'a kadar 1,5 trilyon dolara çıkaracak. Uzmanların en iyimser tahminlerine göre, önümüzdeki 20 yılda harcamalar 15 trilyon dolara ulaşacaktır.

Silahlanma yarışına katılanlar sadece askersel laboratuvarlar ve bilimsel merkezler değildir. Kapitalist ülkelerin bilimsel-teknik potansiyalinin önemli bir kısmı ve tekeller de bu yarışa dahildir.

80'li yıllarda, ABD'de araştırma ve geliştirme çalışmaları için ayrılan bütçenin % 70'i, askersel amaçlarla kullanılmıştır. Bu miktar, İngiltere'de % 50 - 60 oranındadır. Tüm endüstri ülkelerinde araştırma-geliştirme çalışmalarına ayrılan bütçenin askersel amaçlarla kullanılma payı, ortalama % 40'dır.

En yüksek kaliteli bilim adamlarının % 40 - 50'si kapitalist ülkelerde, bilimin militaristleştirilmesinde kullanılmaktadır.

TEKELLERİN EN YÜKSEK KÂR SAĞLADIKLARI ALAN:

SİLAHNANMA

BTD'in kazanımlarının askersel amaçlarla kullanılması, silah tekelleri ve onlarla içiçe geçmiş politikacılar için paha biçilmez kâr kaynağıdır. Örneğin, ABD silah tekellerinin kârı, sivil üretime oranla % 60 daha fazladır.

Savaş hazırlığı, savaş kışkırtıcılığı tüm dünya halklarının ezici çoğunluğunun çıkarlarına ters düşmekte, bilim ve tekniğin kazanımlarının insanlık yararına kullanılmasını engellemekte ve bu kazanımların en yakıcı sosyo-ekonomik sorunların çözümünde kulla-

nılmasını baltalamaktadır. Sorunun önemini vurgulamak için şu örnek yeterli sanırız: 80'li yıllarda sağlık, enerji, beslenme, yiyecek maddeleri üretimi ve çevre kirliliği araştırma ve koruma çalışmalarına ayrılan maddi olanaklar, yeni askersel teknik için ayrılan olanakların sadece 5'te biri'dir. Silahlanma endüstrisi artan hız ve oranla, insanlık yararına kullanılacak hammadde, enerji, metal ve materyalleri askersel amaçlarla kullanıp, yutmaktadır. ABD'de kullanılan tüm Titan maddesinin $\frac{3}{40}$ 'ı silah üretimine harcanmaktadır.

Olay sadece belirli maddelerin boşyere harcanmasıyla da bitmiyor. Silah satımı için pazar kapma mücadelesi günümüz kapitalizminde yeni boyutlar kazanıyor. Silah tekellerinin, yeni silah türlerinin yapımı için araştırma-geliştirme harcamalarını finanse eden hükümetler, idari makamlar ve silah siparişi verenler ile silah tekelleri arasında ilişki çemberi giderek daralıyor, bunlar arasındaki içiçe geçmişlik giderek karmaşık bir duruma geliyor. Bunun sonucu olarak da, silah tekelleri sadece, ek kâr getiren üretim masraflarını azaltmakla kalmıyor, aynı zamanda tasarruf edilen maddi olanakları yeni araştırma programlarında kullanıyor. Bu da, araştırma-geliştirme harcamalarının, askersel amaçlarla kullanılmasındaki payını arttıran ana neden oluyor. Örneğin, 80'li yıllarda ABD'de sivil üretimde 1 dolar olan araştırma-geliştirme payı, askersel endüstride bunun 10 katıdır.

Silah piyasası, kapitalizm tarihinde ayakta kalabilen en sağlam alandır. Silah üretimi siparişe göre yapılır. Silah türü ve kapsamı önceden belirlendiğinden, rizikosuzdur. Diğer bir deyişle, silah tekelleri, kelimenin tam anlamıyla yük ve riziko altına girmezler. Kapitalist devlet yönetimi onlara satış güvencesi sağlar, zarar ederlerse, paylaşır. Yüksek fiyat ve en yüksek kârları garanti eder. Böylece tekeller ile devletin militarist kanadı arasında ekonomik ve teknolojik alanlarda birlikte çalışmanın tabanı sağlanır.

Bu birleşmenin etkilerini somutta iki alanda görebiliriz:

1. Silah tekellerinin hükümet ve devlet aparatı içindeki aracılardan kanalıyla, silah siparişlerinin kapsamının ve fiyatlarının artırılması, vergi indirimleri, aşınma-amortize masraflarının karşılanması, yeni tekel yatırımlarının finansmanı, faizsiz kredilerin verilmesi, önemli hammaddelerin kullanılması ve satın alınmasında öncelik tanınması. Yani diğer bir deyişle, kendilerine bu alanda tüm ayrıcalıkların kayıtsız, şartsız sağlanması.

2. Militarist çevrelerin artan baskısıyla, devletçe dağıtılan maddi araştırma-geliştirme olanaklarının giderek büyüyen payının sivil alanlardan kısıtlanarak, militarist amaçlı araştırma-geliştirmelere ayrılması. Bu da sonuç olarak BTG'in sivil amaçlarla, tüm insanlık yararına kullanılma hızını önemli bir şekilde frenlemektedir. (Bakınız: Tablo 2).

Bu durum, ABD'nin metalurji, makina üretimi ve benzeri sivil üretim dallarında meydana gelen, üretimde verimliliğin ve teknik gelişmelerin duraklamasının başlıca nedenidir.

Devletin tüm araştırma-geliştirme harcamalarındaki, doğrudan ve dolaylı olarak militarist amaçlarla kullandığı araştırma-geliştirme harcamaları payı:

(80'li yıllarda ve yüzde olarak).

Ülke	Doğrudan yapılan harcamalar:	Doğrudan ve dolaylı harcamalar toplamı:
A B D	49,5	71,7
İngiltere	55,3	64,2
Fransa	35,4	48,0
F A C	11,6	29,0

T a b l o 2

ATOM DENİZALTISI SİVİL AMAÇLI MIDIR?

Burjuva ideologları, militarist buluş ve keşiflerin sivil amaçlarla da kullanılabildiğini ve BTG'e yeni atılım alanı kazandırdığını iddia etmektedirler. Bu tür iddiaların perde arkasını irdele-

yeniler ne kadar tutarsız ve uydurmaca olduğunu görecektir.

Militarist buluş ve keşiflerin sivil amaçlarla, insanlık yararına kullanıldığı alanlar sayıca çok sınırlıdır. En önemlisi de, militarist amaçlı araştırma-geliştirme çalışmalarını haklı çıkarmak için yatırılan dev harcamalarla kıyaslanmayacak kadar azdır. Kendilerinin, yani ABD Ticaret Bakanlığı uzmanlarının açıklamalarına göre: Silah endüstrisinin teknik ve teknolojik üretiminin sadece % 5'i, sivil amaçlarla kullanılabilir. Öte yanda, bunlardan ekonomik yararlanma oranı, tüm silahlanma harcamalarının sadece % 5 - 10'u oluşturmaktadır.

Somut bir örnek: İnsanın aya çıkmasında kullanılan, ABD Apollo projesinin gerçekleştirilmesinde 2800 çeşit yeni araç-gereç, üretim ve hammadde kullanıldı. Bütün bunlardan sonra projede kullanılan 2800 çeşit maddeden sadece 20'si (tekerlekli sandelye, sıcağa dayanıklı boya, tencere ve benzeri) sivil amaçlı üretim veya günlük yaşamda kullanıldı. Askersel tekniğin sivil ve barışçıl amaçlarla kullanılmasında dikkat edilmesi gereken başka bir konu da, günlük yaşamda zaten küçük bir yeri olan bu tekniğin giderek karmaşık bir duruma girmesiyle, sivil amaçlarla kullanılması şansının giderek azalmasıdır. ABD Massachusetts eyaleti, teknoloji yüksek okulu profesörlerinden L. Thorow: "Atom enerjisiyle işleyen bir denizaltının günlük sivil yaşamda nasıl ve nerede kullanılacağını kimse bilmiyor" demektedir.

Yeni tekniğe harcanan astronomik rakamlar ve onun militarist amaçlarla kullanılmasının getirdiği tehlike, Reagan'ın uzayın silahlandırılması ve militaristleştirilmesi plânlarıyla daha da artmaktadır.

ABD'nin "Yıldızlar Savaşı Programı" kapsamındaki araştırma-geliştirme çalışmalarının % 90'ı, kesinlikle uzayın barışçıl amaçlarla kullanılmasına yönelik olmayıp, doğrudan doğruya yeni ve özel uzay askersel tekniğine yöneliktir.

Günümüzde, "Stratejik Korunma Girişimi"nin (SDI) gerçekleştirilmesi harcamaları, ABD'nin bilimsel araştırmalarını finanse eden "Ulusal Bilim Vakfı"nın (NSF) şu andaki yıllık bütçesinin tümünü aşmaktadır. Örneğin, uzaya yerleştirilebilecek bir koruma sistemi harcamalarının tutarı 1 trilyon dolar'dır.

Bunun yerine, bu harcamaların çok az bir bölümüyle uzayın barışçıl amaçlarla kullanılmasında, yeni elektronik ve optik aygıtların geliştirilmesi, tıbbi araç-gereçleri, üretimde kullanılacak yeni maddeler ve BTG'in diğer alanlarda kullanılması finanse edilebilirdi. Normal olarak bu tür bir değişikliğin günlük yaşama ve ekonomik alanlara getireceği olumlu etkiye değer biçilemez. ABD bilim adamları, doğa zenginliklerinin araştırılmasının, bu alana yapılacak tüm araştırma harcamalarının 4,3 - 9,3 katı fazlası ekonomik kazanımlar getireceğini söylüyorlar.

TEKELLER BTG'NİN ÖNÜNDEKİ ENGELDİR

BTG'nin, askersel sanayi komplekslerinin çıkarları doğrultusunda kullanılmasının olumsuz etkileri, militarizmin, yetenekli kişilerden oluşan çok dar bir çevrenin bilimsel idelerinin zorunlu olarak tekelleştirilmesi biçiminde de görülmektedir. Çünkü, bilim adamlarının gereksinimi olan, karşılıklı görüş alış-verişi, birbirlerinin idelerinden yararlanma olanakları, tekeller arasındaki yıkıcı rekabet nedeniyle sınırlandırılmaktadır. Tekeller arasındaki rekabet, pazar kapmadaki mücadele, BTG'i kaçınılmaz olarak militaristleştirmektedir. Bu nedenle askersel sanayi kompleksinin, ekonominin ve üretim verimliliğinin gelişmesini engellediğini belirten ve sayıları giderek artan bir dizi batılı ekonomistlerin bu saptamaları nedensiz değildir. Bu saptamanın doğruluğu, silahlanma harcamalarının, tüm toplumsal üretimdeki payının 6'da bir olduğu, ABD ve Japonya'daki BTG'in hızıyla karşılaştırıldığında ortaya çıkmaktadır. Üretim verimliliği 1960 - 1983 yılları arasında, ABD'de yılda ve ortalama olarak % 1,2, Japonya'da da % 5,9 oranında artmıştır.

BTG'in, silah tekellerinin çıkarları doğrultusunda, silahlanma yarışında kullanılması, emekçilere, zaten varolanlara ek olarak yeni sorunlar ve kısıtlamalar getirmektedir.

Giderek karmaşıkleşan silah üretimi, militarist amaçlarla kullanılan tekniğin fiyatlarını da arttırmaktadır. Bu durum, kaçınılmaz olarak bütçe açığının daha da büyümesini, vergi ödeneklerinin artmasını, enflasyonun yükselmesini getirmektedir. Yapılan araştırmalar, kapitalist ülkelerdeki silahlanma harcamalarının, emekçilerin yaşam düzeyinin 3'te birini götürdüğünü göstermektedir.

ESKİ BİR MASAL

Ekonominin militaristleştirilmesinin yaşam düzeyini yükselteceği eski bir masaldır. Silah üretimi işyerlerini güvence altına almaktadır. Askersel ve sivil alanlara aynı oranda yapılan yatırımlar, askersel alanda daha az sayıda işyeri açmaktadır. Sivil alana yapılacak bir milyar dolar yatırım 59 bin işyeri açarken, silahlanma alanında 14 bin daha az, yani 45 bin işyeri açmaktadır.

Burjuva bilimcileri bu gerçekler karşısında, silahlanma yarışının işyeri ve işsizlik sorununu keskinleştirdiğini itiraf etmek zorunda kalırken, diğer yanda bu olumsuz gelişmelerin emekçiler üzerindeki etkisinin "sınırlı" olduğunu, çünkü kapitalist ülkelerdeki tüm toplumsal üretim içerisindeki silah üretimi payının önemsenmeyecek kadar "küçük" olduğunu savunmaktadırlar. Bu "gerekçe" gerçeği kasıtlı olarak inkâr ve aynı zamanda asılsızdır da.

Halen varolan ciddi araştırmalar belgelemektedir ki, silahlanma harcamalarının durdurulması, bir dizi sosyo-ekonomik sorunlara ve özellikle işsizlik sorununa temelden çözüm getirebilir. ABD çalışma bakanlığının açıklamalarına göre, sosyal alanlara acilen gerekli olan, fakat şu anda militarist amaçlara harcanan maddi olanaklar 11 milyon yeni işyeri açarak, ülkedeki tüm işsizliğin kökünü kazıyabilir. Bütün bunların aksine, giderek arttırılan silahlanma harcamaları, ülkenin işsizlik sorununu kaçınılmaz olarak keskinleştirmektedir.

BTD'in militarist amaçlarla, ekonominin militaristleştirilmesi için kullanılması, silah tekellerinin "mutlu azınlığını" daha da zenginleştirerek güçlendirmekte, kapitalist toplumun ekonomisindeki tüm çelişkileri keskinleştirmekte ve işçi-emekçilerin en geniş kesimlerinin sorunlarını arttırmakta, haklarını kısıtlamak-

tadır. Çünkü, tüm kapitalist ülkelerde BTD'in faturasını onlar ödemektedir ve silahlanmanın ağır yükü onların sırtındadır.

BTD VE ÇEVRE SORUNLARI

Günümüz koşullarında, BTD'in kapitalist ülkelerdeki kullanılış biçiminin özelliği, çevreye olan olumsuz etkilerinde de görülmektedir.

Karl Marks, daha o zamanlar şu saptamayı yapmıştı: "Kapitalist üretim, zenginliklerin ana kaynağını sömürürse gelişebilir, yani: Doğa ve emekçileri."

Marks'ın bu saptaması, kapitalist ülkeler için bugün her zamankinden daha geçerlidir. Ortaçağ kapitalizminde olduğu gibi, bugün de bilimsel yetenek ve teknik, çoğu kez doğa zenginliklerini yoketmek için alet olarak kullanılmaktadır.

Çevre kirliliği sorunu özellikle, bilimsel-teknik potansiyelini geliştirmede en ileri boyutlar kazanmış olan ülkelerin en yakıcı sorunlarından. Bunlar, ABD, FAC ve Japonya'dır.

NEREDE - NE KADAR?

Çevre kirliliği sorununun tüm kapsamının $\frac{3}{4}$ 'ü kapitalist endüstri ülkelerine aittir. ABD'de çevre kirliliğinin ana nedenini motorlu araçlar oluşturmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, ABD otomobil tekelleri taşıt araçlarındaki dev payları nedeniyle, enerji tasarrufu yapan, çevre kirliliğinin azaltılmasına önemli katkısı olan, toplu taşımacılık araçlarının geliştirilmesini ve kullanımını kasıtlı bir biçimde engellemektedirler. Sorun sadece engellemeyle de bitmemektedir. ABD'nin 45 büyük şehrinde toplu taşımacılık hizmetindeki 100'ün üzerinde elektrikli hat kaldırılmıştır.

Hergün otomobillerin ürettiği milyonlarca ton zararlı gaz havaya yayılmaktadır. ABD halkı için, hava kirliliğinin neden olduğu sağlık hizmetlerine yılda ortalama olarak 7 milyar dolar harcanmaktadır. Tüm ABD kentlerinde sayıları giderek artan motorlu taşıt araçları, gürültü nedeniyle sinirsel ve duyu organları hastalıklarını daha da arttırıyor. ABD sağlık kuruluşları yetkilileri,

sorunun özellikle son zamanlarda daha da arttığını, büyük şehirlerde 6 - 16 milyon insanın sağır olduğunu belirtmektedirler.

Diğer kapitalist ülkelerdeki durum da endişe yaratıcıdır. Çevre kirliliği sorunları artık bu ülkelerde sadece "çevre kirliliği" sorunu olmaktan çıkmış, ulusal felâket niteliği kazanmaya başlamıştır. Günümüzde Japonya, FAC ve İtalya nehir, göl ve denizleri, kelimenin tam anlamıyla ölüdür. FAC'deki Ren nehrinin kirlenme oranı, 1949'dan 1980'e kadar 20 kat artmıştır. Burası, FAC kimya sanayiinin çöplüğü haline gelmiştir. İngiltere'de 150 çeşit memeli hayvan, kuş, balık ve sürüngeçli hayvan türünün nesli yokolma tehlikesiyle karşı karşıyadır. İtalya'da tarım ürünleri sulaması için kullanılan kirli nehir suları, tüm bitkilerin kurumasına yolaçmıştır.

FAC'de 1986 sonu, 1987 yılı başlarında yaşadığımız, İsviçre'nin Sandoz, FAC'nin BASF ve Bayer-Werke ilâç fabrikalarından Ren nehri- ne akıtılan zararlı ve zehirli kimyevi madde artıkları nedeniyle binlerce ton balık ve çeşitli kuşların ölmesi son örneklerindendir. Hatırlanacağı gibi, bu olaylar üzerine FAC makamları, radyo, televizyon ve yerel uğraşılarda Ren nehri sahillerindeki şehir sakinlerine bu nehirden su kullanımını aylarca yasaklamıştı. Çevre koruma girişimlerinin haklı protestolarına yolaçan olaylar, gerek firma sahipleri ve gerekse politikacılar tarafından sudan gerekçelerle bastırılmaya çalışılmıştı. Sonuçta, İsviçre'nin Sandoz firması bu olayın "cezası" olarak FAC'ye 2 milyon DM "ağır" para cezası ödeyerek, kendini kurtarmıştı. Bu gülünç para cezası, Sandoz ve benzeri kimyasal maddeler üreten ve bunların artıklarını nehirlerle akıtan firmalar için "devede kulak" bile değildir.

İlgi çekecek başka bir örnek de, Sandoz ilâç fabrikası, İsviçre'ye kadar uzanan Ren nehri kenarındadır. FAC'nin Ludwigshafen kentindeki, her türlü kimyevi maddeler üreten dev tekel BASF, Ren nehrinin kenarına kurulmuştur. Deterjandan ilâca, kimyevi bileşimlere kadar her türlü araştırma-geliştirme ve üretimin yapıldığı, dev sanayi kuruluşu "Asprin"-Bayer'in fabrikalarından bir çoğu FAC'nin Leverkusen, Dormagen ve Krefeld kentlerindedir. Ne biçim

"rastlantıysa" bütün bu kentler Ren nehrine kıyı oluşturmaktadır. Bütün bunlar rastlantı falan değil, kimyevi artıkların nereye ve nasıl akıtılacağıнын, daha fabrikalar kurulmadan önce plânlanmış olduğunun göstergesidir.

Bir çok kapitalist endüstri ülkesinin başka bir sorunu da, "ekşi yağmurlardır". Bu terim, içerisinde sulfat ve zehirli oksitler taşıyan yağmura verilen isimdir. Ekşi yağmur, sızdığı toprağı ve suları zehirlenmekte, bitki, ağaç ve nebatları kurutmaktadır. Ekşi yağmurlar, Kanada sınır bölgesinde oturan ABD vatandaşları-
nın korkulu rüyası olmuştur. Bu tür yağmurlar Kanada için politik bir sorun durumuna gelmiştir.

Tekniğin sorumsuzca kullanılması sadece kapitalist ülkelere zarar vermekle kalmamaktadır. Batı Avrupa'nın Baltık Denizi'ne birleşen bir dizi küçük ve büyük boy dere ve nehri, yakın zamana kadar tertemizdi. Fakat son zamanlarda artan bir oranla kimyasal ve organik maddelerle kirlendi. Bu durum, aralarında sosyalist ülke-
lerin de bulunduğu Baltık deniziyle kıyılaşan ülkelere büyük teh-
like oluşturmaktadır.

Bir dizi burjuva teorisyeni, BTG'yi doğa sorunlarının sorumlusu olarak göstermeye çalışmakta, tüm sosyal sorunları BTG'e yüklemekte-
dirlere. Olayın gerçek suçluları ne bilim, ne de tekniktir. Gerçek suçlular, BTG'e insanlık düşmanı, doğa düşmanı ve sosyal olmayan işlerlik veren, kapitalist üretim ilişkileridir. Gelişme-
ler, böyle durumlarda halkın geniş kesimlerinin birleşerek, te-
kelleri çevre kirlenmesine karşı önlemler almaya zorlamasıyla
belirli başarıların elde edilebileceğini göstermektedir. Sadece
ABD'de çevre kirlenmesine karşı mücadele veren 8 bin kuruluş bu-
lunmaktadır. ABD'de çevre kirliliğine karşı alınan önlemler kısa
ömürlü ve geçici olmakta, tekellerin kâr hırsları daha ağır bas-
maktadır. Doğanın korunması için alınacak önlemlerin sorumlulu-
ğundan kaçınmakta, tüm masrafı topluma, yani halkın en geniş
kesimlerine yüklemektedirler.

Bunlara ilâveten: Çevre korunmasıyla ilgili alınacak önlem harcamalarındaki kısıtlama belirli ülkelerde son yıllarda daha görünür bir durum almıştır. ABD yönetimi, ülkenin akar sularının korunmasıyla ilgili 1984 araştırma giderlerini, bir yıl öncesine oranla % 10, zararlı çöp artıklarının yok edilmesi harcamalarını % 17 ve toksit gibi kimyasal maddelerin zararsız hale getirilmesinin araştırılması harcamalarını da % 30 oranında kısıtlamıştır. Bunlarla yetinmeyen Beyaz Saray yönetimi, tekellerin önündeki çevre kirliliği ile ilgili sınırlamaları kaldırmış ve çevre korunmasıyla ilgili kontrolü de hafifletmiştir. Çevre korunması bilimsel araştırmaları harcamaları, şimdiki ABD yönetiminin son 4 yıllık döneminde % 53 oranında gerilemiştir.

Giderek artarak keskinleşen çevre kirliliğinden en fazla çalışanlar etkilenmektedir. Örneğin, ABD'de bir çok emekçi kanser hastalığı yapan toksit ve kanzerogener gibi, sağlığa zararlı maddelerin kullanıldığı işlerde çalışmaktadırlar. 1,5 milyon emekçi cıva, 2 milyon emekçi benzin, 2,3 milyon emekçi vinylclorid, 1,5 milyon emekçi krom, 3 milyon emekçi petro-kimya gibi maddelerle doğrudan çalışılan yerlerde çalışmaktadırlar.

Kanser hastalığı özellikle son yıllarda, cıva ile çalışılan yerlerde 3 - 8 kat, benzinle çalışılan yerlerde 3 - 7 kat artmıştır. ABD halkının en yoksul kesiminin oturduğu bölgelerde duman ve toz yoğunlaşması, zengin kesimlerin oturduğu sayfiye yerlerine oranla 2 - 10 kat daha fazladır.

Tekeller, sadece çevre kirlenmesi sonuçlarını tüm emekçiler üzerine yıkmakla kalmamakta, aynı zamanda bu krize karşı alınacak önlem masraflarının büyük bir kısmını da yüklemektedirler. Bu, iki yoldan yapılmaktadır: Birincisi, tekellerce üretilen malların fiyatları üzerine, önlem alınmasa bile, doğa önlemleri masrafları eklenmektedir. Örneğin, otomobil eksozlarından çıkan gazların azaltılması için "katalizatör" takılması, otomobil fiyatlarının artmasına yolaçmaktadır. İkincisi ise, çevre kirliliğine karşı alınacak tüm önlemlerin en büyük yükünün emekçilerin taşıdığı vergi gelirleriyle finanse edilmesidir. Alınacak çevre koruma

Önlemlerinin, tekellerce üretilen malların fiyatını yükselttiğini, bunun sonucu olarak da rekabet gücünü kaybedip, üretimi durdurarak firmanın kapatılması halinde işyerlerini kaybedenlerin yine emekçiler olduğu düşünülürse, durum daha açık olarak ortaya çıkar.

Bu konuda, ABD doğa bilimcisi D. Carr şöyle diyor: "Durum böyle olunca, bir çok ABD emekçisinin ileride, günün birinde ciğer kanseri olmak, şimdi işsiz ve aç kalmaktan daha iyidir şeklinde düşülmelerine şaşılmalıdır."

SOVYETLER'DE VE ABD'DE HAVA AYNI ORANDA MI KİRLENİYOR?

Burjuva ideologları yılmadan yorulmadan, BTĐ'in doğaya olan etkilerinin yönlendirilmesinin olanaksız olduğunu ve doğa sorunlarının sistemlerden bağımsız olarak geliştiğini propaganda etmektedirler. Örneğin, Fransız burjuva sosyoloğu R. Aren: "Sovyet Charkov ve ABD Detroit şehirlerindeki bacalardan çıkan dumanlar havayı aynı derecede kirletmektedir", demektedir.

Çevre kirlenmesi, doğanın korunması gibi sorunlar elbette ki, sosyalist ülkelerde de gündemdedir. Fakat, BTĐ'in ekonomik ve çevrenin korunması hizmetlerinde kullanılması sosyalist ülkelerde, kapitalist ülkelere oranla daha başkadır.

COMECON ülkeleri, daha 1974'te "1980 yılına kadar olan sürede çevre korunması ve buna bağlı olarak doğa zenginliklerinin daha rasyonel kullanılmasıyla ilgili, birlikte çalışma programını" hazırladılar. Program, teknoloji artıklarının azaltılması ve zararlı gazlarla mücadele konularına bilimsel araştırmaları içermektedir.

DOĞA NEREDE DAHA TEMİZ?

Sovyetler Birliği'nde hizmete sokulan, suyun dolaşım sistemiyle temizlenerek endüstride kullanılan su miktarı, Volga nehrinden bir yıl boyunca akan suyun kapasitesine eşittir.

Bu tür araştırmalarla uğraşan uluslararası kuruluş ve komisyonların temsilcileri, COMECON ülkelerinde: Endüstri bölgelerindeki

toprak, hava ve akar suların, Batı Avrupa ülkelerinden çok daha temiz olduğunu saptadılar. Örneğin, Sovyetler Birliği'nde endüstri bölgelerinde biriken zararlı gaz ve maddelerin oranı, bir çok endüstri bölgesinde, yasalarla belirlenen sınırın çok altındadır. Doğa uzmanlarının saptamalarına göre, Sovyetler Birliği'nde doğa, Batı Avrupa'dan 2, ABD'den 3 kat daha temizdir.

SBKP 27. kongresinde, 1986 - 90 ve daha ileri giderek 2000 yılına kadar kabul edilen, ekonomik ve sosyal gelişme kararı, doğanın korunması için geniş çapta önlemleri içermektedir. Bunlar arasında, su rezervelerinin daha bilinçli ve amaçlı kullanılması, temizleme tesislerinin geliştirilmesi, akar su ve göllerin korunması, 600 bin hektar toprağın bakımı, kırsal alanların korunmasında insan ve hayvanlara zarar vermeyecek maddelerin kullanılması, orman ve ağaçlıkların her türlü hastalıktan korunması önlemleri bulunmaktadır.

TEKNİK İNSANIN DÜŞMANI MI?

BTG'ler üretim güçlerinin gelişmesini hızlandırmakta, bir dizi yeni çalışma alanları yaratmaktadır. Kapitalizmin, BTG'i günümüz koşullarına uydurmu çabalarına rağmen, BTG'in kullanılış biçiminin ortaya çıkardığı sosyal ilişkiler azalmamakta, tam aksine daha da belirgenleşmektedir.

SBKP'nin 27. kongresinde yenilenerek onaylanan parti programında bu konuda, "BTG, kapitalizmde zor sosyal sorunları da beraberinde getirmektedir" denmekte, devamla, "sokaklara dökülen milyonlarca emekçi mesleki yeteneklerini kaybetmeye, mali kısıtlamalara mahkûm edilerek, geleceğe olan güvenlerini yitirmektedirler" denmektedir.

Yeni tekniğin çalışma yaşamı üzerindeki etkileri değişik biçimdedir. Yapılan araştırmalara göre, mikro-süreç ve bilgisayar tesislerinin kurulmasında, montajında ve kullanılmasında çalışanların tüm sayısı, 1961 - 81 yılları arasında 100 binden, 2,5 milyona yükselmiştir. Öte yanda, iletişim araçları alanında çalışan elektronikçi personel sayısı yarı yarıya azaldı.

Görüldüğü gibi, yeni teknoloji hem yeni işyerleri açmakta, hem de işyerlerini ortadan kaldırmaktadır. Öyleyse burada sözkonusu olması gereken, tekniğin kendisi değil, onun kullanılış biçiminin ortaya çıkardığı sosyo-ekonomik sonuçlar ve sorunlardır.

"GEREKSİZ" İNSANLAR

Gelişmiş kapitalist ülkelerde "gereksiz" kaydıyla "açığa çıkarılanlar", yani işsiz insan sayısı 30 milyondur.

Üretimin otomatikleştirilmesi sosyalist ülkelerde işsizliğe yolaçmıyor. Tam aksine: Sovyetler Birliği'nde yapılan bir araştırmaya göre, tüm fabrikaların vardiyaya çevrilmesi halinde, halen çalışmakta olan 115 milyon aktif nüfusun yarısı kadar, yani yaklaşık 60 milyon daha yeni, ek işgücüne ihtiyaç vardır.

Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerde, üretimdeki teknik modernleştirmeler sonucu çalıştığı işyeri ortadan kalkan işçi - emekçilere, tüm masrafları devlet tarafından ödenen meslek değiştirme, mesleğinde gelişme eğitimi olanakları hazırlanmaktadır. Ekonomik plân kapsamında sürdürülen, toplumsal üretimin hızla ve sürekli büyümesi, yeterli sayıda yeni işyeri açmaktadır.

BTD'in günümüzde kapitalist endüstri ülkelerindeki kullanılış biçiminin özelliği, makina ve tesislerin yenilenmesi ve bunların özel çıkarlar amacıyla kullanılmasındadır.

Bilimin yoğun olarak kullanıldığı üretim dallarında özellikle son yıllarda birinci plânda, enerji tasarrufu yapan teknik, en az işgücüyle kullanılabilen yeni makinalar geliştirildi ve üretime sokuldu. Mikro-elektronik, endüstride kullanılan robotlar, NC sistemiyle idare edilen makinalar, özellikle enerji tasarrufu yapan yeni kazanımlardandır.

Bu gelişmelere paralel olarak ABD, İngiltere, Fransa ve FAC gibi ülkelerde, metal, kömür madenleri, tersane gibi geleneksel endüstri dallarında işsizlik başladı.

Diğer yanda BTĐ, belirli üretim dallarında işgücü gereksinimi yarattıysa da, genel olarak kapitalist ülkelerde işsizliği arttırdı.

İLERİ KAPİTALİST ÜLKELERDE İŞSİZLİĞİN GELİŞMESİ:
(Sayılar bin olarak)

Yıl:	ABD:	İngiltere:	Fransa:	FAC:	Japonya:
1955	2905	332	153	928	680
60	3931	377	131	237	500
65	3456	347	143	139	390
70	4088	612	262	149	590
75	7830	978	840	1074	1000
80	7448	1796	1451	889	1140
82	10678	3269	2008	1833	1360
83	10717	3446	2041	2258	1561
84	8539	3476	2310	2266	1608

T a b l o 3

Tablodan da anlaşılabilirceği gibi, kapitalist ülkelerdeki işsizlik son yıllarda hızla artmıştır. Ölçü olarak son 10 yılı alacak olursak, "gereksiz" insanlar sayısı, FAC'de 1,1'den 2,4 milyona, İngiltere'de 1'den 3,4 milyona, Fransa'da 800 bin'den 2,4 milyona, Japonya'da 1'den 1,6 milyona yükselmiştir. ABD'de ise, belirli oranda gerilemesine rağmen, 8,4 milyon ile, kriz yılı olarak bilinen 1975'in düzeyindedir.

Bütün bu rakamlar, resmi işsizler sayısı olup, "gizli işsizler ordusu" sayıları dahil değildir.

Alman Sendikalar Birliği'nin (DGB) açıklamasına göre, sadece FAC'deki gizli işsizlerin sayısı 1,5 milyondur. Sadece AT ülkelerinde, 1985'teki işsizler sayısı 12,7 milyon ile aktif nüfusun % 11,2'ni kapsamaktadır. Tüm kapitalist ülkelerdeki işsizler sayısı 30 milyondur. Bunlara, kısa çalışmaları, geçici bir süre için çalışmakta olup, iş ve işçi bulma kurumu kayıtlarından düşülenleri, çalışma hayatına yeni atılan, iş bulamadığı için çeşitli kurslara giden, fakat iş ve işçi bulma kurumu kayıtlarında işsiz olarak gözükme-

yen gençleri de katacak olursak, sendikaların verdiği rakamlar 40 milyona yükselir.

Kapitalist ülkelerde yakın zamana kadar % 4, "normal" işsizlik oranı sayılmaktaydı. Bunun günümüzde % 6 - 7'ye çıktığı ve henüz en son sınırına erişmediği de bir gerçektir. Bilimsel teknik kazanımların geçtiğimiz 10 yıldan itibaren kapitalist ülkelerde işsizler sayısının büyümesiyle atbaşı yürüdüğü inkâr edilemez. BTG'in kitlesel işsizlik konusundaki "sorumluluğu" ve gelecekte iş piyasasını ne oranda etkileyeceği üzerine değişik görüşler vardır. Bazı ABD'li ekonomistler, otomatikleşmenin yılda 60 bin kişiyi işsiz bırakacağını söylerken, bazıları da bunun 2 milyon olacağı kanısındadır.

Bu tür birbirini tutmayan tahminler gelecekte de yapılacaktır. Burjuva ekonomistlerine göre, yeni tekniğin açtığı işyeri sayısı ile, yokettiği işyeri arasındaki sayı farkı tartışmaya gerek kalmayacak kadar azdır. Bu mantığa göre, yeni tekniğin kullanılması gelecekte, işçi ve emekçilerin işyerlerinin, yeni teknik ve robotlar tarafından alınacağı demektir.

Burada gözardı edilen başka bir gerçek de, üretimin otomatikleştirilmesi, kalifiyesiz veya yarı kalifiyeli işçi-emekçilerin toplu olarak işten çıkarılmasına yolaçarken, modern tekniğin kullanıldığı yeni işyerleri açtığıdır. Kaba olarak bir robotun, işkollarına göre 1 - 6 işçinin yerini aldığı söylenir. Öte yanda 3 robota bir mühendisin, 5 robota bir teknikerin bakıcı olarak gerektiği gizlenir. Buna ek olarak yeni tekniğin geliştirilmesi ve kurulması düşünülen alanlarda işgücüne olan ihtiyaç da artacaktır. BTG'de en ileri ülke olan ABD'de krizin sürdüğü dönemde bile, yeni tekniğin kullanılmaya başlandığı endüstri dallarında işgücü büyümesi kaydedilmesi rastlantı değildir. Endüstrinin robotlaştırılmasında kapitalist dünyanın önde gelen ülkelerinden İsveç ve Japonya'da işsizlik uzun bir süre için bazı ülkelere oranla daha az olmuştur.

ROBOTLAR KAYTARMIYOR

Robotlar yorulmuyor, ücret artışı, 35 saatlik çalışma haftası,

insanca çalışma ve yaşam koşulları istemiyorlar.

Robotlaşmaya rağmen, işsizliğin belirli bir süre de olsa diğer ülkelere göre az oluşu sınırlı kalmıştır. Diğer bir dizi kapitalist ülkede işgücüne olan ihtiyacı azaltmıştır. Resmi verilere göre, 1972 - 1982 yılları arasında, ABD endüstrisinde açılan işyerlerinin sadece % 15'i yeni endüstri dallarında olmuştur. Bu durumun gelecekte daha da gelişeceği tahmin edilmektedir.

Ön tahminlere göre, 1990 yılına kadar ABD'de robotlar 100 - 200 bin işçinin işyerini yokedecek, 32 - 64 bin işçi için işyeri açacaktır. Uzmanlar, FAC'deki VW otomobil fabrikalarında robotların, monoton işlerin % 35'ni ortadan kaldıracığını söylemektedir. Bu, tüm FAC VW işletmelerindeki işyerlerinin % 13'ü demektir.

Robotlaşma henüz başlangıç safhasında olmasına ve kapitalist ülkelere endüstri işyerlerinin şu ana kadar % 1'ni ortadan kaldırmasına rağmen, işyerleri üzerinde gelecekteki olumsuz etkisi daha şimdiden görülebilmektedir. Kapitalist ülke işverenleri, yeni teknolojinin kendilerine sağlayacağı yararı gizlememektedirler. Çeşitli ülkelerin burjuva boyalı basınının da yazdığı gibi, robot yorulmamakta, hastalanmamakta, işe gelmemezlik etmemekte, ücret zammı, 35 saatlik çalışma haftası ve benzeri isteklerde bulunmamaktadır.

Kapitalist ülke patronları, BTD'in kazanımlarını üretimin çeşitli alanlara bölünmesi için de kullanmaktadırlar. Bir dizi kapitalist ülke tekelleri özellikle son yıllarda artan bir hızla işyerlerini, az sayıda işçinin çalıştığı, fakat tam otomatikleştirilmiş küçük işyerlerine bölmektedirler.

Üretimin küçük işyerlerine dağıtılması, yani desantral hale getirilmesi, işçi sınıfı mücadelesinin en önemli faktörü olan, üretim güçlerinin bir yerde yoğunlaşmasını, birlikte hareket edebilme olgusunu engellemektedir.

BTD döneminde uluslararası rekabet, aynı zamanda iş piyasası ve

işsizlik sorunlarını da keskinleştirmektedir. Örneğin, Japon tükelleri seri halinde saat üretimine başladığında, 17 tanınmış İsviçre saat firması iflâs etti. Buna bağlı olarak aynı anda, İsviçre saat endüstrisinde çalışan işçi sayısında % 30 azalma oldu. Bugün belirli saat firmaları dışında kalan diğerleri ya iflâs etmişlerdir, ya da iflâsın eşiğindedirler.

İçinde bulunduğumuz BTG döneminde işsizler sayısını arttıran başka bir olgu daha vardır.

Eskiden, BTG'in başlangıç döneminde her hangi bir iş dalında işyerini kaybeden işçi, eski çalıştığı yer ile, yeni çalıştığı işyeri arasında kalite farkı olsa da, yeni bir işyeri bulabilmekteydi. Fakat bugün durum öyle değildir. Yeni ve modern teknik, işçiden daha fazla yetenek, daha yüksek meslek eğitimi ve kalifiye istemektedir.

Bilgi toplama ve değerlendirme aygıtları üreten işyerlerinde çalışanların % 66'sı kafa emekçileridir. Öte yanda, işsizlik ve yığınsal işten çıkarma tehlikesiyle karşı karşıya olan demir-çelik endüstrisinde çalışanların % 80'i ise, kol emekçileridir. Burada ortaya şu gerçek çıkmaktadır: Bu iki işkolundan birinde işsiz kalanların, diğerinde iş bulması çok zor, hattâ olanaksızdır.

İş piyasasındaki darlık, belirli alanlara özgü yoğun işsizliğin daha da artmasına yolaçmaktadır. Diğer bir deyişle, belirli bir işkolunda üretimin tamamen veya kısmen durdurulması, işsizler sayısının hızla artmasını getirmektedir. Otomatik sistemlerin getirilmesi yoluyla, o zamana kadar insan gücüyle yapılan işlerin makinalara yaptırılması nedeniyle işyerinin tamamen ortadan kaldırılmasını da hesaba katacak olursak, işsizler sayısının hangi hızla büyüdüğü kendiliğinden ortaya çıkar. İşte bütün bunlar günümüzdeki işsizliğin kronik (kalıcı) nedenlerindendir.

Bu koşullar altında ortaya çıkan durum ve yakıcı işsizlik sorunu, yeni endüstri dalları için, meslek eğitim, meslek geliştirme

eğitimleri ve meslek değiştirme eğitimi yoluyla büyük bir oranda çözümlenebilir. Fakat kapitalist sistemdeki meslek eğitimi biçimi bu görevi yapacak güçte değildir.

SOSYALİST ÜLKELERDE BENZERİ DURUMLARDA TUTUM NEDİR?

Sovyetler Birliği'nde her hangi bir işyerinin hangi nedenle olursa olsun kapanması veya ortadan kaldırılması, orada çalışanların sokağa atılıp, işsizliğe terkedilmesi demek değildir. İşyerini kaybedenlere yeni işyeri gösterilir. Meslek değiştirmesi gerekiyorsa, olanaklar açılır. Kurs veya eğitime katılması gerekiyorsa, eğitim süresince eski ortalama ücretinin ödenmesine devam edilir.

Buna karşın kapitalizmin kalesi, ABD'de durum nedir? 70'li yıllarda, ABD'de işsiz kalanların ancak % 3 - 4'ü meslek değiştirme kurslarına katılabilmişlerdir. Bunların ancak yarısı kurs bitiminde işyeri bulabilmişlerdir. ABD, İngiltere, FAC ve daha bir dizi kapitalist ülke hükümetleri, 80'li yılların başından itibaren, bütçelerinde her yıl "meslek eğitimine" ayırdıkları payı, "tasarruf" gerekçesiyle kısıtlamışlardır.

Özel firmalara ve tekellere gelince: Bir yandan yeni modern teknik makina ve tesislere kalifiyeli işçi bulamadıklarından "yakınan" özel firma ve tekeller, diğer yanda bu tür elemanların mesleki alanda yetiştirilmeleri sözkonusu olduğunda yatırım yapmaya, para harcamaya yanaşmamaktadırlar.

FAC'den bir örnek: Yığinsal işsizliğin kol gezdiği bu dönemde, Krupp firmasının Essen'deki işletmesine kalifiye işçi bulamadığını söyleyen FAC başkanı H. Kohl, Krupp'ın bilgisayar tekniği için sıradan, her hangi bir işçi aramadığını, kalifiye işçi aradığını, ne kendi hükümetinin, ne de Krupp'un bu elemanları yetiştirmek için gerekli olanakları yaratmaya hazır olmadığını, hattâ işçi aranan branşın, FAC meslek okullarında öğretilen meslek dalları arasına ancak son yıllarda alındığını halktan gizlemektedir.

ABD tekellerinin % 80'i, bilimsel-teknik alanda ihtiyacı olan per-

soneli eğitmesi gerektiği halde, bunların sadece % 22'sini eğitmektedir. Büyük işsizler ordusuna sahip olan bir dizi gelişmiş kapitalist ülkede, yeni endüstri dallarında ve özellikle mikro - elektronik tekniğin geliştirilmesi ve üretimde kullanılması için kalifiye işçiye acilen gereksinim duyulmaktadır. Daha 80'li yılların başında, ABD'de 16 bin kalifiye elektronik işçisine gereksinim duyulmaktaydı. 1983'te bilgi toplama ve değerlendirme tesislerinde kalifiye işçi ihtiyacının % 50'si, yüksek kaliteli mekânîkçi ve elektrikçi ihtiyacının ise % 70'i giderilebildi. Aynı anda, Fransa'da bilgi toplama ve değerlendirme tesislerinde çalışabilecek 20 bin elektronik mühendis ve tekniker eksikti. En modern tesislere sahip, İngiliz firmalarının % 46'sı mikro-elektronik alanda çalışacak elemanlar aramaktaydı.

Teknik gelişmelerin günümüzde ulaştığı düzey, işçilerden sadece yüksek kalifiye değil, aynı zamanda, üretimin her alanında çalışabilme yeteneği de istemektedir. Bu tür kalifiye işçiler, günümüzdeki işçi toplumunun ana çekirdeğini oluşturmaktadır. Bu gelişme, giderek karmaşık ve gelişkili bir ortam yaratmaktadır. Örneğin, ABD'de teknik alanlarda çalıştırılan kalifiyesiz, yardımcı işçi oranı, tüm üretici potansiyelin % 40'ını oluşturmaktadır. Bu durum yeni teknik alanında artan masrafların, masraf olarak görülen işçi ücretlerinin kısıtlanması yoluyla denkleştirilmesi konusunda işverenlerin ne derece aktif uğraşı verdiklerinin en açık örneğidir.

BTD'in giderek önem kazandığı alanlardan biri de, hizmetler alanıdır. ABD'de somut mal üretiminin yapılmadığı hizmetler alanında çalışanların sayısı, 1960'ta % 63'ten, 1983'te % 73,8'e yükselmiştir.

HİZMETLER ALANI DA DOLDU

Hizmetler alanı uzun yıllar boyu yeni işyerlerinin açıldığı, belirli oranda da olsa işsizlerin işyeri bulduğu bir alan olarak görüldü. Bu alanda kısıtlı da olsa halâ işyeri açılmaktadır. Fakat hizmetler alanının genişletilmesi de belirli bir yere kadardır. Bu alanın genişletilmesi, meta üretim alanlarının göster-

diği ihtiyaaca bağlıdır. Bu nedenle de, işsizlik konusunda bir zamanların "kurtarıcısı" olarak görülen hizmetler alanında da günümüzde artan bir oranla işgücü tasarrufunu amaçlayan yeni teknoloji kullanılmaktadır. Bunun sonucu olarak da, bu alanda çalışanlar sayısı bazı ülkelerde endüstri alanına oranla hızla azalmaktadır. Uzmanların belirttiğine göre, büro işlerinde bilgisayarların ve bankacılık işlerinde elektronik aygıtların kullanılması yoluyla personel sayısında % 30 - 40 oranında azaltma yapılabilir.

Hizmetler alanının çeşitli bölümlerinde yeni teknolojinin giderek artan bir oranla kullanılması daha büyük sorunlar da yaratabilir. Örneğin, kalıcı işsizliğin köklerinden biri de burada yatmaktadır. ABD'de bir yıl veya bir yıldan fazla süredir işsiz olanların oranı, 1979'dan 1984'e kadar % 4,7'den % 14,1'e, İngiltere'de % 27'den % 42,3'e, Fransa'da % 31,7'den 42,4'e, Avusturya'da % 7,8'den % 15,4'e yükselmiştir.

İŞSİZLİĞİN İLK KURBANLARI:

GENÇLER VE KADINLAR

Kapitalist ülkelerde yeni teknolojinin kullanılmasından en olumsuz etkilenenlerin başında gençler gelmektedir. İşyerlerini modernleştiren işverenlere, kalıcı işyerlerini genç işçiler yerine, deneyimli işçilerle donatması daha avantajlı gelmekte, böylece BTG'in yeni işyerleri açtığı alanlarda gençlerin işyeri bulma şansları daha da azalmaktadır. Bu alanlarda da kalifiyenin yanında, deneyimli işçi ve hizmetliler tercih edilmektedir. Bütün bunlar doğaldır ki, ekonomik gelişmeye rağmen, gençler arasındaki işsizliğin büyümesine yolaçmaktadır.

Gençler arasındaki işsizlik oranı tüm çalışabilir aktif nüfusun: İtalya'da % 35,2, Fransa'da % 28,5, İngiltere'de % 23,5, FAC'de % 9,5 ve ABD'de % 12,5'ine ulaşmış durumdadır. İşsiz gençler oranı, Japonya'da son yıllarda hızla artarak 1985'te % 4,7'e ulaşmıştır.

Şu anda kapitalist ülkelerdeki tüm çalışan aktif nüfusun % 40'ını oluşturan kadınlar, iş sahalarındaki yapısal değişiklik ve işgücü

tasarrufuna yönelik yeni teknolojinin etkileri nedeniyle meydana gelen işsizliğin kurbanıdırlar. Bu durum, kadınların 80'li yıllara kadar çoğunlukta oldukları tekstil, konfeksiyon ve yiyecek maddeleri gibi, çalışanlar sayısının genelde düştüğü alanlarda daha da kötüdür. Kadınlar arasındaki işsizlik oranı, hizmetler alanı hariç, tüm kapitalist ülkelerde ve tüm işkollarında çalışan erkeklerden daha fazladır. AT ülkelerindeki işsiz kadınlar oranı, tüm işsizler arasında % 41'e yükselmiştir.

İNSANA KARŞI TEKNİK

Tekniğin insanın karşısına koyulması, kapitalist toplumun çelişkilerinden biridir.

Kapitalist ülkelerde yapılan araştırmalar göstermektedir ki, işsizlik ve özellikle uzun süreli kalıcı işsizlik: İnsanın kişiliğinin kaybolmasını, suç işlemlerin, intiharların artmasını, aile yaşamının bozulmasını, uyuşturucu madde kullananların ve hayat kadınlarının sayısının artmasını körüklemektedir.

ABD'li bilim adamı H. Brenner'in yaptığı araştırma sonuçlarına göre: İşsizler ordusuna katılan her bir milyon işsiz arasında ölenlerin sayısında 37 bin, hastane kayıtlarına geçen sinir hastalıkları sayısında 4.200 ve hapishaneye düşenler arasında 3.300 artış olmuştur.

Görüldüğü gibi, sonuç olarak insanlığın yararına hizmet etmesi gereken teknik, tam tersine işletilmektedir, sefaleti, yoksulluğu ve suç işlemleri arttırmaktadır. Bu durum, bilim ve tekniğin sonuç olarak çalışanlar aleyhine kullanıldığı kapitalist toplum düzeninin kendi içindeki çelişkisidir.

İŞ AKIŞININ KOLAYLAŞTIRILMASI YERİNE, SÖMÜRÜNÜN ARTTIRILMASI

Kapitalist ülkelerde üretim biçiminin otomatikleştirilmesinin, Marks'ın, "emek-sermaye gelişmesini daha da keskinleştirir" tezini ortadan kaldırdığını "ispata" çalışan batılı sosyolog ve ekonomistlerin sayısı az değildir. Bu tür bilim adamlarından olan,

ABD'li R. Heilbrunner ve H. Markuse, Fransız ekonomistlerinden G. Fourastier ve G. Elgoist şu tezi savunmaktadırlar: "Bilimsel - teknik gelişmeler, canlı işleri, daha başka bir deyişle, kol emeğini, düşünmeyi, sinirsel, psikolojik enerjiyi gerektiren işleri kısmen veya tamamen ortadan kaldırmaktadır."

Bu bilim adamlarının görüşlerine göre: İnsanın değil, otomatik makina ve yeni tekniğin giderek artan bir oranla sömürülmesi nedeniyle, emek ile özel mülkiyet arasındaki ilişki kaybolmaktadır.

Durum gerçekten böyle mi?

Japonya ve ABD'de yüzlerce, binlerce insan tam otomatikleştirilen fabrikalarda çalışmaktadırlar. Buna rağmen buradaki işçilerin yaptıkları işler düşünmeyi gerektiren, yüksek sinir ve psikolojik dayanıklılığı gerektiren, kol emeğinin harcandığı işlerdir. Yaptıkları yatırım masraflarını çıkarmak isteyen tekeller, artan bir baskıyla iş akışını hızlandırmaya çalışmaktadırlar. Yapılan araştırmalar, çalışanların sömürü oranının: ABD, İngiltere, FAC ve diğer kapitalist ülkelerde, yeni teknik dönemde en azından 1,5 - 2 kat arttığını göstermektedir. 8 saatlik bir işgününde, ABD'de bir işçi kendisi için 2 saat 9 dakika çalışırken, 5 saat 51 dakika işveren için çalışmaktadır. Üretimin yeni teknikle modernleştirilmesinin çok hızlı yürüdüğü, ABD'nin Teksas bölgesinde bir işçinin kendisi ve işveren için çalıştığı saatler oranı, 1'e karşı 5'tir. Dolayısıyla işgücünün en son noktasına kadar sömürülmesi, çalışanların vücut ve sinir sistemini de olumsuz şekilde etkilemektedir.

KÖRELEN İNSAN İRADESİ:

FAC'nin büyük endüstri işyerlerinde sosyologlarca yapılan araştırmada, işçilerin % 63'ü, günlük iş süresinden sonra yorgunlukları nedeniyle herhangi toplumsal başka bir şeye katılacak güçleri kalmadığını belirtiyorlar. İşçilerin % 73'ü, yaptıkları işten memnun olmadıklarına ek olarak, işin kendilerindeki son damla enerjiyi de aldığını söylüyorlar. Araştırmalar, kapitalist ülkelerde otomatik makinaların kullanıldığı işyerlerinde çalışanların

% 30 - 50'sinin sinir sistemlerinin bozuk olduğunu göstermektedir.

Yeni teknolojinin kullanılış biçimi çoğu kez büro hizmetlilerinin de çalışma koşullarını olumsuz şekilde etkilemekte, değişmesine yolaçmaktadır. Otomatikleşme ve makinalaşma önlemlerinin bürolarda kullanılması çok kez gürültü, toz ve akar band metodlarını ve bunlara bağlı olarak da, yorgunluk ve tekdüzeliği beraberinde getirmektedir.

BİRİ MESAI YAPIYOR

DiĞERİ İŞ ARIYOR

Ne kadar gelişkili olursa olsun, bir gerçektir ki: Yeni teknolojinin kullanılması bir yanda günde çalışılan süreyi kısaltırken, diğer yanda da fazla mesailerini giderek arttırmaktadır. Örneğin, ABD metal işkolunda 1984 Ocak ayında mesailer 1975'e oranla ortalama olarak haftada 3,4 saate ulaşarak, 2,3 kere artmıştır.

İngiltere, mesailer konusunda Batı Avrupa ülkeleri arasında birinci sıradadır. 80'li yılların başında, İngiltere'de kol emeği ile çalışanların % 54'ü haftada ortalama 10,3 saat fazla mesai yapmışlardır.

Japonya ve benzeri kapitalist ülkelerde sadece endüstride değil, hizmetler bölümünde de sınırsız fazla mesai yapılmaktadır. Belirli kapitalist ülkelerde ve en başta ABD'de hizmetler bölümünde fazla mesai çalışanların sayısı, endüstriden çok daha fazladır.

Kapitalist ülkelerde, koskoca işsizler ordusu dururken, işverenleri zamlı mesai ücretlerinin ödendiği böyle masraflı bir yolu seçmeye iten nedenler nedir?

Yeni işçi alıp, onların ücret ve sosyal haklarının ödenmesi yerine, mevcut işçilere mesai ödeneği, işverenlerin işine gelmektedir. Yeni işçi alma yerine, mesai yaptırma, işverenlere, işçileri kendi sınıf kardeşleri aleyhine istediği gibi esnek kullanma olanağını vermektedir. Bu uygulama, istikrarlı olmayan ekonomik, konjonktürel durumlarda ve özellikle yeni teknolojinin kullanılmaya baş-

lanmasıyla üretimde gerekli olan uzman ve kalifiye işçilerin eğitim yoluyla yetiştirilmesinin zorunlu olduğu dönemlerde, yetenekli personel ihtiyacını karşılamak için işverenlerin elindeki önemli bir kozdur.

KISA ÇALIŞMA HAFTASI,

FAKAT DAHA YOĞUN ÇALIŞMA

Yeni teknolojinin kapitalist ülkelerde kullanılması: Bir işin birden fazla işçiye bölünmesini (kısmi çalışma) ve kısa çalışmayı daha da olanaklı hale getirmekte ve hattâ kolaylaştırmaktadır. İşin bölünmesi veya kısa çalışma, kapitalist ülkelerde bir çeşit "zorla gönüllü" kısa çalışılan iş süresidir. Bu tür "zorla gönüllü" çalışma süresi kısaltmaları son 10 yılda hızla artmıştır.

ABD'de sadece 1983 yılında 12,2 milyon işçi "zorla gönüllü" kısa çalışırken, "ekonomik nedenlerle" kısmi çalışan işçi ve hizmetlilerin sayısı 6,5 milyona ulaşmıştır.

80'li yılların başlarında, FAC'de kısmi çalışanların oranı, tüm çalışanların % 15'e ulaşırken, İsveç'te 30'a varmıştır.

Kapitalist ülkelerde işin bölünmesi ve kısa çalışmaya hazır işçilere olan ihtiyaç, BTD'in günümüzde ulaştığı boyutların bir parçası haline geldi. Belirli yeni üretim dalları ve teknoloji, sürekli olarak kalıcı işçiye gerek görmemektedir. Bir dizi otomatikleştirilen işyerleri, daha az sayıda işçiye gereksinim göstermektedir.

Fakat aynı kararlılıkla belirtelim ki: İşin bölünmesi ve kısa çalışma, tekelci kapitalizm tarafından, sömürünün daha yoğunlaştırılması ve en fazla kârın, en kısa zamanda güvence altına alınmasına yeni bir olanak olarak görülmektedir.

Ayrıca, kısmi çalışan işçiler yasa veya toplu sözleşmelerin öngördüğü ücretlendirmeden, işkoşullarından veya hastalık halinde ücret ödenmesine devam edilmesi olanaklarından çoğu kez yararlanamamaktadırlar. İşverenler bu nedenle, bu tür işçilerin ücretlerini istedikleri gibi düşük tutabilmektedirler. 70'li yılların son-

larında, AET ülkelerindeki işçilerin normal saat ücretleri ile kısa veya kısmi çalışan işçilerin ücretleri arasındaki fark % 6 ile 18 oranındaydı.

Yüksek iş temposu yoluyla kısa iş süresini kendi çıkarları doğrultusunda nasıl kullandığına somut örneği, Hollanda televizyon firması "Philips" vermektedir. Burada her biri 5 saat olan 3 vardiyada genellikle kadınlar çalışmaktadır. Yani, "kadınlar vardiyasında" günlük çalışma süresi 5 saattir. Verilen her işi yapmak durumunda olan kadınların vardiya süresi 5 saat olmasına rağmen, ücretleri toplu sözleşmelere göre tam ücret üzerinden ödenmemektedir. Ayrıca, kadınlar en fazla 2 yıl için işe alınmaktadır. İşverenlerce uygulamaya sokulan bu tür iş organizesi, kadınların düşük ücretle çalışmalarına yolaçtığı gibi, ayrıca sürekli kalıcı işyeri olanaklarını da ortadan kaldırmaktadır.

EVDE ÇALIŞMA: YENİ BİR SÖMÜRÜ BİÇİMİ

Büyük tekeller, BTD'in teknik aygıt ve olanaklarından yararlanarak, onlara iş yapan küçük ve orta büyüklükteki firmaları değişik biçimlerde etkileri altına almaktadırlar. Burada küçük ve orta büyüklükteki işyerleri kapsamına, aile fertlerinin çalıştıkları ve özel işler yapan küçük atölyeler girmektedir. Bir yanda, büyük tekellerin artan siparişler nedeniyle bu tür küçük işyerlerine olan gereksinimi sonucu, bu tür işletmelerin gelişmesi, iş koşullarının düzelmesi ve çalışanların kazançlarının artmasına yolaçarken, diğer yanda da, üretimin küçük parçalar halinde çeşitli yerlere dağılımı ile, çalışanların hak ve çıkarları kısıtlanmakta, sömürü tekellerce yoğunlaştırılmaktadır. Bunun günümüzdeki uygulama biçimlerinden biri de, verilen işi, işi verenin teknik aygıt ve olanaklarını kullanarak evde yapmaktadır. Yani, merkezi "bilgi toplama sistemine" bağlanan ve evde çalışan bilgisayarla yapılan işler. Bu tür çalışma biçimi özellikle son yıllarda kapitalist ülkelerde giderek yayılmaktadır.

Burjuva ideologları, elektronik aygıtlarla evde yapılan üretim biçimini hemen zararsız ve insancıl çalışma biçimi ilân ediverdiler. Fakat deneyimler ve gerçekler göstermektedir ki, bu tür ça-

lışıma işçinin değil, işverenin çıkarınadır. Evlere iş veren firmalar, evde çalışan kişinin yolmasrafı olmayacağı gerekçesiyle, yapılan işe daha düşük ücret ödemektedir. İşin evde yapılması işvereni kira ve elektrik masraflarından da kurtarmaktadır. Toplam olarak üretim masrafları evde çalışma halinde, işyerine oranla % 15 daha düşüktür. Fransa'da yapılan araştırmalarda bu sonuca varılmıştır. Buna karşın aile fertlerinin ev işinde avantajı ve çıkarı yoktur. Evde yapılan işlere ödenen ücret düşük olduğundan, çalışan eğer para "kazanmak" istiyorsa, mümkün olduğu kadar fazla iş almak zorunda bırakılmaktadır. Bunun sonucu, ailenin diğer fertlerinin yapılan işe yardımcı olmaları kaçınılmaz zorunluluk haline gelmektedir. Evde iş yapanların çoğu akşam ve gece çalışmaktadırlar. Çoğu sendika üyesi olmayıp, sendikal çalışma ve gelişmelerden habersiz, izole edilmiş durumdadırlar. Kısacası, kapitalist sömürü, bu tür çalışma biçiminde genişleyerek, yoğunlaşarak sürmektedir. Bu tür çalışmanın aile fertleri ve özellikle çocuklar üzerindeki psikolojik ve sinirsel etkisi korkunç derecede olumsuzdur. Aile dengesi ve yaşam düzeni tamamen bozulmaktadır. Bu nedenle ki, ABD'de yapılan araştırmalarda, evde çalışma biçimini onaylayanların oranı % 31'dir.

İŞ KAZALARI ARTIYOR,
KORUNMA ÖNLEMLERİ AZALIYOR

İş akışındaki yoğunlaşma, iş kazalarının artmasına yolaçmaktadır. Bunun nedenleri, bir yanda işçilerin kol ve düşünce emeğinin son haddine kadar yeni teknolojinin hizmetinde kullanılması, diğer yanda da, işverenlerin yeni teknolojiye yaptıkları yatırım masraflarını, iş hastalıkları ve kazaları önleme önlemleri harcamalarında yaptıkları kısıtlamalarla denkleştirmek istemelerindendir. Örneğin, 70'li yıllar içinde sadece 6 büyük kapitalist ülkede, iş kazaları ve meslek hastalıkları kurban olan emekçi sayısı 40 milyon üzerindedir. Bunun sonucu olarak, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (İLO) tahminlerine göre, kapitalist endüstri ülkeleri "gayri safi milli gelirlerinin" (GSMG) % 4'ünü kaybetmektedirler. Üretimdeki iş kazaları istatistiği, her hangi bir yoruma gerek bırakmadan durumun korkunçluğunu gözler önüne sermektedir:

- ABD'de her yıl 2 milyon işçi, iş kazası sonucu tam veya kısmi

sakat kalmakta, çalışamaz duruma gelmektedir. Çalışan her 100 işçiden, iş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle: İnşaat sektöründe 19, demir-çelik işkolunda 21, yiyecek maddeleri dalında 19 ve tekstil kolunda da 25 işçi çalışamaz duruma gelmektedir. Hergün iş kazası sonucu 55 kişi ölmekte, 8.500 işçi sakatlanmaktadır.

- İngiltere'de yılda 500 bin işçi iş kazası geçirmekte, bin işçi ölmektedir.

- FAC'de çalışan her 10 kişiden biri, yılda en az bir kez iş kazası geçirmekte, her 7 dakikada sakatlıkla sonuçlanan, her iki saatte ölümlerle sonuçlanan bir iş kazası olmaktadır.

- Japonya'da 80'li yılların başlangıcından itibaren iş kazaları yılda 1 milyonu geçmektedir.

Burjuva ideologları çalışma koşullarının, özellikle hizmetler sektöründe "insancıl ve zararsız" olduğunu savunmaktadırlar. Veriler bunun tam aksini göstermektedir. Yeni teknolojinin uygulanması, bu alanda çalışan işçi ve emekçilerin sağlığını giderek artan bir oranla tehdit etmektedir. Özellikle meslek hastalıkları artmaktadır. Örneğin, 80'li yılların başlarında, ABD'de otelcilik alanında çalışan her 100 emekçiden 8,9'u, dinlenme evleri ve eğlence yerlerinde çalışanlardan 9,2'i, otomobil tamircilerinin 7,5'i, ticaret yerlerinde çalışanların 7,1'i ve sağlık hizmetlerinde çalışanların da 6,4'ü iş kazası veya meslek hastalıklarına uğramışlardır.

Karşılaştırmak amacıyla söyleyecek olursak, üretim alanındaki ortalama, her 100 işçiden 8,7'i aynı durumdadır. Bütün bu veriler ülkelerin resmi makamlarının açıklamaları olup, kapitalist ülke hükümetlerince de bilinmektedir. İş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı önlem alacaklarına, tam aksi olmakta, zaten düşük olan, iş kazaları ve meslek hastalıklarından korunma bütçesindeki pay daha da kısıtlanmaktadır. ABD'deki işyerlerinde iş güvenliği sorumluları sayısı, Reagan yönetimi döneminde % 35 oranında azaltılmıştır.

Karl Marks'ın konuyla ilgili şu sözleri bugün de geçerliliğini koruyor: "Kapitalist üretim biçimi, diğerlerinin yanında, insanı da harcamaktadır."

SÖMÜRÜ: POSASI ÇIKMIŞ LIMONDAN
BİR KAÇ DAMLA DAHA ÇIKARMA SANATI

Kapitalist ülkelerde, özellikle son 10 yılda artan sayıda insanın: Çalıştığı işin koşulları, içeriği ve biçiminden hoşnut olmaması rastlantı değildir.

70'li yılların sonlarında, 80'li yılların başlarında yapılan sosyolojik araştırmalar, bu görüşü doğrulamaktadır.

Yaptığı işten hoşnut olmama, organizatörlük ve özel ayrıcalıklar tanınan, yüksek düzeydeki yöneticiler arasında da artmaktadır. ABD orta dereceli organizatörleri arasında yapılan soruşturmada, kendisine soru yönetilenlerin % 75'i, yaptıkları işlerden memnun olmadıklarını belirtiyorlar.

Burjuva yazarları ve düşünürleri ise çoğu kez, modern tekniğin en geniş biçimde uygulanmasının, özellikle mikro-süreç ve bilgi toplama ve değerlendirme tesislerinin, çalışma koşullarını ve işin karakterini düzelttiğini, kolaylaştırdığını savunmaktadırlar.

Japonya örneği, bu iddiaların tutarsız ve geçersizliğini ortaya koymaktadır. Ülkenin en modern işyerlerindeki çalışma koşulları üzerinde araştırmalar yapan Japon sendikaları, modern işyerlerinden birinde çalışan bir işçinin, çalıştığı makinayı, eskiye oranla daha fazla ve daha yoğun kullandığını, bu nedenle de, kol emeği ve düşünmenin daha yoğunlaşarak arttığını belirtmektedirler. Buna paralel olarak, fazla mesailer de her geçen gün artmaka, işçilerden yıllık paralı izinlerinden vazgeçmeleri istenmektedir. Paralı izinden vazgeçme olgusu şöyle yorumlanabilir: Japon işçisi "kendi" firmasının çıkarlarıyla öyle sıkı sıkıya bağlıdır ki, ücret artımını ve firma içindeki "yükselişini", üretim artışına ve firma yönetiminin "insafına" bağlı görmektedir. Japon işçisinin firmaya "bağlılığı" nedeniyle vazgeçmeye kalktığı "paralı izin" ise, yıl-

da sadece 10 gündür. Tekniğin "mucizesi" olarak gösterilen bu ülkede, hastalanan işçinin yeri genellikle doldurulmamakta, onun işini arkadaşları paylaşmaktadır. Bütün bunlardan sonra, Japonya'nın en büyük otomobil firması Toyota'da çalışan işçilerin 3'te birinin, o işyerinde geçerli olan 19 günlük yıllık izinlerinin hepsini kullanmamaları şaşırtıcı olmamalıdır. Ve bütün bunlar dünyanın en hızlı yürüyen akar bantlarına sahip ve bir Toyota işçisinin belirttiği gibi, "posası çıkmış limondan bir kaç damla daha çıkarma sanatı" olarak isimlendirdiği, Toyota'da olmaktadır.

"Devamlı yorgunluk, takatsizliğin son haddi, sürekli baş ağrısı, mide bulantısı, sinir gerginliği, telâş", işte bunlar 1984'te SOHYO sendikası yönetiminin görevlendirdiği araştırma komisyonunun, Japonya'nın en modern firmasında, 13 bin işçi üzerinde yapılan sağlık durumu araştırmalarının endişe verici sonuçlarıdır.

Dsenkiroren sendikasının yaptığı başka bir araştırmayı yanıtlayanların % 72'si, modern teknoloji sonucu sağlık durumlarının kötüleştiğinden endişe ettiklerini söylemektedirler. Bu arada şunu da belirtelim ki, Japon işçisinin gerçek-reel ücreti, ABD işçisinin yarısı ve Batı Avrupa işçilerinin de 3'te 2'si kadardır.

Kısacası, BTĐ, "teknik mucizeler ülkesi" olarak tanınan Japonya'nın gerçek yüzünü tüm açıklığı ve çirkinliği ile göstermektedir.

İşverenlerin tüm uğraşları, kendilerine pahalıya malolan yeni teknikten mümkün olduğu kadar fazla kâr elde etme yönündedir.

FAC metal işkolu 1986 toplu sözleşmelerinde, işverenlerin, haftalık çalışma süresini, Cumartesi ve Pazar günlerini de kapsayacak şekilde esnekleştirmekte ısrar edişlerinin nedeni de budur. Yani, pahalıya malolan makinelerin ve yeni tekniğin, kendisini en kısa zamanda amortize edecek şekilde kullanılması ve rantabl olması. Bilindiği gibi, metal patronları bu amaçlarına ulaşamadılar.

İşverenlerin bir başka uğraşısı da, işçilerden en yoğun bir biçimde randıman alabilmektir. Elektronik tesislerde çalışan, onları kullanan bir işçinin, modern teknikle ilişkisi olmayan işlerde

çalışan bir işçiden daha sık hastalanması rastlantı değildir. Bu durum o kadar yaygınlaşmıştır ki, artık halk arasında "elektronik kazalardan" bahsedilmektedir.

Sürekli şekilde elektronik aygıtlar, örneğin ekran karşısında çalışan bir işçi, devamlı şekilde gözlerini kullanmak zorunda kalmaktadır. Bu da başağrısı, yorgunluk ve sinir hastalıklarına neden olmaktadır. ABD'de Meslek Hastalıkları Araştırma Ulusal Enstitüsü'nün, ekran ve video tesislerinde çalışan kadınlar arasında yaptığı araştırmalar, endişe verici sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Alınan sonuçlarda, kadınların en ağır çalışma koşulları altında oldukları saptanmıştır. Örneğin, kadınların % 80 - 90'nın sürekli şekilde aynı noktaya bakılması gereken işlerde göz yorgunluğu, hareketsizlik ve dikkati yoğunlaştırma nedeniyle kas ve adalelerinde gerginlik, sinir bozukluğu, bitkinlik, halsizlik gibi rahatsızlıklar ortaya çıkmıştır.

Bu tür işlerde çalışanların, onların sendikalarının ve kamuoyunun baskılarıyla, hükümet sağlık önlemlerini yasallaştırsa bile, işverenler bu koşullara uymamaktadırlar.

FAC'nin Hessen eyaleti Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı uzmanları: Endüstri, büro ve hizmetler alanlarında bu tür işlerde çalışanların çalışma koşullarını araştırdı. Ve gerekli sağlık önlemlerinin alınmadığını saptadı. Çeşitli işlerde % 18 - 49,3 arasında kurallara uyulmadığını ortaya çıkardı.

Buna rağmen, bugün halâ günlük çalışma süresinin tamamını ekran karşısında geçiren işçiler ve işyerleri vardır. Gözün ve vücudun dinlenmesi için zaman zaman ara verilmesi gerektiği halde, bunun uygulanmadığı işyerleri sayısı az değildir.

Ekran karşısında çalışanlar arasında yapılan araştırmaya göre, çalışanların % 19,5'i tam işgününü ekran karşısında geçirmektedir. Bu durum sağlık koruma kurallarına aykırıdır. Bu kesim, ticaret alanında % 40,7, endüstri alanında % 38'dir. Kadınlar için gerekli olan özel koruma önlemleri doğrultusunda yapılan önerilerin

% 93'ü yerine getirilmemektedir.

Kapitalist ülkelerdeki ekran karşısında ve bilgi toplama değerlendirme tesislerinde çalışanlara geçerli olan sağlık koruma önlemleri, zaten en alt düzeydedir. Örneğin, mikro-ışın dalgalarının sağlığa zararlılık ölçüsü, Sovyetler Birliği'ne oranla, Kanada'da 10 defa, ABD'de 100 defa daha yüksektir.

İŞVERENLERİN TUTUMU:

"KİMSE ÖLMEDİ Kİ !"

İşverenlerin bu konudaki tutumları, "bu zamana kadar kimse ölmedi ki, neden ek önlemler alalım?" biçimindedir.

Yeni endüstri dalları ve özellikle yeni elektronik kullanımının sağlığa olan etkileri, işverenlere göre yerli yersiz abartılmaktadır. Buna örnek olarak da, üretimin temiz, gürültüsüz, tozsuz, dumansız olduğu, zararlı maddelerle doğrudan temasın azaldığı gösterilmektedir.

Burjuva basın-yayın organlarıncı yıllardır kafalara yerleştirilmeye çalışılan bu tablo, yüzeysel ve çok kere de yanlışdır.

Bilgisayar devriminin emekçilerin çalışma koşulları ve çevrelerinde belirli değişiklik ve düzenlemeler yaptığı doğrudur. Bu gelişmeler büyük önem taşımaktadır. Buna rağmen, birincisi tüm işyerlerini kapsamamaktadır. İkincisi de, tekeller, mikro-süreç ve bilgi toplama-değerlendirme tesislerinin kullanılmaya başlanmasıyla ortaya çıkan yeni sorunların çözümüne yanıt aramak niyetinde değildir. Örneğin, 80'li yılların başlarında, ABD'nin Kaliforniya şehrinde çeşitli elektronik parçalar yapan 42 işyerinde: İş akışı ve çalışma koşulları araştırıldı. Araştırma, iş kazalarının azalmasına rağmen, meslek hastalıklarının işçiler arasında, ABD geneli ortalamasına oranla burada 3 kat daha fazla olduğunu ortaya koydu. İşgücü kaybı nedeniyle çalışamamazlıkla sonuçlanan meslek hastalıklarının da en modern endüstri dallarında bile ülke geneline oranla, Kaliforniya'da 3 kat fazla olduğu saptandı. Uzmanlar buna, elektronik endüstrisinde kullanılan yüksek dozajlı kimyasal

bileşimlerin neden olduğunu söylemektedirler.

Bu nedenlerle, ABD'de kimyasal bileşim işlerinde çalışan ve bu yüzden işgücü kaybindan ötürü, mahkeme yoluyla tazminat talebinde bulunan işçilerin sayısındaki artış rastlantı değildir. Örneğin, New Mexico şehrinde son bir yılda, kendilerine kanser teşhisi konulan ve hastalıklarına çalışma koşullarının sebep olduğu gerekçesiyle mahkemeye başvuran işçi sayısı 20'dir. Bu işçilerin çalıştığı tekelin basın sözcüsünün konuyla ilgili basın toplantısında ki açıklaması ise, kapitalizmin gerçek yüzüdür: "Şu ana kadar kimse ölmedi. İnsanlar ölmüyorsa, neden ek önlemler alalım ki?"

Yeni teknik ve teknolojinin işin içeriğine olan etkisi çelişkili- dir. Bunların üretimde kullanılması, bir yanda düşünce ve dikka- tin önemini arttırırken, diğer yanda da iş akışını monotonlaştır- maktadır. Bir çok işkollarında yoğunlaşmanın getirdiği zihin yor- gunluğuna rağmen, yapılan işin içeriği sadece belirli basit hare- ketlerden ibarettir. Örneğin, üretimdeki işi düğmeye basmak, ma- kinayı harekete geçirmek, ekranı kullanmak, genelinde yarı kali- fiyeye veya daha az kalefiyeye gerek duyulan işlerdir. İşverenler bu durumu, iş akışında kolaylaşma olduğu gerekçesiyle, ücretleri düşürerek, kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaktadırlar.

Fransa'da yapılan bir araştırma, kalifiye işçilerin % 70'nin yeni koşullarla, kalifiyesiz işçilerin yapacağı işlerde çalıştırıldık- larını ortaya çıkarmıştır. Tabii ki, bu işçilerin ücretleri "yeni, kolay duruma uydurulmuş", yaptıkları işe göre düşürülmüştür.

BTD'in kapitalist ülkelerde kullanılış biçiminin getirdiği başka bir tehlike de, sadece politik açıdan farklı düşünenlerin değil, tüm insanların kontrol altında tutulmasıdır. BTD'in gelişmesi bur- juva devletlerine, sadece tüm insanların kontrol altında tutulması olanağını değil, ayrıca onların düşünce ve görüşlerinin çarpıtıl- ması, yönlendirilmesi ve kendi çıkarları doğrultusunda kullanıl- ması olanağını da vermektedir.

DİNLEME OLANAKLARI

Kapitalist dünyanın son olmayan oyunlarından biri de, işçi-emekçi-

lerin özel yaşamlarının dinlenmesi ve kontrol altında tutulmasıdır.

Bunun, FAC'deki son olmayan örneğini, 1987 yılında Münih'teki Siemens işletmelerinde yaşadık. Siemens, alacağı işçilerin beyinlerini kontrol "röntgeninden" geçirmekle kalmadı, aynı zamanda halen çalışmakta olanları da yeniden "muayeneye" tabi tuttu.

Kontrol gözcüsü, elektronik yönlendirme ve yalan söylenip, söylenmediğini kontrol eden "yalan makinalarının" kullanılması: ABD, FAC, İngiltere ve diğer kapitalist ülkelerde uzun süredir güncel konular haline geldi. Örneğin, 36 ABD federal dairesindeki 300 milyon elektronik yönlendirme aygıtı, 114 milyon insanı kapsamaktadır. Burada elektronik ajanlık metodlarıyla, telefonların dinlenmesi ve istenilen kişinin hareket ve davranışlarını kontrol eden bilgisayarlar kanalıyla elde edilen enformasyon ve bilgiler toplanmaktadır.

FAC'deki Anayasa "Koruma Dairesi" günümüzde 30 milyon insan hakkında en geniş bilgiye sahiptir. Aynı anda yapılan 5 bin telefon konuşmasını anında tesbit etme gücüne sahiptir.

"Kontrol gözcüsünün" işyerleri ve diğer kurumlarda kullanılması giderek büyük boyutlar kazanmaktadır. ABD'de her 4 tekelden biri işçilerini "yalan dedektöründen" geçirmektedir. Elektronik "göz ve kulakların" işyerlerine yerleştirilmesi genişletilmektedir. Diğer bir deyişle: İnsan makinaları, makinalar da insanları kontrol etmektedir.

Üretim akışını en ince noktasına kadar kontrolü altında bulunduran mikro-süreç, mikro bilgisayarlar, işçi-emekçilerinde "sorumluluk duygularını", üretim içinde yoğun çalışıp çalışmadıklarını ve işyerlerine "bağlılıklarını" aynı hassaslık ve incelikte saptayacak güçtedir. Sadece FAC'deki kuruluşların % 50'den fazlası, personeli dinlemekte, onların davranışlarını izlemektedirler. Her kişi hakkında tutulan dosya 5 bin'den fazla veriyi, bilgiyi içermektedir.

Modern bilimin kazanımlarının bu şekilde ve gerektiği zaman ve yerlerde kullanılması ileride korkunç sonuç ve boyutlara varacaktır. Bunlara ek olarak geliştirilmeye çalışılan yeni "psiko-teknik" ile insanın ruhsal durumunun davranışlarının ve hattâ düşüncesinin değiştirilmesinin programlanması hedeflenmektedir.

Bu alanda, CIA'nın "MK" adı altında geliştirdiği programın gerçekleştirilmesinde, ABD ve Kanada'nın 42 koleji, 15 araştırma grubu ve 12 hastahanesi kullanılmaktadır. Araştırmalar süresince onlarca insan barbarca uygulanan deneme metodlarının kurbanı olmuştur. Ancak konuyla ilgili enformasyonların basına sızmasından sonra bu deneylere son verilmiştir. Fakat insanın "deneme tahtası" olduğu başka çalışmalar halâ sürmektedir.

Başka alanlarda yapılan çalışmalar ve araştırmalar çeşitli tekel-lerin laboratuvarlarında, üniversitelerde ve kolejlerde tüm hızıyla sürüyor. Buralarda gösteri, miting, protesto yürüyüşlerini dağıtma, rahatsız etme, provakasyon ve buralara katılanlara korku salma amacıyla kullanılacak her türlü elektronik araç-gereç ve ses alma bandlarının daha da geliştirilmesi çalışmaları yapılmaktadır. Öğretici araç-gereç ve otomatlar sadece egemen çevrelerin çıkarlarına uygun bilgileri verecek biçimde programlanmaktadır. Ve böylece bilim-teknikğin en kutsal kazanımları insanları bağımlı hale getirip, sömürü aracı olarak kullanılmaktadır.

KAPİTALİZMDE ÇALIŞMA DÜNYASININ İNSANCILLAŞTIRILMASI

Bir dizi büyük tekeller, son 10 yılda BT'D'in etkisiyle işyerlerindeki iş organizesini yeniden ele aldılar. İnsanı akarbantların esiri haline getiren alışılmış Taylor (Taylor sistemi: İşin en kısa yoldan, en az hareketle, en az zaman harcanarak yapılmasıdır. Bu sisteme, onu bulan Taylor'un adı verilmiştir.) sisteminin yerine, yarı otomatikleştirilmiş araç ve gereçlerinde kullanıldığı "çalışma birimleri" oluşturmaya başladılar.

"Çalışma birimleri" biçiminden beklenen, işin daha ilginç hale getirilmesi, değişkenlik ve çalışanların tekdüzelikten kurtarılma-

sıdır. Bu tür çalışma biçimi, çalışanlara ayrıcalıklar da tanımaktadır. Örneğin, ücretlerin, o birimde çalışanlara paylaştırılması veya birime yeni işçilerin alınıp, alınmaması konusunda söz hakkı verilmesi gibi.

"Çalışma dünyasının insancillaştırılmasının" sözüne bir başka biçimi de, 4 günlük çalışma haftası, çalışma haftasının esnekleştirilmesi, işçi ve hizmetlilerin, saptanan çalışma süresi dahilinde, kendi çalışma zamanlarını kendilerinin belirlemesi şeklindedir.

BU BİR ÇÖZÜM MÜDÜR?

Çalışma dünyasının kapitalist usullere göre "insancillaştırılması", emek-sermaye çelişkisini ortadan kaldırır mı? Tabii ki, hayır.

Dış görünüşüyle ilginç olan bu tür yeni uygulamalar, bir dizi burjuva ekonomisti ve sosyoloğunca, kapitalist ülkelerde çalışmanın "özgürleştirdiği" ve bunun da "insanların gelişmesinin" aracı olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Batılı basın-yayın organlarının savunulan bu teze göre: "Çalışma dünyasının insancillaştırılması programı" emek-sermaye, işçi-işveren arasındaki çelişkileri yumuşatmakta ve hattâ giderek ortadan kaldırmaktadır. Çünkü, işverenler "insan faktörüne" giderek artan bir oranda ilgi göstermekte ve dikkat etmektedirler.

Gerçek ise başkadır. Tekellerin yeni iş organizesi biçimlerini araması, çalışanların çıkarlarını düşündüğünden değildir.

Yeni iş organizesi biçimlerinin aranmasının ana nedenlerinden biri, işçi-emekçilerin alışılmış kapitalist üretim metodlarının insanlık düşmanı karakterine artan bir oranla karşı çıkmalarıdır. Çünkü akarbantta çalışmak her geçen gün çekilmez bir durum almaktadır. Lordstown (ABD) kentindeki General Motors firması sendikacılarından biri şöyle diyor: "Dünyada tek değer dolar değildir. Benim için daha önemli olan, bana nasıl davranıldığı, yaptığım iş üzerinde görüşümü söyleyebilmem, birlikte karar verebil-

memdir. En önemli olan da, işin sosyal yönü, benim ve arkadaşları-
mın haklarıdır."

İşçiler-emekçiler ve onların sendikaları, Taylor sisteminin öldü-
rücü temposunu sürekli olarak protesto ederek, yeni ve insancıl
çalışma koşullarının getirilmesini savundular. Durumun kendí
aleyhlerine olduğunu gören tekeller, protestoların grev boyutla-
rına ulaşmasını önlemek için yeni çalışma metodları getirmeyi,
"çalışmanın kalitesini arttırmayı" denediler.

Fakat bütün bunların gerçek amacı, emekçilerin çalışma koşulları-
nı insancıllaştırmaktan öteye, kârın arttırılmasına yönelikti.

Toparlayacak olursak, yeni çalışma metodları öncelikle işçi ve
emekçilerin sömürülme oranlarının artırılması yoluyla, kapitalist
üretim biçiminin daha da rasyonelleştirilmesidir.

Burada, Karl Marks'ın sözlerini bir kez daha hatırlayalım:

"Kapitalizm kendisini ve üretim biçimini yenilemezse, kapitalizm
değildir."

4 GÜNLÜK ÇALIŞMA HAFTASI

ÇALIŞANLARIN YARARINA MI?

Burada konu olarak, günde 10 saatten, 4 günlük çalışma haftasını
örnek olarak alalım. (12 - 13 saatlik günlük çalışma süresi az
rastlanılan olaylardan değildir).

4 günlük çalışma haftası işverenlerin işine gelmektedir. Birinci-
si, 5. işgünü boş kalacağından, işgünlerinde işe gelmemezlik ih-
timali ortadan kalkmaktadır. İkincisi, işe girme-çıkımlar azal-
makta, personel dalgalanması önlenmektedir. Üçüncüsü, işin yoğun-
luğu artmakta, makinelerin sürekli çalışması sağlanmaktadır. İşe
başlama ve bitiş döneminde kaybolan, boş geçen iş süresi azalmak-
tadır.

Bür tür çalışma biçimi çalışanlara bir takım avantajlar sağlar
gibi görünse de, özünde onların durumlarını daha da kötüleştir-

mektedir. Çalışılmayan 5. gün her ne kadar serbest gün, tatil günü olarak görünse de, siparişlerin çok olduğu dönemlerde mesai-leri, işçi istemese de zorunlu hale getirmektedir.

4 günlük iş süresi işin yoğunluğunu, sürekliliğini artırmaktadır. Günlük iş süresinin uzaması insanı fiziksel ve psikolojik olarak yıpratmakta, yorgunluğu artırmaktadır. 5. günün serbest olması bu koşullar altında yeni güç kazanmaya yetmeyecektir. Bu tür çalışma biçimi işçi ve emekçilerin işyerine olan bağımlılıklarını arttırmaktadır. Örneğin, hasta olan bir işçi 10 saatlik işgünü, 8 saatlik işgününe oranla, mali açıdan tercih edeceğinden, hasta olsa dahi, çalışmak isteyecektir. Bu koşullardan olumsuz olarak en fazla etkilenecekler kadın emekçilerdir.

Günlük iş süresinin uzaması iş arkadaşları arasındaki her türlü ilişkileri de olumsuz olarak etkileyecektir. İş ile dinlenme zamanları arasındaki tempo değişikliği çalışanlar üzerinde olumsuz etki yaratacak, onların ailelerine, çevrelerine karşı olan sosyal ve psikolojik ilişkilerini azaltacaktır.

Konunun başka önemli bir yanı da, uzun iş süresinin uygulanması, işverenlere, mevcut yasaları çiğneme olanağı verecektir. 4 günlük çalışma haftası uygulamak isteyen, ABD General Motors tekeli, bu isteğinden çalışanların ve onların sendikalarının yükselttiği protesto sonucu vazgeçmek zorunda kalmıştır.

Haftalık çalışma süresinin "esnekleştirilmesi" konusu da aynı etkileri yaratmaktadır. Burada esnekleştirme: Günlük iş süresinin işçinin istemleri doğrultusunda düzenlenmesi şeklinde anlaşılmalıdır. Örneğin, 8 saatlik işgününün ne zaman başlayıp, ne zaman biteceği, yani, 8'den 16'ya kadar mı, yoksa 9'dan 17'ye kadar mı? Bu tür çalışma biçimi de görünüşte ilginçtir. Öte yandan, işverene bir dizi avantajlar sağlamaktadır. Çünkü verimliliği artırmakta, işe geç gelmeler azalmaktadır. Diğer yanda, işverenlere olan başka bir çıkarı da, işyerinin elindeki siparişleri doğrultusunda, ihtiyaç ve istemleri kapsamında fazla mesai olanaklarının genişlemesidir. İş temposu yoğunlaşmaktadır. Örneğin, General Motors tekelinde işin yoğunlaştırılması % 30 oranında artmıştır.

Günlük çalışma süresinin esnekleştirildiği işyerlerinde işe geç gelmeler % 15 - 70, işyerine girip-çıkma yoluyla personel dalgalanması ise % 15 - 40 oranında azalmıştır.

İş süresinin esnekleştirilmesi kapitalist ülkelerde, başlangıçta belirli bir kişi veya bir grup işçiye uygulanmak yoluyla çalışanları bölmek ve işyerindeki sendikal gücü zayıflatmak amacıyla kullanılmaktadır. İş süresinin esnekleştirilmesinin kapitalist ülkelerde yaygınlaştırılmak istenmesi işverenlerin, burjuva basın-yayın organlarının reklâm ettiği gibi çalışanlara karşı "sorumluluk" duymasından değil, kendi çıkarı olduğundandır.

Hatırlanacağı gibi, FAC'de 1984 ve 1986 yıllarında metal işkolunda, işverenlerin, "günlük ve haftalık çalışma süresinin esnekleştirilmesinde" ısrar edişlerinin başlıca nedeni işte budur. IG Metall sendikasının o zamanlar geri püskürttüğü bu istek, iki yıl sonra, yani 1988'de gerici Kohl hükümetinin Çalışma Bakanı Norbert Blüm tarafından yasa tasarısı olarak federal parlamentoya getirilmiştir.

80'li yılların başında, ABD'de yapılan bir araştırmaya göre, tüm çalışanların % 45'i, ülkenin yasalarına aykırı olmasına rağmen, esnek iş süresiyle çalıştırılmaktadırlar. İngiltere'de yine 80'li yılların başlarında, tarım işleri dışında kalan işyerlerinde, çalışanların % 8'i, FAC'de % 45'i esnek iş süresiyle çalışmaktadırlar. Bu durum, Fransa'da 20 bin işyerini kapsamaktadır.

İŞÇİLERİN Mİ, YOKSA PATRONUN MU MADDİ ÇIKARI VAR?

Değişik çalışma biçimlerinin uygulanması, "işin ilginç" duruma getirilmesi, sonuç olarak yine sömürü oranının artırılmasını amaçlamaktadır. Bu tezin doğruluğu, işin içeriği değiştirilmeden uygulanan rotasyon prensibiyle de (rotasyon prensibi: Burada, belirli işlerin, belirli işçilerce değişe değişe yapılması anlamındadır.) belgelenmektedir. Bu tür çalışma biçimi işçiye, belirli monotonluktan kurtarılması, bir işte sürekli çalışma yerine, değişik yerlerde çalışma olanağı tanımaktadır.

ABD, İngiltere, Fransa, FAC ve diğer kapitalist ülkelerdeki işyerlerinde yarı otomatikleştirilmiş "çalışma birimleri" giderek genişletilmektedir. Çalışma birimlerinin, çalışma koşullarına ve işin içeriğine olan etkisi değişik biçimlerde. Bir yanda bu tür çalışma biçimi Volvo (İsveç), Volkswagen (FAC), Fiat ve Olivetti (İtalya), Mitsubishi (Japonya) ve diğer bazı işyerlerinde tekdüzeliği azaltmakta, ilginç olmayan işyerlerinin ilginç hale gelmesine yardımcı olmakta, kol emeğinin kullanıldığı işlerin kolaylaşmasına ve işkollarının geliştirilmesine yardımcı olmaktadır. Diğer yanda ise, çalışmayı göreceli bir biçimde yoğunlaştırmaktadır. Örneğin, çalışma koşulları bu tür çalışma biçimine uydurulan, İsveç'teki işyerlerinde iş temposu ve verim, akarband gibi monoton işlerin sürekli yapıldığı yerlere oranla daha da artmıştır. FAC'de yapılan bir araştırma sonucunda, bu tür koşullarda çalışanların ücretlerinde herhangi bir değişiklik olmamasına rağmen, eskiye oranla daha fazla iş yaptıkları ve daha fazla sayıda makina-ya baktıkları ortaya çıktı.

FAC büro hizmetlileri, iş organizesinin değiştirilmesini, işin yoğunlaştırılmasının bir başka biçimi olarak nitelendirmektedirler. Gerek endüstride ve gerekse büro çalışanları arasında görülen randıman baskısının artışı, işin yeni organize biçimi ve giderek artan sorumluluğun sonucudur.

Bir başka örnek: Fransız otomobil firması Renault'ta, yarı otomatikleştirilmiş montaj birimi işçileri 10'dan fazla değişik iş yapmaktadırlar. Bu işçiler her yaptıkları işe yetişebilmek için sürekli olarak hareket halindedirler. Bunun sonucu olarak fiziksel ve sinirsel durumları sürekli şekilde stres altındadır.

Yeni iş organize biçimleri yaşlı ve az kalifiye işçiler için ek sorunlar getirmektedir. Varolan çalışma koşullarına ayak uydurma da zorluk çeken yaşlı işçilerin, azalan işgüçleri nedeniyle daha sık dinlenmeleri gerekirken, bunun tam aksi olmaktadır. Yapılan bir araştırmaya göre, FAC'deki kalifiye olmayan veya az kalifiye işçilerin % 75'i yeni iş organizesinden yana değillerdir. Çünkü her yenileme, kendilerinin işyerlerini tehlikeye soktuğu gibi,

aynı zamanda onların çalışma koşullarını da zorlaştırmaktadır.

Adına, "çalışma koşullarını insancillaştırma programı" denilen bu tür uygulamalar tekellere: İşin yoğunlaştırılması, işin içeriğinin kaliteli hale gelmesi, boş geçen sürenin ve işe girip-çıkma yoluyla personel dalgalanmasının azalması nedeniyle ek kârlar getirmektedir. Ekonomistlerin yaptığı hesaplara göre, yeni metodlarının uygulanmasıyla masrafların ortalama olarak % 20 azaltılması olanaklıdır. Çeşitli ABD firmalarının kendi açıklamalarına göre, bu tür çalışma metodu değişiklikleri onlara, yatırdıkları her 3 dolar'a karşın, 8 dolar kâr getirmektedir.

Japon tekellerinin hesaplarına göre, milyonlarca işçinin katıldığı "Döner Çalışma Birimleri" sayesinde, 1973 yılında demir-çelik işyerlerinde % 70 oranında enerji tasarrufu yapılmasını sağlamıştır.

Bütün Japon tekellerinin çeşitli ürünleriyle dünya pazarlarında pay kapmasının, en yüksek rekabet gücüne sahip olmasının önemli nedenlerinden biri de, işçi-emekçilerin verim potansiyelinin en son noktasına kadar kullanılması, emekçiler tarafından getirilen rasyonelleşme önerilerinin, yine onların aleyhine kullanılmasıdır.

"Döner Çalışma Birimleri" sayesinde, Japonya tekelleri yılda 25 milyon dolar tasarruf etmektedirler. Buna karşın işçilerin getirdiği yeni buluş önerilerine ödenen primler 1000 yen, yani 5 dolar gibi gülünç ve sembolik bir rakamdır. Başka bir deyişle söyleyecek olursak, işçiler farkında olmadan kendi kendilerini sömürmektedirler.

İşverenler, devletin "çalışma koşullarının insancillaştırılması programının" gerçekleştirilmesi konusuna ayırdığı yatırımları da kendi çıkarları için kullanmaktadırlar. Örneğin, FAC hükümetinin, çalışma koşullarının düzenlenmesi için ayırdığı bütçenin en büyük payı, rasyonelleşme, işyerlerinin ortadan kaldırılması amacıyla kullanılmakta, çok az bir kısmı, çalışma koşullarının geliştiril-

mesi, kolaylaştırılması için harcanmaktadır.

Sonuç: "Çalışma koşullarının insancıllaştırılması programları", bu alanda uygulanan çalışma biçimleri, sonuç olarak tekellerin çıkarları doğrultusunda, onların öngördüğü yerlerde ve istedikleri ölçü ve biçimde, işçi-emekçilere karşı kullanılmaktadır.

BTD VE SENDİKALAR

BTD, sendikal hareketi karmaşık ve gelişkili bir biçimde etkilemektedir. BTD, bir yanda işgücünün, yani işçi-emekçilerin daha kalifiye ve uzman olmasına taban hazırlarken, öte yanda da, onun kullanılış biçimi bugünkü gelişmeler içerisinde sendikaları zorlamakta, çözümünü sendikalara dayattığı bir dizi sorunları da zorlaştırmaktadır.

Tekelci burjuvazi ve onlara yakın hükümetler, BTD'in kazanımlarını, sendikaları ve sendikal hareketi zayıflatmak, giderek çökertmek, işçi-emekçilerin en temel yaşamsal haklarına saldırı amacıyla kullanılmaktadırlar. Buna karşın işçi-emekçiler ve onların yığın örgütleri, örneğin sendikalar bugüne kadar elde ettikleri kazanımları ve ülke içindeki konumlarını kaybetmemek kararındadırlar. Ortaya çıkan yeni durum ne olursa olsun, sonuçta toplumun gelişmesini belirleyen ve yönlendiren sendikalar değildir. Kapitalist ülkelerde, BTD'in olumsuz sonuçlarını en geniş emekçi yığınlarına yüklemek isteyen ve işçi-emekçileri birbirlerine düşürecek, ortamın tabanı oluşturulmaktadır.

BİLİMSEL TEKNİK GELİŞMELER SENDİKALARIN TABANINI ZAYIFLATIYOR MU?

Bu soru rastgele ortaya atılan bir soru değildir. Tam aksine, günümüzün burjuva ekonomik ve sosyal yayınlarında, BTD süresince sendikal hareketin kaçınılmaz olarak çökeceği konusunda savunulan ve yaygınlaştırılan bir görüştür. Bu tez bir yanda, bilimsel teknik gelişmelerin kendi özelliği nedeniyle, sendikaların sosyal tabanını ortadan kaldırdığı biçiminde gösterilmek istenirken, diğer yanda da, hızla gelişen otomatikleşme ve üretimin robotlaş-

tırılması nedeniyle, işçi-emekçilerin yığın örgütleri olan sendikalara artık "gerek kalmadığı", sendikaların "eskimiş, modası geçmiş" kuruluşlar olduğuna teorik kanıt olarak da kullanılmak istenmektedir.

Bu tür görüşlerin yaygınlaştırılmasının kapitalist ülkelerdeki egemen güçlerin işine yaraması şaşırtıcı olmadığı gibi, aynı zamanda, burjuva ideologları ve basın-yayın organlarınca sendikalara karşı artan bir yoğunlukla kullanılması da bizleri hayrete düşürmemelidir.

Kapitalist ülkelerdeki sendikal hareketin özellikle son yıllarda gerçekten çeşitli ciddi zorlukları vardır. Bu zorluklar, üretim akışında teknik değişikliklerin geliştiği kapitalist ülkelerde giderek daha da artmaktadır. Bunun sonucu olarak, işçiler arasında sendikalılık oranında belirli düşüş kaydedilmektedir.

(Bakınız Tablo: 4)

Buna paralel olarak, belirli ülkelerde tüm çalışanlar arasındaki sendika üyesi sayısında düşüş gözlenmektedir. ABD'de 20,1 milyon'dan 17,4 milyon'a düşmüştür. Ülkenin en tanınmış, saygınlığı olan örgüt ve kuruluşlarının saptanması için yapılan bir araştırmada, ABD sendikaları sonuncu sırayı almaktadır. Fransa'nın en büyük sendikal örgütü CGT, 1984/86 döneminde 300 bin, FAC sendikaları 1983/85 arası 150 bin üye kaybetmişlerdir. İspanya'da da aynı şekilde sendika üyeleri arasında azalma vardır.

BAZI ÜLKELERDE TÜM ÇALIŞANLAR ARASINDA SENDİKA ÜYELİĞİ ORANI:
(Yüzde olarak):

Ü l k e	1979'da	1984'te
A B D	23,0	18,3
İngiltere	45,6	37,3
Fransa	23,4	21,6
F A C	35,0	32,3
İtalya	50,9	44,5
Japonya	33,0	29,0

T a b l o 4

Bir dizi burjuva ekonomist ve sosyoloğu bu olumsuz gelişmeyi, BTD'nin getirdiği "doğal sonuç" olarak görmekte ve şöyle demektedirler: "BTD, otomasyon araçları ve özellikle son zamanlarda artan robotlar kanalıyla işçi ve emekçileri yığınsal olarak üretim dışı bırakmaktadır, bu doğaldır ve buna karşı yapılacak hiç bir şey yoktur."

Yeni tekniğin kullanılmasının belirli yerlerde gerçekten işçi - emekçilerin işten çıkarılmasını beraberinde getirdiği tartışma götürmeyen bir konudur. Bunun sonucu olarak da, tekniğin kullanıldığı endüstri ve hizmetler bölümlerinde sendika üyeliğinin ve çalışmaların azaldığı izlenmektedir.

Fakat bu konuda "parçalanma" yerine, değişmeden sözetmek daha yerinde ve doğru olur sanırız. Çünkü işin karakter ve içeriği, yapısal durumun kalitesi değişmektedir. Sendikalar bundan böyle de çalışanların yığın örgütü olarak kalmak istiyorsa, bütün bu faktörleri gözönünde tutmak zorundadır.

Nedir bu faktörler?

Bunların başında, işçi ve emekçilerin günün koşullarına ve yeni tekniğin istemlerine uyan mesleki eğitimleri gelmektedir. Kapitalist endüstri ülkelerindeki işçilerin ortalama meslek eğitim süreleri, orta eğitim derecesindeki kursların üzerine çıkmamaktadır.

ABD iş piyasasındaki kalifiye olmayan mesleksiz işçiler sayısı son 40 yılda 5,5 milyondan 4,7 milyona inerken, kalifiye işçi sayısı 6,1 milyondan 12,2 milyona yükselmiştir. Bütün bunlar, çalışanların kendi çıkarları konusuna bakış açılarını, ihtiyaçlarının ve sosyo-psikolojik hedeflerinin değişmesini beraberinde getirmektedir. Yardımcı işçinin, usta işçi olduktan sonraki yaşamında doğal olarak nitel ve nicel değişiklikler olmaktadır. Yapılan bilimsel araştırmalar, işçi ve emekçilerin işyerlerindeki uğraşlarının sadece ekonomik durumlarını geliştirmek için değil, aynı zamanda, kişiliklerinin gelişmesinin ana neden olduğunu göstermektedir.

EĞİTİM SENDİKALARA KARŞI MI?

Gelişme eğitimlerinin sendikalara karşı olduğu, gelişmenin sendikaları zayıflattığı söylentileri, tekellerin çıkarları doğrultusunda uydurulmuş yalanlardır. İşçi ve emekçilerin eğitim düzeylerinin yükselmesi bir kere en azından onların: Çevre kirlenmesi, ayırımcılık, ırkçılık, silahsızlanma, barış ve diğer politik-ideolojik sorunlara olan ilgilerini artırmaktadır. Burjuva ideologlarının, işçi ve emekçilerin "entellektüelleşmesinin" artmasının, sendikal birlik görüşlerini azalttığı yolundaki iddiaları bu nedenle geçersizdir. Bu tür tutarsız tezleri yaymaya çalışan burjuva ideologları, sendika üyelerinin genel ve meslek eğitim düzeylerinin, sendika üyesi olmayanlara oranla yüksek olduğu gerçeğini kasıtlı ve maksatlı olarak görmemezlikten gelmektedirler. Bu nedenlerle, BTĐ süresince güçlenerek gelişen bu olgu, yani işçi ve emekçilerin "entellektüelleşmesi" sendikaların aleyhine değil, lehine olan bir gelişmedir. Örneğin, tüm ABD halkının % 39'u lise mezunuyken, sendika üyeleri arasında bu oran % 44'tür. Tüm halkın % 16'sı kolej mezunuyken, sendika üyelerinin % 21'i kolej mezundur.

Öte yanda hemen belirtelim ki, "genel ve mesleki eğitim düzeyinin artması, sendikaların sayısal gücünün de artmasını getirir" tezi de yanlıştır. Kalifiye işçi ve memurlar ve özellikle ayrıcalık haklara sahip olanlar sendikal konulara önyargılı yaklaşmakta, hattâ karşı tavır almaktadırlar. Fakat bu tür grupların tüm çalışanlar arasındaki oranı çok düşüktür.

Sendikal hareketin çalışanların giderek artan bir oranla "entellektüelleştirilmesinden" kuşku duymasına gerek yoktur. Sendikalar bu emekçilerin çıkarları doğrultusunda, onların ihtiyaçlarına yönelik çalışma yaptığı sürece, sadece bu kesim arasındaki üye sayısının azalmasını durdurmakla kalmayacaklar, aynı zamanda, bu kesimden yeni üyeler kazanarak genişleyeceklerdir. Sendikaların esas sorunu, tekellerin BTĐ'i günümüz koşullarında sendikal harekete karşı mücadelede araç olarak kullanmalarının önlenmesidir.

YENİ ALANLAR

Çoğunlukla hizmetlilerin çalıştığı işkollarının birleştirilmesi, batılı ülkelerdeki sendikalar için sayısal üye rezervesidir. Sendikaların geleneksel olarak önemli çalışma alanı ise bugüne kadar sanayi idi. Bunun nedeni, endüstri işçisinin politik olgunluğu, örgütlenmeye olan yakınlığı ve birlikte mücadele istemi ile açıklanabilir. Bu nedenle, bugüne kadar sanayi proletaryasının çeşitli biçimlerde örgütlenerek, kapitale karşı sınıf mücadelesi vermiş olması rastlantı değildir.

Fakat özellikle son yıllarda hizmetler alanında çalışanlar sayısında artma olduğu izlenmektedir. Bu alanda oluşan ve idari organlara, hizmetliler dairelerine bağımlı olan küçük gruplar örgütlenmeye pek yanaşmamaktadırlar. 80'li yılların başlarında kapitalist ülkelerdeki tüm ücretli işçilerin sadece 3'te biri sanayide çalışmaktaydı. Hizmetler alanında çalışanlar ise bunun iki katıydı. Ve bu gelişme artarak sürüyor. Bilirkişiler, ABD'de hizmetler alanında çalışanların sayısının 1990 yılına kadar, tüm çalışanların 4'te 3'nü kapsayacağını söylemektedirler. Buna karşın, ABD'nin en büyük sendikal kuruluşu olan AFL-CIO'nun tüm üyelerinin sadece % 20'si hizmetliler kesimindedir. FAC ve diğer kapitalist ülkelerdeki durum bundan değişik değildir.

Burada özellikle üzerinde durulması gereken, sendikal çalışmalara çeşitli nedenlerle daha az ilgi gösteren, kadınlardır. Kadınlar, genellikle aile bütçesine ek katkıda bulunmak için çalışmalarına rağmen, onların bu katkısı aile bütçesinin bütünü içersinde küçük bir rol oynamaktadır. Kadınların ek kazancının oynadığı rolün küçüklüğünün nedeni, işe gidip gelmelerdeki harcanan zaman ve iş saatlerinin düzensizliğine karşın, aldıkları ücretin düşük oluşundandır.

Hizmetler alanında çalışanların sendikal örgütlenmesinin önündeki en büyük ve zorlu engelin nedenleri başka yerlerde yatmaktadır. Tekeller ve büyük kapital sahipleri bu alanı onyıllar boyunca "sendikalardan arındırılmış bölge" olarak tutmayı başarmışlardır. Nerede olursa olsun, sendikaların bu alandaki etkinliklerini ge-

nişletme uğraşlarına işverenlerce karşı çıkılmıştır.

ABD işverenleri çevresi sözcüsü "Fortune" dergisi bu konuda gayet açık bir biçimde şöyle yazmaktadır: "Hizmetler alanının en başta gelen 500 işyeri sendikaları işyerlerine sokmamaktadırlar." Sendikaların güçsüz oluşu, işverenlere, çalışma koşullarını istedikleri gibi belirleme ve mal üretimiyle karşılaştırıldığında zaten % 20 oranında düşük olan ücretleri istedikleri gibi dikte ettirme olanağını vermektedir.

Bütün bunlar, sendikal hareketin bu alanda hiç bir şey yapamayacağı anlamına gelmez. Tam aksine, deneyler ve gerçekler göstermektedir ki, bilimsel-teknik kazanımların gerçekleştirilmesi ve hizmetler alanının "endüstrileştirilmesi", bu alanda çalışanları, üretimde çalışanlara yaklaştırmaktadır. Her iki alanda çalışanlar, çalışma koşulları, ortak çıkarları, işin zorlayıcı karakteri, tekdüzelik, işyeri ve yaşam standartlarının güvence altında olmayışı nedeniyle birbirlerine bağımlıdırlar. Bu nedenle de, sosyal gelişmeler giderek artmaktadır.

Bunun canlı bir örneği büro hizmetlileridir. Yeni büro tekniği, ekran ve mikro-süreç, büro işlerinin bölünmesini ve yeni işyeri organizmesini olanaklı kılmaktadır. Bürolar arası evrak ve döküman alış-verişi, siparişleri kaydetmeler, enformasyon toplama ve değerlendirme, her türlü hesap işleri, yazılı ve sözlü iletişim gibi işler, bugün artık en geniş bir biçimde basite indirgenip, mekanikleştirilebilmektedir. Bunun sonucu olarak da, büyük işyerlerinde oluşturulan, merkezi bürolar bilgisayar ve tesislerindeki çalışma biçimi ve işin karakteri, endüstri işyerlerine benzemektedir.

Hizmetler alanında işin yoğunluğu da aynı şekilde artmaktadır. Bu durum kendisini, yorgunluk, fiziksel rahatsızlık ve stres şeklinde göstermektedir. Hizmetler alanındaki bir dizi işkollarında çalışanlar bunlardan olumsuz biçimde etkilenmektedirler. Buna ek olarak, sinirsel rahatsızlıklar da artmaktadır. Tekniğin kullanılmasıyla geliştirilmesiyle birlikte, çalışma temposu ve tekdüzelik

de artmaktadır.

İşçilerin artan bilinci ve kalifiyeliği ile, yaptıkları işin içeriği arasındaki gelişki ve yükselme olanaklarının sınırlı oluşu, gerek üretim ve gerekse hizmetler alanında giderek daha da belirgenleşmektedir. ABD ekonomistlerinin açıklamalarına göre, hizmetler alanındaki tüm işyerlerinin % 73'ten fazlasında yükselme şansı yoktur. Üretimin yapıldığı işyerlerinde bu durum daha da düşüktür. Yapılan araştırmalarda, hizmetler alanında çalışanların kendi durumlarından artan bir oranla hoşnut olmamaları, bütün bu nedenlerle rastlantı değildir. Dolayısıyla BTG, bu alanda da, sendikaların üye kazanmalarının gerekli önkoşullarını yaratmaktadır.

BTD'İN SOSYAL SONUÇLARI VE SENDİKALAR

BTD'in son 10 yıldaki sosyal sonuçlarını sendikalar dikkat ve ilgiyle izliyor. Gerek ulusal ve gerekse uluslararası sendikal kuruluşlar yeni tekniğin getirilmesi, kullanılması ve onun, çalışma koşulları ve işin içeriğine olan etkisi konularına büyük önem veriyorlar. Günümüzün işçi sınıfı hareketinin odak noktasını, kapitalizmin rasyonelleşme, yeni tekniğin getirilme ve kullanılış masraflarının çalışanlar üzerine yıkılmak istenmesine karşı somut eylem programı oluşturmaktadır.

SINIF UZLAŞMASI KORKUSU

Kapitalist ülkelerde işveren-sendika ilişkilerinde sınıf uzlaşması olabileceği varsayımı, işçi-emekçilerin, BTD'in olumsuz etkilerine karşı sürdürdükleri mücadeleyi etkiliyor.

Bu koşullar altında tam istihdam sorununun ne kadar önem taşıdığını daha önce belirtmiştik. Konunun yakıcılığı dünya sendikalarınca her geçen gün daha iyi kavranmaktadır. Bu doğrultuda, 1983'te yapılan 13. Uluslararası Hür Sendikalar Federasyonu (UHSF) kongresi, "Yoksulluğa karşı tam istihdam" belgisiyle, gerek devlet ve gerekse özel sektör alanlarında yeni işyerlerinin açılması için bir program yapılması çağrısını yaptı. Bu çağrıda sendikalara, işverenlere konuyla ilgili olarak somut önlemler alması için baskı yapılması istendi.

Buna ek olarak, tam istihdam ve mesleki gelişme eğitim programının hazırlanması, kendi mesleklerinde iş bulamayan işçi-emekçilere, meslek değiştirme olanakları yaratılması ve özellikle gençler arasında işsizliği azaltıcı önlemler alınması, yeni tekniğin işyerlerinde kullanılmasında sendikaların kontrol olanaklarının geliştirilmesini içeren program yapılması önerildi.

Dünya Çalışanlar Birliği (DÇB) giderek artan işsizlik sorununa ve BTĐ'in sosyal sonuçlarını ilgiyle izlemektedir. DÇB: Endüstri ve geri bırakılmış ülkelerde yeni işyerlerinin açılması, üretim akışındaki yenilemeler süresince çalışma koşullarının insancillaştırması, çalışma süresinin kısaltılmasının sendikaların katılımıyla sağlanmasını savunmaktadır.

DÇB, işsizlik sorununun çözümünün önünde duran engelin, üretimin, işverenlerin amaçları doğrultusunda otomatikleştirilmesi, "robotlaştırılması" ve buna bağlı olarak çalışma koşullarının insancıl olmayan biçimde sürdürülmesi olduğu görüşündedir. DÇB ayrıca, kapitalist ülkelerdeki, sadece çevreyi kirletmekle kalmayan, aynı zamanda işsizliğe de yolaçan çevre koruma politikasına da dikkatleri çekmektedir.

Avrupa Sendikalar Federasyonu (ASF) artan bir ilgiyle, BTĐ'in olumsuz sosyal etkileri üzerinde durmaktadır. Bu sorun, 1982 Nisan ayında yapılan, ASF'nin 4. kongresinin ana noktasını oluşturmaktaydı.

Kongreye sunulan "mikro elektroniğin 80'li yıllarda Batı Avrupa'da çalışanlara etkisi" konulu raporda, ASF şu istemleri yükseltmektedir:

- Yeni teknoloji, işyerlerinin yokolmasına yolaçacak biçimde kullanılmadan önce sendikaların görüşleri alınmalıdır.
- İşçiler, yeni teknolojinin kullanılmasında gereği halinde meslek eğitiminden geçirilmeli, bu güvence altına alınmalıdır.
- Ekonominin demokratikleştirilmesi ve kamu sektörlerinin genişletilmesi sağlanmalıdır.

Giderek genişleyen istemler, ASF'nun Mayıs 1985'te yapılan 5. kongresinde daha da somutlaştırıldı. Kongre, diğer kararların yanında, haftalık çalışma süresinin kısaltılması, devlet yatırımlarının arttırılması, genişletilmiş meslek eğitimi ve meslek değiştirme eğitimlerinin, masrafları işverenlere yüklenmek üzere gerçekleştirilmesi kararını aldı. Bir çok delege sendikal hareketin birliğinin sağlanamamasının, kapitalist rasyonelleşmenin olumsuz etkilerine karşı verilecek mücadeleyi engellediğini, "Avrupa tekellerine" karşı "Avrupa'daki emekçilerin" daha sağlam birliği ile karşı koyulması gerektiğini belirttiler.

Tekellere karşı kendi istemlerimizi kabul ettirebilmek için kararlı ve aktif girişimler bugün her zamankinden daha gereklidir. Çünkü tekeller, sendikaların etkinliğini azaltabilmek, çalışmalarını engelleyebilmek için hiç bir fırsatı kaçırmamaktadır.

Modern, yeni teknolojinin kullanıldığı ve sendikalılık oranının zaten düşük olduğu, ABD ve İngiltere'deki işyerlerinde, işverenler, sendika üyelerinin sayısını daha da düşürebilmek için ellerinden gelen her şeyi yapmaktadırlar. Sendikalara üye olmayan, işverenlerin direktiflerine uyanlara yüksek ücret ve daha iyi işler vermektedirler.

Sendikaların güçlü oldukları, sağlam taban oluşturdıkları işyerlerinde ise, işverenler başka taktikler uygulamaktadırlar. Örneğin, İngiltere'de en küçük bir olanak dahi kullanılarak, işçi-emekçi grupları arasında ilişkilerin kesilmesi ve grupların birbirlerinden izole edilmesi için her türlü deneme yapılmaktadır. Değişik gruplar arasında ilişkinin kurulamaması için işçiler ayrı bölümlerde, dağınık biçimde çalıştırılmaktadır. Bunun başarılabilmesi veya mümkün olmaması halinde, bu ilişkiler sınırlandırılmakta, "iş ve sağlığı koruma" bahanesi ile, bölüm ve kısımlar sürekli kontrol altında tutulmaktadır.

Bütün bunlara paralel olarak, modern teknolojinin kullanıldığı bir çok endüstri dalı dış ülkelere taşınmaktadır. Bu da, sendikaları olumsuz olarak etkilemektedir. İşyerlerini dış ülkelere taşımak:

FAC, İngiltere, Japonya ve Fransa tekelleri için giderek artan bir oranla günün "normal" olayları haline gelmiştir.

YENİ TEKNOLOJİNİN OLUMSUZ ETKİLERİNE KARŞI TEPKİLER ARTIYOR

Bazı ülkelerdeki sendika yönetimlerinin olumsuz tutum ve uzlaşmacı tavrına rağmen, kapitalist ülkelerdeki diğer bir dizi sendika, yeni tekniğin kullanılması konusunda işverenleri belirli tavizler vermeye zorlamakta ve başarılı sonuçlar almaktadırlar. Bunun sonucu olarak belirli ülke sendikaları çalışanları, yeni tekniğin getirilmesi ve kullanılması konusunda tekellerle, sendikaların istekleri doğrultusunda koruyucu anlaşmalar yapmaya zorlamış ve kabul ettirmişlerdir.

İngiliz TUC sendikasının yayınladığı bir belgede, yeni tekniğin ve tüm yeni çalışma metodlarının uygulanmasına başlanılmadan önce, üretim ve çalışma yöntemlerinin sendikalar ve işyeri yönetimi arasında yapılacak anlaşma ile saptanmasını, böylece işçi sayısı azaltılmasının önlenmesini öngörüyor. Anlaşma, çalışanların işyeri kaybı ve yeni tekniğin olumsuz etkilerinden korunmasını içermektedir.

ABD Sendikaları Federasyonları'ndan biri, metal sendikası ve uzay araçları endüstrisi işçileri sendikasının daha 1981'de ortaklaşa yayınladıkları raporda, yeni tekniğin kullanılmasında, çalışma koşulları ve çalışma yönteminin kontrol altında bulundurulması önerilmektedir. Aynı öneri, bir yıl sonra Kanada'nın en büyük sendika federasyonu CLC tarafından da kabul edilerek benimsenmiştir.

BTD'in olumsuz etkilerine karşı sendikal girişim programı, üretim akışının otomatikleştirilmesinin, "robotlaştırılmasının" en ileri düzeyde olduğu Japonya'da da hazırlandı. Elektronik endüstrisinde, mikro-elektronik tekniğin kullanılmaya başlanması, ülkenin bu işkollarındaki tüm çalışanlarının % 56,5'nin işten çıkarılmasına yolaçtı. Bu işkolunda çalışanların yaş ortalaması 40'a düştü.

Japonya Sendikalar Federasyonu SOHYO genel yönetim kurulu, gelişmelerden duyduğu endişeyi belirterek, robotların, sendikalar ve çalışanların onayı olmadan üretimde kullanılmamasını önermiştir. SOHYO'ya bağlı demir-çelik işçileri sendikası eylem programında şunları önerdi:

- İşverenler, işyerlerindeki her türlü değişikliği işçilerle anlaşarak uygulamalıdır.
- Robotların getirilmesi nedeniyle, işten çıkarmalarda sendikaların onayı alınmalıdır.
- "Robotlaşma" döneminde iş süresi de kısaltılmalıdır.
- İsteyen işçilere meslek geliştirme veya değiştirme eğitimi uygulanmalıdır. Bunlardan doğacak masrafı işveren ödemelidir.
- Yeni tekniğin kullanılması, işçilerin çalışma koşullarının geliştirilmesini ve kolaylaştırmayı getirmelidir.

Belirli ABD sendikaları yeni teknik konusunda uzman elemanlar yetiştirmektedirler. Bunun sonucu olarak da, çeşitli işyerlerinde sendika ve işyeri yönetiminin katılımıyla oluşturulan ve yeni tekniğin ortaya çıkardığı sosyal sorunların giderilmesini araştıran komisyonlar kurulması başarılmıştır. Bazı sendikaların sadece yeni tekniğin getirdiği sorunlarla ilgilenmek için oluşturdukları sendika temsilcileri kurumları bulunmaktadır. Bunlar, işyerlerinde bilimsel tekniğin getirilmesi ve kullanılmasını yakından izlemektedirler.

Fransa'nın iki büyük sendika konfederasyonu, CGT ile CFDT ve İtalya Sendikalar Federasyonu, işyerleri kısımlarında sendika komisyonları kurulmasını savunmaktadırlar. Federasyonlar, bu komisyonlar kanalıyla işçi ve emekçilerin, BTĐ'in ortaya çıkardığı çalışma koşulları ve iş organizesi değişikliği sorunlarının çözümüne yardımcı olunabileceğini belirtmektedirler.

İşçi-emekçiler ve onların sendikal örgütleri, tekellerin tüm direnişlerine rağmen, konuyla ilgili girişimlerinden sınırlı da olsa olumlu sonuçlar alıyorlar. Örneğin, ABD sendikaları ile işverenler arasında yapılan ve sayıları 400'ü bulan toplu sözleşmelerin 80 tanesinde, teknolojik yenilemenin uygulanmasında söz sahibi

olma ve yenilemenin olumsuz sonuçlarını kısmen de olsa azaltıcı maddeler ekleme başarısı sağlanabilmiştir. Bu anlaşmalar işverene, teknolojik yenileme konusunda sendikalara önceden haber verme, değişiklik plânını açıklama, çalışanların ve işten çıkarılanların, masrafları işverene ait olmak üzere meslek değişim eğitimlerinden geçirilme zorunluğunu getirmektedir.

İşyerlerinin, yeni teknolojinin getirilmesi nedeniyle güvence altına alınması, ABD Otomobil İşçileri Sendikası ile Ford ve General Motors (Opel) işverenlerinin 1984'te imzaladıkları anlaşmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Bu anlaşmaya göre, işyerleri güvenliği için fon kurulması zorunludur. Anlaşma, bu işyerlerinde en az bir yıl çalışan emekçilerin, yeni teknolojinin getirilmesi, işyerlerinin başka yere nakli veya başka nedenlerle işyerini kaybetmesi halinde, kendilerine eski ücretlerinin açılan bu fondan kesintisiz olarak ödenmesini öngörüyor. Bu olanaklardan yararlanmanın tek koşulu, işyerini kaybeden emekçinin meslek değiştirme eğitimine katılmaya hazır olması ve işyerinin başka bir bölümünde çalışmaya razı olmasıdır.

ABD sendikalarının, yeni teknolojinin getirdiği sorunlara işyerlerine özgü toplu sözleşmelerle çözüm aramasına karşın, Avrupa ülkeleri sendikaları teknolojik yenilenme sorunlarının çözümünü içeren anlaşmaları tercih ediyorlar. Bu tür anlaşmaların avantajı, sorun üzerinde daha geniş konuları kapsamı içine almasıdır. Burada bir kaç örnek verecek olursak:

- İşyeri güvencesi. Meslek değişim ve geliştirme eğitimleri. Bunun finansesinin işveren tarafından yapılması ve işten çıkarılanlar için de geçerli olması.
- İşten çıkarmalarda sosyal plân ve gönüllü çıkışlarda tazminat konusunun güvence altına alınması.
- Yeni teknolojinin getirilmesi sonucu ücretlerin güvence altına alınması.

KAPİTALİST ÜLKELER VE LTD

LTD'nin ortaya çıkardığı sorunlar, İngiltere'de sınıf savaşının bir parçası haline geldi. Ülkenin en güçlü sendikal kuruluşlarından

biri olan TUC'un, yeni teknolojinin kullanılışı ile ilgili 1980'de hazırladığı bir programı, İngiliz Endüstri İşverenleri Birliği kabul etmeyerek geri çevirdi. TUC'a bağlı işkolu sendikaları konu ile ilgili olarak yapılan toplu sözleşmelerde belirleyici sonuçlar elde edemediler. Buna rağmen, belirli işyerlerinde işverenler geri adım atmak zorunda kaldılar. Sendikaların 1982'de bağladıkları toplu sözleşmelerin % 30'u, yeni teknik ve otomasyon uygulamasında işyeri güvencesi sağladı.

Bunlar arasında "Ulusal Basın Emekçileri Sendikası" önemli bir başarı sağladı. Bu alanda yapılan anlaşmaya göre, basın alanında yeni teknolojinin kullanılmasında, sendikaların onayının alınması toplu sözleşmelerle güvence altına alındı. Buna ek olarak, daha bir dizi alanda, yeni teknoloji konusunda sendikalar ile işyeri yönetimi arasında anlaşma yapılmasına karar verildi. Bu anlaşmaların içeriğini genellikle, işyeri değişiminde kalite farkı olmaması ve tüm işyeri değişikliklerinde, değişikliğin işveren ile sendika arasında yapılacak anlaşmalarla bağlanması güvence altına alındı.

Anlaşmaların belirli maddelerinde, vardiya ve makinada olsa, işyeri değişimi ücret düşüşüne ve ek zamların ortadan kalkmasına yol açıyorsa, eski ücretin ek zamlarla birlikte ödenmesinin devamı sağlandı.

Yeni teknolojinin geliştirilmesi ve kullanılması, FAC'de de giderek sınıf savaşı karakteri kazanmaktadır. Bu konuda, FAC Metal İşçileri Sendikası'nın (IG Metall - IGM) programı, sendikaların:

- Yeni teknolojik araç ve tesislerin seçiminde,
- Yeni teknolojinin işyerlerini ortadan kaldırmak için değil, tam aksine, işyerleri açmak için kullanılmasında,
- Ekonomik gelişmeler içerisinde ücret gruplarının ve ücretlerin saptanmasında,
- Özellikle yeni teknolojinin küçük ve orta büyüklükteki işyerlerinde kullanılmasında söz ve karar sahibi olması öngörülmektedir.

IGM, yeni teknoloji konusunda işyeri işçi temsilcilerine her türlü danışma kurumlarından ve onların araştırmalarından yararlanmayı

önermektedir.

IGM'in demir-çelik ve metal işkollarında, özellikle son yıllarda, BTD'in olumsuz sonuçlarını sınırlayıcı toplu sözleşme anlaşmaları vardır. Bölgesel yapılan anlaşmalar sonucu en azından ücret düşürülmesinin önlenmesi, belirli süre için de olsa sağlanmıştır. Buna ek olarak metal işyerlerinde, anlaşmayı yapan işyerine geçerli olmak üzere, işveren ile işçi temsilciliği arasında, toplu sözleşmelerin üstüne çıkan işyeri anlaşmaları yapılmaktadır.

Fakat BTD'in kullanılmasının çalışanlara getirdiği olumsuz etkilerden korunabilmesini gerçekleştirecek programın yaşama geçirilmesi mücadelesi henüz başlangıç dönemindedir. FAC sendikaları bebirli işkollarında göreceli başarılar elde etmişlerdir. Örneğin, keramik, gıda maddeleri ve petrol işkollarında, rasyonelleşme nedeniyle, 60 yaşında olan işçi işten çıkarılamamaktadır. Basın işkolunun belirli alanlarında koruyucu maddeler vardır. Aynı şekilde, basın işkolundaki işçilerin belirli kısmını rasyonelleşmenin olumsuz etkilerine karşı koruyan anlaşmalar vardır. Metal İşçileri Sendikası - IG Metall'in bölgeler düzeyinde yaptığı toplu sözleşmelere göre, belirli yaşa gelen emekçilerin genel olarak işten çıkartılamaması anlaşması yanında, rasyonelleşmenin getireceği ücret kaybını önleyici çeşitli anlaşmalar da vardır.

Fransız Sendika Konfederasyonları'ndan CGT ve CFDT'nin, yeni tekniğinin üretimde kullanılmasıyla ilgili olumlu bir plâna vardır. Bu plâna göre, CGT bir yanda üretim koşullarının modernleştirilmesi ve "teknolojik gelişme" yanlısı tavır koyarken, diğer yanda da, rasyonelleşmenin getirdiği sorunların faturasının çalışanlara ödettirilmeden çözümü yönünde uğraşı vermektedir. CGT sendikası, yeni tekniğin getirilmesi ve üretimde kullanılmasıyla ilgili olarak, istemlerini de içeren bir kampanyayı 1984 sonunda sonuçlandırarak değerlendirdi. Toplu sözleşme görüşmelerinden önce hazırlanan kataloğa göre, CGT hedeflerini 3 alanda topladı:

1. Modernleştirme ve işyerlerinin korunması.
2. Modernleştirme ve çalışanları kalifiyeleştirme eğitimleri.
3. Modernleştirme ve insancıl çalışma koşulları.

Bütün bunlara rağmen, Fransa'da yeni tekniğin kullanılması konusunda kesin uygulamaları öngören anlaşmalar, tekelci kapitalizmin güçlüğü sonucu sayıca oldukça azdır.

Yeni tekniğin kullanılmasının olumsuz etkilerinden korunma konusunda en büyük başarı, İskandinav ülkeleri sendikalarının kazanıldı.

Danimarka sendikaları, 1984'te işverenlerle yaptığı bir anlaşmayla, üretimde otomasyonun ortaya çıkaracağı sorunların çözümüyle ilgili teknoloji komisyonunda yeralma hakkını elde ettiler. Toplu sözleşmeler, yasaların da yardımı ile Norveç ve İsveç sendikalarına, yeni teknik konusunda bir dizi haklar tanıdı. Ayrıca, Danimarka, Norveç ve Belçika sendikalarının, İşverenler Birlikleri ile yaptıkları merkezi anlaşmaların, toplu sözleşmeleri olmayan işkolları ve işyerlerine de geçerli kılınması, ilginç bir başarıdır.

Gelecekteki yenilikler ve bunun çalışma koşulları, işin karakterine olan etkisi konularında yeni ve taze bilgi elde edilmesi, içinde bulunduğumuz bu dönemde giderek artan bir oranla önem kazanmaktadır. Kapitalist ülkelerde bu sorunun çözümü için sınıf savaşı verilmektedir. Bunun bir bölümünün sendikalarca kazanıldığı izleniyor.

ABD'nin 17 eyaletinde, sendikalara teknik değişiklikler konusunda önceden haber verilmesi yasalarca güvence altına alınmıştır. Kanada'da, işçi ve emekçilerin baskıları sonucu işverenlerin sendikalara, teknik yenileme konusunda 3 ay önceden bilgi verme zorunluluğu ülke ve eyalet hükümetlerince kabul edilmek zorunda kalarak yasalaşmıştır.

Fakat pratik göstermektedir ki, işverenler teorik olarak sendikalara konuyla ilgili bilgi vermelerine rağmen, pratikte bu sorumluluklarından çeşitli yollarla kaçabilmektedirler. Örneğin, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) uzmanlarının saptamalarına göre, İtalyan işçi ve emekçileri, yapılan değişiklikleri çoğu kez, yeni tekniğin kullanılması işlemi tamamlandıktan sonra haber almaktadır-

lar. FAC'de yapılan bir araştırmaya göre, işyerlerinin durumu üzerine aldıkları enformasyondan çalışanların sadece % 4'ü memnundur.

Haftalık çalışma süresinin, ücret kaybı olmadan kısaltılması istemi, BTD'in tek yönlü, çalışanlar aleyhine kullanılmasının ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlarına karşı önlem almada giderek önem kazanıyor.

Bu istem çalışanların, işin yoğunlaşmasının ve iş temposunun giderek artmasına karşı olduğu kadar, aynı zamanda da hızla gelişen yeni teknoloji ve rasyonelleşme sonucu önem kazanan işsizlikle mücadelede bir araç olarak görülmektedir.

100 milyon ABD emekçisi haftada 40 saat çalışmaktadır. Haftalık çalışma süresinin 2 saat kısaltılması 5,3 milyon, 10 saat kısaltılması ise, 33,3 milyon yeni işyeri açmaktadır. Bu olumlu tabloya ve ülkede yıllardır varolan yığınsal işsizliğe rağmen, sağ reformist sendika yöneticileri bu sorunun çözümüne gerekli ağırlığı vermemektedirler.

Diğer bazı ülkeler bu konuyla ilgili olarak çeşitli başarılar elde ettiler. Örneğin, FAC kimya işkolunda 33 saatlik çalışma haftasına başlandı. Metal işkolunda 37 saatlik çalışma haftası kabul edildi.

80'li yılların başında, Fransa'da iktidarda olan sol hükümet, haftalık çalışma süresini 39'a indirdi. 2,5 milyon İngiliz makina işçisi, 1979'da 10 hafta süren grevler sonucu, haftalık çalışma süresini 39 saate indirmeyi başardı. Avustralya petrol, maden, liman ve gemi işçileri 35 saatlik çalışma haftasını gerçekleştirdiler. Finlandiyalı emekçilerin 13 - 15 Mart 1986'da yaptıkları genel grev sonucu, 1990'a kadar geçerli bir anlaşmayla haftalık çalışma süresi 37,5 saate indi.

İşçi sınıfının, olumsuz etkilerini artan bir oranla hissettiği, BTD'in uygulanmasına karşı elde ettikleri sınırlı da olsa başarılar önem kazanıyor. Bir çok ülke sendikası, emekçilerin ücretlen-

dirilmesi işleminde, daha düşük ücretli bir işyerinde çalıştırıl-salar bile, onların meslek eğitim düzeylerinin de ölçülendirmede gözönüne alınmasını öneriyorlar. Bu önerinin gerçekleştirilmesi özellikle gençler ve kadınlar için önemlidir. Zira, yığınsal iş-sizliğin kol gezdiği bu dönemde, işverenler, genç ve kadın emekçi-lere meslek eğitim düzeyleri nedeniyle hakları olan ücreti vermek istememektedirler. Bu da ek bir sömürü biçimidir.

KAPİTALİST ÜLKELERDEKİ KRİZİN 80'Lİ YILLARDA GELİŞMESİ

Tekeller, gelişmiş kapitalist ülkelerde bir yanda, devlet-tekelci kapitalizmi içinde bulunduğu "krizden" kurtarabilmenin yollarını ararken, diğer yanda da, kapitallerini değerlendirme biçimlerini temelden yenileyip, kalıcı bir duruma getirmek için işçi-emekçile-rin yaşam koşullarına, kazanılmış bir dizi sosyal ve sendikal hak-larına yoğun bir biçimde saldırıyorlar.

Gelişmeleri, bu ülkelerde 80'li yıllarda ulusal gelir (UG) dağılı-mının yukardan aşağıya, tekellerin istediği biçimde yapılması ve devletin sosyal hizmetlerinin göreceli bir biçimde kısıtlanması izliyor. Özellikle modern tekniğin üretimde kullanılmasının yoğun-laştırılması, işgücünün daha yoğun sömürülmesine yeni kapılar aç-makta, yeni tekniğin esnek ve yoğun bir biçimde kullanılmasını ge-liştirmektedir. Gelişmelerin en önemli yanı ise, tekellerin, bu hedeflere ulaşmada yığınsal işsizliği araç olarak kullanmalarıdır.

Bu durum, işçi sendikalarını yeni sorunlarla karşı karşıya getir-mektedir. Bu nedenle de, sendikaların önümüzdeki dönem önlerinde duran en yakıcı ve güncel görevleri: Dünya barışının korunması ve bilimsel-teknik gelişmelerin sosyal açıdan kontrolüdür.

YIĞINSAL İŞSİZLİK: BASKI VE DİSİPLİN ARACI!

Tekellerin yeni teknolojiye dayandırdıkları rasyonelleşme ve uzun vaadeli, geleceğe uygun yapısal bir politika ile istenilen kâr-la-ra ulaşılamayacağı görüşü, kapitalizmde yığınsal işsizliği körük-leyen faktörlerdendir. Burada yeni olan: İşsizliğin, kapitalist ülkelerin "gelişme" dönemlerinde de azalmadığı, tam aksine art-

tiğidir. (Bakınız Tablo: 5)

Belirli kapitalist ülkelerde işsizler sayısı:
(Bin olarak)

Yıl	ABD	Japonya	FAC	Fransa	İngiltere	İtalya
1975	7830	1000	1074	840	978	1107
80	7638	1140	889	1451	1668	1698
81	8273	1259	1272	1173	2566	1896
82	10678	1359	1833	2008	2793	2052
83	10717	1561	2258	2041	2970	2264
84	8539	1608	2281	2310	3047	2391
85	8312	1563	2305	2396	3163	2471
86	8538	1695	2344	2445	3217	2666

T a b l o 5

1986 verilerine göre, tüm işsizler sayısı içindeki sürekli işsizler oranı ise şöyle:

Belçika'da: % 60 (bunların % 40'i 2 yıldan fazla işsiz)
Fransa'da: % 56
İngiltere'de: % 56
Hollanda'da: % 55
İspanya'da: % 55

Ayrıca, uzun süredir işsiz olanların yeni bir işyeri bulma ümitleri de azalmaktadır.

GELİR DAĞILIMINDAKİ EŞİTSİZLİK SÜRÜYOR

UG'in bir avuç çıkarıcının lehine ve onların istemleri doğrultusunda dağılımı, FAC'de çalışanların ücretlerinin UG'deki payının hızla düşmesine yolaçıyor. Bu pay:

1975'te: % 44,2 iken
1980'de: % 42,2'ye
1985'te: % 37,6'ya
1986 yılının ilk 6 ayı hesaplarına göre de, % 37,1'e düşmüştür.

Durum, İngiltere'de de aynıdır. Örneğin, işveren kârları 1983 - 85

arası % 51,6 artarken, ücret ve maaşlar % 16 oranında artmış buna karşın fiyatlar % 11 artış göstermiştir.

Tekelci kapitalizm kriz döneminden yararlanarak, 1980 - 82 döneminde gerçek ücretlerin düşürülmesi veya en azından ücret ve maaşların dondurulmasını başarmıştır.

Bu durum, işsizler sayısında da görüldüğü gibi, ücretlerin kriz döngüsünden çıkıp, kendi başına gelişmesini getirdi. Uluslararası istatistiklere bakıldığında, gerçeğin tam aksine, ücret-maaş gelişmesi yüksek oranda gösterilmektedir. Fakat burada ücret-maaşların brüt olarak kayıtlara geçtiği: Vergi, sosyal kesintiler ve paranın satınalma gücü gibi çok önemli faktörlerin gözönüne alınmadığı kasıtlı olarak gizlenmektedir. (Bakınız Tablo: 6)

Belirli kapitalist ülkelerde gerçek ücretler: (Endeks 1973 = 100)

Yıl	ABD	Japonya	FAC	Fransa	İngiltere	İtalya
1980	87,3	110,3	110,4	117,6	105,0	116,4
81	86,0	111,0	108,7	115,6	106,4	117,6
82	85,0	113,3	106,1	117,3	108,9	116,9
83	86,6	115,5	105,0	117,5	113,4	117,4
84	87,6	118,2	104,2	117,6	117,8	120,2
85	86,7	120,4	103,7	118,0	120,7	122,0

Yıllık gelişmeler: (% olarak)

80	-5,9	-0,4	-0,5	+0,8	-0,5	-1,4
81	-1,5	+0,7	-1,5	-1,7	+1,3	+1,1
82	-1,2	+2,0	-2,4	+1,4	+2,4	-0,6
83	+1,9	+1,9	-1,0	+2,0	+4,1	+0,4
84	+1,3	+2,3	-0,8	+0,1	+3,9	+2,4
85	-1,1	+1,9	-0,5	+0,4	+2,7	+1,7

T a b l o 6

Ücret düşümü, sürekli işsizlik, sosyal, sendikal hakların budanması ve konut kiralalarının hızla artması, toplumsal yoksulluğun başlıca nedenleridir. FAC ve Fransa halklarının % 15'i yoksulluğun

en alt sınırında yaşamaktadır. ABD'de devlet organlarının resmi verilerine göre, 1984'te 33,7 milyon insan yoksulluk sınırının altında yaşıyor.

RASYONELLEŞME: ÜRETİM GÜÇLERİNİ AÇIĞA ÇIKARMA!

BTG'in en geniş bir biçimde uygulanmasına paralel olarak tekeller, kâr alanlarının genişlemesine rağmen, kâr oranlarının düşmesi sorunuyla karşı karşıyadırlar. 80'li yılların ortalarına kadar olan, işin verimlilik hacmindeki büyüme oranının gerilemesi, kapitalin değerlendirilmesi konusunda sorunlar olduğunu belgelemektedir.

Kapitalizm, bu olumsuz gelişmeyi önlemek için, sömürünün yoğunlaştırılmasının daha da koyulaştırılması yolunu seçmektedir. Bunun: En kısa zamanda, en az masrafla, en fazla kâra dayanan kapitalist yasalara göre sonucu olarak da: Otomasyon, robotlaşma, enformasyon ve telekominikasyon (tele iletişim) önlemlerini kapsayan bilimsel - teknik devrimin ulaştığı yeni boyutlarda kullanılması hızla arttırılarak kâr hırsı yasası işyerlerinin yığınsal olarak yok edilmesi ve çalışanların sömürülme oranlarının yoğunlaştırılarak arttırılması şeklinde işletilmektedir. (Bakınız Tablo: 7)

Üretim dallarında işin verimliliği - çalışılan her iş saatine göre üretim sonuçları: (Endeks 1980 = 100)

Yıl	ABD	Japonya	FAC	Fransa	İngiltere	İtalya
1979	100,5	94,1	98,7	98,0	103,9	96,0
81	103,5	102,4	102,6	101,0	104,8	104,0
82	105,3	103,4	104,6	105,0	109,7	104,0
83	109,7	108,1	108,9	110,0	117,1	105,0
84	113,2	118,9	111,2	116,0	121,5	112,0
85	119,9	123,9	116,3	-	124,5	-

Yıllık büyüme oranı:

1979	1,5	5,3	4,5	5,0	1,8	3,3
85	3,0	4,7	2,7	3,5	3,0	3,1

T a b l o 7

ABD otomobil endüstrisinde, 1978 yılında 725 bin kişi çalışırken,

1986'da bu sayı 510 bin'e düştü. ABD'de yayınlanan "The Economist" gazetesinin bildirdiğine göre, dünyanın en büyük otomobil tekellerinden General Motors, otomatikleşmeye yılda 9 milyar dolar harcamaktadır. Bu harcamalar sonucu, General Motors son yıllarda ABD'de 6 yeni montaj fabrikası kurmuş, 12 fabrikayı da tamamen yeni teknikle donatmıştır. Firma yönetimi buna karşın 11 eskimiş işletmesini önümüzdeki iki yıl içerisinde kapama kararı almıştır. Kapatılacak işletmeler nedeniyle 29 bin işyeri ortadan kalkacaktır.

General Motors'un Avrupa'daki işletmelerinde, üretimde verim yoğunlaştırılmasının yoluyla toplam 100 bin işyerinden her yıl ortalama % 5'i ortadan kaldırılacaktır.

General Motors 1984'te elektronik firması EDS'i 2,5 milyar dolara satın aldı. Buna ek olarak, General Motors aynı zamanda, teknolojinin yüksek olduğu bir dizi firmaya da ortak. 1988'de kurulması düşünülen "Enformasyon Merkezi" ile General Motors'un tüm işyerlerinin yönetim ve kontrolü bir yerde toplanacak. Merkezi sistem sayesinde anında fiyat karşılaştırması ve gerekirse üretimin bir yerden, diğer yere nakli mümkün olabilecek.

Buraya kadar anlatılanlar, General Motors'un rasyonelleşme alanındaki uygulamalarında bir bütünün sadece bir dilimidir. Rasyonelleşme dalgasının zirvesini, General Motors'un yönetimi tarafından daha 1985'te ilân edilen ve 3,5 milyar dolara malolacak "Saturn Projesi" oluşturmaktadır. Bu projenin ana noktası, "geleceğin montaj fabrikasıdır". Ön tahminlere göre, Saturn Projesi sayesinde şu anda binlerce kalifiyesiz işçi ile 130 saatte yapılan bir otomobil montajı, en modern kompüter ve teknik aygıtlarla donatılmış işyerlerinde bir kaç kalifiyeli işçi ile 40 saatte yapılabilecektir.

ABD Otomobil İşçileri Sendikası UAW, bu konuda bir çok taviz vermek zorunda bırakılmıştır. Saturn projesinde çalışan emekçilerin temel saat ücretleri, ABD otomobil endüstrisinde geçerli ücretlerin % 80'idir. Projede tüm işyerlerinin % 80'i kalıcı, % 20'i ise, siparişlerin durumuna göre değişkendir. Dolayısıyla, tüm personel

sayısının % 80'i kalıcı, % 20'de siparişlerin durumuna göre gecicidir.

DAHA AZ İŞÇİYLE DAHA FAZLA ÜRETİM

FAC Otomobil Endüstrisi İşverenleri Birliği'nin açıklamalarına göre, bu zamana kadar bu işkolunda ortadan kaldırılan işyerlerine ek olarak, yeni tekniğin kullanılmasıyla 1990 yılına kadar 152 bin işyeri daha yokedilecektir. Bu sayı, otomobil endüstrisindeki tüm işyerlerinin % 23'dür. Yani, 1990'a kadar bu endüstri dalında her 4 işyerinden biri ortadan kaldırılacaktır.

Volkswagen (VW), FAC'nin Wolfsburg kentindeki ana merkezinde 1983'te 550 milyon DM harcayarak otomatikleştirilen bin montaj bölümünü işletmeye soktu. Böylece, o bölümdeki 5 bin montaj işyerinin bin'i, rasyonelleşme yoluyla ortadan kaldırıldı. Bir otomobilin montajı için harcanan zaman % 20 oranında düştü. FAC'de yayınlanan "Frankfurter Allgemeine" gazetesinin bildirdiğine göre, aynı üretim tekniği, 1988 yılı içerisinde VW'nin diğer işyerlerinde de uygulanmaya başlanacak.

İngiliz tekstil endüstrisinin önde gelen firmalarından "Cortaulds" da, 1980'den buyana yoğun bir biçimde rasyonelleşme programı uygulanmaktadır. 11 bin işçi bu işletmenin 42 fabrikasında 1979'da, haftada 1.800 ton iplik üretirken, 1986'da 4 bin işçi 28 fabrikada haftada 1.100 ton iplik üretmektedir.

ABD demir-çelik endüstrisinde 1979'dan buyana üretimdeki işyerlerinin % 50'i yokedilmiştir. Buna ek olarak, 1982'de bir ton çelik 10,5 saatte üretilirken, 1986'a 7,5 saate düşmüştür.

FAC demir-çelik endüstrisinde 1974'te 330 bin olan çalışanlar sayısı, 1986'da 203 bin'e gerilemiştir. 1990 yılına kadar 40 bin işyerinin daha ortadan kaldırılması plânlanmaktadır. Durum, FAC tersaneleri ve maden ocaklarında da demir-çelik'ten farklı değildir.

İngiltere kömür madenlerinde, 1985 Mart ayından bu yana 39 ocak

kapatılmıştır. Böylece, Mart 1987'ye kadar 60 bin maden işçisi işyerini kaybetmiş olacaktır. Buna karşın üretimde verimlilik, yeni tekniğin de kullanılmasıyla % 23 oranında artmıştır.

İŞİN ESNEKLEŞTİRİLMESİ

Tekeller, yeni tekniğin yoğun bir biçimde kullanılmasını, iş koşullarının esnekleştirilmesi ve bireylere göre özelleştirilmesi ile birleştirmektedirler. Bu durum onlara: Çalışma süresinin "ihtiyaca göre" farklı-değişken uygulanması, makinelerin çalışma süresini, işçinin çalışma süresinden ayırma, yatırımları konjonktür ve siparişlerin durumuna göre ayarlama olanağını vermektedir. Böylece farklı ücretlendirme, toplu sözleşmelerle saptanan ücretlendirme biçimleri, iş yasalarının öngördüğü kuralların çiğnenmesi veya ortadan kaldırılması gibi, sendikaların 60'li ve 70'li yıllarda zorlu mücadeleler sonucu elde ettikleri bir dizi kazanımların yokedilmesine çalışılmaktadır.

Tekellerce yoğunlaştırılan bu saldırıların özü ve ana hedefi, işçi-emekçilerin sendikal örgütlerinde birleştikleri örgütlü gücü, onun sınıfsal dayanışma ve işçi sınıfının ortak çıkarlarıdır. ABD, FAC, Belçika, Fransa, Danimarka, İtalya, İsveç, Avusturya ve Hollanda'da esnek-değişken ve farklı iş süresini öngören bir dizi toplu sözleşme vardır. Diğer bir deyişle, toplu sözleşmelerin öngördüğü haftalık çalışma süresi ortalamasına, bir ay veya bir yıl içerisinde ulaşabilmenin özü, toplu sözleşmelerle açılmıştır. Örneğin, haftalık çalışma süresinin 40 saat olduğunu kabul edelim: Ayın her hangi bir haftasında 30 saat çalışılıyor, eksik kalan 10 saat başka bir hafta 50 saat çalışılarak dengeleniyorsa, o ayın haftalık çalışma süresi ortalaması 40 saat demektir. Başka bir örnek: Aylık çalışma süresinin 160 saat olduğunu varsayalım. Yılın her hangi bir ayında 140 saat çalışılıyor, 20 saatlik eksik kalan süre, bir başka ayda 180 saat çalışılarak tamamlanıyor, yıllık ortalama 160 saatlik aylık çalışma süresine ulaşıyor demektir.

FAC tekellerinin, işverenler birliklerinin, Cumartesi ve Pazar günlerini işgünü yapabilmek için toplu sözleşmeler yoluyla iş

süresinin değişkenliğini-farklılığı-esnekliğini sağlama uğraşlarının gerçek nedeni işte budur. FAC hükümeti, haftalık çalışma süresini düzenleyen yasayı değiştirerek, "haftalık çalışma süresi 60 saate kadar uzayabilir" şeklinde, çıkarılacak yasa ile tekellerin bu uğraşlarına taban hazırlamak istenmektedirler. Amaç, tekellerin "pahalı" makinalarının gün, hafta, ay ve yıl içerisinde ihtiyaca göre ve ek masrafa yolaçmadan sürekli olarak çalışmasını sağlayabilmektir.

Bu mantık doğrultusunda, işin, çalışma süresinin bölünmesiyle ilgili (bir kişi 8 saat yerine, 2 kişi 4'er saat) kısmi iş anlaşmaları, kiralık işçi ve süreli iş anlaşmaları giderek önem kazanmakta, kapitalist ülke hükümetlerince yasallaştırılmaktadır.

Merkezi, İsviçre'nin Cenevre şehrinde bulunan, Uluslararası İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun açıklamalarına göre, tüm çalışanların: ABD'de % 14,1'i - Japonya'da % 15,8'i - İngiltere'de % 18,9'u - Kanada'da % 15,3'ü - İsveç'te % 24,3'ü - Norveç'te % 18,9'u kısmi iş anlaşmalarıyla çalışmaktadır. FAC'de Haziran 1985 verilerine göre 1,9 milyon olan kısmi çalışanlar sayısı, 1987'de 3,3 milyona ulaşmıştır.

Tekeller buna paralel olarak, farklı ücretlendirme uğraşlarını da arttırmaktadırlar. Bunun başını ABD tekelleri çekmektedir. Bir dizi toplu sözleşme, ücret ve sosyal haklar kısıtlamasını, değişik ücretlendirme sistemini ve yeni işe başlayanlara, aynı işi yaptıkları halde düşük ücret verilmesini içermekte, eşit işe-eşit ücret ilkesi bilinçli bir biçimde çiğnenmektedir. (Bakınız Tablo: 8)

ABD'deki iki kademeli ücretlendirme sistemi: (Dolar olarak)

F i r m a	Önceki ücretlendirme anlaşması	Yeni ücretlendirme anlaşması
Boeing	11,38	6,70
Lockheed	8,64	6,00
Giant Ford	6,95	5,00
Dow Chemical	7,08	6,89
American Airlines	36.000 (yılda)	18.000 (yılda)

T a b l o 8

ABD Airlines tekelinin hesaplarına göre, iki kademeli ücretlendirme sistemi daha 1984'te bu tekele 1 milyon dolar ek kâr getirdi. Dünyanın en büyük silah tekellerinden olan Lockheed tekeli, yıllık ek kârlarının 19 milyon olduğunu belirtiyor. ABD "Bureau of Labor Statistlik" araştırma enstitüsünün verilerine göre, 1985 yılı sonlarında 23 milyon ABD işçi-emekçisine (tüm çalışanların % 25'i) iki kademeli ücretlendirme sistemi uygulanmaktadır.

Özellikle, ABD demir-çelik ve otomobil endüstrisinde ücret kısıtlamasını, izin süresinin kısaltılmasını ve düşük emeklilik ödeneği ödenmesini içeren toplu sözleşmeler yapılmaktadır. ABD işçi-emekçilerinin yıllık izin ortalaması 12, tekniğin "mucizesi" Japonya'da ise yılda 10 gündür.

FAC ve Fransa tekelleri, farklı ücretlendirme sisteminin kendi ülkelerinde de uygulanmaya başlanmasına çalışmaktadırlar. FAC hükümeti koalisyon ortaklarından FDP, gerici CDU/CSU partilerinin en tutucu kesimlerinin, Alman İşverenler Birliği'nin hazırladığı istemler kataloğunun içeriği bu ve benzeri önerilerle doludur. Bu önerilerin başlıcaları şöyledir:

- Yeni işe başlayanlar, o işkolunda geçerli olan toplu sözleşmeler gözönüne alınmadan ücretlendirilmeli, kişi saat ücretini işverenle kendi saptayabilmelidir.
- Yeni işe başlayanlara, o işkolunda geçerli olan sözleşmelerin öngördüğü yıllık ücretli izin verilmemeli, izin süresi kısaltılmalıdır.

İngiltere'de çıkan "Financial Times" gazetesi, Japonya'daki farklı ücretlendirme sistemini, Avrupa ülkelerine "örnek" olarak göstermektedir.

Bir Japon işçisinin ortalama gelirinin % 25'i kendisine 6 aylık "prim" olarak verilmektedir.

Ücret gelişmesine karşı uygulanan metodlardan biri de, üretim ve üretim kapasitesinin uluslar ötesi tekellerce, işgücünün ucuz

olduğu ülkelere nakledilmesidir. Bu yolla bir taşla iki kuş vurulmaktadır. Birincisi, bu ülkelerde işgücünün ucuz olması, işçi ve sendikal hakların hiç veya sınırlı olması nedeniyle ek kârlar arttırılmaktadır. İkincisi ise, BTG'in kullanılması yoluyla bu ülkelere yatırılan değişken sermayenin mal-değer olarak tekrar geri gelmesidir.

ABD'nin 1985 yılı Chip üretiminin (Chip, kompüter ve diğer elektronik aygıtların programlanmasında kullanılan küçük programlama parçalarıdır) % 80'i Tayvan, Güney Kore, Çin Halk Cumhuriyeti, Malasya, Singapur ve Hongkong'da üretilmiş ve ABD'ye getirilmiştir.

Aynı yıl, yani 1985'te endüstride çalışan bir işçinin ortalama saat ücreti, Tayvan'da 4 DM, Singapur'da 3,71 DM, Hongkong'da 2,95 DM, Güney Kore'de 2,81 DM, Malasya'da 2,58 DM, Tayland'da 0,95 DM, Filipin'de 0,97 DM, Endonezya'da 0,55 DM idi.

Bu ülkelerde işçi ücretlerinin saptanması doğrudan doğruya tekeller ile işçi arasında yapılmaktadır. Aynı ülkelerde yılda çalışılan süre, gelişmiş kapitalist ülkelere oranla çok daha fazladır. Örneğin, 1983'te Filipin'de 2360 saat, Tayland'da 2290 saat, Malasya'da 2280 saat, Singapur'da 2100 saat, FAC'de yılda çalışılan süre ise, 1635 saattir.

KAZANILMIŞ SENDİKAL HAKLARIN BUDANMASI

Tekellerin farklı-değişken uygulamalar stratejisinin gerçekleştirilmesi uğraşları, sendikal haklara saldırıları kendi içinde taşımaktadır. ABD'de, adına "sendikal örgütleri parçalama firması" denilen "Union Busting" firmaları giderek yaygınlaşmaktadır. Şu anda "işçi sorunlarıyla ilgilenen", yeni sendikal örgütlerin kurulmasını engelleyen, kurulmuş sendikal örgütleri dağıtmaya çalışan binden fazla bu tür firma bulunmaktadır. Bu tür firmalar Avrupa'da da gelişmektedir.

"Sendikasız" işyerleri uğraşları, İngiltere'de de gelişiyor. Elektronik endüstrisi ve hizmetler işkollarında yeni kurulan işyerlerinde, işverenlerin diktasıyla çok kez, işyerinin sendikasız ve "bağımsız" kalması, grev yapılmaması daha baştan itibaren kararlaştırılmaktadır.

Bu "sorun", diğer kapitalist ülkelerde başka yollarla "çözölmekte-dir".

FAC'de, 1 Mayıs 1985'te adına "Çalışmayı Teşvik Yasası" denilen yasa yürürlüğe girdi. Böylece, FAC patronlarının uzun süredir istedikleri: Kısmi çalışma, kiralık işçi kullanma, süreli iş anlaşmaları yapma istekleri hükümetçe yasal olarak yürürlüğe sokuldu. Arkasından sendikaların grev olanaklarını kısıtlayan, Çalışmayı Teşvik Yasası'nın 116. maddesi değiştirildi.

Görüldüğü gibi, kapitalist ülke hükümetleri ve tekeller, kendilerinin neden oldukları "krizlerin" faturasını bir yanda ülke emekçilerine ödetirken, diğer yanda da, krizden çıkabilmenin yollarını, halkın kazanılmış bir dizi haklarına saldırmada ve budamada arıyorlar. Bu hedeflerine ulaşmada, din, dil ve ulus farkı gözetmeden birleşen uluslar ötesi tekellere ve onların politik yandaşlarına karşı verilecek mücadelede her ülke emekçisinin kendisine sorması ve yanıtlaması gereken şu soru geliyor gündeme:

"Payıma düşeni yapmaya hazır mıyım?"

GELİŞMELER VE SENDİKALARIN TUTUMU

Kapitalist ülke sendikalarının gelişmeler ve ortaya çıkan sorunlara karşı alacağı tavır, bu ülkelerdeki sendikal ve işçi hareketini önemli bir biçimde etkilemektedir. Bunun sonucu olarak da, sendikaların sosyo-ekonomik gelişmelere ayak uydurup uyduramayacağı belirlenecektir. ABD Sendikalar Konfederasyonu AFL-CIO'nun Şubat 1985'te yapılan "Sendika Meclisine" sunduğu rapor bunun açık bir örneğidir. Raporda, ABD sendikalarının, sosyo-ekonomik alandaki gelişme ve değişikliklere ayak uyduramadığı açık olarak söylenmekte, bunun, üye sayısında 70'li yıllarda duraklamayı, 80'li yıllar boyunca da sistematik olarak düşmeyi beraberinde getirdiği

belirtilmektedir.

Egemen çevreler, kapitalist ülkelerdeki işçi ve emekçilerin içinde bulundukları zor ekonomik koşullardan da yararlanarak, onların bir dizi maddi ve demokratik kazanımlarına, sendikal hak ve özgürlüklerine amansızca saldırmaktadırlar. Bu saldırılar karşısında, eylem ve girişimleri frenleyen, mücadele ateşinin dozunu azaltan, girişimden vazgeçip, korunmayla yetinen ve tamir edilmesi olanaksız, ilkesel tavizler veren sendikalar sadece gerilemekle kalmakta, ayrıca bazı ülkelerde yaşama, ayakta kalabilme olanaklarını da tehlikeye sokmakta, hatta yitirmektedirler.

Tekellerle, kayıtsız şartsız uyum içinde, birlikte çalışma politikası günlük yaşamda da kendini gösteriyor. ABD'de 1984 yılı içerisinde işverenler ve sendikalar arasında yapılan 389 anlaşma, ücretlerin dondurulması veya düşürülmesini içermektedir. İngiliz iş piyasası uzmanlarının tahminlerine göre, son dönemlerde imzalanan tüm toplu sözleşmelerin % 84'ü, çalışma koşullarının ve ücretlendirmelerin tekellerin istemleri doğrultusundadır.

İsveç ve Japonya'da, tekellerin girişimleri sonucu işçi ücretleri ülke düzeyinde yasa ile dondurulmuştur. Haziran 1985'te Japonya'da yürürlüğe giren işçi düşmanı bir yasa ile, tekellere, "ihtiyacı olmadığı" işçileri başka firmalara "kiralama" hakkı tanındı.

Kapitalist ülkelerde, işçi sınıfı hareketinin, özellikle 80'li yılların ortalarından itibaren zorlaşan koşullarının nedeni, burjuva basın-yayın organlarının kamuoyuna inandırmaya çalıştıkları gibi, "gereksiz, yapılmasa da olabilecek" sendikal uğraşlar değildir. Fakat işverenlerle "karşılıklı güven içinde birlikte çalışmaya" dayanan ve "sosyal ortaklığı" öngören sendikal akımlara da kesinlikle karşı çıkılmalıdır. Bu akım, tekellerin işçi düşmanı politikalarına DUR diyebilmek için, sendikaların çalışmalarına, BTĐ'in günümüzde ulaştığı boyutların dayattığı koşullar gereği yenilemelerini ve bu koşullara uydurmalarını engellemektedir.

Yapılan çeşitli araştırmalar, kapitalist ülkelerdeki işçi ve emekçilerin, sendika yöneticilerine olan güvenlerinin son 10 yılda giderek azaldığını ve yöneticilerin itibar kaybettiklerini göstermektedir. Bütün bunlar yukarıda belirtilen gelişmelerin sonucudur.

ALINMASI GEREKEN TAVIR

Her türlü gelişkiye rağmen, her şart altında karşılıklı anlaşma, tekellere her türlü tavizin verilmesi politikasının rededilmesi yoluyla sendikaların güçlenmesinin ve etkinliklerinin artmasının olanağı vardır. Fakat gelişmeler bunun aksini gösteriyor.

1984 yılında FAC'de yapılan bir araştırmaya göre, ülke halkının % 53'ü, sendikaların, kendilerinin hak ve çıkarlarını koruma biçiminden memnun olmadığını gösteriyor. ABD halkının yarısından fazlası, sendikal hareketin bugünkü şekliyle ülkedeki durumun düzelmesine etkili olabileceğine inanmadıklarını belirtiyorlar.

Buna rağmen, araştırmalardan alınan ilginç bir sonuç da, gerek ABD gerekse FAC halkının sendikaları gerekli ve sosyal açıdan yararlı kuruluşlar olarak gördüklerini belirtmeleridir. Bu durum, tüm olanakların henüz yeteri kadar kullanılmadığı halde, sendikal harekete halk arasında güven duyulduğunu gösteriyor.

Sendikalar geçtiğimiz dönemlerde bir çok kez kritik durumlarla karşı karşıya kalmışlardır. Örneğin, 20'li ve 30'lu yıllarda üye sayısının önemli ölçüde azalması nedeniyle, ABD sendikalarının kaçınılmaz olarak yokolacağı dahi çeşitli politikacı ve ekonomistler tarafından söylenmekteydi. 50'li yılların sonunda, 60'lı yılların başında BTD'in ilk görüntüleri başladığında bazı kapitalist ülke sendikaları için de benzeri şeyler söylenmekteydi.

Bütün bunlara ve her türlü gerileme dönemlerine rağmen, sendikalar bu engelleri aşmış, sendikal hareket belirli oranda da gelişmiştir. Sendikaların, 2. dünya savaşından önce toplam 45 milyon üyesi vardı. 80'li yılların başlarında dünyamızdaki sendika üyesi sayısı, 98 milyonu kapitalist ülkelerde olmak üzere, 340 milyona

çıktı.

Batılı ülkelerdeki her türlü kötümser tahminlerin aksine, sendikal hareket, içinde bulunduğu zorlukları bu kez de yenecektir. Bu sorunla ilgili olarak, işçi sınıfı hareketinin öncülerinden, ABD'li Eugen Debs'in 19. yüzyılın sonunda söylediği sözleri bir kez daha hatırlatmakta yarar vardır. Debs şöyle diyor: "İşçi sınıfı hareketi bin kez sarsılabilir. Mahkemelerce yasaklanabilir. Silahlı saldırıya uğrayabilir. Üzerlerine ateş açılabilir. Basın yasaklarına hedef olabilir. Kamuoyunda aşağılanabilir ve politik fanatiklerce saptırılabilir. Bütün bunlara rağmen ve belki de bu nedenlerle, sendikal hareket, dünya yüzünde geleceğe yönelik en diri güçtür. Güneşin doğuşu ve batışı nasıl engellenemiyorsa, sendikal hareketin önünde duran tarihsel görevini yerine getirmesi de engellenemez."

Kapitalizme karşı verilecek mücadelede, BTD'in özellikleri ve içinde bulunduğumuz dönemde aldığı boyutlar gözönüne alınarak, sınıf mücadelesinin yeni taktik ve stratejisiyle donatılması, işverenlerle karşılıklı güvene dayanan politikaya karşı kesin tavır alınması, kapitalist ülke sendikalarının günümüzdeki en yakıcı görevlerindendir. İşçi sınıfı hareketinin, tüm çalışanların yaşamsal çıkarlarını, tekelci kapitalizmin artan saldırılarına karşı koruma gücüne sahip olup olamayacağı sorusuna verilecek yanıt: Bu görevlerin üstesinden gelinip gelinemeyeceğiyle önemli derecede bağlantılıdır.

Bu kitabın hazırlanmasında ana kaynak olarak "Verlag Profissat, Zentralrat der Gewerkschaften der UDSSR/Moskova 1987" yayınlarından olan, Wladimir Lisun'un "WTR IN DER WELT DES KAPITALS" isimli kitabından yararlanılmıştır. Ayrıca, derleyenin konuyla ilgili olarak çeşitli kaynaklardan elde ettiği eklemelerle beslenmiştir. Türkçeye çevrilen bölümleri, aslına uygun serbest çeviridir.

HANGİ SOSYALİZMİN YASINI TUTUYORLAR ?

Sovyet halkı gidererek artan demokrasi ortamında yaşamayı öğreniyor. Değişik fikir ve görüşler arasındaki mücadele, günümüzde olağan olaylar durumuna geldi. Duraklama koşulları ve açıklık politikasının olmaması, çok yönlü ve değişik çıkarları olan sosyal grupların bulunduğu Sovyet toplumunu canlı bir duruma getirmedi. Toplum daha ziyade, bir zamanlar yaşam saçı filizleri ve bunun yanında değişik sosyal akımları kendi içinde donduran bir buzdağı haline gelmişti.

1985 Yılı'nın Nisan ayında esmeye başlayan ılık bahar rüzgârları, bu değişik akımların daha çabuk güçlenmesine yolaçtı. Fakat eskimiş, kokuşmuş ve kendi içinde yıkılmış bu kalıntılar, her defasında olduğu gibi, bu kez de bahara dayanamadılar. Bir bahar ki, yaşam saçı yükselişlerin yanında, bataklık ve pisliklerinde yüzeye çıktığı bir bahar.

Bürokrasinin kabuğuna çekilmiş olanlar, yenilenme olabileceğini uzun süredir akıllarının köşesinden dahi geçirmeyip, gelişkilere alışanlar ve Sovyetler Birliği'nde bütün hızıyla süren devrimci yenilenme-açıklık politikasının giderek kısırlaşacağını, geçmişte de olduğu gibi, bugün de ümit edenler için bu gelişmeler : Sadece yaşam için gerekli unsurları değil, aynı zamanda pislikleride içinde taşıyan, fakat giderek, gelişerek güçlenen bu yükselişi izlemek hiç de alışılmış bir tablo olmadığı gibi, kötü bir resimdi de. Bunlar, şu anda, Nisan 1985'de başlayan yenilenme baharına uyma veya uymama kararsızlığının getirdiği şaşkınlık içersindedirler.

Sovyet toplumunun bugünkü yaşamına bakıldığında, yenilenmenin neler getirdiğini, hangi güçleri yeniden canlandırdığını, toplumu : Kimin nereye, hangi yöne götürmek istediğini, kimlerin hangi uğraşılarda bulunduğunu ve neyin çağrısını yaptığını görmek çok önemlidir.

M. Gorbaçov, SBKP MK'nin Şubat plenumunda şu vurgulamayı yapıyor : "Her zaman söyledik, yine söyleyeceğiz, sosyalizme yararlı olan herşeyi destekledik, bundan sonra da destekleyeceğiz.Halkın çıkarlarına zarar veren herşeyi redettik, gelecekde de rededeceğiz.Bazılarının şaşkınlıkla sordukları sorularla karşılaşyoruz : Sosyalizmden geri adımlar atmıyor muyuz ? diyorlar.Ve özellikle ekonominin yönlendirilmesi ve toplumsal yaşamda yeni, alışılmamış formüllerin uygulanmasıyla, Marksizm-Leninizmi kendimiz revize etmiyor muyuz ? Bütün bunlardan sonra sosyalizme yas tutan, Marksizm-Leninizmin tehlikeye düştüğünü zanneden, Marksizm-Leninizmin "Koruyucularının" ortaya çıkmasına şaşmamak gerekir".

GERİCİLERİN MANİFESTOSU :

Gelişmeleri iyi izleyip, iyi anlayan, bu gelişmelerin günümüzün gereksinimleri olduğuna anlayış gösteren değişik kesimlerin Sovyet basınında yeralan görüşleri giderek artıyor.Çok yönlü ve sağlıklı bu görüşlere, N.Andrejewa'sın "Sowetskaja Rossiya" gazetesinde yayınlanan, "Prensiplerimden taviz veremem" başlıklı yazısı oldukça ters düştü. Kanımızca bu yazı, sadece yazanın görüşlerini içermiyor.Şu anda geniş bir yankı uyandıran bu yazı, açıkca deklarasyon anlamını taşıyor.

Fakat herşeyin iyi, olumlu bir yanında vardır. Bu yazıyla, belirli oranda da olsa inanmış olarak kendi pozisyonlarında ısrarla duranların, en nihayet dünyaya gerçek yüzlerini gösterdiklerini görüyoruz. Fakat bu yüzler makyajlı. Hatalar ve çirkin yönleri örtülmüş. Fakat buna rağmen bu gibilere karşı, bu kadar sert davranılmaması gerekiyor. Çünkü günümüzde yenilenmenin savunucusu gibi gözüktüp, boya ve makyaj gibi modası geçmiş usullerle gerçek yüzlerini saklamaya çalışanların sayısı az değildir.

İşte bütün bu nedenlerle ilkesel bir tartışmaya gerçekten ihtiyaç vardır. Fakat gerici-lerin manifestosunun somut içeriğine gelmeden önce, bunların, bugünkü Sovyet toplumunda toplumsal ve politik arenadaki yerlerine bir bakalım.

Ülkemiz bugün modası geçmiş toplumsal uygulamalara ve onun mahsulü olan bürokrasiye karşı SBKP tarafından başlatılan acımasız ve tavizsiz bir mücadele veriyor. Böyle bir mücadele : Emir-talimata dayanan yönetim sisteminin, eskimiş ve paslanmış sosyo-ekonomik biçimlerine karşı verilen bir mücadeledir. Bugün gönül ranatlığı ile söylenebilir ki, toplumun en geniş ideolojik kesimleri ve sosyal güçleri, Sovyet toplumunun devrimci yenilenme politikasının arkasındadır.

Bu kesimler arasında ağırlık, yenilenmeden yana olanlardadır. Bunların çoğunluğunda işçi-emekçiler oluşturmaktadır. Yenilenmenin yolunu açan, kararlı olan bu kesimler için durum açıktır : Sosyalizm belirgen yenilikler olmadan, gerek içe dönük mücadelede ve gerekse uluslararası arenada başarı sağlaya-

maz. Erki işçi-emekçilere vermeden, hangi ortamda olursa olsun, onların istemlerinin gerçekleşmesini güvence altına almadan (ki bunların gerçekleşmeside emir-talimata dayanan yönetim sisteminin yıkılıp, atılmasıyla mümkündür) gerçek sosyalizmin ve onun ilerlemesinin olanağı yoktur.

Bu tür görüşlerin oluştuğu kesimlere : Yenilenme ve değişikliği onaylamalarına ve desteklemelerine rağmen, henüz radikal, belirleyici önlemler konusunda kararlı olmayan, oluşturulması yaşamsal önem taşıyan bir mekânizmanın, halkın iktidarının her duruma hakim olabileceğinin güvencesi olduğunu küçümseyenlerde katılmaktadır.

Toplumun önemli bir kısmını, yenilenme konusunda henüz kararsız olanlar oluşturmaktadır. Bunlar yenilenmenin perspektif ve sonuçlarından yana olmalarına rağmen, gerçekleştirebileceği konusunda tereddüt göstermekte ve "Tepedekilerin" ellerindeki gücü başkasına vermeye hazır olmadıklarına inanmaktadırlar. Bunun sonucu olarakda, konunun aceleye getirilerek çıkarılacak sonuçlarla, değişiklik uğraşılarının geriye tepmesi halinde kendi aceleciliklerinin kurbanı olmamayı tercih edenlerdir.

Yenilenmenin bilinçli savunucuları, bugün dahi kendilerine Stalin'i örnek alan kesimle direk olarak karşı karşıyadırlar. Ortaya ilginç bir düşünce tarzı çıkmaktadır. Ne keyfi hareket ve davranış biçimi, ne kitleleri susturma ve bir dizi hakları kısıtlama, ne olmayan açıklık ve demokrasi, bu kesimleri, daha önceki sistemin gerçek sosyalizm olmadığını göstermeye yetmemektedir. Onlar halâ hiç bir değişiklik ve yenilenmenin yapılması gerektiği inancındadırlar. Hattâ daha

ileri giderek : Yönetim kadrosu tarafından evvelce de olduğu gibi, bugünde sertlik uygulanmalıdır. Aksi halde idelerin tümüyle yokolmasını getirecek değişiklikler olabilir, denilmektedir.

Aşırı gerici bu kesimlere, Stalin'in baskı dönemindeki hataları kabul etmek zorunda kalıp, bu nedenle değişikliğin gerekli ve zorunlu olduğunu belirtenler katılmaktadırlar. Fakat bunların yanında, geçmiş eleştirirken dikkatli olmak gerekmektedir. "Sosyalist idelerin alt-üst edilmesine" karşı çıkmakta, eski sistemin değişikliğe uğratılmasından yana olduklarını, fakat ondan kopmak istemediklerini söylemektedirler.

Onların görüşlerine göre, erk, erki elinde bulunduranlarda kalmalı, fakat ona daha modern ve demokratik bir biçim verilmelidir.

Bunlara ek olarak, değişiklik ve yenilenmeden yana olduklarını söyleyenler arasında daha aşırı pozisyon alanlarda vardır. Bunlar, bir yanda gelişmelerin hızlanmasıyla, yenilenmenin meyvalarını yarın toplamak isteyen, acilci geçinip, diğer yanda sosyalist sistemi devrimci değişikliklerle yenileme maskesi altında parçalamak isteyen aşırı sağcılardır. Bunlar Sovyet halkının onyıllar boyunca gittiği yolun yanlış olduğunu söyleyen ve bunun alternatifini, burjuva liberalistliği ve milliyetçiliğinde görenlerdir.

Herşeye rağmen toplum içindeki değişik bu grupların tutumlarını tabulaştırmamak gerekir. Çünkü, anlaşma eğilimi gösteren akımlar olduğu gibi, insanların oluşturduğu sosyal gruplar sürekli olarak hareketlilik içersinde olup, belirli bir akıma sabit kalmamaktadırlar. Sosyal grupların istemleri, hedefle-

ri, çözüm önerileri ve sempatileri günlük yaşam içersinde değişiklik göstermektedir. Çeşitli güçler ve onların arasındaki farklılıklar sebebsiz değildir ve bir bütün içersinde gözönüne alınmalıdır.

OLUMLU BİR PROGRAM OLMADAN :

Bu yapı içersinde sosyalizme yas tutanların yeri nedir ?

Onların toplum içersindeki pozisyonlarını gösteren en belirgen olgu, olumlu ve yapıcı bir pogramlarının olmayışıdır. Yüzeysel ve göstermelik olarak tanıdıkları yenilenme ve değişiklik programı, onların gerçek programı değildir. Başlatılan ve gerçekleşenlere ek olarak halen süren değişikliklerin yenilenme programı kapsamında olduğunu redetmektedirler. Kendilerinin yapıcı ve olumlu bir programlarının olmayışı ise, bir rastlantı değil, toplumsal nedenlerle kendilerinin tutumlarındaki eksikliktir.

Sosyalizme yas tutanlar, özünde sosyalizme değil, savundukları plân ve görüşlerin ayrılmaz bir parçası olan, çarpıttıkları sosyalizmi, yalıtıldıkları için açıkça savunamamanın yasını tutmaktadırlar. Kendilerinin redettikleri köklü değişiklikleri içeren yenilenmeye, toplum içersinde de karşıtlar kazanabilmek için korku ve şüphe yaratılmak istenmektedir. Toplumun belirli kesimlerinde inançsızlık ve güvensizliğin yaygınlaştığı, ideolojik karmaşıklığın belirdiği, insanların politik yönlerini kaybedip, eleştirisiz ideolojik tutum aldıkları düzmecesi yaygınlaştırılmak istenmektedir. Ve işin ilginç yanı, sosyalizmi çarpıtan, Sovyet toplumunu ekonomik duraklamaya sokan, ülkeyi

krizin eşiğine getirenler, kendilerini bu olayların suçlusu olarak görmemektedirler. Tam aksine, suçlular, Stalin'in değişikliğe uğrattığı sosyalizmi eleştirenler, duraklamayı kabul etmeyenler arasında aranmaktadır. Bunlara, "Nitel ve nicel yenilenme maskesi altında, bilimsel ideolojinin içini boşaltanlar, fakat bunu açıklık politikası şaşırtmacasıyla gizlemeye çalışıp, özünde objektif olarak toplumsal bilincin gelişmesini frenleyenler" gözüyle bakılmaktadır.

Bu sözler bize yabancı gelmiyor değil mi ? Toplumun kendi kendisini yenileme akışına bu tür basit saldırılar ilk kez olmuyor. Açıklık politikasının "Şaşırtmaca" olduğu konusunda yakınmalara ilk kez rastlamıyoruz.

Burada olumlu, verimli bir programın eksikliği, olaylara "Sınıfsal yaklaşmanın" önemi öne çıkarılarak denkleştirilmek istenirken, gerçekte Stalin'in "Meşhur" sosyalizmde sınıf savaşı tezi yaşatılmak istenmektedir. "Prensiplerimden taviz veremem" yazısında görüşlerini belirten kadın yazar şöyle diyor : "Ekim devrimi ile yıkılan sınıfların ardından gelen kuşaklar, kendilerinden öncekilerin yaşamak için materyal ve sosyal bir dizi kazanımlardan vazgeçmek zorunda kaldıklarını halâ unutmamışlardır".

İyi ama, geçmişi daha kaçınıcı kuşağa kadar hatırlayıp sürdüreceksiniz ?

Fakat bu "Anadan doğma yakıncılara" gerçekten ne istedikleri sorulduğunda, heo aynı yanıtı alırsınız : "Hiç bir iş yapmayanlar eleştirilmeyecek.Yani diğer bir deyişle, geçmişin olaylarını kurcalamayın ve kendi akışına bırakın".

Burada en ilgi çekende, Stalin'i eleştiren

görüşleri ne denli sertlikle kötölemeye çalıştıkları ve konuyu, doğruluk derecesi halâ bilinmeyen, göya Churcil'in kendi söylediği "Stalin'den korkarım" sözüne kadar getirmektedirler.

Bugün Stalin'in suçsuz olduğu, ülkede olan haksızlıklardan, suçlardan haberi olmadığı veya bütün bunlarla ilgisi olmadığı söylenemez. Böyle oluncada, Stalin'e yapılmak istenen eleştiri, eleştirinin biçimi bahane edilerek rededilmektedir.

Bugünkü Sovyet toplumu Stalin'i, onun bir dizi görüş ve davranışlarını neden eleştirmek istemektedir, daha doğrusu eleştirmek zorundadır ?

Sovyet toplumunda giderek güçlenen, emekçilerin en yeni, en geniş kesimlerini değişikliğe kazandıran devrimci yenilenme, yenilenmenin yönü ve nedeneleri konusunda ortaya çıkan sorulara açık yanıtlar getirmeyi gerektiriyor.

Sosyalizme yas tutanlar bu soruları doğru ve gerçekçi bir biçimde yanıtlayamıyorlar ve yanıtlayamamalarınında şaşmamak gerekiyor. Bunun nedeni, geçmiş tarihimizin zorlu sorularını görmemezlikten gelen, bu sorular karşısında susan, önemli bir şey olmadığı havasını yaratmak isteyen kesimler arasında kendilerinininde bulunmalarıdır. Bunların yenilenme anlayışı, geçmişe yönelik tavırlarıyla uyum içersindedir. Bunlar, kendilerinininde arzuladıkları yenilenmede, sadece küçük makyaj ve tamiratların yapılmasını, dış görünüşde değişikliklerin olmasını, iyi veya kötüde olsa varolan mekânizmanın "Değiştirilip", yenisinin getirilmesini istemekte, fakat yeni getirilecek böyle bir mekânizma i-

çin, ne olacağı henüz bilinmediğinden güçlü uğraşların verilmemesi gerektiğini savunmaktadırlar.

Geçmişe yönelik böyle bir anlayış ve günümüzdeki yenilenmenin bu tür yorumlanması, Sovyet toplumunun günümüz ihtiyaçlarına ve bunun doğal sonucu olan, ülkemizdeki devrimci yenilenme ve değişikliklere göreceli zararlar vermektedir.

Stalin döneminde toplumsal yaşamda "Önemli bir şey olmadığı" görüşünü yaymak isteyenlere, M.Gorbaçov 2 Kasım 87 tarihli raporunda şöyle seslenmektedir : "Bizden anlayış göstermemiz beklenemez.Bu, tarihsel gerçekleri umursamamazlık, gayri yasal uygulama ve keyfi davranışların kurbanı olan karşıt görüş ve düşünceliklerin anısına saygısızlık olur.Anlayış göstermemiz beklenemez, çünkü ancak gerçeklere uygun bir analiz bizim bugünkü sorunlarımızın çözümüne yardımcı olabilir : Demokratikleşme, yasalara uyma, açıklık, bürokrasinin aşılması.Yani, kısacası : Yenilenmenin yakıcı sorunlarıdır bunlar.Bütün bu nedenlerle, bu konuda gerçek ve tam açıklığa ve kararlılığa ihtiyaç vardır".

Yenilenme koşulları altında, geçmiş dönemin açıkça ortaya serilmesi, özel merakımızın giderilmesi için değil, o dönemde takınılan tavrın gözlerönüne sergilenmesi içindir.Bizim tarihten deneyler çıkarmak isteyişimiz, geçmişi irdelemekte çıkarımız olduğundan değil, onun bizler ve pratik çalışmalarımızda devrimci yenilenme ve değişiklik konularında görevlerimizin üstesinden gelmedeki yamsal önemindendir.Eğer biz çözüm olarak "Daha fazla sosyalizmi" öneriyorsak, hangi

değerlerin ve hangi prensiplerin günümüzde sosyalistce olduğunu ve hangilerinin olmadığına görmek, bilmek zorundayız.

Sosyalist prensiplerin yeniden yerine otur-
tulması, sadece görünüşte yapılan makyajlar-
dan çok daha önemli ve gerekli olduğu gibi,
bu soruda doğru kararlar verebilmek için
tüm değer ve prensipleriyle, olumlu-olumsuz
yanlarıyla geçmiş i irdelemek, yaşamdaki so-
nuçlarını ele almak zorundayız.

SADECE GEÇMİŞİ Mİ ? :

Stalin döneminde ve daha sonraki dönemlerde
Sovyet toplumunda gerçekten yaşanan nedir ?
Bugün yeniden olumlu-olumsuz yönlerinden
ders ve deney çıkarmak bizim için neden ö-
nemlidir ?

Görüşümüze göre bunun yanıtı : Lenin'in ö-
lümünden sonra Stalin'in Bolşevik Partisi-
nin başına geçmesiyle, 20'li yılların sonun-
da, 30'lu yılların başında, Stalin'in kon-
septinin, onun sosyalizme bakış açısının,
Lenin'in sosyalizm konseptinin yerini alma-
sıdır.

Stalin şu noktadan hareket etmekteydi : Sos-
yalizmin kurulması, endüstrideki tüm üretim
araçlarının devletleştirilmesini ve tarımın
yüzdeyüz kollektifleştirilmesini güvence
altına almak demektir. Bunun içinde, sadece
devlet baskısı değil, kitleleri yıldırma
ve keyfi davranış ve uygulamalarda geçerli
metodlardandır.

Sovyet toplumu 30'lu yıllarda temel sosyal
değişikliklere uğradı : Özel mülkeyet kal-
dırıldı, geri kalmış Ülke endüstrisi gelişt-
tirildi. Binlerce fabrika, işyeri ve koope-
ratif kuruldu. Kapitalizmle birlikte, kapi-

talist sömürü sınıfıda yok edildi.

Stalin bütün bunlara işaret ederek kurulanın sosyalizm olduğunu zannetti. Fakat Sovyet toplumu geliştikçe, başlangıç döneminde anlaşılmayan konu daha berrak olarak ortaya çıkmaya başladı.: Kapitalizmin olmadığı yaşam, sosyalist yaşam biçiminin olduğu anlamına gelmez.

Stalin, parti ve devlet organlarını kendi sosyalist görüşlerine uydurdu. Parti ve devlet organlarına dayanarak yığınları organize etmede etkili oldu, 30'lu yılların sonunda Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin belirli görüşlerini gerçekleştirdi. Stalin'in görüşleriyle belirlenen devlet bürokrasisi biçimindeki sosyalizm, kitlesel yıldırımlar ve korku, demokrasiden, açıklıktan yoksunluk topluma yerleşti. Rejimin bu belirgen olguları, K.Marks tarafından maskesi düşürülen "Kışla sosyalizmi"ni hatırlatmaktadır.

BENZERİ OLMAYAN DEVRİM :

Sovyetler Birliği'ndeki günümüz gelişmelerinin özelliği, geçtiğimiz onyıllardaki tarihsel gelişmeler sonucu günümüze kadar süren bürokrasiyle süslenmiş, devlet dayatmacılığı şekline getirilen sosyalizmin, yenilenme yoluyla Lenin'in istediği gerçek sosyalizme dönüştürülmesidir. Görüş ayrılığı ve çelişkilere, ayrı görüşte olan güçlerin yapısına, politik ve ekonomik değişikliklere rağmen, ancak bu nitelikteki bir değişiklik, diğer devrimlerle benzerliği olmayan gerçek bir devrimdir. Ve bugüne kadar tarihte eşi, benzeri görülmemiştir. Yenilenmede alışılacağına gelmemiş olanda budur. Yönlerini kaybedip, şu andaki değişiklik içinde yerlerini arayıp,

bulamamalarının nenede bundandır. Sosyalizmin yasını tutan bu insanlar şimdi ortaya çıkıp, sosyalizmin parçalanacağından yakınıyorlar. Evet sosyalizm parçalanacaktır, fakat hangi sosyalizm ? Bunun yanıtı : Dogmatik, bürokratik sosyalizmdir.

Yenilenme ile bu zamana kadar ağrıyan yerlere parmak basıyoruz, geçtiğimiz dönemlerde "Farkında olmadığımız" sorunlara yöneliyoruz. Bunlara ek olarak, yenilenme kendi içinde bir dizi sorunu ve yeni yeni gelişmeleri beraberinde getiriyor, ortaya çıkarıyor. Gereğini aşan milliyetçilik, hattâ daha ileri giderek söyliyelim, anti sosyalist görüntüleri körüklüyor.

Bütün bunlara karşın Marksist-Leninist güçlerin belirli ve kararlı tavır alması, yanlış görüş ve konsepsiyonlara karşı olması, hele sosyalizme yabancı görüşlerse redetmeleri zorunluluktur. Bu kavga içinde önemli olan, doğru yönü kaybetmemek, ana tehlikenin nerede olduğunu görmektir. Yenilenmenin en geniş alanlarda geliştiği günümüzde en büyük tehlike, yenilenmeyi geri çevirmek isteyen tutuculuk ve gericiliktir.

2 Kasım 87 tarihli konuşmasında M. Gorbaçov şöyle diyor : "Yenilenmenin önüne koyduğu hedefleri ve kendi çıkarlarını tehlikede gören bu tutucu, gerici çevrelerin karşı direnişlerini arttırdıklarını görmemek yanlışlık olur. Bu tutumları sadece belirli alanlarda değil, çalışma kolektiflerinde de kendisini gösteriyor. Tutucu ve gerici güçlerin hiç bir fırsatı kaçırmadan, her türlü güç durumdan yararlanarak yenilenmeye karışmayı, emekçiler arasında huzursuzluk yaratmayı deneyecekleri mutlaktır".

BUK Çalışma Grubu - Krefeld
Mayıs/88

Bu yazı, Prof. Anatoli BUTENKO'nun Mart/88 tarih ve 15.88 sayılı "Neue Zeit" dergisinde, "Welchem Sozialismus sie nachtrauen" başlığı ile yayınlanan yazısından, çok az kısaltılarak yapılan serbest çeviridir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMALARI
TÜSTAV

BÜYÜK EKİM'DEN DOĞAN DİPLOMASİ

Vladimir Semyonof

Şu günlerde 70. yıldönümünü kutladığımız SSCB'nin diplomatik hizmetleri V.İ. Lenin'in yönetiminde ve onun şahsen katılımıyla kurulmuştur.

İlk bakışta Sovyet Devleti'nin dış politikasında Lenin dönemi literatürümüzde yeterince aydınlatılmış gibi görünür. Ancak bu belgelerde, Barış Kararnamesi- Brest Anlaşması- Cenova Konferansı hazırlığı- Cenova ve Rapollo- bir dizi devletin tanınması gibi konularda kendine özgü "köprüler" kurulmuş ve bunlar üzerinden anlatımlar yapılmıştır. Bu arada Bullit Misyonu, Baltık Devletleri ve Polonya'yla yapılan silâhsızlanma konferansı Prens Adaları'nda bir konferans toplanması gibi bazı hikayeler, notlar ve yazılar vardır. Ve sonuç olarak bütün bunlar tarihin olağanüstü bir şekilde yoksullaştırılmasından başka birşey değil. Üstelek buna yazarların kendilerini ders kitaplarında olduğu gibi yazmaya zorlamaları da eklenmektedir. Oysa çoğu okuyucu ders kitaplarını incelemek değil, esaslıca bilgi edinmek istemindedir.

Dış politikanın biçimlenmesinde kuşkusuz V. İ. Lenin'in bilgisi, oynadığı rol, fikirleri, yaklaşımı ve pratik faaliyeti ana çizgiyi oluşturmaktadır. Böyle büyük bir insanın görüşlerini izlemek insanı heyecanlandıran bir bilimdir. Ve günümüzde-ülkemizdeki yenilenme koşullarında - Lenin'ci fikirlerin doğruluklarına inmeye çalışmak ve bunu dış politikanın geniş alanında ^{da} yapmak durumundayız.

V. İ. Lenin, kapsamlı ve en üst düzeyde genelleştirmeyi bilen biriydi. Sovyet Devleti'nin dış politika ve diplomasisinin sorunları üzerine görüşlerini 1914-1917 yıllarında yazdığı temel eserlerinde belirtmişti. Bu görüşler emperyalizm üzerine, proleter devrim, bir yada bir kaç ülkede sosyalizmin kurulması üzerine yazılmış yapıtlarında olduğu gibi, savaş ve barış, ulusal sorun, sömürgeler sorunu üzerine yazdığı seri

yazılar ve bunların yanında elyazması olarak kalan diyalektik materyalist yöntem üzerine notları ve planları (Felsefe Defterleri) gibi belgelerde yer alıyordu.

V. İ. Lenin'in Barış Kararnamesinin ana fikirlerini daha 1915'te kaleme aldığı bilinmektedir. O dönemdeki teorik çalışmalarında ve kişisel yazışmalarında devlet yapısının sorunlarını, devletlerden oluşan bir sistemin oluşturulması ve gelecekte bunların karşılıklı ilişkileri konularını ele almış ve derinlemesine incelemiştir.

Sömürge halklarının kurtuluş hakkını ateşli bir şekilde savunmuş ve teorik analizine dayanarak bütün dünyanın "eşit haklı uluslar" sistemine dönüştürülmesini öngörmüştür. Ama aynı zamanda şu uyarıyı da yapmıştır: "Bu sorun çok daha karmaşıktır !!! hele uygar, görece demokrat ulusların yanında çarlık hala varlığını sürdürüyorsa..." (V.İ. Lenin, mektuplar, cilt IV, sayfa 367).

İşçi sınıfının ve onun partisinin sosyalizm için, demokrasi mücadelesi ruhuyla ve uluslararası ilişkiler içinde yetişmesi, parti için demokratik yenilenmelerin gerekliliği. V. İ. Lenin bunları Marksizmin devrimci teorisine sadık kalmanın askari ölçütleri olarak görüyordu.

O, her ulusun "demokrasi biçimlerinin çeşitliliğine ve sosyalizme geçiş biçimlerine karınca kararınca" katkıda bulunacağını altını çiziyordu. (V. İ. Lenin, eserleri, c. 23, s. 65).

Sosyalist uluslar (Avrupalı) arasındaki ilişkiler konusunda ise politik biçimlerdeki çeşitliliğin, her bakımdan eşitliğin, kendi devletlerini kurarken elde ettikleri deneyimlerin ve karşılıklı çıkarlara dayanan sıkı ekonomik işbirliğinin zengin bir kültürel yaşamın temellerini oluşturacağını ve bu yaşamın küçük ama kültürel bakımdan daha gelişkin ulusların gönüllü olarak ve daha güçlü politik istemlerle zengin ve ilerlemiş sosyalist uluslara ve devletlere yaklaşımlarını teşvik

edeceğini hayret uyandıran bir kesinlikle saptıyordu. (bkz. V. İ. Lenin, eserleri, c. 22, s. 344-346- Kendi Kaderini Tayin Etme Tartışması Sonuçları).

V. İ. Lenin'in Ekim Devrimi'nin hemen öncesi ve sonrasına ratlayan dönemde verdiği eserler teori ve pratik arasındaki bağın en iyi örnekleridir. Vladimir İliç'in muazzam yaratıcı barış planı ancak bu dönemdeki bütün çalışmalarının hiçbir noktasını gözardı edilmeden bütünüyle incelenirse anlaşılabilir. Bu planda iç ve dış politika içiçedir ve bir madalyonun iki yüzüne benzer.

Lenin'in dış politikada ancak 1920'de pratik faaliyete girişebildiğimizi, çünkü iç savaşın güçlerimizi ve dikkatlerimizi başka yönlelere çevirdiğini belirlemesi önemli bir saptamadır.

Savaştan barışa geçişi V. İ. Lenin muazzam bir zafer olarak tanımlıyordu. "...Burada yalnızca nefes almak için zaman kazanmış olmuyoruz... Aynı zamanda kapitalist devletler ittifakı koşullarında uluslararası anlamda varoluş temellerimizin zorla kazanıldığı yeni bir döneme geçmiş oluyoruz (V. İ. Lenin, eserleri, c. 31, s. 407). "Uzun sürecek olan yeniden kuruluş çalışmaları" için ciddi olasılıklar vardır. Bunun yanında "bir sosyalist ülke kapitalist ülkelerle ilişkiler" kurar (V. İ. Lenin, eserleri, c. 31, s. 408).

Lenin, bu yeni durumun olağanüstü güç bir cephe olan ekonominin kurulmasında mücadelenin sürdürülmesi anlamına geldiğini vurguluyor ve ülkemizde sosyalizmin kurulması için dev bir panoramaya geliştiriyordu. Aralık 1920'deki XIII. Bütün Rusya Sovyet Kongresi'nde kabul edilen elektriğe kavuşturma planına "ikinci Parti Programı" adını veriyordu.

V. İ. Lenin'in görüşleri, tarihsel dönemlerde her bakımdan mutlaka dersler çıkarılması gereken zengin bir hazinedir. O, bugün de ülkemizde sosyo-ekonomik gelişimin yenilenmesinde bütün parti ve devlet görevlilerine örnektir.

V. İ. Lenin, GUERLO-PLANI ve savaş sonrasında dünya ekonomisinin yeniden kurulması arasında bilimsel olarak itiraz edilemez bir bağlantı olduğundan söz ediyordu. "Ekonomik alana geçiyor ve bütün dünyaya olumlu bir kuruluş programı sunuyoruz" (V. İ. Lenin, eserleri, c. 31, s. 447), diyordu Lenin. Ve Sovyet erkinin ekonomik temellere dayanan ve Rusya'yı egoist bir merkez olarak görmeyen perspektifler geliştirdiğini, bu perspektiflerin diğer tüm ekonomileri, eskiden olduğu gibi diğer ülkelerin ekonomilerini çökertmeyi amaçlamadığını, tersine ekonominin bütün dünyadaki konumundan çıkarak yeniden kurulmasını önerdiğini belirtiyordu.

Bu bağlamda RKP (B)'nin Mart 1920'deki X. Kongre Belgeleri ilgi çekicidir. Bu kongrede V. İ. Lenin'ın yorumlamak bilmeyen, kapsamlı ve hedefe yönelik çalışmasıyla parti faaliyetinin esaslarını koymuştur. Bunlar arasında temel ilkeleri daha 1918'de tasarlanmış olan yeni ekonomik politikaya geçilmesi, tahıl verme yükümlülüğü yerine toprak mahsulleri vergisinin getirilmesi, büyük toprak sahipleri ve kapitalistlere karşı proletarya diktatörlüğünün pekiştirilmesi ve (öncelikle emekçi köylü işletmelerinin üretkenliğinin yükseltilmesi yoluyla) işçilerin durumunun düzeltilmesi için, işçiler ve emekçi köylüler arasında sıkı bir bağlaşıklığın zorunlu olduğunun daha kapsamlı bir şekilde gerçekleştirilmesi gibi konular yer almıştır. (bkz. V.İ. Lenin, eserleri, c. 32, s. 355-357)

Sosyalizm için büyük sanayinin zorunlu olduğunu ve tarımın kollektifleştirilmesi için nesnel koşulların yaratılması gerektiği, bu olmazsa V. İ. Lenin'in uyardığı gibi, kaçınılmaz olarak kapitalizmin restore edilmesine yol açacağı (bkz. V. İ. Lenin, eserleri, c. 32, s. 219- 220, 334) ; ulusal sorunun sosyalistçe çözümü için yalnızca eşit haklar sağlanmasının değil, uluslar ve ulusal gruplar arasındaki ekonomik ve sosyal eşitsizliğin de ortadan kaldırılması; Kronstadt Ayaklanması (" Komünistsiz Sovyetler) tipinde ya da Tambov vilayetinde Antonov'un başını çektiği Polakların ayaklanması tipinden küçük burjuva oyunlarına ve Sovyet erkini yıkma girişimlerine

karşı kesin bir savaşım sürdürülmesi; sendikaların komünizm okulu ve egemen sınıfın doğrudan doğruya örgütü olma rolünün onaylanması; Sovyet Devleti'nin öncü gücü olan Komünist Partisi'nin birliğinin güvence altına alınması ve parti içinde fraksiyonlar ya da gruplar oluşturma'nın yasaklanması, böyle bir şeye katılanların partiden atılmakla tehdit edilmesi gibi konular yer almıştır.

X. Kongre savaşın yolaçtığı büyük yıkıntılar ve eskiden devralınan alabildiğine geniş bölgelerdeki ekonomik geri kalmışlık koşullarında yapılmıyordu. Bunun yanında partinin birliğine ilişkin kararlar, ülkemizde sosyalizmin kurulması olanağını, işçi sınıfının ve Komünist Partisi'nin emekçi yığınları yeni bir yola götürebilme yeteneğini inkar eden Leninizm karşıtı Troçkist ve Buharincilerin saldırı hedefi haline gelmişti.

Sovyet Cumhuriyeti'nin Kurulması Programı'nın gerekçesinde V. İ. Lenin Sovyet Devleti'nin dış politika ve diplomaside izleyeceği gelişme yolunun ana yönünü de ortaya koyuyordu. Barış Kararnamesi bunun anayasası olmuştur. Bizim için en değerli olan, Lenin'in belirttiği gibi barışın korunmasıydı. Bu yolla bütün gücümüzü Sovyet ülkesinin uluslararası alandaki gelişmelere en büyük etkiyle bulunabileceği yönde, ekonomik kalkınma yönünde kullanabilme olanağını sağlıyordu.

Kapitalist ve sosyalist sistemler arasındaki çelişki savaş yoluyla çözülemez, çözülmemelidir. Ancak barışçıl bir yarışma sürecinde sosyalizmin kapitalizme üstünlüğü kanıtlanmalıdır. Çözüm böyle olur. Ama aynı zamanda emperyalizmin ve militarizmin saldırgan güçlerinin Sovyet Devletini askersel yolla yok etme umutlarını yitirmediklerine dikkat çeken Lenin uyanık olunması gerektiğini ve savunma yeteneğimizin gerekli düzeyde tutulması zorunluğunu da vurguluyordu.

Brest Anlaşması sonrasında bu anlaşmanın önemi ve buradan çıkarılması gereken dersleri yeniden inceleyen V. İ. Lenin, temel kural olarak emperyalist ve "kapitalist devlet grupları arasındaki çelişki ve karşıtlıklardan yararlanılması" ve

bunların sosyalizme karşı birlik olabilmelerine izin verilmesi gerektiği sonucuna varıyordu. Barış içinde birlikte olabilmek ve işbirliği yapma eğilimde olan yönelimler, akımlar ve devletler, militan ve militarist güçlere karşı desteklenmeliydi. (bkz. V. İ. Lenin eserleri, c. 31. s. 434).

Aralık 1920'deki VIII. Bütün Rusya Sovyeti Kongresi'ndeki Komünistler Grubu oturumunda Japonya'ya karşı kendimizi savunmak için emperyalist Amerika ile ittifaka gidip onun yardımını gerçek bir güç olarak kullanacak mıyız sorusunu yanıtlarken şöyle diyordu V. İ. Lenin: "Gayet tabii yapacağız bunu. Sosyalist Cumhuriyet'i güçlendirmek için bir emperyalizme karşı diğeriyle ittifak kurmanın ilkelere ters düşen bir şey olmadığı kaç kez söyledik" (V. İ. Lenin, eserleri, ek cilt 2, s. 243)

V. İ. Lenin bu politikanın uygulanışını doğrudan doğruya ülkedeki ve uluslararası alandaki sınıflar arası gerçek güç dengesini gözönünde bulundurmaya bağlıyordu. "Eğer geleceği tahmin etmekle uğraşmak istemiyorsak, şimdi bu hızın (kapitalist ülkelerdeki devrimci hareketin hızı- yazarın notu) birden bire yükseleceği varsayımına dayanamayız. Görevimiz şimdi ne yapılması gerektiğine karar vermektir. İnsanlar bir devletin içinde yaşıyor, her devlet de aralarında belirli bir politik denge bulunan devletler sistemi içinde... Ve bu denge kapitalist temellere dayandığına göre, durum anlaşılabilir ve bundan yararlanılabilir... Politikada karşıtlarımız arasındaki anlaşmazlıklardan yararlanmalıyız. Ama derin ekonomik nedenleri olan anlaşmazlıklardan. Yoksa, tesadüfi anlaşmazlıklardan yararlanmaya kalkışırsak, dar kafalı kahvehane politikacılarının, bayağı diplomatların durumuna düşeriz. Bundan da ciddi hiç bir şey elde edilmez. Böyle oynayan bir sürü diplomat vardır. Bunlar birkaç ay oyunlarına devam eder, kariyerlerini yaparlar, ama sonunda boyunlarını kırırverirler." (V. İ. Lenin, eserleri, c. 31. s. 438)

V. İ. Lenin'in bu ve diğer konuşmalarında ele aldığı kapitalist dünyanın o dönemdeki ana çelişkilerinin analizleri,

dış politika hizmetinde çalışanların sürekli olarak ilgilendikleri şeylerdir. Ayrıcalık yapma politikasının gerekçesi (pratikte geniş bir kullanımı olmadığı halde) yöntemleri bakımından diplomatlara düşünce geliştirmeleri için bolca malzeme vermektedir.

V. İ. Lenin, gelişmiş kapitalist ülkelerdeki işçi sınıfının genç Sovyet Cumhuriyeti'ne yardımcı olmak bakımından oynadığı büyük role dikkat çekiyordu. Onlar, İtilaf Devletleri içindeki militan kesimlerin saldırgan girişimlerini dizginlemiş ve barışa geçişi kolaylaştırmıştı.

Bütün bunlar genç Sovyet Cumhuriyeti'nin önüne diplomatik hizmetler bakımından yeni görevler koyuyordu. Devrimin başlangıç döneminde dış işleriyle ilgili Halk Komiserliği "Metropol" otelinin bir kaç odasına yerleştirilmişken, diplomatik işlerde çalışanların sayısı hemen arttı, diplomatların mesleğinde yetkinleşmesi, konuşma ve görüşmeler yürütme, merkeze uluslararası durumlar hakkında zamanında ve çok yönlü bilgi verme yeteneklerinin geliştirilmesi sorunu acil olarak gündeme geldi.

İtilaf Devletlerinin karşı çıkışına rağmen Polonya- Finlandiya ve Letonya'yla imzalanan barış anlaşmaları, Sovyet Delegasyonu'nun Lenin'in onayladığı bir Dünya Ekonomisinin Yeniden Kurulması Planı'nı gündeme getirdiği Cenova Konferansı, Rapollo'da imzalanan Sovyet-Alman anlaşması, İngiltere ile karmaşık ticari-politik görüşmeler, İran'la, Türkiye ve Afganistan'la imzalanan anlaşmalar, Sovyet-Çin ilişkilerinin gelişmesi, Sovyet diplomasisinin uluslararası alandaki geniş etkinliklere başladığının göstergeleri oldu.

Son çalışmalardan birinde V. İ. Lenin, Dışişleri Halk Komiserliğini devlet ve parti aygıtı arasındaki en başarılı bağlantı olarak tanımlıyordu. Dış politikadaki küçük ya da büyük tüm etkinliklerin MK- Politik bürosunda görüşülüp kararlaştırıldığını vurguluyordu.

O, yıllarda Dışişleri Halk Komiseri G. V. Çiğerin gibi üstün yetenekli bir diplomat ortaya çıkıyordu. G. V. Çiğerin'in arşivi- Lenin'le RKP (B) - MK ve elçilerle yazışmaları, onun en başta doğu ülkeleri olmak üzere sorunlar hakkındaki esaslı bilgisini, ayrıntılı ve güncel analizler yapabilme yeteneğini, kısa ama içerik bakımından zengin bir anlatım tarzına sahip olduğunu, görüşlerini savunmada gösterdiği kararlılığı ortaya koyan hayret ve ibret verici belgelerle doludur. Çiğerin'in ansiklopedik bilgisi ve çalışma yeteneği dillere destan olmuştur.

Diplomasimizin 70 yılı gözönüne getirildiğinde bu yıllarda geçirilen evreler tarihsel akışı içinde daha iyi kavranabilir.

V. İ. Lenin, X. Kongre'de maddi temellerin kurulması ve ülkenin en yaygın biçimde elektriğe kavuşturulabilmesi için kuşaklar, yani on-yıllar gerekecek diyordu. Ancak tarih bize ilk beş yıllık planlar, kolektifleştirme, kültür devrimi, ulusal sorunun çözümü ve geri kalmış bölgelerin gelişmiş bölgeler düzeyine getirilmesi için yalnızca on iki yıl süre tanıdı. Bu kısa dönemde Büyük Ekim'e ve baskısız, sömürsüz ilk toplumsal düzenin kuruluşuna duyulan hayranlıkla harekete geçen emekçi yığınların yaratıcılığı ve coşkusu doruk noktasına ulaşmıştı. Her türlü güçlük ve yoksulluğa rağmen böylesi görkemli bir işe katılmanın verdiği gurur bugün de Sovyet insanların yüreğini doldurmaktadır.

Karşılaşılan güçlükler büyüktü. Dönüşümler ağır sınıf çatışmaları içinde, düşmanca kuşatma koşulları altında, çelişkiler, çatışmalar, Şekspir'in trajedilerinde bile bulunmayan toplumsal ve kişisel facialarla dolu bir ortamda yapılıyordu. Bunların yanında sonraları parti tarafından da eleştirilen ciddi yanlışlık ve eksiklikler de vardı.

O yıllarda ekonomik yönetimi merkezileştiren ama demokratik merkeziyetçilik ilkesini oldukça geri plana iten bir sistem oluşmuştu. Ancak yapılan dönüşümlerin, tarihsel anlamda yapısal değişikliklerin önemi bu coşku okyanusunun bütününe bakılarak kavranabilir.

Parti, Avrupa'nın ortak güvenliği için diplomatik bir mücadele sürdürdü. Süvariler ve savaş arabalarıyla değil, makinelerle yapılacak bir savaş tehlikesinin arttığını görüyordu. Urallar'da, Sibirya ve Orta Asya'da kurulan dev endüstri merkezleri 1929'dan itibaren özellikle Hava Kuvvetleri, Topçu, Zırhlı Birlikler, Roket Tekniği ve Deniz Kuvvetlerinde en yeni silahların geliştirilmesi için yoğun çalışmalara giriştiler. 1941'de endüstri üretimi bakımından SSCB Avrupa'da birinci ve dünya çapında ikinci yeri aldı. Sovyetler Birliği'nin büyüyen gücü partinin ve devletin güçlü bir dış politika izleyebilmesinin ve 1941-1945 Büyük Anayurt Savaşında zafere ulaşmasının dayanağı oldu.

Olayların girdabına ben de katıldığım için yazımın devamında öncelikle şahsen bildiğim olgu ve olaylardan söz edeceğim. Okuyucunun hoşgörüsüyle karşılayacağını umarım. Bu, bir görevlinin belleğinde kaldığı kadarıyla Diplomatik Hizmetler'in gelişimini anlatması biçiminde olacak.

Yaklaşık yarım yüz yıl önce, 1939 güzünde Dış İşleri Halk Komiserliği'nin eşiğinden adımımı attım. O zamanlar 28 yaşındaydım. Babam Tanbov yöresinin Kirsanof kenti deposunda çalışan bir demiryolu işçisiydi. Daha çocuk yaşlarda toplumsal örgütlerin tabanında çalışırken ateşle vaftiz edildim. 1937'-de Moskova Devlet Tarih- Felsefe ve Edebiyat Enstitüsü Felsefe Fakültesini bitirdikten sonra Don nehri kıyısındaki Rostof Pedagoji Enstitüsü Marksizm- Leninizm'in Temel İlkeleri Kürsüsüne başkan olarak atandım. Sonra Diplomatik Hizmetler'deki göreve çağrıldım. Halk Komiserliği'nde ülkenin her bir yanından gelmiş ve genellikle benim yaşamdaki insanlar çalışmaktaydı.

Halk Komiserliği'nin bu genç çalışanları arasında geleceğin ünlü diplomatları G. M. Puşkin, A. Smirnof, V. A. Sorin, J. D. Kiselyof ve diğerleri de vardı. Diplomasıye geliş yollarımızın tüm tüm farklılıklarına karşın hepimizin akraba olduğu bir nokta vardı: Hepimiz "Birinci kuşağın entellektüelleri", V. İ. Lenin'in yeni, sosyalist aydınların yetişmesi için temel

saydığı işçi ve emekçi köylülerin çocuklarıydık.

İlk günlerde ve aylarda Halk Komiserliği bir arı kovanı gibiydi. Barışçıl, parlementer, deyim yerindeyse Halklar Birliği çalışmalarından en sert silahlı çatışmalar ve savaşlar dönemine geçiyordu dünya. Uzak Doğu'da 1939 mayısından ağustosa kadar süren ve MHC'ye girmiş bulunan Japon birliklerinin Kalsin-Gol'da imha edilmesiyle sona eren çetin bir savaş vardı. Ve Avrupa'da Hitler oradın oraya saldırıyor, ülke üstüne ülke işgal ediyordu. Aynı zamanda İngiltere, Fransa ve ABD, Hitler saldırganlığını Sovyetler Birliği'ne yöneltmek için ellerinden gelen her şeyi yapıyorlardı. Yeni durum ve politika diplomatik hizmetlerin çalışmalarında gerek içerik, gerekse düşünce tarzı ve yöntem bakımından esaslı değişiklikleri gerekli kılıyordu. Dışişleri Halk Komiserliği'ndeki kadro bazı muhalefet kalıntılarından (açık ve gizli) ve adam kayırma ya da hemşehrilik gibi nedenlerle bu göreve getirilmiş kişilerden temizlendi ve yenilendi.

SSCB yönetimi Lenin'in vasiyetini yerine getirmek, emperyalist güçlerin ülkemize karşı birlik olmalarını engellemek için dikkatli, cesur ve perspektife uygun bir dış politika uyguladı. Uluslararası alandaki ana değişiklikleri esaslıca ve tam, olarak hesaba katmak, Sovyet ülkesinin sınırlarında barışın korunmasını olabildiğince sürdürebilmek, emperyalist ülkeler arasındaki çelişkileri sosyalizmin çıkarlarına kullanmak zorunluydu.

5 Mayıs 1939'da SSCB Halk komiserleri Kurul Başkanı Viyaçeslav Mihailoviç Molotof, Dışişleri Halk Komiserliği'ne atandı. Sovyetler Birliği, İngiltere ve Fransa arasında herhangi bir Avrupa Devletine saldırılması durumunda ortaklaşa savunma önlemleri alınması amacıyla yapılan görüşmeler yoğunlaştırıldı, ilerleme sağlandı.

SSCB'nin baskısıyla 12 Ağustos'ta Moskova'da bu üç devletin askersel misyonları arasında görüşmelere başlandı. Sovyet Askeri Misyonuna, Halk Komiseri Kliment Yefromoviç Vorışlof baş-

kanlık etmekteydi ve askeri bir anlaşma imzalamaya kadar varan geniş yetkilerle donatılmıştı. Bu heyete Genel Kurmay'dan B. M. Şapoşnikov katılmaktaydı. Sovyet Heyeti olası herhangi bir saldırı karşısında bu üç devletin silahlı kuvvetlerinin birlikte davranabilmeleri için detaylı bir plan öneriyordu.

Kızıl Ordu, Avrupa'daki herhangi bir saldırıya karşı 136 tümen, 5000 ağır top, 9-10 bin tank ve 5-5500 savaş uçağı ile karşı koyacak durumdaydı. İngiltere ve Fransa SSCB'nin ortaya koyduğu gücün %70'ini toparlamalı ve esas saldırıya karşı savaşa girmeliydi. Almanya'ya karşı olası bir çatışmada Sovyet Birlikleri Romanya ve Polonya üzerinden geçmeliydi.

İngiltere ve Fransa'nın heyet başkanları genel, somut olmayan şeyler getirmekle yetindiler. Sovyet Birliklerinin Romanya ve Polonya üzerinden geçmeleri konusunda ise bu sorunun Romanya ve Polonya hükümetleriyle görüşülmesi gerektiğini öne sürerek kaçamak yanıtlar verdiler. Bu hükümetlerin onay vermeyeceklerini açıklamaları ve Paris ve Londra'nın suskunluğa bürünmesi sonucunda İngiltere ve Fransa askeri heyetleriyle yapılan görüşmeler başarısızlığa uğradı.

Aynı zamanda Londra'da Hitler-Almanya'sının temsilcileriyle İngiltere ve Almanya arasında birbirine müdahale etmeme ve çıkar alanlarının ve pazarların paylaşılması için bir anlaşma imzalanması amacıyla gizli görüşmeler sürdürülüyordu. İngiliz tarafı böyle bir anlaşma imzalanırsa Almanya'nın Doğu ve Güneydoğu Avrupa'daki çıkar alanına "saygı göstereceğine" söz veriyor ve böylelikle anlaşmaya varmaları durumunda Polonya sorunundan SSCB ve diğer Doğu Avrupa ülkeleriyle olan anlaşmalardan doğan Fransa garantilerinin geçersiz sayılacağını ima ediyordu.

Hitler-Almanya'sı dünya egemenliğine niyetliydi. Sovyetler Birliğiyle savaşmaktan çekiniyor ve belirleyici zaferi Batı'da arıyordu. Mayıs 1939'da Sovyetler'le olan ilişkisini düzelt-

mek için bir fırsat buludu. 15 ve 20 Ağustos'ta Alman Dışişleri Bakanlığında telgraflar geliyor ve Ribentrop adında bir dışişleri bakanının görüşmeler için kabul edilmesi rica ediliyordu. Gerçek durumu gözönüne alan Sovyet Hükümeti bu istemi kabul etmiş ve 23 Ağustos'ta Sovyet - Alman Saldırmazlık Anlaşması imzalanmıştı.

Bir eylül 1939'da Hitler-Almanya'sı Polonya'ya saldırdı. İki gün sonra İngiltere ve Fransa Almanya'ya karşı savaş ilan etti. Böylelikle İkinci Dünya Savaşı başlamıştı. Savaşın ilk aşaması aralarında uzlaşmaz çelişki olan iki grup emperyalist güç arasındaki çatışmaydı.

Gözlerini vahşi bir anti-komünizm ve Anti-Sovyetizm bürümüş olan İngiltere ve Fransa yönetimleri Polonya'yı korumak için hiç bir önlem almadılar. Bu yüzden Hitler-Faşistleri bütün silahlı güçlerini Polonya'ya karşı seferber etme ve zaten kendi hükümetlerinin desteğinden yoksun kalan Polonya ordusu ve devletini 2-3 hafta içinde yıkmaya olanağı buldular.

Sovyetler Birliği, birliklerini "Kurzon- Hattı"na çekiyor ve bu arada Rusya'nın batısını, Batı Ukrayna'yı, Beserabya ve Kuzey Mikobina'yı Polonya ve Romen işgalinden kurtarıyordu. Batıdan, Baltık üzerinden gelebilecek bir saldırı tehdidine karşı Sovyetler Birliği Letonya, Estonya ve Litvanya arasında bu ülkelerde Sovyet Birliklerinin bulundurulması hakkını da içeren bir karşılıklı yardımlaşma anlaşması yapılıyordu. Sovyetler Birliği Polonyalı militaristlerden kurtardığı Litvanya'nın eski başkenti Vilnüs'u Litvanya'ya geri veriyordu. Finlandiya sınırı yeniden düzenleniyor ve Leningrad'ın uzağına alınıyordu.

İngiltere ve Fransa Alman İmparatorluğuna karşı "garip savaş" aylardır ertelemekteydi. Askerler "Majin Hattı"nda postallarını güneşlendiriyordu. Basında ise açıkca SSCB'ye karşı İskandinavya, Finlandiya, Baltık ya da Karadeniz üzerinden yapılabilecek İngiliz- Fransız saldırı planları yer alıyordu. Bütün bunlar SSCB'nin dış politikasını fevkalade karmaşık görevlerle karşı karşıya getirmişti.

... O yıllarda bir çok kez V. D. Molotof'la işim olmuştu. Onun hertürlü sorunun görüşülmesinde meseleye tam bir devlet adamına yaraşır şekilde yaklaşımı, dikkatini belli bir konuda yoğunlaştırabilme yeteneği, kişisel disiplini, katı ama adaletli oluşu hala belleğimde. Onunla yaptığımız görüşmelerin (bunlar sık sık yapılıyordu) her biri çok değerliydi.

Ekim ayında Halk Komiseri SSCB'nin Litvanya'daki temsilciliğine danışman olarak atanmam konusunda ne düşündüğümü ve politik işlerde deneyimli olup olmadığımı sordu. "Komsomol işinden başka bir deneyimim olduğunu sanmıyorum" dediğimde, "komsomol işi deneyimden sayılmaz" diye mırıldandı V. D. Molotof üzülerek. Ama yine de Litvanya hakkında bilgi edinmemi ve gecikmeden görev yerine gitmemi önerdi.

Böylelikle savaş yıllarında çok önemli bir rol oynayan Anti-Hitler Koalisyonu'nun kurulmasını ve gelişmesini sağlayan sürece katıldım, tanık oldum. 1939 ve 1940 yıllarında SSCB'nin Litvanya'daki temsilciliğinde, daha sonra Almanya Temsilciliği'nde (1940'tan 1941'e kadar) ve daha sonra İsveç'te (1942'den 1944' kadar) politik danışmanlık yaptım.

13 kasım 1940'ta V. M. Molotof'un Alman hükümetinin daveti üzerine görüşmelerde bulunmak üzere Berlin'deki Anhalter Dükaliği istasyonuna gelişinde ben de hazır bulundum. Görüşmeler boyunca Hitler ve Ribbentrop SSCB'ni Britanya İmparatorluğu'nun bölüşülmesi konusuna çekmeye çalıştılar. Sanki İngiltere yenilmiş, gündemde imparatorluğun paylaşılması varmış gibi davranıyorlardı. Halk Komiseri bu konuda konuşmayı kesinlikle reddetti. Ve şu soruyu yöneltti: "Peki biz bu görüşmeleri yaparken Berlin üzerinden uçan ve kenti bombalayan uçaklar kimin?"

Sovyet Delegasyonunun Başkanı ısrarla Almanya'nın hangi amaçlarla birliklerini Finlandiya ve Romanya'ya, yani Sovyetler Birliği'nin sınırlarına yaklaştırdığı sorusuna yanıt istiyordu. Bundan başka Almanya'nın açıkca SSCB'ye karşı diğer

lkelerde faaliyetlerle ilgili sorular da yöneltti.

Sovyet Delegasyonu Britanya İmparatorluğu konusunda konuşmayı reddetmeseydi kuşkusuz bu hemen Londra'nın kulağına gidecekti. Delegasyon Başkanı'nın bu kararlı tutumu Londra'da duyulduğunda Sovyetlerin İngiltere'ye karşı tutarlı davranışı bir kez daha kanıtlanmış oldu.

Hitler-Almanyası verdiği sözü tutmayıp Sovyetler Birliği'ne saldırdığında İngiltere gç durumdaydı. Fransa teslim olmuş, Kuzey Afrika ise Alman ve İtalyan birliklerinin savaş alanına dönmüştü. Diğer yandan Japon militaristleri Pasifik ve Çin'de haydutluklarını canavarca sürdürüyorlardı.

Almanya'nın 22 Haziran 1941'de SSCB'ye saldırmasından hemen sonra ABD Başkanı Roosevelt İngiltere Başbakanı Winston Churchill'de Sovyetlere yardımcı olma fikri uyandı. Dünyanın en büyük devletleri olan SSCB, ABD ve İngiltere'nin bir anti-faşist koalisyon oluşturmalarının nesnel n koşulları oluşturulmuştu.

Böyle bir koalisyonun kurulması ve işlerlik kazanması için Sovyet yönetiminin aktif ve girişimci bir politika uygulaması zorunluydu. J. V. Stalin'in Roosevelt ve Churchill ile yaptığı ünlü yazışma böyle bir politikanın özünü sergilemekteydi. J. V. Stalin'in Büyük Anayurt Savaşında oynadığı rol, ordu komutanlarımızın, mühendislerimizin, ekonomi yöneticilerimizin ve parti görevlilerimizin anılarında etraflıca anlatılmıştır. Tahran-Yalta- Potsdam Sovyet yönetiminin Anti-Hitler Koalisyonu çerçevesindeki faaliyetlerinin doruk noktaları olmuştur.

Potsdam Konferansı'nda ilk kez Sovyetler Birliği Delegasyonu Danışmanı olarak bulundum ve bundan sonra Alman sorununun dile getirildiği aşağı yukarı her görüşme ve konferansa katıldım. Mart 1945'ten Temmuz 1954'e kadar Doğu Almanya'da bulundum. Buradaki ilk görevim Almanya'daki Sovyet Askeri Yönetimi Başkomutanlığı (SMAD) nezdinde politik danışmanlıktı. Daha sonra Almanya'daki Sovyet Kontrol Komisyonu Başkanlığında SSCB yk-

sek Komiseri olarak politik danışmanlık ve daha sonra Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde SSCB Büyük Elçiliği yaptım.

SMAD'ın politik danışmanı, politik nitelikteki her konuda öneriler ve değerlendirmeler yapmak, bunların SMAD yönetimince onaylanmasından sonra Sovyet Hükümetine iletmek ve etki alanına giren her konuda Almanya'daki durum hakkında Sovyet Hükümetini bilgilendirmekle yükümlüydü. Mareşal Georgi Şukof "Anılarım" adlı kitabında benim bu işe olan naçizane katkıma büyük değer biçmiştir.

Diplomatların askerlerle ve sivil görevlilerle birlikte çalışmaları Diplomatik Hizmetler için yepyeni deneyimlerdi. 1945-1949 yıllarınra anti-faşist demokratik düzenin gelişimindeki inişli çıkışlı süreç içinde ve daha sonraları ADC'de sosyalizmin kurulmasına geçişte bu kadrolar sıkı işbirliği içindeydiler.

1945'ten 1949'a kadar olan dönemde SSCB ve ADC halkları ağır bir savaştan sonra karşılıklı bir dostluk ve kardeşlik köprüsü kurdular.

Bu sosyalist bir dünya sisteminin oluşmasında önemli bir halkaydı. Bu süreçte mareşal V. D. Sokolofski'nin oynadığı rol büyüktü. O, üstün yetenekli bir diplomat, parti görevlisi ve devlet adamıydı; kapsamlı bilgisi, nezaketi ve Sovyet görevlilerinin karşı karşıya bulunduğu yepyeni ve güç görevler karşısında anlayışlı davranışıyla insanları etkileyen bir kişiliğe sahipti.

KPD-MK'nın Alman halkına yaptığı çağrıda dile getirilen anti-faşist demokratik bir düzenin kurulmasının asgari programı aynı zamanda SMAD çalışanlarının da faaliyet programı haline gelmişti.

SBKP(B) ve SED üst yönetimleri arasında düzenli ilişkiler kurulmuştu. Görüşmelerde sürekli olarak J. V. Stalin, V. M. Molotof, SMAD'ın şefi ve politik danışmanlar hazır bulunuyordu. Alman tarafından ise Wilhelm Pieck, Walter Ulbricht ve

Otto Grotewohl yoldaşlar katılıyordu. Bütün bu ilişkilerde ve sorunların ele alınışında Sovyet yoldaşlar arasında J.V. Stalin'in konulara yaratıcı ve çok yönlü bakışı belirgindi. O, gelişen bu sürecin tarihsel önemini kavlıyor ve buna büyük değer biçiyordu.

50'li yılların ortası ve 60'lı yılların ilk yarısında emperyalizmin eski sömürge sistemini yıkıma götüren sömürgeciliğe karşı hareketler ve devrimin ikinci güçlü yükselişi gelişmekteydi. 1955'te SSCB Dışişleri Bakan Yardımcısı olduğumda Almanca konuşulan önemli ülkelerin yanı sıra, Afrika, Yakın ve Orta Doğu ülkelerinin sorunlarıyla da meşgul oldum. Daha 1953'te İran'da meydana gelen olaylar ulusal kurtuluş hareketlerinin yapılarını ve eğilimleri konusunda o zamanki anlayışımızdaki eksiklikleri göstermişti. Durum sorunun daha kapsamlı ve yeni bir şekilde ele alınmasını, Asya ve Afrika ülkeleri için diplomatların yetiştirilmesini gerektiriyordu.

V. İ. Lenin'in 1914'ten 1922'ye kadar olan dönemdeki teorik ve pratik çalışmalarının ulusal sorun ve sömürgeler sorunu üzerine zengin analizler için gerekli herşeyi içerdiği açıktı. Dışişleri Bakanlığı'ndan geçkulu bir grup sorunları irdelemek üzere diğer bütün bilimsel kuruluşlarla işbirliği içinde çalışmaya başlamıştı. Ama maalesef SSCB Bilimler Akademisi Afrika Enstitüsü bile öncelikle işin politikayla doğrudan doğruya ilgisi olmayan etnografik yönüyle ilgileniyordu. Oysa mesele konuyu yalnızca teorik olarak ele almak değil, teorik bilgilerin politik-ideolojik ve pratik alana aktarılmasındaydı.

Bu ise çok yönlü ve çeşitli biçimle, kapsamlı bir çalışmaya bağlıdır. Afrika ülkelerine yapılan ziyaretler, Sovyetler'den tanınmış kişiler ve diplomatların Sahra'nın kuzeyi ve güneyindeki ülkelerin Nasır, Esat, Bumedyan, Seku-Ture ve Nkrumah gibi önde gelen kişileriyle kurdukları ilişkiler bu çalışmanın çok önemli bölümünü oluşturmuştur.

SBKP-MK'nin talimatıyla 1960'ta Sömürge Ülkeleri ve Halklarının Bağımsızlık Beyannamesi'nin hazırlanması çalışmaları yoğunlaştı. Bu belge Birleşmiş Milletler Örgütü tarihine

altın harflerle yazılmıştır.

Bundan başka Silahsızlanma İçin Ekonomik Program'ın ilk taslağını hazırlamaya başlamıştık. Bunun malzeme ve hesapları "Yarına Bakış" adlı kitapta toplanarak 1964'te yayımlandı. Değişik dillere çevrilen ve bir kaç kez basılan kitap hiç kuşkusuz bu sorunlardan anlayan kişilerin geniş katılımını zorunlu kılan kollektif bir üründü. Aynı zamanda sayı bakımından dünyanın en büyüklerinden biri olan Sovyet Diplomatik Hizmetleri'nde görev yapanların eğitiminde kullanıldı.

Daha sonraları bu yıl 15. yıldönümüne girdiğimiz roketlere karşı savunma sistemlerinde sınırlandırılmaya gidilmesi amacıyla yapılan Sovyet -Amerikan anlaşmasının (ABM) hazırlanması görevini aldım. SSCB ve ABD delegasyonları arasında stratejik silahlanmanın sınırlandırılması için Helsinki'de görüşmelere başladığımız 16 Kasım 1960 tarihini çok iyi hatırlarım. SALT görüşmelerinin başladığı 1969'dan SALT-II Anlaşmasının tamamlandığı 1978 ortalarına kadar SSCB Delegasyonunun başkanlığını yapmıştım. ABD Delegasyonuna başkanlık eden Silahlanma Kontrol ve Silahsızlanma Dairesi Yöneticisi Elçi Gerald Smith ilginç bir kişiydi. İki buçuk yıl süren bir arayıştan sonra Roketlere Karşı Savunma Sistemlerinin Sınırlandırılması Anlaşması'nın ve stratejik silahlar alanında bazı sınırlama önlemlerini içeren (SALT I) geçici anlaşmasını hazırlayabildik.

İşte bunun için günümüzde ABD'deki aşırı militarist çevrelerin ABM-Anlaşmasını "geniş yorumlama" bahanesiyle "Yıldızlar Savaşı" denilen tehlikeli programı dayatmaya kalkışmalarına, Pentagon ve ABD askersel- sanayi kompleksinin bundan sonraki ABD yönetimlerinin bile durduramayacağı SDI- programını başlatmaya çabalamalarına kızıyorum.

SDI- Programı çok yönlü bilimsel araştırma ve geliştirme adı altında yapılmaya çalışılan barış için çok tehlikeli bir girişimdir. ABD bunula yepyeni stratejik silahlar geliştirmeyi böylece nükleer roketler üçlüsünün dört elemandan oluşan bir

nükleer vurucu sistem haline getirmeyi hesaplamaktadır. Bu girişim ABM-Anlaşmasının temel kurallarını kabaca çiğnemekten başka birşey değildir.

XXVII, Parti Kongresi'nde alınan kararlar, Nisan -Plenumu (1985), SBKP-MK'nin Ocak ve Haziran Plenumları (1987) Sovyet toplumunun yaşamında devrimci bir dönemece geçişi başlatmıştır. Özellikle 70'li yıllarda ve 80'li yılların başlarında giderek büyüyen olumsuz süreçler bazı yönlerden sonuç alıcı olmasına rağmen dış politika alanını da etkilemiştir.

Şimdi esen yenilenme rüzgarı pek çok bakımdan uluslararası politikayı da yepyeni bir canlılık veriyor. İlişkilerde yeni bir düzen ve yeni sorunlar var. Sosyalizm herkesin görebileceği yeni olanaklar açıyor. Nükleer silahlardan ve zorkullanımından arındırılmış bir dünya için verilen savaşım, insanlığın yaşamını sürdürebilmesi sorununu temel sorun olarak benimseyen yeni politik düşünceye sıkı sıkıya bağlı.

SSCB'nin ve sosyalist kardeş ülkelerin tüm dünyayı hareketlendiren girişimleri SSCB'nin diplomatik ilişkilerini, eleştirel sonuna dek devrimci, sürekli yeni fikirler üreten çok yönlü davranabilmenin örneği durumuna getirdi. Merkez Komitesi'nin başından beri diplomatik hizmetlerde yenilenme sürecini ele alması bunda belirleyici rol oynamıştır. SBKP-MK'nin yönlendirmeleri ve Mihail Gorbacov'un Mayıs 1986'da Dışişleri Bakanlığı düzeyinde görevli parti grupları ile yaptığı toplantıdaki konuşması bu faaliyetin ana yönünü belirlemiştir. SSCB Dışişleri Bakanlığı Yönetiminin yoğun faaliyeti 1939-1940 yıllarında gerçekleştirilen yenilenmeyi anımsatan kadrolardaki köklü değişiklikler, Sovyet yönetiminin dış politik alandaki faaliyetlerine eşlik ediyor.

Eski dünya henüz güçlü ve tehlikeli. Ancak onun moral anlamda yıpranmışlığı, barış ve uluslararası güvenlikten yana güçlerin giderek büyüyen taarruzu diplomatik faaliyetler için yepyeni olanaklar yaratmaktadır. Sovyet diplomasisinin bu anlamda kesinlikle taraf tuttuğu bugünkü dış politikamızdaki

devrimci gelişimden açıkca anlaşılmaktadır.

Tarihsel gelişimler proletaryanın yalnızca bir ülkede zafere ulaşmakla emperyalist savaşı önleyemeyeceğini, ama sosyalizmin bir çok ülkede zafer kazanarak uluslararası gelişime belirleyici etkide bulunabileceğini ve bir savaşın çıkmasını önleyebileceği yolunda Lenin'in öngörülerini doğrulamıştır.

Bugün diplomatik hizmetler ilke olarak yeni yollardan geçiyor. Leninci SBKP-MK'nın barış ve insanlığın yaşamını koruma mücadelesi Sovyet Diplomatik Hizmetleri'nin yeni kuşağı için başlı başına bir Dış Politika Bilim ve Sanatları Akademisi olacaktır.

Bu yazı "Meşdunarodnaya Şin" in
10/87 sayısından alınmıştır

Kaynak: "Komünist" 16/87, s. 9-17

L.Abalkin

Geçmişin derslerine dayanarak

Ekim Devrimi'nin zaferi sonucu ve sosyalist kuruculuk süresince ülkemiz, çok güçlü ekonomik ve bilimsel-teknik potansyellere sahip güçlü bir sanayi ülkesine dönüştü. Bu devrimci dönüşümler, sosyalist düzenin üstünlüğünün belli başlı temellerini, tükenmeyen kaynağını oluşturuyor. Elde edilen başarılar, haklı bir kıvanca neden oluyor ve sosyalizmin ve onun toplumsal üretimi örgütlemesindeki karakteristik prensiplerinin yaşam gücünü inandırıcı bir biçimde gözler önüne seriyor. Yüzyılların gerikalmışlığından modern bilimin, teknolojinin ve kültürün zirvelerine yükseliş, gerek uzak geçmişte, gerekse yakın geçmişte ortaya çıkmış olan ciddi sorunların üstünü örtmemelidir. Bu sorunların analizinde, 27.Kongre'nin bizlere verdiği hakikatten çıkan derslerden hareket edilmelidir.

Sosyalist ekonomik yönetimin 70 yılda biriktirilmiş olan deneyimleri incelenmeden ve bundan çıkan dersler göz önünde bulundurulmadan, frenleyici mekanizmayı ortadan kaldıracak olan önlemleri geliştirmek ve hayata geçirmek, ekonomik yönetimin köklü yenilenmesinin yolunu açmak ve bunları yaparken de geçmişten kalan mirasın değerli tüm yanlarını korumak mümkün değildir.

Tabii ki burada dolaysız analogilere yer yoktur. Günümüzün sorunları çözülürken, ülkenin gelişme koşullarındaki köklü değişiklikler göz önüne alınmalıdır. Geçmişe özlem duyma, geçmiş aşamalarda gelişmiş olan yönetim biçim ve yöntemlerinin yeniden yürürlüğe konmasını öğütlemeye ve tarihin kimi dönemlerini ilerlemenin sözümona kolay ve sorunsuz yürüdüğü "altın dönemler" olarak ilan etme de aynı şekilde yanlıştır. Sovyet ekonomisinin gelişmesinde böylesi dönemler olmamıştır.

I.

Ekonominin ve yönetim sisteminin yenilenmesinin teori ve pratiğindeki birçok zorluk, ekonomik gelişmemizin birçok aşaması üzerine tüm yanları içeren temellendirilmiş değerlendirmelerin bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Görünen o ki, Yeni Ekonomi Politika'nın ve onun düzeltilmesi ve daha sonra da terkedilmesinin nedenlerinin analizi, teorik derinlik ve tarihsel genişlikten yoksundur.

İlk beş yıllık planlardan elde edilen deneyimler tüm kapsamıyla ve tüm çelişkiliğiyle

değerlendirilmemiştir. O zamanlar ekonomik yönetimde uygulanan yöntemlerin verimliliği, geçmişte olduğu gibi hala abartılmaktadır. Bu, modern bilimsel bilgiler temelinde değil, geçmiş olayların daha sıcak olan izleriyle çıkarılan aceleci sonuçlara dayanılarak yapılmaktadır. Bu da, özellikle buyrukçuluk ve kumanda etmeye dayalı yönetim yöntemlerinin yeni, değişmiş olan koşullara neden uymadığını tam ve eksiksiz görmemizi engelliyor.

50'li yılların sonu ve 60'lı yılların başında Ekonomik Konseylerin faaliyeti, bunların oluşmasına ve dağıtılmasına neden olan faktörler ve de ilgili bakanlıklar olmaksızın süren ekonomik faaliyetin olumlu ve olumsuz deneyimleri aslında daha incelenmemiştir. Ekonomik Konseylerin oluşturulmasıyla ekonomide köklü bir atılım sağlanmadı. Fakat etraflı bir analiz yapılmadan, bunun bölgesel yönetim sisteminin özelliklerine mi, yoksa, örneğin eskimiş yönetim yöntemlerinin terkedilmeyişi gibi, daha ağırlıklı nedelere mi bağlı olduğu sorusuna yanıt bulunamaz.

60'lı yıllarda yapılan ekonomik reformun değerlendirilmesi, dersleri ve bundan çıkan sonuçlar konusunda da çok çelişkiler vardır. Bu konuda iki birbirine tamamiyle zıt görüşlerin (aşırı coşku ve o yıllarda elde edilen olumlu her şeyin tamamiyle inkarı) arasında bütünüyle bir teorik konumlar yelpazesi yer almaktadır. Bu görüşlerin çeşitliliği, ciddi bilimsel araştırmaların ve genellemelerin bulunmadığının en belirgin kanıtıdır.

Olgular, en önemli sosyoekonomik parametreler - yani ulusal gelirin, toplumsal emek üretkenliğinin ve kişi başına düşen gelirin artışı - bakımından son 30 yılın en iyi döneminin 1966-1970 dönemi olduğunu gösteriyor. Böylesi güçlü bir hızlandırıcı itki neden yitti ve neden reformun kendisi kısıldı? Ortaya çıkmakta olan atılımı hangi güçler ve faktörler frenledi? Utangaç suskunluğun kisvesiyle örtülen gerekli açıklığın yokluğu, başka bir soruyu, belki de temel soruyu doğuruyor: Bütün bu olanlar tekrarlanacak mı ve başlatılmış olan yönetim sisteminin köklü yenilenmesi süreci duracak mı?

Bu ve başka tarihsel olaylar etraflı bir analize tabi tutulmadan, sorulan sorular inandırıcı bir biçimde yanıtlanamaz. Dev boyutlu üretime sahip olan ülkemizin neden sürekli ve her yerde darboğazlara rastladığı, planlı ekonominin inkar edilemez üstünlüklerine rağmen, onyıllardır yatırımların sarpa sarmasının üstesinden neden gelemediğimiz ve bilimsel-teknik ilerlemeyi hızlandıramadığımız ve de insancıl ilkeleriyle sosyalist toplumda, sosyal alanın geliştirilmesini "arta kalanla gerçekleştirme" prensibinin ve üreticilerin diktasının neden mümkün olabildiği, kesin ve ardıcılıkla ortaya çıkarılmalıdır.

Geçmişin deneyimlerinin derinlemesine incelenmesi ve olgun bir değerlendirmesi - budur bilim ve

politikada ileri görüşlülüğün ön koşulu, budur eski yanlışların tekrarlanmamasının garantisi. İktisadi bilim için, sosyalist ekonomik yönetimin deneyimlerini özümsemek çok önemlidir. Ekonomik süreçleri ve üretim ilişkilerini toplumsal gerçeklikleri içinde görmek ancak o zaman mümkün olabilecektir.

Ekonomi ve ekonomi düşüncesi tarihinin sorunları üzerine özel araştırmalar yapıldığında, o zaman ekonomik ve sosyal ilerlemenin temel yasallıkları üzerine bilgi edinmenin temeli olan tarihsel deneyimler, teorik araştırmaların içine organik olarak dahil edilmelidir. Bilimsel çalışmaların bugünkü düzeyi bu istemlere cevap vermiyor. Bunun sonucu, ülkenin ekonomik gelişmesinin geçmiş aşamaları hakkında sık sık yetersiz olan kişilerin söz aldığı oluyor. Elbette herkes her sorun hakkında görüşlerini açıklamakta serbesttir. Bu, toplumsal yaşamın demokratikleşmesinde çok doğal bir olaydır. Fakat açıklığın güçlendirilmesi, tartışılan sorunlar hakkındaki görüşlerin derinleştirilmesini gerektiriyor. Bu ilk çapta, kamu oyunun görüşünün biçimlenmesinde sorumluluğu şimdi daha da artmış olan bilim için geçerlidir.

II.

Parti tarafından saptanmış olan ve ekonomik yönetimin yenilenmesini hedefleyen rotanın eksiksiz, ardıcıl ve efektif bir biçimde gerçekleşmesini sağlayan tüm koşulların yaratılması, ülkenin bugünkü gelişme aşamasının en önemli ödevidir. Bu ödevin çözümünde, devrimci yenilenme yolunda bizleri hangi tehlikelerin (var olan deneyimler göz önünde bulundurularak) beklediği, istenilen sonuçları ne zaman ve hangi koşullar altında elde edebileceğimiz ve bu sonuçların ne zaman özünde hedeflerden ayrılabilceği kafalarda tamamen açık olmalıdır.

Geçmişin derslerini en geneliyle değerlendirirsek, bir ders açıkça ortadadır: Ekonomik yenilenmeler - özellikle ekonomik durumda köklü bir düzelmeye yol açacak olan yenilenmeler - politik sistemde, toplumsal ve tinsel alanda aynı anda ve bu yenilenmelere denk düşen değişiklikler olmaksızın gerçekleştirilemez. Yeni Ekonomi Politika'nın başlangıç aşamasında ekonomik yaşamın radikal yenilenmesi, 50'li yılların ortalarında elde edilen büyük başarılar ve bunun dışında ekonomimizin diğer önemli kazanımları da, ancak politik yapıların yenilenmesiyle, toplumsal yaşamın biçimlenmesinde demokratik temellerin genişletilmesiyle ve ideolojik havanın onarılmasıyla mümkün olmuştur.

Bununla birlikte, yenilenmelerin ~~senkron~~ ^{H uyumlu} yürüyüşünde bir aksama, iyi planlanmış ekonomik reformları bile başarısızlığa uğratabilir. Örneğin 60'lı yılların ortalarında gerçekleştirmeye giriştiğimiz köklü ve cesur reformda bu böyle oldu. Bu reform, ülkenin ekonomik gelişmesine oldukça güçlü bir itki verdi, fakat kısa süre sonra durdu, çünkü politik

alandan, ülkenin toplumsal ve tinsel yaşamında yenilenmelerle desteklenmedi.

Sosyalist toplum kurulduğundan bu yana kuşkusuz en devrimci yenilenme olan şimdiki yenilenme, politik kurumların ciddi bir yenilenmesini ve devlet ve ekonomi aparatının faaliyetindeki bürokratik kabuklaşmanın ortadan kaldırılmasını gerektiriyor. Bu yenilenme, demokratikleşmenin ardıcıl gerçekleştirilmesini, açıklığı ve toplumsal ilişkilerde köklü değişimleri gerektiriyor, ki bu da verime göre ücretlendirme ilkesine uyulmasını ve dürüst, üretkenliği yüksek emeğin saygınlığının artırılmasını içeriyor.

Tarihsel deneyimler, toplumsal mülkiyet sisteminin kendisinin ve ekonominin devlet tarafından yönetilmesinin, yönetimin aşırı merkezileştirilmesi tehlikesini içinde taşıdığını gösteriyor. Denge unsurlarının yokluğunda da bu tehlike gerçek oluyor. Böylesi bir merkezileştirme olağanüstü durumlarda gereklidir ve yalnızca böylesi koşullarda hızla hissedilebilir bir etki gösterebilir. Fakat uzun vadede ve stratejik açıdan ise, bu merkezileşme, kaçınılmazlıkla sosyalist temelini ciddi ve yığınların mülkiyete ve yönetim sistemine yabancılaşmasına dayalı bir deformasyonuna yol açıyor. Bunun somut dışavurum biçimleri bir taraftan bürokrasizmin büyümesi, öbür taraftan toplumsal pasifliktir. Bu çelişkinin olumsuz sonuçları hızla büyümekte ve çözümünü mutlak bir gereklilik haline getirmektedir.

Bu sonuçların aşılması için ekonomik önlemler politik önlemlerle - ve öbür türlü de - tamamlanmalıdır. Burada günümüzün yenilenme konsepsyonunun sadece bir kilit sorununa değinmek istiyoruz: Toplumsal yaşamın demokratikleştirilmesi ve özyönetim ile eksiksiz ekonomik muhasebeye geçiş arasındaki karşılıklı bağ. Bir çalışma kolektifi, bir emekçi, herhangi keyfi bir karara ve idari buyrukçuluğa karşı ekonomik olarak korunmadan, gerçek demokrasi ve özyönetim mümkün değildir. Fakat gerçek demokrasi ve özyönetim olmadan, emeğin niteliğini ve sonuçlarını bütçelik gelir kaynağı yapan gerçek eksiksiz ekonomik muhasebe gelişemez.

Demokrasi ve özyönetim eksiksiz ekonomik muhasebenin sadece bir ilavesi değildir. Demokrasi ve özyönetim, çalışma kolektifinin ve her bir emekçinin ekonomik durumunun gerçek bir değişime uğramasının yalnız sonucu değil, şartı, ön koşulu olarak ortaya çıkıyor.

Deneyimler gösteriyor ki, köklü ekonomik yenilenmeler ve ekonomiyi nitel yeni bir düzeye çıkarma zorunluğu, biçimsel, sırf yüzeyde kalan değişiklikleri değil, üretim ilişkileri sisteminde köklü, radikal dönüşümleri gerektiriyor. Amaçlanan yenilenmeler ne kadar radikal ise, üretim ilişkilerinin de o kadar derin ~~kat~~ ve alanları yenilenmeye uğramalıdır. Burada doğal olarak şu soru ortaya çıkıyor: Yüzeysel, salt

1 ri

H basamak

örgütsel ve çoğu zaman da oldukça biçimsel olan değişimler ile üretim ilişkilerindeki yenilenmeler birbirinden nasıl ayrılmalıdır?

Üretim ilişkileri hep çıkarlar olarak dışa vurur. Ve eğer yenilenmeler insanların çıkarlarını es geçerse, insanları ilgisiz ve kaygısız bırakırsa, o zaman bu, dönüşümlerin tamamen yüzeysel karakterde olduğuna işarettir. Ama yenilenmeler eğer insanlardan karşılık görürse, o zaman toplumun asıl ekonomik temelinde, üretim ilişkileri sisteminde değişimler var demektir.

Çok karmaşık ve tamamen araştırılmamış bir mesele de çıkarların temsili meselesidir. Uzun uzadıya düşünmeden çoğu zaman devlet ile toplumun, bir kolektif ile bir işletmenin çıkarlarını eşit tutuyoruz. Toplumun çıkarı veya tüm halkı kapsayan emekçiler birliğinin çıkarı, çalışma kolektifinin çıkarı gibi değişik ifade ve temsil edilme biçimlerine sahip olabilir. Deneyimler gösteriyor ki, çıkarları temsil etmeye ve korumaya yönelik özel organların veya yapılanmaların oluşturulması, böylesi yapıların çıkarlarının bağımsızlaşmaya başlamasına ve kendi başına bir anlam kazanmasına yol açmaktadır. Bürokrasizmin ve buyrukçuluğun derinlerde yatan nedenlerinden biri budur.

Demokratikleşme süreci ve sosyalizmin köklü yenilenmesi, hem tüm halkı kapsayan emekçiler birliğinin, hem de kolektif, bölgesel ve ulusal emekçiler birliklerinin dolaysız ifade ve korunma biçimlerinin geliştirilmesiyle sıkı sıkıya bağlıdır. Ancak bu temelde emekçilerin tüm halka ait olan üretim araçlarından yabancılaştmasına son verilebilir ve onların işletmelerin, reyonların ve tüm ülkenin hakiki efendisi olmaları sağlanabilir.

Bu ödevin çözümü, sosyalizmin ekonomik sisteminin esas temelini, üretim araçları üzerindeki mülkiyet ilişkilerinin değişimini gerekli kılıyor. Burada gerekli olan, kısmi değişiklikler değil, toplumsal mülkiyetin işleyiş ve ekonomide hayata geçiş mekanizmasının köklü, devrimci yenilenmesidir. Dönüşümlerin devrimci karakteri, sosyalizme sırt çevirmeyi değil, ona has belirleyici yanların geliştirilmesini ve içerdiği özelliklerin daha eksiksiz ortaya çıkarılmasını ifade etmektedir. Devrimci yenilenmenin karakterinin kendisi de yenilenmelerin derinliğini ve ekonomik yönetimin biçim ve yöntemlerinin köklü nitel değişimini belirliyor.

Bu sorunlar bizi, ekonomik yönetim alanında edinilmiş deneyimlerden çıkan bir derse daha götürüyor: Oluşmuş olan biçimleri, yöntemleri ve yapıları terk ederken, hangi mirası reddettiğimiz üzerine kafalarımız açık olmalıdır.

Bu sorunun çözümü, ilkeler ile yöntemlerin karşılıklı etkileşiminin nasıl ele alındığına sıkı sıkıya bağlıdır. İlkeler sosyalist ekonominin gelgeç

olmayan temel direklerini ifade etmektedir. İlkeler modanın, kojüktürel değişimlerin etkisinde kalmaz. Tabii ki bu yargı mutlaklaştırılmamalıdır. Tarihsel deneyim birikimi sonucu ekonomik faaliyetin yol gösterici temeli olarak ilkeler de zenginleştirilir ve geliştirilir. Fakat bu ilkeler bütün aşamalarda bütünsel genel sosyalist içeriği korurlar.

Bugün ekonomik yönetimin köklü reformunu yürütürken bağlı bulunduğumuz ilkeler, sosyalist kuruculuğun ilk yıllarında bize yol gösteren, ülkemizin tüm yetmiş yıllık tarihi boyunca izlediğimiz veya izlemeye çalıştığımız ilkelerin aynısıdır. Söz konusu ilkeler demokratik merkezîyetçilik, tekil yönetimle kollektif danışmanın birleştirilmesi, plan yöntemlerinin ekonomik manivelalarla birlik içinde kullanımı, yönetimde işkolu ve bölge düzeyindeki yöntemlerin birleştirilmesi v.b. Bu prensiplerin herhangi bir şekilde terkedilişi, sosyalizmin ana yolundan sapma olur.

İlkelerin tersine ekonomik yönetimin yöntemleri hareketli ve değişebilir. Yöntemler, donup kalmamalıdır ve tüm tarihsel aşamalar için, farklı koşullar için genel geçerli olamazlar. Yöntemler, söz konusu ülkenin gelişme özellikleri ve tüm tarihsel koşullar dikkate alınarak değiştirilirler. Ekonomik yönetimin yöntemlerini değiştirmeden bırakmaya kalkmak, kaçınılmazlıkla ciddi ekonomik ve sosyal kayıplara yol açar.

70'li yılların sonu ve 80'li yılların başında tam da böylesi bir durumun ortaya çıktığı çok yazıldı. Fakat bu, ülkemizin oldukça zengin olan gelişme tarihinde tek olay değildir. Kurulmuş sosyalist toplum ele alındığında, bu durum en azından üç kez ortaya çıkmıştır. Daha 30'lu yılların sonunda ilk iki beş yıllık plan süresince gelişmiş olan planlama ve yönetim biçim ve yöntemlerinin tükendikleri ve ekonomide oluşan olumsuz dışavurumların nedeni oldukları açığa çıktı. Bu dışavurumların kendisi savaştan kısa süre önce 18. Parti Kongresi'nde etraflıca analiz edildi. O zamanlar, bugünkü sorunlarla doğrudan ortak yanları bulunan birçok sorun üzerinde duruldu: Üretimin, emek üretkenliğinin ve bilimsel-teknik ilerlemenin büyüme hızının yavaşlaması, yatırım malları yapımı ve taşımacılıktaki olumsuz durum, maddi teşvik ve verime göre üleşim ilkelerinin zayıflaması v.b.

Kısa süre sonra başlayan savaş, çıkarılan derslerin özümsemesini kesintiye uğrattı. Zamanla o yılların olayları unutuldu ya da sovyet ekonomisinin karmaşık gelişme tarihinin katmerli deneyimleri arasında ikincil bir olay olarak görülür oldu. Savaş sonrası yeniden kuruculuk ve ekonomik yükseliş, kullanılan yöntemlerin efektif ve güvenilir olduğu izlenimini doğurdu. 50'li yılların sonunda ve 60'lı yılların başında yeniden olumsuz dışavurumlar ortaya çıktığında ve ekonomik ve sosyal ilerlemenin hızı

yavaşladığında, durum keskinleşti. Bu da 60'lı yılların reformunu gerekli kıldı.

Fakat bu dersler de ardıcıl dikkate alınmadı. Çoğu kez bu dönemin zorlukları, yönetimdeki ve ekonomik politikadaki öznelciliğe işaret edilerek izah edildi. Durumun, üretim ilişkilerinde ve planlı yönetimin yöntemlerinde köklü değişimlere gidilmeden bu olumsuz dışavurumların aşılmasıyla düzeltilebileceği varsayıldı.

70'li yılların sonunda ve 80'li yılların başında üçüncü kez böylesi bir durum ortaya çıkıp, ekonomi bunalım öncesi duruma girdiğinde, artık bu sorunu dikkate almamak, görmezlikten gelmek, geçmişten çıkan dersleri gözönünde bulundurmamak mümkün değildi. Bugün kesinlikle saptanabilir ki, sosyalist üretim ilişkileri, üretimin gelişmesi, üretici güçlerin hızla büyümesi ve verimliliğin artırılması için itici güç olma rolünü ancak sürekli mükemmelleştirilirse yerine getirebilir. Aksi halde kaçınılmazlıkla özendirici rolünü kaybeder ve zamanla gelişmemize ciddi bir ayak bağı olur.

Üretim ilişkilerinin mükemmelleştirilmesi, ya onların düzenli evrimi şeklinde olur, ya da köklü nitel, devrimci yenilenmeler yoluyla. İkincisi, ekonominin büyümüş olan boyutları ve üretici güçlerin gelişmesinde nitel değişimler sonucu üst üste binen çözülmemiş sorunların birikmesiyle zorunluluk haline gelip uç noktalara tırmanır.

Nitel yeni yönetim yöntemlerine geçiş, sosyalist planlı ekonomik yönetimin oldukça zengin olanaklarından ve üstünlüklerinden yararlanmanın önemli bir yasallığı ve mutlak bir ön koşuludur. Bu basit bir mesele değildir. Eski yöntemler uzun ömürlüdür ve özel bir ~~mimikrinin~~ yardımıyla yeni adlar ardına gizlenerek uzun ~~bu durum sağlama~~ süre varlıklarını sürdürebilirler. Bu özellikle örgütsel yapıların ve politik kurumların değişmeden kaldığı durumlarda söz konusudur. Bu ~~ayak uydurma~~ yeteneği, her büyük reformun gerçekleştirilmesi sırasında oldukça ciddi bir tehlike oluşturmaktadır.

Böylesi dışavurumlar bugün de, ekonomik yönetim sisteminin yenilenmesinin en önemli aşamasında, gözlemlenebilir. Bunlar kendisini şu çabalarda gösteriyor: Devletin bir siparişiymiş kisvesi altında hayatın çoktan reddettiği üretim miktarlarının detaylı listesini hazırlama sisteminde kalma, ekonomik normları eski planlama biçimlerine uydurma ve öz finansmanın gerçek içeriğini boşaltma çabaları. Aslında da bu bir sürpriz değildir. Bugünkü durum sadece tarihsel dersi kanıtlıyor: Yeni olan için sebatla ve inatla mücadele etmek gerekir.

Ekonominin pratiği bize bir ders daha veriyor: Üretimde, bilimsel-teknik alanda, bankacılıkta v.s. teknelci eğilimlerin ortaya çıkması, sosyalist ekonomi için ciddi bir ayak bağıdır. Bu, Lenin'in, yalnız özel mülkiyete dayalı olan değil, her tekelin, bilimsel-teknik ve ekonomik ilerleme için kaçınılmazlıkla ayakbağı olacağı yargısını doğruluyor. Halk mülkiyetinin ve bütünsel planlı ekonomik yönetimin üstünlüklerinden vazgeçmeden, bu üstünlükler, üreticiler arasında tüketiciyi kazanmak için ve işletmeler arasında da devlet kaynaklarını (herşeyden önce kredi) en verimli olma koşuluyla kullanmaya hak kazanmak için ekonomik yarışma yürütülmesiyle, bilimsel-teknik alanda yarışma ruhuyla ve önemli ekonomik kararlar alınırken yarışma ilkelerinin gözetilmesiyle tamamlanmalıdır. Ekonomik yarışmanın vazgeçilmez bir koşulu, tüketicilerin kendi ihtiyaçlarını karşılama biçim ve yöntemlerini, yarı mamül üreticilerini ve de en verimli proje ve çözümleri seçebilmeleridir. Marksist-Leninist klasiklerin, sözkonusu olanın yalnız ihtiyaçların eksiksiz giderilmesi ve bireyin çok yönlü geliştirilmesi değil, aynı zamanda bu konularda serbertçe karar verebilmenin de sağlanması gerektiğine tekrar tekrar işaret ettikleri unutulmamalıdır.

Tekelci dışavurumlar aşılmadan ve ekonomik yarışma gelişmeden, sovyet ekonomisinin kronik hastalığı olan ürün darlığı aşılamaz.

Bugün yalnız teorik değerlendirmeler sonucu değil, tarihsel deneyimler de göz önüne alınarak, darlık çeken bir ekonominin efektif olamayacağı söylenebilir. Darlık kaçınılmazlıkla malların kalitesi konusunda beklentilerin düzeyini düşmesine yol açıyor, çalışma hayatında ve toplumsal yaşamda aktifliğin teşvikini zayıflatıyor, üretimin maddi güvencesinin kronik olarak bozulmasına, üretim ritminin düzensizliğine neden oluyor. Ve burada - iddia edildiğinin tersine - aşırı merkezileşmesiyle ve bürokratik çarpıklıklarıyla ortaya çıkan yönetim yöntemleri yalnızca bu darlığın sonucu değil, daha çok onun varoluşunun kaynağıdır.

İşletmelere kendi yarı mamül üreticilerini ve kaynak kullanımının yönlerini seçme hakkının tanınması ve yarışma ilkelerinin gerçekleştirilmesi, üretim üzerinde etkili olan karakteristik yöntemleriyle sosyalist pazar kapsamlı geliştirilmeden mümkün değildir. Pazar, kapitalizmin bir icadı değildir. Pazarın genel ekonomik belirgin özellikleri vardır ki, bunlar işbölümüne ve ekonomik ilişkilerin meta biçimine dayalı tüm sistemlere özgüdür.

Sosyalist pazarın rolü ve onun, üretim araçları toptancılığının geliştirilmesiyle, fiyatlarda esnekliğin artırılmasıyla ve de arz ve talep arasında rasyonel bağlantı kurulmasıyla aktifleştirilmesi görüşü, ekonomik mekanizmanın köklü yenilenmesinde önemli bir yer alıyor. Öngörülen önlemler, ekonominin çok karmaşık gelişme süreçlerine ekonomi politik açıdan

yeni bakış tarzına ve sosyalist pazarın rolünün ve imkanlarının uzun süre ve - ortaya çıktığı gibi - yanlış olarak reddedilmesinden çıkarılan derslere dayanıyor.

Geçmişte çoğu zaman toplumsal sürece, karmaşık yapılardan basit yapılara doğru bir hareket olarak bakılırdı. Bir çok pratik adım bu bakış tarzına dayanırdı. Şimdi bu görüşler iflah olmazcasına eskimiştir. Tarihsel deneyimlerden çıkarak, ekonomik yaşamın örgütlenme biçimlerinin ve ekonomik yönetimin yöntemlerinin karmaşıklaşmasının en önemli toplumsal yasallıklardan biri olduğu sonucuna varılabilir. Her karmaşıklaşma değil, yalnız üretimin gelişmesinin nesnel gereksinimlerinin sebep olduğu bir karmaşıklaşma ilerlemeye bir işarettir. Bu olgu dikkate alındığında, sosyalist toplumun ilerleyişini, diğer mülkiyet biçimlerini gerileterek devlet mülkiyetini mekanik bir biçimde artırma olarak görmek yanlış olur. Daha zengin ve daha olgun içerik yasallıklara göre, artan zenginlik ve biçimlerin artan çeşitliliğinde kendini gösterir. Bu, özellikle işletmelerin ve birliklerin boyutlarının, ölçütlerinin ve tiplerinin artan çeşitliliğinde ifadesini bulmaktadır.

Sorunların tüm koşullara uygun tek bir çözümünü arama çabaları da artık tarihe karıştı. Bugün böylesi bir genellemeyi - örneğin hizmet sektörüne ait küçük işletmeler ile dev ağır sanayi komplekslerinin ekonomik muhasebe sisteminin örgütlenmesinin aynı tür şemalarla yapılması gibi - düşünemeyiz. Dahası, "Devlet işletmesi (Birlik) Kanunu" ekonomik muhasebenin örgütlenmesi için en az iki şema öngörüyor. Bu biçimlerden hangisinin daha iyi olduğu sorusu da lüzumsuzdur. Her birinin sözkonusu somut koşullarda kendine göre iyi, rasyonel ve efektif yanları vardır.

IV.

Ekonomik teoride öze inen yenilenmeler olmadan ve önceki düşünce tarzlarından ve bu arada 60'lı yıllardaki görüşlerden temelden farklı yeni bir ekonomik düşünce tarzı gelişmeden geçmişten ders çıkarılamaz ve sosyoekonomik gelişme için rasyonel yollar saptanamaz.

Günümüzde yüzeysel ekonomik biçimlerin analiziyle sınırlı kalıp, üretim ilişkilerinin derin temelleri, mülkiyet ve onun yapısı, gerçekleştirme mekanizmaları ve özneleri üzerine görüşleri ~~değişmemiş~~ bırakamayız. Gerçeğin iki boyutlu tasviri, onun, plan ile pazarın, merkeziyetçilik ile özerkliğin örgüsü ve bağlantısı ve burada bir tarafın güçlenmesinin diğer tarafın gelişmesiyle bağdaşamazlığı şeklinde yorumlanması bizi artık tatmin etmiyor. Böylesi bir yaklaşım, pazarın gelişmesini plan ilkesinin zayıflaması ve işletmelerin ve birliklerin artan özerkliğini de merkeziyetçiliğin zayıflaması olarak ele alır.

H 8

H olduğu gibi

Günümüzde hala sık rastlanan böylesi bir düşünce tarzı yenilenmenin içinde geliştiği ideolojik durumu önemli ölçüde karmaşıktır. Bu düşünce tarzının aşılması ve yeni, modern bir düşünce tarzının gelişmesi, tarihsel deneyimlerin etrafı özümsemesini gerektiriyor. Bunu yaparken amaç, olguları saptayıp hazır cevaplar elde etmek değil, günümüzün sorunlarını daha kapsamlı incelemek, bu sorunları köklü tarihsel yenilenmelerin ışığında değerlendirmek ve hem nedenlerini, hem de çözümlerinin perspektiflerini açıkça görebilmek olmalıdır.

Bugün birçok şey üzerine düşünülmelidir (bazı şeyler üzerine hatta yeniden düşünülmelidir) ve bunu yaparken de kitaplardaki bilgilere değil, herşeyden önce nesnel tarihsel deneyimlere başvurulmalıdır. Global anlamda söz konusu olan sosyalizmin asıl özü, onun ekonomik sistemi, onun itici güçleri ve iç çelişkileridir. Sosyalizmin ekonomik sisteminin yenilenmeye muktedir olup olmadığı ve sosyalist ekonomik yönetimin olağanüstü zengin, fakat büyük bir bölümüyle daha hayata geçirilmemiş olan üstünlüklerini ortaya çıkarmak ve etkin kılmak için hangi yolun seçilmesi gerektiği sorularına yanıt getirilmelidir. Bu soruların yanıtlanması, sosyalizmin üstünlüklerinin toplumsal mülkiyetle bağlantılı olduğu tezinin içeriksiz bir tekrara varmamalıdır. Sosyalist mülkiyet görüşü genişletilmeli, mülkiyetin iç yapısı ortaya çıkarılmalıdır. Bunun varacağı nokta, devlet mülkiyetinin yanısıra kolektif mülkiyet ile özel yan ekonominin ve bireysel çalışmanın gelişmesiyle bağlı olan değişik mülkiyet çeşitlerinin oran ve önem bakımından geliştirilmesi değildir.

Sosyalist mülkiyetin çeşitli biçimlerine sahip olmanın zorunluluğunun ve amaca uygunluğunun kabulü hakiki bir ilerlemedir. Fakat bu, mülkiyet kuramının hiç de en önemli ve en zor sorunu değildir. En karmaşık sorunlar sosyalist devlet mülkiyetiyle, onun kişiselsizliğinin ve anonimliğinin, devlet işletmelerinin bilimsel-teknik ilerlemeye ve toplumsal ihtiyaçlara karşı duyarsızlığının aşılmasıyla ilgili olanlardır. Bu sorunların çözümü için halk mülkiyetinin yaşama geçme mekanizmasının iç mantığı ve yasallıklara bağlı olarak karmaşılaşması açığa çıkarılmalı ve yapısı içine kolektif sözleşmenin, grup halinde ekonomik yönetim ve sahiplenme unsurlarına dayalı ilişkilerin dahil edilmesi gerektiği kanıtlanmalıdır.

Bu çok önemli kategori üzerine yeni düşünce modern ekonomik düşüncenin oluşturulmasında zorunlu bir halka oluşturuyor ve mülkiyetin basit, düz açıklamasından karmaşık iç yapısı hakkında bilinçli bilgi edinmeye, şaşalı açıklamalardan hareket mekanizmasının analizine geçişi gerekli kılıyor. Mülkiyetin, ancak tek tek emekçilerin ve çalışma kolektiflerinin toplumsal sahiplenme sürecine gerçekten dahil edilmesiyle, eksiksiz ekonomik muhasebeye ve özyönetime kopmazcasına bağlı olan gerçekten sorumluluk bilincine sahip bir çalışma anlayışının gelişmesiyle gerçek bir ekonomik

içerikle doldurulabileceği ve hakikaten sosyalist mülkiyet yapılabileceği gittikçe daha açık görülüyor. Yoksa o, boş bir hukuki kılıf olarak kalır ve toplumsallaştırma sadece biçimsel olur.

İnsanı mülkiyetin hareket mekanizmasına dahil etmek ve yabancılaşmasına son vermek, "daha fazla sosyalizm" olmasını gerçekleştirmek demektir. Sosyalizmin üstünlüklerini sahiplenmenin ana yolu budur.

Parti tarafından yönetim sisteminin yenilenmesi için hazırlanan kosepsyonda ana halkanın rolü ve yerinin incelenmesi konusunda en büyük ilerleme kaydedildi. Bir üretim işletmesinin (üretim birliğinin) bir sosyalist meta üreticisi ve çalışanlarının da üretim araçlarının sahibi olduğu sonucu, ekonomik yaşamın gerçekliklerini düşünmede bizi çok ileriye götürüyor.

Modern merkezîyetçilik kosepsyonu çok daha yetersizce ve daha az etraflıca geliştirilmiş. Halbuki açıktır ki, bilimsel-teknik ilerleme alanındaki ödevlerin temelden çözümü ve emek üretkenliği ile üretim verimliliğinde en yüksek düzeye ulaşılması, tek tek işletmelerin yerel, birbirinden kopuk faaliyetleriyle gerçekleştirilemez. Dahası, sosyalizmin üstünlükleri herhalde çekip çıkarılmış tek bir işletme düzeyinde kanıtlanamaz.

Bu, ancak merkezîleştirilmiş ekonomik yönetimin üstünlüklerinin kullanımıyla, bütünsel, iyi düşünülmüş ve efektif bir ekonomik stratejiyi gerçekleştirmekle ve kaynakların hızla bilim ve teknik^{sin} ile sosyal H k gelişmenin birincil doğrultularına yöneltilmesiyle mümkündür. İşte bu, sorumluluk bilinci taşıyan bir çalışma anlayışıyla bağ içinde oldukça büyük bir üretim verimliliği sağlayabilir.

Bu soruna modern yaklaşım, yönetimde merkezîyetçiliğin genişletilmesi veya daraltılması konusunda salt mekanik yaklaşımlarla bağdaşmaz. Bugün sözkonusu olan merkezîyetçiliğe nitel yeni bir çehre kazandırmak ve ilkesel olarak yeni bir merkezîyetçilik anlayı geliştirmektir. Biz burada, işlevleri (enformasyon ve yönlendirme işlevleri dahil) zenginleşerek ekonomik gelişmenin temel stratejik ödevlerinin çözümüne yöneltilen, ekonomik yöntemlerle gerçekleştirilen ve işletmelerin özerkliği ve çalışma kollektiflerinin aktifleşmesi için en fazla serbestlik tanıyan merkezîleştirilmiş planlı bir yönetim düşünüyoruz.

Çok daha zengin ve içerikli olan yeni merkezîyetçilik kosepsyonu, yeni ekonomik düşüncenin kopmaz bir unsurudur. Bu kosepsyon, ekonominin nitel 1 ps bakımdan değişmiş olan gelişme koşullarının göz önüne alınmasına ve geçen onyılların hiç de türdeş olmayan deneyimlerinin eleştirel değerlendirilmesine dayanıyor.

Geçmişin derslerinin özümsemesi tabii ki sakın ve çok iyi tasarlanmış incelemeleri gerektiriyor. Burada en önemli olan, açık eleştiri burada da makbul olmakla birlikte, geçmişin ne kadar eleştirel algılandığı değildir. Plan sistemimizin muazzam kazanımlarını göz önünde bulundurarak, tarihinden dersler çıkarmasını öğrenmeliyiz. Hiç kimse hatalara karşı bağışık değildir. Bu dün böyleydi, bugün böyle ve hatta yarın da böyle olabilir. Ancak hatalarını tekrarlamayan, hatalarından öğrenen ve cesaretle, hedefli olarak ilerleyen akıllı ve başarılı olur.

Leonid Ivanoviç Abalkin - SSCB Bilimler Akademisi
Ekonomi Enstitüsü Direktörü ve SSCB Bilimler
Akademisinin üyesi.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

MOSKOVA'DA 70. YILDÖNÜMÜ- (1)
DKP'NİN ÇIKARMASI GEREKEN SONUÇLAR

Willi Gerns

Büyük Sosyalist Ekim Devrimi'nin 70. yılını geride bıraktık. Sovyet halkları ve dünyadaki tüm ilerici insanlar için muhteşem bir kutlamaydı bu. Sosyalizmin barış taarruzu ve Sovyetler Birliği'ndeki yenilenme süreci bu yıldönümüne daha özel bir ağırlık veriyordu.

Partimiz, Büyük Ekim Devrimi'nin 70. yıldönümüne parti merkezinin Düsseldorf'ta düzenlediği merkezi şenlik, bölgesel çalışmalar ve Sovyet uzmanlarının katıldığı 150'yi aşkın toplantı düzenleyerek başladı. Bu eylemlere yaklaşık 18.000 kişi katıldı.

Bu yılki "Sosyalizm Haftası"nda yeni olan, sendikacıların ve sosyal demokratların gösterdiği büyük ilgiydi. Yaklaşık tüm DKP toplantılarına SPD üyeleri ve DKP'de örgütlenmiş olanların dışındaki sendikacılar ve bazı yerlerde bölge ve yerel düzeydeki sendika yöneticileri katıldılar. DKP toplantılarına ek olarak Sovyet konuklarımızla eyalet sendika yönetimi de içinde olmak üzere bir dizi sendika yönetimi arasında görüşmeler yapıldı.

Bu nedenlerle bu yılki Sosyalizm Haftasını başarılı geçmiş bir toplantılar dizisi olarak değerlendirebiliriz. Ancak sosyalizm propagandasında geniş ve girişimci olanakları her yerde kullanamadığımızı da saptamalıyız. Gerek politik-örgütsel hazırlıklarda, gerekse uygulamada düzey farklılıkları olmuştur. Bunların nedenleri bölgelerde esaslıca incelenmeli ve ilerisi için dersler çıkarılmalıdır.

MOSKOVA'DAKİ OTURUM

Ekim Devrimi'nin yıldönümünde doruk noktasını Moskova'daki törenler oluşturunuyordu. SBKP Merkez Komitesi, SSCB Yüksek Sovyeti ve RSSC Yüksek Sovyeti'nin ortak oturumu, kutlamalara

(1) 14-15.11.87 tarihlerinde Düsseldorf'ta yapılan DKP'nin 8. YK Toplantısına sunulan yazılı rapor. Başlıklar ve vurgulamalar redaksiyon tarafından yapılmıştır.

katılmak üzere Moskova'ya gelen parti temsilcileri ve kuruluş hareketleri temsilcilerinin buluşması ve Kızıl Meydandaki resmigeçit ve gösteriler muhteşemdi. Bu törenlerde partimiz Herbert Mies başkanlığındaki bir delegasyonla temsil edildi.

Kutlama toplantısının ana çizgisini SBKP Genel Sekreteri Mihail Gorbaçov'un "Ekim ve Yenilenme. Devrim Sürüyor." başlıklı konuşması oluşturunuyordu. Bu önemli konuşmayı hemen UZ'de yayınladığımız için tüm parti yönetimi üyelerinin bilgilendiğini var sayıyorum. Bu nedenle yalnızca iki soruya değinmekle yetineceğim.

Bunlardan biri Sovyet tarihiyle ilgili ifadelerdir. Konuşmada bu konuya geniş yer verilmiştir. Bunun anlaşılması güç değildir. Böyle bir yıldönümü, geride bırakılan yolu değerlendirmek ve buradan çıkarak ileriye dönük görevleri kestirebilmeyi gündeme getirmektedir.

Konuşmanın tarihle ilgili bölümü aynı zamanda ülkemizdeki burjuva basınında çıkan haber ve yorumların da ana konusunu oluşturmaktadır. Bu haber ve yorumlarda konuşmanın bazı satırlarını bütününden çekip çıkarmaktan ve sansasyon yaratacak şekilde yorumlamadan tutun da Gorbaçov'un Sovyet tarihini herkesin gözü önünde mahkum etmeyişiinden yakınmalara kadar varan herşey var. Frankfurter Rundschau'nun muhabiri bayan uğradığı hayal kırıklığını geçen pazartesi yayınlanan yazısında şu sözlerle dile getiriyor. "Bunu(Gorbaçov'un konuşması) esaslıca okuyunca kesinlikle Gorbaçov'un kendi sözü akla geliyor: 'yarı gerçek yalandan daha da kötüdür'. Gorbaçov'un yandaşları, aslında o bambaşka, dürüst bir konuşma yapacaktı ama karşıtları bırakmadılar, diye avunuyorlar".

Yazının niyeti bellidir. Gorbaçov'un ifadeleri dürüst değilmiş gibi bir izlenim verilmekte, aynı zamanda bu izlenim ülkemizde Gorbaçov'a karşı duyulan büyük sempatiye ustaca bağlanmakta ve esas saldırı Sovyet yönetimindeki sözde Gorbaçov karşıtlarına yönelikmiş gibi gösterilerek daha inandırıcı hale getirilmektedir.

Biz Federal Alman komünistlerinin Gorbaçov'un tarihe ilişkin konuşmasını değerlendirirken kullandığımız ölçüt, SBKP Genel Sekreteri'nin dile getirdiği gibidir. "Geçmiş, tarihsel sorumluluk duygusuyla ve tarihsel gerçekler temelinde değerlendirilmelidir".

Gorbaçov'un konuşması bu talebe tam da uygun düşmektedir. Sovyet tarihinde "hem kahramanlıklar, hem de acı facialar, büyük zaferler ve acı başarısızlıklar vardır" sözleri bunun kanıtıdır. Tarihte çığır açan başarılar ve kazanımlar, devrimin ve halkların faşizmden kurtulması uğrunda gösterilen büyük fedakarlıklar olduğu gibi sosyalizmden sapmalar ve yanlış gelişmeler de olmuştur. Stalin yönetiminde muazzam başarılar sağlanmıştır. Ama aynı zamanda Stalin'in suçları da vardır.

İşte bu iki yan, sorumluluk bilinci ve tarihsel gerçeklik temelinde değerlendirilmelidir. Tarihin diğer tanınmış kişileri de aynı şekilde değerlendirilmelidir.

Sovyet tarihinin ayrıntılı ve yeterli bir değerlendirilmesini yapmak kuşkusuz böyle bir konuşmanın görevi olamaz. Bu görev SBKP'nin Genel Sekreteri'nin değil, Sovyet tarihçilerindir. Ve bu konuda yapılacak daha çok iş vardır. Gorbaçov'un konuşmasında sovyet tarihinin temel hatları belirtilmiş, artık ayrıntılarına kadar tamamlanması gereken bilimsel bir yapı sunulmuştur. Bu konuşma bize partimizin üyeleri ve dostlarının sovyet tarihine ilişkin sorularını yanıtlamada güvenilir bir yönlendirme veriyor.

Kısaca değinmek istediğim ikinci konu, konuşmadaki 'her alanda güvenliğin sağlanmasına iyimserlikle bakmamıza' yol açan bölümdür. Bununla ilgili olarak üç soru ortaya atılmaktadır.

Konuşmadan aktarıyorum: "Birinci soru emperyalizmin özüne ilişkindir. Bilindiği gibi en büyük savaş tehlikesi bu özde yatmaktadır. Kuşkusuz bir toplumsal düzenin özü dış koşulların etkisiyle değiştirilemez. Ancak dünyadaki gelişmelerin bugünkü aşamasında karşılıklı bağımlılıkların ulaştığı yeni konum ve dünyanın bütünlüğü, bu özün en tehlikeli kendini

gösterme biçiminin kullanamaz hale getirecek bir etki yapabilecek midir? "..."

İkinci soru:... Kapitalizm kendini militarizmden arındıracak, onsuz da işlerliğini ve gelişimini sürdürebilecek midir? (...)

Üçüncü soru: Kapitalist sistem kendisinin yaşam güvencesi kaynağı durumundaki yeni sömürgecilik olmadan edebilir mi?

Bu soruların yanıtlanması, komünist partilerinin, barış ve ilerlemeden yana güçlerin doğru, ve insan yaşamının sürdürülmesine yönelik politikalar belirlemelerinde olağanüstü önem taşımaktadır.

Konuşmada ağırlıklı argümanlar geliştirilmiştir. Bunları derinlemesine özümsemeliyiz.

Bence bu konuşma aynı zamanda tüm ilerici güçlerin bu soruları yanıtlamaları ve gerekli politikalar üzerinde çalışmaya devam etmelerini talep etmektir. Özellikle emperyalizmin ana ülkelerinden biri olan Federal Almanya'nın Marksist toplum bilimcilerine büyük ve önemli görevler düştüğü kanısındayım.

Partimize gelince: Bizim için şu belirleyici soru gündemimizde durmaktadır: İşçi hareketinin ve demokratik hareketlerin bir parçası olan bizler sınıf savaşımının, barış hareketinin ve anti-emperyalist dayanışmanın en yaygın hale gelmesine ve emperyalizmi silahlama yarışından vazgeçmeye, silahsızlanmaya katılmaya, silah üretimi yerine barışçıl amaçlara hizmet eden bir üretime yönelmeye ve yeni dünya ekonomik düzeyinde birlikte çalışmaya zorlamasına nasıl katkıda bulunabiliriz? Bütün bunlar barışa hizmet eden gelişmelerin karşısında olan, askersel sanayi kompleksinde gruplaşmış olan emperyalizmin en saldırgan güçlerine karşı baskıyı artırmayı gerektirmektedir.

PARTİLERİN VE KURTULUŞ HAREKETLERİNİN BULUŞMASI

Ekim Devriminden bu yana 70 yıl geçti. Ancak çekiciliğinden hiç birşey kaybetmediği özellikle devrim kutlamaları için

Moskova'da hazır bulunan partiler ve kurtuluş hareketlerinin buluşmasıyla bir kez daha görüldü.

Bu buluşmaya, komünist partileri, sosyal demokrat ve sosyalist partiler, ulusal kurtuluş hareketleri ve diğer ilerici akımların temsilcilerinden oluşan 178 delegasyon katıldı. Federal Almanya'dan gelen delegasyonlarda partimizin yanında SPD ve Yeşiller temsil edilmekteydi. Bu buluşma şimdiye kadar görülmemiş geniş bir uluslararası forum oldu.

Şu soru ortaya çıkıyor: Bu kadar parti ve hareketin böylesi geniş katılımının ve genellikle en üst düzeyde temsil edilmelerinin nedenleri nedir? Ayrıca şu da göz önüne alınmalıdır: Bu buluşma uluslararası işçi hareketinde komünistlerle sosyal demokratların, devrimcilerle revizyonistlerin ayrıldığı Ekim Devrimi'nin yıldönümü dolayısıyla gerçekleşiyordu.

Ben en önemli olarak şu nedenleri görüyorum:

Birinci neden olarak insanlığın bugün karşı karşıya olduğu sorunların boyutları belirtilmelidir. Sekizinci Kongre Tezlerimizde vurguladığımız gibi sorun insan uygarlığının var ya da yok olması sorunudur. Ana tehlike ise atom silahlarının kullanılacağı olası bir dünya savaşıdır. Bunun yanında insan uygarlığı giderek büyüyen ekolojik sorunların, üçüncü dünyadaki az gelişmişliğin ve diğer global sorunların tehdidi altındadır. Bu sorunlar ancak farklı ülke ve sistemlerin birlikte çabasıyla çözülebilir. Bu, ilerici güçlerin önüne yeni türden görevler koymaktadır.

Bu sorunlar ve özellikle barış sorunu buluşma sırasındaki konuşmaların ana konusunu oluşturmaktaydı.

İkincisi, bu sorunlar tüm dünyada geniş halk yığınlarını harekete geçirmiştir. Barış hareketi artık politikayı etkileyen bir güç haline gelmiştir. Doğal yaşam temellerinin karşı karşıya olduğu tehlikelerin büyük ölçüde bilincine varılmış, ekoloji hareketi güçlenmiştir. Üçüncü dünya ülkeleri yeryüzündeki diğer ilerici güçlerin de desteğiyle ülkelerinin emperyalizm tarafından yağma edilmesine karşı direniş göstermekte ve gide-

rek daha enerjik bir şekilde yeni ve adil bir ekonomi düzeni istemektedirler. Bu ve diğer hareketler her ülkede ve ülke sınırlarının da ötesinde ilerici akımların birlikte düşünce geliştirmelerini ve işbirliğini dayatmaktadır.

Üçüncüsü, bu buluşma dünyamızı nükleer ve diğer kitle kırım silahlarından arındırmak ve insanlara, insana yaraşır bir yaşam güvencesi sağlamayı amaçlayan güçlerin daha sıkı bir işbirliği için yaptıkları çeşitli girişimlerin bir ifadesi ve sonucu olmuştur.

Böyle bir işbirliği için SBKP yorulmak bilmeyen bir çaba göstermiştir. Diğer sosyalist ülkelerin komünistlerinin ve özellikle SED'nin katkıları büyüktür. SED'nin 4 yıl önce Berlin'de düzenlediği "Karl Marks ve Günümüz; Barış ve Sosyal İlerleme Mücadelesi" konulu uluslararası bilimsel konferans kuşkusuz Moskova buluşmasına giden yolda atılmış önemli bir adım olarak tanımlanabilir.

İlerici güçlerin, en başta komünist ve sosyal demokratların daha sıkı işbirliği yapmaları konusunda sosyalist enternasyonalin ağırlıklı bir payı vardır. Ve kuşkusuz SPD ile sosyalist ülkelerdeki kardeş partilerimizin yaptıkları ortak girişimler, atom silahlarından arındırılmış bir koridor, kimyasal silahlardan arındırılmış bölge önerileri ve SED ile SPD'nin "ideolojilerin çekişmesi ve ortak güvenlik" adlı ortak belgesi, önemli katkılardır. Bu bakımdan buluşmada diğer sosyal demokrat ve sosyalist partiler en yetkili düzeyde temsil edilirken SPD'nin şekilde katılım ve konumlarını belirtme düzeyinde belli bir karara varamamış olması üzücüdür.

Dördüncüsü: Moskova buluşmasının başarılı olmasında hiç kuşkusuz Sovyetler Birliği'nin kazandığı büyük otoritenin de belirleyici rolü olmuştur.

Sovyetler Birliği bugün diğer sosyalist devletlerle birlikte saldırgan emperyalist güçlerin insanlığın varlığını tehlikeye sokan planlarını boşa çıkaran ve dünyadaki tüm sağduyulu ve gerçekçi çevrelerin kabul ettiği, saygı duyduğu bir barış gücüdür. Sovyet tehdidi diye uydurulan yalan, etkisini kaymetmekte,

anti-komünist önyargılar kırılmaktadır. Buluşmaya katılan bir çok konuşmacı Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerin barış politikasını takdirle karşıladıklarını belirtmiştir.

Aynı şekilde konuşmalarda Sovyetler Birliği'nde sürdürülen yenilenme sürecine duyulan sempati dile getirilmiştir. Değişik dillerden yapılan konuşmalarda sık sık "prestroyka" ve "glasnost" sözlerinin Rusça olarak kullanıldığının duymak ve çoğu konuşmacının umutlarını bu gelişmenin başarılı olmasına bağladıklarını izlemek insanı etkiliyordu.

Edindiğimiz bütün izlenimler "Sovyetler Birliği'nde yenilenme ve DKP" adlı broşürümüzde belirttiğimiz Sovyetler'deki yenilenmenin uluslararası anlamı, dünya devrimci sürecindeki önemi hakkında yazdıklarımızın doğruluğunun bir kez daha gözle görünür biçimde kanıtlıyordu.

- DİYALOG

Moskova'daki buluşmayla komünistler, sosyal demokratlar ve sosyalistler, ulusal kurtuluş hareketleri ve diğer ilerici akımların temsilcileri arasında kurulan diyalog yeni bir biçim ve yeni bir niteliğe ulaştı.

Bu yalnızca buluşmanın geniş bir yelpazeyi kaplamasında değil, aynı zamanda toplantının iyi bir atmosferde geçmesinde de kendini gösterdi. Gorbaçov yoldaş konuşmasında bu noktayı özellikle vurgulamıştır.

Toplantıda pek çok birbirine uyan görüşler olduğu gibi farklı ve karşıt konular da ortaya kondu. Bunların her biri aynı dikkat ve ilgiyle dinlendi. Herkes karşıt noktaları daha iyi tanımak, daha iyi anlamak istemindeydi. Şu ya da bu akımındır, büyük ya da küçük bir partinindir diye ayırım yapılmaksızın herkesin görüşü aynı ilgi ve saygıyla karşılandı.

Şimdi mesele bu atmosferi yaygınlaştırmak, sorunları birlikte dile getirmekten de öte bunların çözümü için gerek ulusal çerçevede, gerekse uluslararası alanda birlikte davranmaya götürmektir.

Bunun için yeni olanaklar vardır. Ve biz bu olanakların kullanılmasına katkıda bulunmalıyız.

İşçi hareketi içindeki akımların, bütün ilerici demokrat, barışsever güçlerin işbirliği için şimdiye kadar görülmedik yeni olanaklar ortaya çıkmıştır. Sosyalist Enternasyonal'in Başkan Vekili Karlevi Sorsa Moskova'daki kutlama toplantısında Sosyalist Enternasyonal'in bu törene katılan tüm güçlerle ve akımlarla işbirliğini geliştireceğini ve barışın korunması ve silahsızlanma sürecinin ilerlemesi yolunda çaba göstereceğini böyle açıklıyordu. Ve Flaman Sosyalist Partisi temsilcisi bu yüzyılın sonuna kadar çözülmesi gereken sorunları görüşmek ve gelecek kuşaklara güvence altına alınmış bir barış ve sosyalizm bırakmak amacıyla Avrupa komünist ve sosyalist partileri arasında çok yanlı bir konferans yapılmasını öneriyordu.

İşbirliği yapma olanakları genişlemiştir. Çözüm bekleyen sorunların büyüklüğü bu şanstı yararlanmayı kaçınılmaz ve ertelenmez bir görev olarak önümüze koyuyor. Bunun için SED Genel Sekreteri Erich Honecker konuşmasında şu noktayı vurguluyordu: "Günümüzde tüm partiler, toplumsal ve politik hareketler, ortak noktaların bulunup çıkarılmasına yönelik bir diyalog sürdürme, birbirinden öğrenmeye ve ittifak kurmaya hazır olma yetenekleriyle değerlendirilmektedir". Biz parti olarak son yıllarda olanaklarımız ölçüsünde katkıda bulunmak için büyük çabalar harcadık. Ancak karşı karşıya bulunduğumuz yeni sorunların büyüklüğü bu yönde daha büyük çabalar göstermemizi zorunlu kılıyor.

Sonuç olarak, kapanış konuşmasında bu buluşmanın "yeni düşünce"nin ve günümüzde karşı karşıya bulunduğumuz sorunlara çözüm getirmek için" yeni arayış"ın ifadesi olduğunu vurgulayan Mihail Gorbaçov'un Görüşüne katılmak gerek.

Böylesi önemli bir uluslararası buluşma aynı zamanda biz komünistlerin gerek Federal Almanya'da, gerekse uluslararası alanda etkinlik göstermemizin sorunlarına da işaret etmiştir. Bunula ilgili bir kaç noktaya değinmek istiyorum.

KOMÜNİSTLER ARASI İŞBİRLİĞİ

Toplantıya katılımın geniş oluşuna çağımızın yaşamsal sorunları konusunda sağlanan mutabakata ne kadar büyük değer biçilse azdır. Ancak bu, biz komünistleri uluslararası komünist hareketin günümüz koşullarına uygun bir işbirliğinin yollarını arama görevinden muaf tutmuyor. Böylesi bir arayış, gerek ilerici güçlerle, gerekse diğer politik ve dünya görüşlerine sahip eğilimlerle işbirliğine ters düşmediği gibi onların da uluslararası işbirliğini ve bizimle diyalogunu da engellemez.

Mihail Gorbaçov törendeki konuşmasında şunu vurgularken kuşkusuz haklıydı: "Komintern'in, Enferyasyon Bürolarının ve hatta bağlayıcı olan Uluslararası Danışma Toplantılarının devri geçmiştir. Tüm partiler tamamen ve geri dönülmez bir şekilde bağımsızdır." Ama aynı şekilde ABD Komünist Partisi Genel Sekreteri Gus Hall'da haklıdır. Gus Hall toplantıda şöyle diyordu: "Günümüzde işçi sınıfı enternasyonalizminin yeni bir düzeye ulaşması ve uluslararası komünist hareketin birliği gereklidir... Mücadelede birlik: Bu enternasyonalizmin en çağdaş özüdür. Biraraya gelinmeksizin dünya çapında ortak inisiyatif geliştirilemez. Komintern döneminin sorunları, komünistlerin uluslararası birliğindeki yetersizliği haklı göstermeye hizmet etmemelidir, bu günümüzün sorunudur."

Partimize gelince: Biz uluslararası komünist hareketin eylem birliğine katkıda bulunmaya çalışıyoruz. Bunun yeni örneği partimizin düzenlediği ve Batı Avrupa Komünist Partilerinin katıldığı çelik üretimi konusundaki danışma toplantısıdır. Ayrıca Herbert Mies'in Moskova buluşmasında dile getirdiği işyerlerinin korunması mücadelesinde ortak eylemlere ilişkin önerileri de bu katkımızın ifadesidir.

Burada ayrıntılı bir şekilde ele alamayacağım, ama buluşmada göze çarpan uluslararası komünist hareketin içinde bulunduğu önemli bir eksikliğe, bayan yoldaşların komünist parti yönetimlerinde hiç de yeterli olmayan bir düzeyde temsil edildik-

lerine dikkat çekmek istiyorum. Bu, günümüzde kadının toplumsal yaşamdaki önemiyle, bayan yoldaşların partilerimizdeki oranıyla ve parti çalışmalarında oynadıkları rolle bağdaşmayan bir durumdur. Bu konuda köklü değişikliklere gidilmesi hareketimizin ilerlemesi bakımından yaşamsal önem taşımaktadır.

SOSYALİZM PROPAGANDASI VE POLİTİKAMIZ

Sosyalist ülkelerin barış politikası ve Sovyetler Birliği'ndeki yenilenme sürecinin günümüzde ilerici güçler üzerinde yaptığı büyük çekici etkiye ne kadar değer biçilse azdır. Diğer politik güçlerin de bu gelişmeleri şu ya da bu biçimde benimsedikleri bir gerçektir. Ancak şuna işaret etmeliyiz ki, Sovyetler Birliği'nin giderek artan cazibesi, kendiliğinden partimizin yığınlar üzerindeki etkisini artırmaz.

Eğer Sovyetler Birliği'nin artan saygınlığının partimize de yansımaları istiyorsak, politikamızda diğer politik güçlerin bugün Sovyetlerle olan bu saygı bağlılığından farklı olarak DKP ile SBKP ve Sovyetler Birliği arasındaki bu çok özel bağlılığı daha güçlü olarak ortaya koymalıyız. Bu özel bağlılık aynı dünya görüşlerine sahip oluşumuzdan, aynı sosyalist ve komünist hedefleri benimsememizden kaynaklanmaktadır.

Sovyetler Birliği'nin bu politikasının Mihail Gobaçov'un büyük kişisel katkıları yanında herşeyden önce SBKP'nin, kardeş komünist partisinin politikası olduğunu daha açık ortaya koymalıyız. Bu politikanın temelleri sosyalist düzene, emekçi halkın erkine ve belirleyici üretim araçları üzerinde toplumsal mülkiyete dayanmaktadır. Ve Federal Almanya'da bu uğurda mücadele veren yalnızca DKP'dir.

Sovyetler Birliği'nin artan saygınlığının partimize de yansımaları istiyorsak, Sovyetler Birliği'nin politikası hakkında daha aktif bir bilgilendirme sürdürmeliyiz. Çünkü, Sovyetler'deki gelişmeleri büyük bir sempatiyle desteklediğimiz ve bu gelişmelerden bize kendi çalışmalarımızda yararlı sonuçlar çıkarmak istediğimizden kimsenin kuşkusu olmamalıdır.

Parti yönetimi olarak bu gelişmelere karşı takındığımız olumlu tavrı pek çok kez ve hiç bir yanlış anlaşılmaya yol açmayacak şekilde ortaya koyduk. SBKP'nin 27. Kongresi'nde parti başkanımızın katılmasında, "Sovyetler Birliği'nde Yenilenme ve DKP" adlı broşürümüzde, parti yöneticilerimizin UZ'de ve "Marxistische Blätter" adlı yayınlarımızda çıkan yazılarında, parti yönetim kurulu toplantılarında ve Düsseldorf'ta düzenlenen Ekim Devriminin 70. yıldönümü şenliklerinde olduğu gibi, Herbert Mies'in Moskova'daki konuşmasında da bu tavrımız ortaya konmuştur.

Saydığımız bu bir dizi sözlü ve yazılı belgelerde partimizin çalışmaları için bizdeki koşullara uygun olan çıkarımlar da vardır. Kuşkusuz bu çıkarımların bir kısmını daha da somutlamak ve kesinleştirmek gereklidir. Ancak artık Sovyetlerdeki gelişmelere nasıl yaklaşmamız gerektiği konusunda konsept hazırlama gibi önemli bir aşamayı geride bıraktık.

Bu yaklaşımlarımız kardeş partiler ve SBKP tarafından itibar görmüş ve takdirle karşılanmıştır. Partiler ve hareketlerin Moskova'daki buluşmasında SBKP Genel Sekreteri ile Parti Başkanımız arasında yapılan ve dayanışma bağlılığı ve dostluk havası içinde geçen görüşmede sovyet politikasına gösterdiğimiz desteğin takdirle karşılandığı altı çizilerek belirtilmiştir.

Sovyetler Birliği'nin giderek büyüyen saygınlığının partimize de yansımaları istiyorsak, sosyalizm propagandamızı düzeltmemiz gerekir. "Sovyetler Birliği'nde Yenilenme ve DKP" adlı broşürümüzde şöyle demiştik: "Gerçekci bir sosyalizm tablosu. Yalnız böyle bir tablo inandırıcıdır- idealist ve öznel hayallerin değil nesnel bir sosyalizmin tablosu.

Bu diyalektik olmalı, sosyalizmi ilişkileri içinde, tarihsel somut gelişim aşaması içinde, kazanımları ve sorunlarıyla birlikte ele almalı ve sosyalizmin diyalektiğin dışında kalmadığını ve dolayısıyla sosyalizmde de karşıtların mücadele içinde olduğunu, yeninin eskiye karşı mücadelesiyle ilerlemenin olduğu anlatılmalıdır.

Gerçekci bir sosyalizm tablosu tarihsel bir anlatım olmalıdır. Sosyalizmin çıkış noktalarını, içinde bulunduğu gelişim aşamasındaki olanaklar ve sınırlarını, uluslararası sınıf savaşımının koşullarını gözönünde bulundurmalıdır. Sosyalizmin sahip olmadığı ve sahip olamayacağı özellikler üzerine övgüler döktürülmemelidir. "Şunları da eklemiştik:" Eğer geçmişte çizdiğimiz sosyalizm tablosunu bugünkü koşullarda SBKP'nin eleştirel ve özeleştirel ifadeleri ışığında yeniden gözden geçirirsek, kuşkusuz gerçekci bir sosyalizm anlatımının gerektirdiği bu bilimsel istemleri her zaman yeterince dikkate almadığımız ortaya çıkmaktadır."

Bugün artık bilimsel istemlere daha uygun davranma konusunda UZ'de de görüldüğü gibi büyük çaba gösterilmektedir. Ve önyargısız bakıldığında bu çabaların daha şimdiden iyileşme yoluna götürdüğü saptanabilir.

Daha etkin bir sosyalizm propagandası için çaba göstermek öyle bir defada bitecek bir iş değildir. Bu konuda sürekli olarak çalışmak gerekir. Ve kuşkusuz daha yapılacak çok şey vardır. Sosyalizm propagandamız üzerine kafa yormak yalnızca UZ redaktörlerinin ve diğer propagandacılarımızın işi değildir. Bu bütün partinin, parti genel yönetimi de içinde olmak üzere tüm yönetimlerin meselesidir.

Sovyetler Birliği'nin giderek artan saygınlığını partimize daha güçlü yansıtmak istiyorsak, Parti Genel Yönetim Kurulu'nun 3. toplantısında "Parti içi demokrasinin geliştirilmesi ve partinin birlikte hareketinin güçlendirilmesi" için çıkaracağımız sonuçları bütün partinin ortak malı haline getirmeliyiz. Politikamızın belirlenmesine ve yaşama geçirilmesine nasıl daha fazla yoldaşın katılımını sağlayabiliriz, partimizin politikasındaki gelişmeleri partililer için nasıl daha açık ve anlaşılır hale getirebiliriz, parti gruplarımızdaki yaşamı nasıl daha çekici hale getirebiliriz, canlı, ve gerektiği yerde çekişmeli bir tartışmayı nasıl geliştirebilir ve aynı zamanda beraberce belirlenen politikayı yine beraberce yaşama geçirmeyi nasıl temin edebiliriz diye düşünmek zorundayız.

Sovyetler Birliği'nin artan saygınlığını partimize daha güçlü yansıtmak istiyorsak, Marks, Engels ve Lenin'in teorisine dayanan komünist konumları korumak ve bu teoriyi günümüzde karşı karşıya bulunduğumuz yeni sorunların çözümünde yaratıcı bir biçimde uygulamalıyız. Bunu 8. Kongre Tezlerimizde yaptık, şimdi parti yönetim kurulu toplantısında yapıyoruz. Ancak buna devam etmeliyiz. Çünkü bazı yeni sorunların telafi edilmesi gerekmektedir. Diğer bazı sorunları ise çok geç ele aldık ve bu nedenle bunların çözümlenmesinde belirleyici etkide bulunmak bir yana, tartışılmasına bile katılamadık. Ama genel olarak yeni sorunların yaratıcı bir biçimde ele alınması konusunda hiç de az şey yaptığımız söylenemez. Esas eksikliğimiz yeni anlayışların partimizde pek de bilinir olmayışı ve bundan dolayı bu anlayışla çalışamayışıdır. Bu, her zaman olduğu gibi en başta 8. Kongre Tezlerimiz için de geçerlidir.

Sovyetler Birliği'nin artan saygınlığını partimize daha güçlü yansıtmak istiyorsak, önce yığın bağlarımızı güçlendirmeliyiz. Bu en başta politikanızın ana hedefi olan işçi sınıfıyla, emekçilerin işyerlerinde ve oturdukları bölgelerde, aynı şekilde boş zamanlarını geçirdikleri yerlerde de bağlarımızı geliştirmeyi gerektirir.

Bitirmeden önce Moskova buluşmasında işaret edilen 3. bir soruna değinmek istiyorum.

KOMÜNİSTLERİN KİŞİLİĞİ

Buluşmada temsil edilen tüm güçlerin barış ve diğer global sorunlar konusunda geniş bir fikir birliğinde olmalarına ne kadar büyük değer biçilse azdır. Bu görüş birliği birlikte davranabilmenin yeni geniş olanaklarını yaratıyor. Bununla birlikte bu sorunların ele alınışında komünistlerin özel görevleri nedir sorusu da ortaya çıkıyor.

Demek istiyorum ki, barış hareketindeki en girişimci, en itici ve aynı zamanda birleştirici güçlerden biri olmalıyız. Ancak komünistlerin kişiliği yalnızca bundan ibaret değildir. Barış sorununun sınıfsal yanlarını da ortaya koymak bizim işimizdir. Nükleer bir facia tehlikesinin emperyalizmin en gerici güçle-

rinden, askersel sanayi kompleksinden kaynaklandığını, sosyalizm ile barış politikasının birbirine bağlı olduğunu, barışın korunmasında işçi sınıfına ve işçi hareketine düşen özel sorumluluğu açıklamalıyız. Bunun için barış çalışmalarımızda işçi sınıfının daha geniş kesimlerini barış savaşımına yöneltebilecek sorunlara daha büyük bir dikkat göstermeliyiz. Silah üretiminin barışçı üretime dönüştürülmesi, silahlanmaya harcanan kaynakların sosyal ve ekolojik amaçlara ve istihdam programlarına aktarılması konularında da aynı şey geçerlidir.

Kısacası: Barış sorununa işçi sınıfının sınıf partisi olarak yaklaşımdan vazgeçemeyiz. Bu diğer global sorunlara yaklaşımda da böyledir. Bu sorunların ne sınıfsal ilişkileri ve ne de sınıf savaşımını ortadan kaldırmadığını hiç bir zaman unutmamalıyız.

Gus Hall bu konuda şunları söylüyordu buluşmada: "Yeryüzünde barışı ve doğayı korumak için birlik olunmalı ve anlamsız nükleer yarışma sona erdirilmelidir. Ama aynı zamanda yaşamı korumaya değer hale getirmek için emperyalizme karşı savaşım da, yeni bir uluslararası ekonomik düzen kurulması için, gelişmekte olan ülkelerin borçlarının silinmesi için, faşist askersel rejimlerle mücadele edilmesi için de birlik olunmalıdır. Bu göreve doğru yaklaşılsa dünya çapında yaşamın korunması için verilen kavga zayıflamayacak, tam tersine güçlenecektir."

Ve şöyle devam ediyordu Gus Hall: "Sınıf savaşımı istenildiğinde çalıştırılıp durdurulabilen her hangi bir motor değildir. Yeryüzündeki yaşamın tehdit altında oluşundan kaygı duyan tek elci sermaye çevrelerinin bile yine de en fazla kar peşinde koşmaktan vazgeçmek istemediği bilinen bir gerçektir (...) Aynı şekilde nükleer silahsızlanma konusunda yapılan değerlendirmeleri destekleyen tek elci sermaye çevrelerinin kendi ideolojilerinden vazgeçmedikleri de önemle gözönünde bulundurulmalıdır. Bunun için ideolojik kavga sürdürülmek zorundadır. " ABD Komünist Partisi Genel Sekreterinin sözleri bunlardı.

Komünist partinin özel rolü sorununa başka bir açıdan da bakılmalıdır. Günümüzde gerçekçi olarak uzun vadede sosyalizm ve kapitalizmin yan yana varlığını sürdüreceği noktasından çıkı-

yoruz. Bu koşullar altında özellikle gelişmiş kapitalist ülkelerdeki reformlar ğruna verilecek mücadele daha da önem kazanıyor. İki sistemin barış içinde yanyana ve birlikte olabilmelerini sağlama bakımından bu ülkelerdeki gerici ve tutucu eğilimlerin yerlerini devlet tekelci kapitalizminin reformcu gelişme çizgisine terketmesi kuşkusuz yararlıdır. Aynı şekilde bu o ülkenin iç sorunları bakımından da olumludur.

Biz, komnrist partisi olarak programımızda belirtildiği gibi emekçi insanların çalışma ve yaşam koşullarını, mücadele koşullarını iyileştirecek her reformu destekliyoruz. Ama aynı zamanda bureformların köklü toplumsal yenilenme ve sosyalist hedefimizle olan bağlarının altını iziyoruz.

Bunun anlamı, bizim reformlar ğrundaği mücadelede esas görevimizin bu mücadeleyi ileriye götürmek, ona anti-tekelci ve büyük sermayenin egemenliğinin kısıtlanması yönünde itki vermek olduğudur. Bu konuda belirleyici nokta Marks ve Engels'in daha o zamanlar Komnrist Manifesto'da belirttikleri gibi, komnristlerin her hareketin içinde o hareketin temel sorunu olarak mlikiyet sorununu ne çıkarmalarıdır.

Günümüz koşullarına uygulandığında bunun anlamı, bütün reform tasarılarımızda çalışan insanların ve sendikalarının etkin bir biçimde kararlara ve denetime katılması istemine ve ekonominin belirli alanlarının devletleştirilerek demokratik kontrol altına alınması istemine daha üstün bir yer verilmesidir. Bununla birlikte komnrist partisi hayallere kapılmaya yol amamalı, çalışan insanlara kapitalizmde reformların sınırlarını göstermeli, ülkemiz için henüz güncel bir görev değilse de sosyalist dönüşümün, sosyalizmin zorunlu olduğunu ortaya koymalıdır.

Eskiye oranla bizi diğer politik glere daha güçlü birleştiren sorunların ne çıktığı günümüz koşullarında komnrist partisinin faaliyetindeki genel ile özelin diyalektik birliği daha büyük bir ağırlık kazanmaktadır. Genel olanı, ortak olanı birleştirici olanı biraraya getirmek için her şey yapılmalıdır, çünkü hepimizin karşı karşıya olduğu bu büyük sorunlar ancak birlikte davranarak çözülebilir.

Bu birlikte davranış her politik güç kendi özelini bu genele katabildiği takdirde daha güçlü olacaktır.

Biz, ancak komünist yaklaşımlarımızı koruyarak ve geliştirerek genel sorunların çözümüne etkin katkıda bulunabilir ve aynı zamanda ileriye yönelik komünist hedeflerimiz için güç toplayabiliriz.

Moskova'daki buluşmanın ardında bıraktığı bazı sorular bunlar. Ancak ön planda bu buluşmaya bağlı olarak ortaya çıkan yeni olanaklar görülmelidir. Buluşma, katılan akımları birbirine yaklaştırmış bize yeni bilgiler kazandırmış, güç ve güven vermiştir.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMALARI
TÜSTAV

TİP – TKP ÇEVİRİ SERVİSİ

Kaynak: 30 Ocak 1987 tarihli "Novoe Vremya" dergisinin
5. sayısından çeviri

Yazarın adı: Aleksandr Bovin

Yazı başlığı: Sesli düşünceler

Nihayet devlet ve parti işleri üzerine yüksek sesle düşünmenin herkes için özellikle ilginç olduğu zaman geldi. Kamuoyu oluşuyor, aktifleşiyor, giderek daha etkili oluyor.

Tapınak dağındaki çalışmalar durduruldu. Kuzey nehirleri rahat bırakıldı. Öyleyse, tartışmanın, "hayır" demenin, kendi görüşünü savunmanın bir anlamı var.

İyi bir şey bu.

Kuşkusuz herkes zamanı, kendi kişisel deneyimleri açısından kavlıyor. Bu nedenle benim gözlemlerim, izlenimlerim sınırlı ve öznel. Bunu her ihtimale karşı söylüyorum, çünkü dış politika yazarı bir gazeteci olarak mesleğin bana tanıdığı sınırları aşmaktayım.

Gazeteyi çeviriyorsun, televizyonu açıyorsun; SBKP 27. Kongresi kararlarının yerine getirilmesi için savaşım sürüyor, herkes kendini yeniliyor ve herkes eleştiriyor. Açığa çıkarma heyacanını aklım selamlıyor, ama yüreğim sızlıyor. Haddinden fazla pislik birikti. Haddinden fazla parti kimlikli insan partiyi aldattı, partiye ihanet etti. Kendi kendime diyorum: Gerçek dermandır, yaralarımızı saklamamak iyi bir şey. Temiz elle ve temiz bir vicdanla parti çizgisi adına savaşım vermek için bu yoldan geçmek gerekiyor.

Olumlamak için olumsuzluyoruz...Ama neyi ve nasıl olumluyoruz ? 27. Kongrenin görüşlerini olumluyoruz. Böyle de olmalı. Ancak bütün belâ, her yerde ve her zaman bunun böyle olmamasında. Farklı kişilerden yaklaşık aynı şeyleri işitmek durumunda kalıyoruz. Söz ile iş arasındaki mesafe hala büyük. Kadro değişimi, çalışma biçim ve yöntemlerini kararlı bir değişikliğe her yerde götürmekten uzak. Sonuçta, Moskova'da yeni tarzda konuşuluyor, bölgelerde ise işler eskisi gibi sürdürülüyor türünden bir durum ortaya çıkıyor. Yenilenme ve hızlandırma üzerine konuşmalar,

genellikle hem bunun ve hem de diğerrinin yokluğunun üstünü örtüyor.

Ve yine kendime, herşeyin hemen olamayacağını, kongreden bu yana daha bir yıldan az bir zaman geçtiğini anlatıyorum. Büyük bir yıkım hareketi sürüyor. Herşeyin hemen yapılacağı beklenemez. Doğru, beklenemez. Ancak hızlandırma stratejisine, tüm yaşam tarzımızın devrimci yenilenmesine yönelik parti çizgisine karşı direnişin boyutlarını ve gücünü yeterince önemseydiğimiz düşüncesinden kendimi alamıyorum. Parti ve ülkeyi kaplayan toplumsal savaşımın keskinliğini ve derinliğini hafifletmek, üzerini örtmek eğiliminde değil miyiz? Sovyet erkinin 70. yılında, parti kongresi kararları çevresinde savaşım, hoş olmayan, sıkıntılı, garip bir şey gibi geliyor.

Geçenlerde "Literaturnaya Gazetesi"nde Rostov-na Donu kentinde yetkililerin ve kamuoyunun inadına, yüzlerce kişinin Budnitski adlı bir dolandırıcının cenazesini nasıl törenle kaldırdıkları anlatılıyordu. Gazeteci bu insanları kastederek şunları yazıyor: "Sakının ONLAR saldırıyor diye avazın çıktığı kadar bağırarak geliyor içinden. Hatta bana öyle geliyor ki, onlar Budnitski'yi değil, yaşamımızda doğmakta olan yeni her şeyi, aslında BİZİ toprağa vermek istiyorlardı."

Bana da öyle geliyor. Hayır, ONLAR BİZİ toprağa vermek, düzensizliği ve idaresizliği, adaletsizliği ve rüşvetçiliği, "yukarıdakilerin" kontrolsüzlüğünü, formalizmi ve bürokratizmi kökünden yoketme olanağını BİZE vermemek umudunu yitirmediler.

"İlkel bürokratik Sovyet sosyalist gericiliği". Sergey Zalagin'in bu sözlerini kullanırsak, temel düşmanımızı böyle belirlemek mümkün. "Sovyet sosyalist gericilerini" ve onların sayıları çok olan çevresindekileri böylesi bir "düzen" tümüyle tatmin ediyordu. Onlar açıklıktan korkuyorlar. Onlar "sıradan" insanların bulunduğu yerde olmak, onlarla konuşmak alışkanlığını yitirdiler. Onlara bağımsızlık gerekli değil, çünkü bağımsızlık peşi sıra sorumluluğu getiriyor. Onlar ikna etmek alışkanlığını kaybettiler, onlar kuşkulana ve yasaklamaya alıştılar. Böylesi onlara daha kolay geliyor.

Şimdi sustular. Ama, tekrar ediyorum, umudlarını yitirmediler... Kendi zamanlarının gelmesini bekliyorlar. Onlar kendi yerlerine daha genç, yani davranış tarzı açısından daha "modern", ancak geçen on yılların ve geçmiş deneyimin kategorileriyle düşünen kadrolar hazırlamayı başardılar. Bu kadrolar yenilenme üzerine konuşmaya hazırlar.

Gel gör ki, kendini yenilemek kolay bir iş değil.

Dostlarım şöyle düşünüyorlar: Tasalanma. Yönetim herşeyi biliyor ve anlıyor. Anahtar konumlar güvenilir, enerjik ellerde. Halk ve parti kongre çizgisini destekliyor. Kısacası sinirlerini bozma, dünün insanlarının olanaklarını abartma.

Ancak böylesi bir mantık beni yatıştırmıyor. Yatıştırmıyor, çünkü benim yaşamımda ONLAR iki kez BİZİ geriye attılar, olgunlaşmış ve en gerekli dönüşümlerin yolunu iki kez tıkayabildiler.

SBKP 20. Kongresini hatırlamamazlık edemem. Ben bir komünist, bir yurttaş olarak, kişilik olarak bu kongrenin görüşlerinin etkisi altında biçimlendim. Benim "yenilenmem", bir yaşam boyundaki yenilenmem o zaman başladı.

O dönemin genç parti çalışanları için (25 yaşındaydım ve parti bölge komitesinin propaganda ve ajitasyon bölümünün başkanı olarak çalışıyordum) 20. Kongre geleceğe umutla bakma olanağı veren temizleyici bir sağnaktı. Biz düşünmesini, eyleme geçmesini ve itiraz etmesini öğrendik. Ve ben, benim kuşağım, partimizin gerçekten tarihsel bir kongresinin görüşlerinin nasıl bürokrasinin kumsalına doğru uzaklaştığını hayret ve acıyla, kendi güçsüzlüğünün verdiği iğrenç bir duyguyla gözledik.

Leninci parti ilkelerinin ve devlet yaşamının canlandırıcı bir demokratizmini yeniden kurmayı, suskun itaatçılığa, yöneticiler önünde dalkavukluğa son vermeyi, kendi işlerimiz üzerine ciddi ve açık konuşmasını öğrenmeyi o zamanlar beceremedik. Stalin'in putlaştırılmasından yana olanlara meydan okuyan N.S. Kruşev, bir süre sonra kendi adresine yönelik övgülere ses çıkarmaz ve onları teşvik eder oldu. Doğası itibarıyla, kuşkusuz, sağduyu sahibi bir insan olan L.İ. Brejnev kendisinin bir anıta çevrilmesine göz yumdu. Ve gerisi sudaki halkalar gibi yayılıp gitti.

1965 yılındaki ekonomik reformu hatırlıyorum. İdari engellemelerin, olağanüstü merkezileştirmenin, kent ve köyde ekonomiyi boğan küçük himayeciliğin ortadan kaldırılmasına karar verildi. İşletmelerin haklarını bağımsızlığını genişletmeye, ekonomik muhasebeyi yerine oturtmaya, planı meta-para ilişkileri ile uyumlaştırmasını öğrenmeye başladılar. Ve herşey yeniden unufak oldu. Ekonomik sorumsuzluk, başkasını ve kendi kendini aldatmanın üzerini örten sonsuz "düzeltmeler" çemberine yeniden geri döndü. "Yukarıda" doğru sözler edildi, gerekli kararlar alındı, ne ki bunlar yürütme aygıtının gevşekliği ve geri kalmışlığı tarafından bloke edildi.

Ve işte SBKP 27. Kongresi. İki, üç kat daha ağır yük düştü onun payına. Çözmeye başladığımız, ama çözemediğimiz politik ve ekonomik görevlere, yıllar öncesine geri dönmek gerekti. Bu yüzden bu görevler daha zor ve kalıcı bir hale geldiler.

Onları çözmek için çok şey gerekiyor. Ve yenilenmeyi teşvik edici ekonomik, politik, ideolojik bir çok faktör ve itici güç artık harekete geçirilmiş durumda. Ancak harekete geçirilmesi gereken bir faktör daha, bir rezerv daha var. Bu bellek rezervidir. Bugünkü yenilenmenin başarılı olabilmesi için, 1956 ve 1965 yıllarındaki yenilenmenin neden başarısızlıkla sonuçlandığını "hatırlamaya", anlamaya çabalamak gereklidir.

Herhalde herkesin üzerinde birleşeceği ortak yanıt, kararsızlığın, yarım kalmış önlemlerin, işi sonuna dek götürmemeye beceriksizliğinin bizi zor duruma düşürdüğüdür. Bir elle hak dağıtırken, diğeriyle onları geri topladık. Yeni yasalar çıkardık, ama eski yapıya dokunmadık. Gerçeği konuşmaya başladık, ama gerçeğin yarısında durduk. Ve işti her yarım kalmış önlem, kağıt üzerinde kalan her karar, yenilenme karşıtlarının çokyönlü savunma konumunda bulundukları bir mevzi, bir kaledir.

O yıllardaki olayların analizi geçmişe dönme değildir. Bu sorun tümüyle bugünkü endişe ve kaygıların düzleminde bulunuyor. Üzerine konuşmadığımız tarihten kimi sayfalar, bu geçmişin tekrarlandığı günümüzle bizden intikam alıyorlar. Çünkü biz bugün de yarı yarıya gerçek engelini her yerde parçalamış değiliz. Ve bugün, daha hız almadan frene bakmaya başladık bile.

Budnitski'nin cenazesini böyle küstahça kaldırmaları da bu yüzden değil midir? ONLAR'ın yeniden BİZ'den daha fazla yaşamayı umudetmeleri de bu yüzden değil midir?

Beni Ocak ortalarında, Moskova Devlet Üniversitesi'ne bağlı Toplumsal Bilimler Öğretmenlerinin Mesleki Bilgilerini Yükseltme Enstitüsü'ne davet ettiler. Uluslararası durum üzerine sohbet ettik. Yine imzasız bir soru pusulası aldığım da, artık korkmamanın, gizlenmemenin zamanı geldiğini düşündüm... Kötü soru yoktur, kötü yanıt vardır.

Bir kaç dakika sonra kızgınlıkla yazılmış bir pusula (yine imzasız) alıyorum. Pusulada "soru pusulalarına adımızı yazmamız neden size bu kadar lazım?" diye yazıyor.

Yanıtlıyorum: Bu bana değil, size lazım. Kendinizi saymanız, kendi sesinizi duymanız için lazım. Bunlar olmadan ne kişilik, ne de yurttaşlık olur.

İmzasız soru yöneltenler genel olarak dönüşümlerin, yenilenmenin karşıtı değiller, ama yandaşı da değiller. Onlar bekliyorlar, sallantılı konumdalar, istiyorlar ve inanmıyorlar.

İşte, bu insanlara geleceğe yönelik bir konum almalarında yardımcı olmak için, gericilere geçmişi geri döndürme umudu bırakmamak için, kendimizi daha güvenli hissedebilmemiz için, herşey den önce bellek rezervini harekete geçirmek gereklidir. Neyi, nasıl yaptığımızı, nerede ve niçin yanlışladığımızı "hatırlamamız" gerekli.

Lenincilerin gücü her zaman kendi tarihinden ders çıkarma becerisinde olmuştur. Tarihçilikle, tarihin gerçeklerine saygı ile yüklü bir toplumsal atmosfer aktif yurttaşların biçimlenmesine her zaman katkıda bulunmuştur. Söylenenler yalnızca SBKP 20. Kongresi veya 1965 reformuyla ilgili değildir. Aynı zamanda geçtiğimiz yolun tüm aşamalarıyla ilgilidir.

Bu yıl bir yıldönümüdür. Büyük Oktobr'un 70.yılı. Devrim üzerine, sosyalizm kuruculuğunun tarihi üzerine, parti tarihi üzerine çok şey yazıp söyleyeceğiz. Eğer biz yine gerçek tarihin (onun iniş ve çıkışlarıyla, kahramanlıkları ve dramlarıyla, tüm temel kişileriyle birlikte) anlatımı yerine yarım konuşur, kişiliksiz ve törpülenmiş şeyler sunarsak, insanların bize güvenmesini nasıl bekleyebiliriz?

Gelin cesaretli olalım ve öyle yapalım ki, gerçeklerin konuşulduğu dönem kısa bir ana dönüşmesin, geçmişi yorumlarken de, bugünü değerlendirirken de o, yaşamımızın ayrılmaz bir parçası olsun.

Belki de düşüncelerim çok parça parça, dağınık. Ama ben gerekli kurallara bağlı, eksi ve artıların dengelendiği bir bilimsel tez yazmıyorum. Bugünü, geçmişi ve onların karşılıklı bağını nasıl algıladığımı, neler yaşadığımı ve nelerin bir daha yaşanmamasını istediğimi yazıyorum.

...Derginin bu sayısının basıma hazırlandığı gün, SBKP MK Plenumu çalışmalarına başladı. Plenumu sabırsızlıkla bekledik. Büyük bir umutla ve toplumumuzdaki değişmelerin döndürülemez, geri çevrilemez olduğunu Plenumun doğrulayacağına olan güvenle onu bekledik. "Geri çekilmek söz konusu olamaz, geri çekilecek yer kalmamıştır" - İşte isabetli sözler.

30 Ocak 1987 tarihli
"Novoe Vremya" dergisi-
nin 5. sayısından
çeviri

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

MİHAİL GORBAÇOV'UN MOSKOVA'DAKİ DÜNYA KADINLAR
KONGRESİ'NE KATILANLARI SELAMLAMA KONUŞMASI

Sevgili konuklar,

Sevgili arkadaşlar ve yoldaşlar,

Sizlere hitabetmem için davetiniz nedeniyle alabildiğine müteşekkirim. Sovyet insanlarının siz kongre delegelerine ne kadar ilgi, sempati ve iyi niyet besledikleri muhakkak ki gözünüzden kaçmamıştır. Bu çok doğaldır. Çünkü sizlerin çabalarınız, umutlarınız ve kaygılarınız bizimkilere benziyor. Kongrenizi Moskova'da yapmanızı Sovyet insanları devletimizin barışsever politikasına duyduğunuz güvenin kanıtı olarak görüyor.

Kongreniz, önüne büyük ve soylu hedefler koydu: Yeryüzündeki yaşamı korumak ve daha adil kılmak. Bu, bugün dünya politikasının da en acil görevidir.

İnsanlık, üçüncü bin yılın eşliğinde pek çok karmaşık sorunu korkmadan ve sağduyu ile değerlendirmekle yükümlüdür. Bunlar, enerji kaynaklarının tükenmesidir, onlarca hattâ yüzlerce milyon insanın açlığı ve yoksulluğudur, hemen hemen her ülkede varolan elverişsiz ekolojik koşullardır, bilinen ama aynı zamanda yeni ortaya çıkan tehlikeli hastalıklardır. Uluslararası önemdeki bu gibi ve daha başka sorunlar, şu ya da bu biçimde atom savaşı tehlikesinin ortadan kaldırılması göreviyle bağlıdır. Atom silahlarından ve şiddet kullanılmasından arınmış bir dünya hareketinin dışında hiçbir yol insanlığın ilerlemesine götürmüyor. Karmaşık, dramik ve çok şeyler vaadeden zamanın önümüze diktiği sorunların üstesinden gelmenin anahtarı burada yatıyor.

Hiçbirimiz, korkunç savaşlarıyla, insan düşüncesinin dorukları ve alçak noktalarıyla, tüm trajedileriyle ve zaferleriyle tarihi yeniden yazmak durumunda değiliz. Bu, bütünlüğünün farkında olmayan bölünmüş bir insanlığın tarihidir.

Bugünkü dünyanın tüm çeşitliliği içinde her halkın kendi kaderini belirlemedeki mutlak hakkı nedeniyle, her birimizin dünya topluluğunun bütünlüğüne ve yeryüzünde hayatın devam edip

etmeyeceğine göre davranmak ve bunları kavramakla yükümlü olduğumuz an, şimdi gelmiş bulunuyor.

Kongreniz, çeşitli ülkelerdeki insanların yükselen bilincinin, bu insanların dünyada olup bitenlerle kişisel olarak ilgilenmelerinin çarpıcı bir kanıtıdır.

İnsanlar, bir felaketin ezici bekleyişinden yorulmuşlardır. Tehlikenin ancak devletleri birbirinden ayıran kaçınılmaz ideolojik, ekonomik ve politik duvarlar üzerinden eller uzatılırsa önlenebileceği, artan ölçüde kavranıyor. Ve şunu da eklemek gerekir ki, barışın korunmasının öteki herşeyin karşısında mutlak bir öncelik taşıdığını daha güçlü, daha duygulu ve açık bir biçimde kavrayanlar, tam da kadınlardır. Eski bir deyiş şöyledir: Dünyada en değerli üç şey vardır. Günlük ekmek, ki bu bize yaşam kudreti ve sıhhat sağlar; kitaplarda yazan ve zaman dilimleri arasında bağ kuran bilgelik; ve hayat ipliğinin kopmamasını sağlayan kadın. Her dönemin en akıllı kafaları kadının barış saçıncı rolünü, onun kavgaları yatıştırıcı, kin dolu yürekleri yumuşatıcı rolünü vurgulayagelmiştir. Ve barış fikrinin en yüksek ölçüde kendini düşünmez, fedakâr ve çok sayıda savunucusunu, insan soyunun korunmasını ve varlığını sürdürmesini omuzlamış olan kadınlar arasında bulması çok doğaldır. Kadın örgüt ve hareketlerinin enerjik ve tutkulu barış girişimleri, gösterileri toplumsal politik iklimin vazgeçilmez bir özelliği haline gelmiştir.

Uluslararası kadın hareketi ve iyi niyet potansiyelini hissedilir derecede sağlamlaştırdı. Dünyayı, sesine kulak vermek zorunda bıraktı. Bu, politikanın gerçek bir faktörüdür.

Kadınlara topluma verdikleri ve verebilecekleri, toplumun kadına gerçek haklar ve sosyal koruma sunabilme yeteneğine ve ona uygun bir sosyal refah sağlayabilmesine de bağlıdır. Kadının kurtuluşunun düzeyi, tüm toplumun kurtuluşunun doğal bir ölçütüdür. Erkeğin lehine yasal ayrıcalıklar karşısında kadın özgür olmadan, gerçek özgürlük olamaz, yoktur ve olmayacaktır da, diyordu Lenin. Ben buna şunu eklemek istiyorum: Kadının durumu, bir ülkenin demokrasinin barometresidir ve bu ülkede insan haklarına olan saygının göstergesidir.

Kadınlar, haklı olarak, tüm dünyada seslerine kulak verilmesini ve önemli devlet kararları alınırken isteklerinin hesaba katılmasını talep ediyorlar. Toplumun onların çalışmasına ve becerisine değer verdiğini, onların hayat bilgeliğine, yürekle-

rinin sıcaklığına ve gönüllerinin zenginliğine ihtiyaç duyduğunu görmek ve hissetmek istiyorlar. Yokluk durumunda ailelerinin yalnız bırakılmayacağından, kendilerine normal bir hayat için en gerekli ön koşulların garanti edileceğinden, çocuklarının eğitim göreceğinden ve hastalanan bir çocuğa her zaman yardım edileceğinden emin olmak istiyorlar.

Ülkemizde, tüm bu sorunlara ne gözle baktığımızı ve bunların çözümü için ne yaptığımızı öğrenmek, herhalde sizler için ilginç olacaktır.

Sovyet insanları, yakında büyük devrimlerinin 70. yıldönümünü kutlayacak. Bu devrim, tarihinde birçok şeyi ilk olarak gerçekleştirdi. İlk kez, içinde sömürü olmayan, açlar ve sefiller olmayan, işsizlik olmayan ve okuma-yazma bilmeyenin kalmadığı bir uygarlığa giden yolu açtı. İlk kez emekçi halk toplumu kendi çıkarına kurma olanağına kavuştu. İlk kez tüm halklar ve uluslar eşit haklara kavuştular ve eşi görülmedik bir uluslararası topluluk yarattılar. İlk kez yurttaşlarının zihinsel gelişmesinde ve bilinçli politik faaliyetinde çıkarı olan bir devlet oluştu.

1917'den önce hiçbir devlet, hiçbir demokratik yasama Sovyet iktidarının daha ilk aylarında kadınlar için yaptıklarının yarısını bile yapmamıştır.

SSCB'de kadın, gerçekten erkekle eşit haklara sahiptir, hattâ belli anlamda daha fazla hak sahibidir. Ücret ödemesinde hiçbir ayrımcılık yoktur, eğitimde, mesleki kariyerde, parti, hükümet ve yerel organların çalışmalarına katılımda eşit koşullar mevcuttur. Kadınlar, ekonominin tüm alanlarında çalışıyorlar, sağlık, eğitim ve kültür gibi alanlarda egemendirler. Yüksek okul ve meslek eğitimi uzman kadrolarının yüzde 60'ı, bizde, kadındır.

Bu söylenenlerden, bu alanda bizde herşeyin iyi olduğu sonucu çıkarılabilir mi? Size, tüm açıklığı ile söylüyorum: Hayır.

Tek tek insanlarda olduğu gibi, toplumumuzda da kazanımların yanı sıra kimi eksiklikler de vardır. Kadının toplumsal üretime, politik, bilimsel ve kültürel faaliyete eşit haklı katılımı onun otoritesini, kendisine olan saygısını, onurunu ve erkekten bağımsızlığını artırdı. Fakat bu, her zaman, onun ana, eş ve eğitici olarak asli görevini yerine getirmesi için kolaylıklarla bağlanmadı. Hizmet sektöründeki ve ticaretteki kimi eksiklikler nedeniyle bazı sorunlar keskinleşiyor. Kadın üzerindeki sosyal yük, bu şekilde arttı. Bana öyle geliyor ki, ailenin sağlıklılaştırılması ve onun moral potansiyelinin yükseltilmesi alabildiğince güncel bir sosyal görevdir.

Elbette biliyorsunuz, toplumumuz alışılmadık ilginçlikte ve çok karmaşık bir derin değişimler döneminden geçiyor. Biz buna yenilenme diyoruz.

Yenilenme, sosyalizmin potansiyellerini doğru olarak geliştirmeye yardım edecektir. Bu amaçla halkın tüm güçlerini devreye sokacağız. Girişimci düşünceye, yaratıcılığa, yeteneklere ve becerilere geniş olanaklar tanıyacağız. Ve yenilenme koşullarında çalışmayı öğrenmeyi ve bunu birbirimize öğretmeyi sürdüreceğiz. Söz konusu olan, sosyalist düzene yeni bir nitelik vermektir, ilkesel olarak onun temelinde varolan insan sevgisine ve insan onuruna saygıyı geçerli kılmaktır ve kendini sosyalist bir ülkenin yurttaşı olarak tanıtmak onurunu yeni bir düzeye yükseltmektir. Biz bunu yaygın bir demokratikleşme aracılığıyla yapıyoruz. Her ne kadar henüz çok az bir zaman geçmiş olsa bile, açıklık ve enformasyonların yayınlanması, adalet ve insanların görüşlerini dikkate alarak ve onlara dayanarak insanlara güven, yasaların ve ahlak normlarının çiynenmesine karşı ödünsüzlük, namusuzluğun, dolandırıcılığın, alçaklığın ve asalaklığın kamuoyunda sergilenmesi, tüm bunlar toplumsal yaşamın iklimini gözle görülür bir biçimde değiştirmiş bulunuyor.

Yenilenmede Sovyet kadınlarının girişimciliğini azami ölçüde özgürleştireceğiz ve hareketlendireceğiz. Kısa bir süre önce bu amaçla önemli bir adım attık. Bütün ülkede, Sovyet Kadınları Komitesi'nin yönetiminde bütünsel bir sistemde toplanan bir kadın konseyleri ağı kurduk.

Kadın konseylerinin çalışmalarından çok şeyler bekliyoruz. Bunlar, bir dereceye kadar, kadınların enerjilerinin ve girişlerinin aküleridir. Bunlar, olağanüstü bir misyonu yerine getirmekle yükümlüdür. Her kentte, her köyde, her işletmede, her semtte ve konut biriminde yaşamın nabzının attığı yerde yürüttükleri çalışmalar aracılığıyla kadın konseyleri, kadınların ve ailelerinin sorunlarını herkesten çok daha bilmektedirler, zamanında yardım edebilirler ve devlet organlarını devreye sokabilirler.

Bir sorunu, özellikle öne çıkarmak istiyorum: Yetişmekte olan kuşağın eğitimi. Yeni bir kuşak yetişiyor. Bu kuşak, sosyalizm bayrağını yaşlılardan devralmak ve onu taşımak durumundadır. Bu kuşak, karşılıklı bağımlılığın gittikçe arttığı bir dünyada karşılıklı ilişkileri yeniden biçimlendirmek zorundadır.

Kadın, ailede, okulda ve her yerde, geleceğin yurttaşının küçüklüğünden itibaren halkına ve onun kültürüne saygı duymasında başka uluslardan ve ırklardan insanlara, onların kültürüne ve yaşam tarzına saygı duymasında eğitilmesi ve bunları öğrenmesi konusunda devasa bir sorumluluk taşımaktadır. Bugünün kız ve erkek çocukları, yarın tek bir gezegende daha sıkı bir ilişki içinde yaşamak ve çalışmak zorundadırlar.

Biz, başladığımız şeyin başarısına inanıyoruz. Düşmanın kısılcasında varolma-yokolma mücadelesinin devasa ve geri bir ülkenin devrimci dönüşümü mücadelesinin kahraman ve çetin yolunu geride bırakmış olan toplumumuz, bu görevin de üstesinden gelecektir. Görevin çok karmaşık olmasına rağmen, biz bunu biliyoruz, bu görev bizi geçmişimizdeki ve günümüzdeki pek çok şeyi gözden geçirmeye mecbur ediyor, bizden gözü kara alışılmadık çözümler, en yüksek düzeyde sorumluluk ve özverili çaba talep ediyor. Kendimizdeki pek çok şeyin üstesinden gelmek zorundayız, çünkü daha önce de birçok kez söylendiği gibi, bizler hepimiz zamanımızın insanlarıyız.

Yeni düşünceye öyle bir çırpıda varmadık. Bu yeni düşünce yalnızca iç sorunlarımızı zamana uygun ve gerçekten çözmek zorunluluğundan doğmadı. Bu zamanın tüm insanlığın önüne koyduğu meydan okuyuşa bir yanıt arayışıdır. Şimdiye kadar hiç kimse böyle bir meydan okuma ile karşı karşıya kalmamıştı.

20. yüzyılın bitimi, uygarlık tarihinde bir dönüm noktası haline gelmiştir. Bilim ve tekniğin eşi görülmedik gelişmesi askersel alanda nitel bir dönüşüm getirdi. İnsanlar, yalnızca küçük bir bölümünün patlatılması halinde bile, yeryüzünü küle dönüştürecek silahlar edindiler. Bunu önlemek, önde gelen bir görev haline gelmiştir.

Bu bağlamda bir başka nokta daha var. Bilimsel teknik ilerleme karşısında coşku duyup bunun meyvalarını insanlığın yalnızca küçük bir bölümünün tadabilmesine gözleri kapatmak ahlâka sığmaz. Yüzmilyonlarca insan karnını doyuramıyor, okuma-yazma bilmiyor ve başını sokabilecek bir çatıdan yoksundur. En kötüsü, her gün beslenme yetersizliğinden, hastalıklardan, yaşam için gerekli şeylerin yokluğundan çocukların ölmesidir. Ve bütün bunlar 20. yüzyılın sonunda, elektronik ve "yeşil devrim"ler, uzaya uçuşlar, milyarlarca insanı besleme, giydirme ve eğitme konusunda sınırsız

olanaklar çağında olmaktadır. Fakat bu olanaklar, yalnızca az ve kötü kullanılmakla kalmıyor. Emperyalizm, bunları insanlara karşı yöneltiyor. Emperyalizmin dayattığı silahlanma yarışı nedeniyle, bilimsel teknik ilerleme insanlara çok daha pahalıya malolmaya adaydır. Az sayıdaki gelişmiş devletle Asya, Afrika ve Latin Amerika'nın düzünelerce ülkesi arasındaki mesafe gittikçe büyümektedir.

Bu ülkelerin, kapitalist "kuzey"in banka ve konsernlerinin bencil ve gerçekten haydutça faaliyetlerinin sonucu olan mali borçları felaket boyutlarına ulaşmıştır.

Bütün bunlar nedeniyle, eşitsiz değişim ve dünyanın geri kalan bölümünün sömürülmesi sonucu oluşan tüm insanlığı tehdit eden tehlikeler, artık dünya ölçüsündeki nükleer ve ökolojik tehdit ile kıyaslanabilir.

Başka deyişle, gelişme için silahsızlanma, güven ve işbirliği geleceğe yönelmeyi mümkün kılacak üç temel dayanaktır. Artık bunun bir alternatifi kalmamıştır.

Bu kavrayış geniş yığınların arasına ve politik bakımdan etkin çevrelere yayılıyor. Ve en önemlisi, bu kavrayış silahlanma yarışına karşı, savaş tehlikesinin azaltılması üzerine görüşmeyi mümkün kılan somut girişimleri desteklemek üzere aktif konumlara ve örgütlü eylemlere dönüşüyor. Hükümetlere, sorumluluklarının bilincinde olmaları için yapılan uyarılar, sorumluluktan kaçanlara ve öteden beri gerçekleri kabullenmek istemeyenlere karşı güvensizlik gözterilerine dönüşüyor.

Artık "Sovyet tehdidi" ile birbirlerini korkutmak, silahlanma bunu silahlanma yarışına, görüşmeleri geçiktirmeye bir gerekçe olarak göstermek gittikçe zorlaşmaktadır. Dünyada, böylesine değişikliklerden hoşlanmayan güçler vardır. Siz bunları tanıyorsunuz. Bu güçler çoktan uluslararası ilişkilerde güven oluşturma sürecine çelme takmak için harekete geçmiş bulunuyorlar.

Geçtiğimiz iki yıl içinde Sovyetler Birliği hemen hemen bütün silahsızlanma konularında öneriler getirdi. Cevap olarak, sürekli şunu duyuyoruz: İyi ama, Sovyetler söylediklerini yaptıklarıyla kanıtlamalıdır.

Buna karşılık şunu diyorum: Gerçekçi bir politikaya yalnızca biz ihtiyaç duymuyoruz. Bütün devletlerin ve Amerikan halkı da içinde, bütün halkların buna ihtiyacı vardır. Ama bu, karşı tarafın önerilerine asgari bir ciddi yaklaşımı gerektiriyor.

Ne kadar yapıcıdırlar, karşı tarafın çıkarlarını, kamuoyunu ve bilimin getirdiği sonuçları dikkate alıyorlar mı? Oysa Sovyet girişimleri kural olarak ya hemen geri çevrilmektedir ya da eski konumlarda dogmatik bir biçimde ısrar edilerek yanıtlanmaktadır. Bunun anlamı, politikada gerçekçilik konusunda herşeyin yolunda olmadığıdır. Ne ki, dünya gerçekçi bir politikaya ihtiyaç duyuyor, bunu talep ediyor.

Eğer doğu-batı ilişkilerinde söz ile eylem ilişkisine dürüstçe bakılırsa, ne görülür?

Sovyetler Birliği'nin yeni düşünce tarafından yönlendirilen politikası, silahlanmayı durdurmayı, nükleer tehlikeyi ortadan kaldırmayı ve durumu sağlıklı kılmayı amaçlıyor. Buna karşılık Birleşik Devletler halâ silah gücüne, askersel rekabet alanını, uzayı da kapsayacak biçimde, genişletmeye bel bağlıyorlar.

Sovyetler Birliği 18 ay boyunca tek taraflı olarak nükleer denemeleri durdurdu. Bunlar yapılanlardır, sözler değil. ABD de yine yaptıklarıyla cevap verdi. Nevada'da gittikçe artırdığı patlamalarla.

Sovyetler Birliği 15 Ocak 1986'da nükleer ve öteki yığınsal kırım silahlarının yüzyılın sonuna kadar adım adım kaldırılması için bir program sundu. Cevap olarak ne aldık? Nükleer silahsız bir dünyanın mümkün olmadığını, bunun bir utopi olduğunu. Ve yeniden "nükleer caydırıcılık" doktrinine bağlılık ilan edildi.

Kimyasal silahların üretimini durdurduk ve bunların imha edilmesi için bir fabrika kuruyoruz. NATO buna neyle cevap verdi? Çift çenekli kimyasal silahların üretimi ve yerleştirilmesi planlarıyla.

SSCB tam da karşı tarafın kaygılarını hesaba katmaya hazır olduğunu yaptıklarıyla kanıtladığı içindir ki güven oluşturunca önlemlere ilişkin Stockholm Konferansı olumlu sonuca varmıştır.

Bizim tarafımızdan önerilen Reykjavik buluşması silahsızlanma sorularında tarihsel bir dönüm noktasını başlatabilirdi. Oysa dramatik diyalog bir anlaşmayla sonuçlanmamıştır. Belirleyici bir adım atılmamıştır, çünkü bu ABD için "yıldızlar savaşı" hazırlıklarından ve Sovyetler Birliği karşısında askersel üstünlük sağlamak doğrultusundan vazgeçmek anlamına gelecekti.

Kontrol üzerine de çok gürültü koparılmıştır, hala da koparılıyor. Sovyetler Birliği kamuoyunun önünde ve görüşme masasında uluslararası önlemler ve yerinde inceleme de içinde, en sıkı kontrol önlemlerine evet demiştir.

Oysa batı ne yapıyor? Yine kontrolün öneminden konuşuluyor. Fakat sınırlamalarla, özel silah işini ve yabancı topraklardaki üsleri dışarda bırakan sınırlamalarla.

Kamuoyu temsilcileri, politikacılar ve bilim adamları SSCB'den orta menzilli roketleri Reykjavik "paketi"nden ayırması için istekte bulundukları zaman, Sovyet yönetimi davranışlarıyla yanıt verdi ve böylesi bir adıma hazır olduğunu açıkladı. Bunun da ötesinde, Avrupa'daki operatif-taktik roketleri de yoketmeye istekli olduğunu ilan etti.

Aylar süren geciktirmelerden ve "görüşmeler"den sonra NATO görünürde olumlu bir yanıt verdi. Fakat bunu izleyen yorumlar, gerek açıklamalardakiler, gerekse diplomatik kanallardakiler, kuşku vericidir. Geçmişte çok sık olduğu gibi, yine Moskova ile Washington arasında politik düzeyde anlaşmaya varılan hususlardan gerisin geriye dönüş denemeleri ile karşı karşıya bulunuyoruz. Yine bize, eşdeğerdeki güvenlik ilkesine ters düşen talebler getiriliyor.

Nükleer silahsızlanma konusunda ilk anlaşmanın imzalanması olasılığını kabullenmek istemeyen iflah olmaz militaristler önündeki dize gelmeler gösteriyor ki, ABD yönetimi militarist gruplara aşırı ölçüde bağlıdır.

Daha Haziranda Varşova Antlaşması ülkelerin Budapeşte girişimleri birinci yılını doldurmuştur. Bu ülkeler NATO'ya Atlantikten Urallara kadar konvansiyonel silahlar ve silahlı kuvvetler sorularına açıklık getirmeyi, görüşme masasına oturmayı, her ikisinde de 1990 başlarına kadar dörtte bir, sonra daha fazla indirme gitmek için anlaşmayı önermişlerdir. Buna yanıt olarak NATO ülkelerinde konvansiyonel silahların üretimi ve mükemmelleştirilmesi için daha fazla yatırımları gerektiği yollu konuşmalar gelmiştir.

Bir ay önce Varşova Antlaşması ülkeleri Berlin'deki Politik Danışma Komitesi toplantısında gerek nükleer, gerekse konvansiyonel, bir savaşı önleme ödevine bağlı olarak askersel doktrinlerini tam tamına formüle ettiler. Bu doktrin, silahların ve silahlı kuvvetlerin miktar ve karakterinde makul bir asgari ölçüyü hedefliyor ve yalnızca savunma amacı taşıyor. Bu ülkeler NATO'yu her

iki paktın askersel doktrinlerini yüksek düzeyde görüşmeye, karşılaştırmaya ve hatta karşılıklı olarak saldırmanın askersel teknik olanaklarını yoketmek için anlaşmaya varmaya davet ettiler. Bize halâ net bir cevap gelmemiştir. Ama Sovyetler Birliği'nin konvensiyonel silahlardaki üstünlüğüne dair spekülasyonlar ise artmıştır.

Evvelsi gün seçim yöresinde gazetecilerle yaptığım bir görüşmede silahsızlanma yolunda çözüm aramak amacıyla SSCB'nin bundan böyle de gerçek adımlar atacağını söylemiştim. Fakat Batıdaki ortaklarımız da bir şeyler yapmalıdır ve sabrımızı sınamak amacıyla yalnızca hep yeni talebler icat etmekle uğraşmamalıdır.

İşte, durum böyledir. Sözler ve eylemler, böyle. Bunları sizlere söylemek zorunda kaldım, çünkü zamanımızda hiçbir barış hareketi "somut" savaş tehlikesini inkar edemiyor. Bilim adamlarının, hekimlerin, eski askerlerin, meslek örgütlerinin bugün savaş ve barış terazisinin kefesinde böylesine büyük bir ağırlığa sahip olmaları da bundandır. Bu örgütler, yetkinlikleri sayesinde artık bugünkü güçler ilişkisinde yokluğu düşünilemeyecek bir etmen haline gelmişlerdir.

Bugün uluslararası politika da yenilenme açısından bir sınavdan geçmektedir. Bu yenilenme de, tıpkı bizimki gibi, birçok savunucuya ve dürüst taraftara sahiptir. Bu, birçok insanı ciddi olarak düşünmeye sevketmiştir.

Sevgili arkadaşlar! Kongrenizin eşi görülmedik genişliği ve temsili bileşimi kadınların barış davasına ciddi bir şekilde sahip çıktıklarını doğruluyor. Ve siz büyük ve esinlendirici, yaratıcı ve harikulade güzel bir güçsünüz.

Bu, barışın bir utopi olmadığı inancını güçlendiriyor. Ve eğer biz, dünyanın erkekleri ve kadınları enerjik ve birleşik davranırsak, barışı mutlaka koruyacağız!

Sayın Bayan Freda Brown! Kongrenin sayın delegeleri! Sovyet insanların barışa ve halklararası dostluğa derin bir şekilde bağlı olduklarına tamamen emin olabilirsiniz. Sizlerin bu duyguyla Moskova'dan ayrılmanızı ve bu duygunun sizden hiç ayrılmamasını temenni ediyorum.

Size, hareketinize ve kongrenize büyük başarılar dilerim.

MİHAİL GORBAÇOV'UN MOSKOVA'DAKİ
DÜNYA KADINLAR KONGRESİ'NE
KATILANLARI SELAMLAMA KONUŞMASI

TİP-TKP Çeviri Servisi

MİHAİL GORBAÇOV

YENİLENME PRATİK EYLEM GEREKTİRİR

SBKP MK salonunda kitle iletişim araçları ve sanatçı birlikleri yöneticileri ile yapılan toplantı.

14 -Temmuz- 1987

14 Temmuz 1987 tarihinde SBKP MK salonunda kitle iletişim araçları ve sanatçı birlikleri yöneticileri ile bir karşılaşma düzenlendi. Katılanlar, SBKP MK'nin Haziran (1987) Plenumunun belirlediği görevlerin yerine getirilmesi ve dönüşümler çerçevesinde basın, televizyon ve radyonun artan rolüne ilişkin görüş değiş tokuşunda bulundular.

Karşılaşmada SBKP MK Genel Sekreteri Mihail Gorbaçov bir konuşma yaptı.

Burada yeniden toplanmış bulunuyoruz. Düşünceme göre iyi bir gelenek bu (x). Kitle iletişim araçlarımızın "yenilenme'ye" yaptıkları katkıya büyük değer biçiyoruz. Aynı şekilde, edebiyat dergileri de içinde, dergilerimiz de günlük konular geniş olarak yer almakta, Hatta şunu da söyleyebilirim ki SBKP MK 1985 Nisan Plenumundan hemen sonra kitle iletişim araçları bu sürece tam bir kararlılıkla kendilerini vermemiş olsalardı, parti dönüşümlere ilişkin tüm sorunların tartışılmasını şu andaki düzeyine ulaştıramazdı.

Bu birincisi. Ve ikincisi, istediğimiz hızda ve boyutlarda olmasa bile, yaşamın değişmeye başlamasıdır. Buna ilişkin değişik bakış açıları bulunmakta: Bazıları değişme sürecinin çok ağır ilerlediği görüşündeler, diğerleri ise acele ettiğimizi söylüyorlar. Bence, toplumumuzda önümüze koyduğumuz görevler daha fazla sorumluluk ve çok iyi ölçülmüş davranışları zorunlu kılıyor. Buradan çıkarak en uygun hızı belirlememiz gerekiyor. Arkamızda, onca cefa pahasına Ekim Devriminin kazanımlarını güçlendiren ve kat kat artıran büyük bir halk var. Onun için, her bir adımımızın gerek halkımız, gerekse ülkemiz ve devletimizin, günümüz dünyasında oynadığı rol gözönünde tutularak, bütün insanlık karşısında büyük bir sorumluluk bilinciyle atılması gerekiyor.

Değişiklikler oluyor, onları kendi gözlerimizle görüyoruz. Ocak Plenumu öncesi durum başkaydı, daha sonra olaylar yepyeni bir şekilde gelişmeye başladı. SBKP MK Haziran Plenumunu hazırlarken açıkça gördük ki, merkez yerde ekonomik yönetimde yapılacak reform bulunsa bile, tüm yenilenme sürecinin nasıl gittiğine değinmeden geçemezdik. Bu anlaşılır bir durum. Bizler ekonomimizin temel fenomenlerinin önemini bilincindeyiz. Ancak, ekonomik reform eğer onun, öncelikle kültür, politika, demokrasi ve diğerleri gibi toplumsal yaşam alanları ile bağını kuramazsak yürümeyecektir. SBKP MK Ocak Plenumunun ardından birçok sürecin karakteri değişti, tartışmalar şimdi çok daha canlı ve günümüzün en can alıcı sorunları etrafında gelişiyor, alınan kararların ağırlığı çok daha fazla. Açıkça söyle-

(x) M.S. Gorbaçov Şubat 1987'de de iletişim ve propaganda araçları sorumlularıyla bir toplantı yapmıştı -ÇN.

yeyim ki, her şey değişti, her şey derinleşti. Bu şu anlama gelmekte, Ocak Plenumunda sorunu çok iyi bir şekilde belirledik ve yenilenme süreci toplumsal yaşamın tüm alanlarına, halkın her tabakasına uzanmaya başladı; bu süreç kendi mekanizmaları aracılığı ile milyonlarca insanı kapsıyor ve bu milyonlarca insanın eylem yürüttüğü süreçte çok sorumluluk isteyen büyük politika başlıyor.

Böylece, Haziran Plenumuna sunulan raporda dönüşümler sürecinin gidişini, yapılanları ve güncel durumu analiz eden politik bir bölümün gerekliliği kanısına vardık. Yenilenmenin başlangıç aşamasında bulunduğumuzu kavırıyoruz. Ancak bu artık gelişmemizin yeni bir aşaması, artık yaşamımızın yeniden biçimlendirilmesinde yeni evrelere ulaştık, artık planlarımızda yeni bir çıkış noktasına sahibiz.

İlerlememiz hızlandıkça, parti ve kitle iletişim araçları sürekli olarak "saatlerini" ayarlamalıdırlar. Kanımca, Haziran Plenumu sonrasında bu ihtiyaç çok daha açık bir şekilde görüldü, çünkü bu forumda ekonomimizin yönetim sisteminin yeniden düzenlenmesine ilişkin çok önemli sorunlar tartışıldı. Sizler plenum dökümanlarını biliyorsunuz, bunlar hakkında kendi değerlendirmeleriniz ve görüşleriniz var, bundan eminim. şu temelde sizlerin de hemfikir olduğunuzu sanıyorum: SBKP MK Nisan Plenumundan buyana yapageldiklerimiz, toplumumuzun kendi gelişmesinin, biriken sorunların ve bizi bekleyen görevlerin bir dayatmasıdır.

Çok sık bir şekilde topluma değiniyorum, çünkü MK ve Politbüro toplumun gelişmesinin çıkarlarından yola çıkarak, toplumu rahatsız eden sorunları, sosyal gelişmede gözlemlenen eğilimleri gözönünde bulundurarak politikasını belirler ve tartışmaları canlılaştırır. Toplum soyut bir şey değildir, toplum doğal olarak somut güçlerden oluşur: İşçi sınıfı, köylüler, entellektüeller; bu güçler içerisinde de özgün karakteristikleri ve çıkarları olan katmanlar vardır. Toplumumuzdaki değişik sınıf ve katmanlar, deneyimlerinden ve somut yaşam koşullarından çıkarak, yenilenme süreci ve ondan doğan sorunlara aynı şekilde yaklaşmamaktalar.

Toplumda çözüm bekleyen çok sayıda sorun birikti; özel olarak ekonomik durum gergindir. Toplumdaki olguların bilincine vararak ve doğru alternatif seçtiğimizi kavrayarak sorunlara yaklaşmalıyız.

Son iki yıl, yenilenmenin zorunluluğuna insanların inancının arttığını göstermiştir. Üstelik bazıları başarısız olabileceğimiz kaygısına bile kapılmaktalar.

Şunun altını çizmek isterim ki (bu konu Haziran Plenumunda da konuşulmuştu), yenilenme süreci bir yadsıma değildir, burada söz konusu olan şey diyalektik bir yadsımadır. Hızlanma yolu ve radikal reformların uygulanmasında biz bataklık ortasındaki kaygan topraklara değil, birçok sovyet kuşağının verdikleri uzun savaşım sonucu kurulmuş sağlam ve yıkılmaz temellere dayanıyoruz. Her şeyi yaşadık: Büyük başarıları da kayıpları da. Çok sert imtahanlardan geçmek zorunda kaldık. Bunu söylüyorum, çünkü sizlerin içinde bile derin kaygıların olduğunu hissediyorum: Acaba yeni aşama tüm geçmişin inkarına mı dönüşecek, tarihimizi unutacak mıyız, güncel politikada geçmiş kuşakların yaptıklarının küçümsenmesi yok mu? Böyle düşünmek ve fikir yürütmek yanlıştır yoldaşlar.

Bunun için sizlerden şunu istiyorum: Kendinizi duygularınızın, üzerine çıkarın, rahatlıklarınızdan ve rahat klişelerden sıyrılın. Aksi taktirde, başladığımız işe devam etmeye gücümüz yetmez. Daha önce söylediğim ve inandığım gibi, şu iş hepimizi birleştiriyor: Hepimiz aynı gemideyiz, barikadın aynı yanındayız, aynı yolda yürüyoruz. Bundan dolayı, Rusya Federasyonu Yazarlar Birliği Yönetiminin toplantısında sabırların taşıdığı görüldüğü zaman, yoldaşlardan, entellektüellerimizin kararlılık yerine karşılıklı çekişmeye düşebileceklerinden, ve sadece vurgulamak için söylüyorum, bazılarının "glasnost", açıklık ve demokratikleşmeden faydalanarak her türlü eleştirinin rövanşını almaya kalkabileceklerinden kaygı duyduğumuzu iletmelerini rica ettim. Bu kabul edilemez yoldaşlar, bu halkla, ülke ile sosyalizmle oynamak demektir. Burada bahsedilen şey hiçbir zaman kabul edemeyeceğimiz bir şeydir.

Hassas konuları karşılıklı saygı kurallarını izleyerek tartışmak gerekir. En uç noktayı savunan bakış açılarında bile değerli şeyler bulunabilir, çünkü bu görüşü onurlu bir şekilde savunan insan ortak davadaki kaygılarını ifade etmektedir. Lenin'in sözlerini hatırlamamız gerekir: Karşıtın görüşlerini analiz etmeyi bilmek gerekir, hatta sınıf düşmanlarınınkini bile, çünkü hiçbir kimse sorunları o derinlik ve katıllıkta ortaya koyamaz, kimse senin konuşmalarındaki en zayıf noktaları düşmanın kadar ortaya çıkaramaz.

Ancak bizde söz konusu olan sınıf savaşımı değildir, uzlaşmaz bir savaşım değildir, bir arayıştır, yaşamımızda radikal dönüşümlere yol açacak bir tartışmadır, ilerlemeyi nasıl hızlandıracacağımızdır, adımımızı nasıl sağlam basacağımız ve hareketi nasıl geriye dönüşsüz hale getireceğimizeyizdir.

Bir deyişle, demokrasi okulundan yeniden geçiyoruz. Öğreniyoruz. Bizde eksik olan politik formasyon, tartışma alışkanlığıdır, hatta yoldaşın, arkadaşın görüş açısına saygı göstermektir. Biz heyecanlı bir halkız. Açık ki tüm bu sorunların üstesinden gelebiliriz. Gittikçe olgunlaşacağız. 1985 Nisan'ından bu yana sanatçı aydınlarımız tarafından tüm yapılanlara büyük değer biçtiğimiz yoldaşlara iletilmesini istedim ve inanıyorum ki katkıları giderek artacaktır.

Öyleyse "saatlerimizi sürekli olarak ayarlamalıyız". Şu anda eleştireceğim politik ağırlıkta hiçbir sorun yok. Bazı uç noktalar kendisini göstermiş olsa bile -biliyoruz ki bunlar olmuştur- tüm bunlar sosyalizm savaşımında, onu iyileştirme çerçevesinde halkın çıkarlarına denk düşen bir savaşım çerçevesinde olmuştur.

Ancak, eğer bizi halkın ve sosyalizmin çıkarlarına denk düşmeyen değer ve icatlarla doldurmaya yeltenilirse, o zaman Merkez Komitesi bu tür davranışları halk önünde eleştirecek, onlara demokrasi ve "açıklık" çerçevesinde gereken yanıtı verecek, ilkesel durumuna kararlı olarak sahip çıkacaktır. Bunun doğru olacağına inanıyorum.

Sizlerle açık konuşuyorum, bunu hissetmeniz gerekir. Sizlere, derinden inandığım şeylerden bahsediyorum. Bazı konularda yanılabilirim ve söylediklerimin mutlak doğrular olduğunu da iddia etmiyorum. Doğruyu birlikte bulmamız gerek. Gerçeği kavramsal olarak, politik pratik yönüyle, yöntemsel olarak, ne olduğu açısından çıkış noktamızı tespit ederek bulmamız gerekir. Sovyet iktidarı yıllarında depo edilen insan gücünü ayağa kaldırmayı ve onun bilimsel, kültürel ve politik bakımdan zengin potansiyelini kullanmayı kastediyorum.

Bu nedenden dolayı, Merkez Komitesinin geçen Ocak Plenumunda yapıcı bir program hazırladık. Bu programın özü demokratikleşme sürecine açımlandırma getirerek insanların hareket ve ilgilerini yaşamın tüm alanlarında yükseltmektir. Yoldaşlar, bu, en önemli olanı, yaptıklarımızın köşe taşı oluşturun.

Ekonomi gibi bir alan da konunun dışında kalmamakta. Ekonomiye insanın üretim süreçlerine aktif olarak katılabilmesini sağlayacak biçimde yaklaştık. Sosyalizm bunun için geniş olanaklar sağlamakta. Çünkü sosyalizmin temellerini özel mülkiyet değil, ortak, mülkiyetimiz oluşturmakta. Bu çıkış noktası insandaki güçleri ayağa kaldırmak için, onun sözde değil işte, üretimin, tüm ekonomik yaşamın "efendisi" yapmak için çok orijinal metotlar bulunmasını sağlar. Bu nasıl pratiğe geçecek? Bu görev, geçen MK Haziran Plenumunda dile getirildi.

V.İ.Lenin "Kooperatifler üzerine" makalesinde, birçok sosyalist için en büyük tehlike özel yani kişisel çıkarların sosyalizmin amaçlarıyla çakışma derecesi, bu çıkarların devlet tarafından kontrol ve gözlenmesi ve bu çıkarların ortak çıkarlara bağımlılık derecesi idi, diye yazar. O, kooperatiflerde sosyalizmle kişinin çıkarlarını çakıştırma metodunu görmüştür. Biz, hem maddesel, hem de kültürel olarak toplumsal mülkiyetle insan çıkarlarını sağlam bir şekilde birleştirmeden ölü noktadan çıkılamayacağını kavrayıp, haklı olarak Lenin'in bu genel yönetsel ilkesini kendimize kılavuz edindik. Vatandaşın çıkarlarını hesaba katmadan ve onların karşılıklı etkileşim içerisinde toplum ve politika üzerinde etkinlikleri olmaksızın sosyalizm yaşamsal ve dinamik bir hale getirilemez. Bunun içindir ki MK Plenumu (Haziran 1987) çıkarlar sorununu gündeme getirmiştir. Bu çıkarların genel ekonomik mekanizmaya bağlanması ile kişi kendisini ortak mülkiyetin bir ferdi olarak hissedecek ve toplumumuzun tüm yaşam süreçlerine aktif olarak katılması sağlanacaktır.

Bildiğimiz gibi, işe devlet işletmeleri (ya da birlikleri) yasası ve bu yasanın gerçekleştirilme yolları ile başladık. Tüm halkın tartışma sonuçlarına göre yasalara gerekli görülen yeni eklemeler ve düzeltmeler yapıldı. Şunu da söylemek gerekir ki bazıları bizim sisteme sığmayacak formülasyonlar yaptılar: Özel olarak bazıları bizim planlı ekonomi aygıtından vazgeçmemizi istiyorlardı. Bu öneriyi kabul etmedik, hiçbir zaman etmeyeceğiz, çünkü bizim görevimiz sosyalizmi güçlendirmektir, diğer bir sistemle değiştirmek değil. Bu konu kesinlikle açıktır ve hatta bize önerilen diğer ekonominin bir sıra ögesini de almayacağız. Daha fazlası, temel ilkelerini eyleme koyan sosyalizm, insanın çıkarlarının gerçekleşmesi ve planlı ekonomimizin bize sunduğu avantajları kullanması için her şeye sahiptir. Günümüz koşullarında

toplumumuzda varolan şeyleri hesaba almamız ekonomimize yeni bir dinamizm verecektir.

Tahmin edileceği gibi, devlet işletmeleri (ya da birlikleri) üzerine çıkarılan yasaların tamamı, aynı zamanda Devlet Planlama Komitesi ve diğer ekonomik organlara ilişkin maddelerin hesaba alınması gerekir. Bundan ihtibaren bu organların çalışmalarının yasalarla uyum içerisinde düzenlenmesi gerekir. Aslında, SBKP MK Haziran Plenumu kararlarının anlamı bu olmuştur ve bu yönde çalışacağız. Bu kararlar Ocak Plenumunda ileri sürülen görüşlerin geliştirilmesidir: İnsanın tüm süreçlere -ekonomik ve üretim- katılımının görülmesi, devletin bireyin ve çalışma gruplarının çıkarlarının uyumlaştırılması ve her yaratıcı girişimin iz bırakması.

Kuşkusuz ki, yaşam bu süreci düzeltecektir, ancak doğru yolda yürüdüğümüze eminiz, çünkü bu konuda belli bir deneyimden yola çıktık.

Toplumdaki tinsel moral ve ahlaksal anlamdaki olumlu şu ortamda, "açıklık" havasında, ülkede demokrasinin genişlediği şu günlerde tüm bu süreçlere uygun düşecek yasal temeller hazırlanmalıdır. Bizde daha çok miktarda "gösteri demokrasisi" dolayısıyla, şimdiki hukuksal önkoşulları etkili kılmalıyız, şimdiye kadar varolanların pek çoğundan yararlanmalıyız. Bu konuda XIX. Ulusal Parti Konferansına gereken önerileri sunmak için hazırlanıyoruz. Ekonomik yönetimde yapılan radikal reform programı ile, yenilenme sürecini tüm alanlarda hızlandırmada ve derinleştirmede, toplumun demokratikleşmesini ilerletmede atığa geçmek için bir cephe açtık.

Bunlar planlarımız ve SBKP MK Haziran Plenumu çalışmalarının önemi üzerine bazı hatırlatmalar. Şunu söyleyebilirim ki, en önemli stratejik sorunlarımızı çözdük ve yenilenme sürecinin yeni bir politik, ideolojik, moral, ekonomik ve yasal temelde gelişmesini sağladık. Ancak önümüzde tüm yol duruyor, çünkü yukarıda sayılanlar sadece önkoşuldur, pratik görev henüz başlangıç aşamasındadır.

Doğal olarak ortaya bir soru çıkıyor: Şu anda hangi aşamada bulunuyoruz? Yeni bir durum ortaya çıktı. Onu da anlamak gerekir. Eğer biz ön koşulların yaratıldığını kabul ediyorsak, en fazla sorumluluk isteyen anda olduğumuzu bilmemiz gerekir. Her şeyi harekete geçirmeliyiz. Bu, milyonlarca, onmilyonlarca insanın ağır görevlerle karşılaşacağı anlamına gelmekte. Bu, gerçek bir devrim demektir, örneğin kafalarda, düşüncede ve sorunlara yaklaşımda devrim. Bildiğimiz gibi, Lenin devrimle oynanamayacağı, onun şakaya alınamayacağı konusunda uyarıyordu. Eğer devrim yapmaya kararlıysak, büyük bir

sorumlulukla hareket ederek ve yenilenme programında saptanan ve işlenen, belirlenmiş sorunların gerçekleştirilmesindeki her gecikmenin çok kötü sonuçlar doğuracağı bilinci ile kendimizi amaçlarımızın düzeyine yükseltmemiz gerekir.

Bu nedenle, yapıcı bir çalışma döneminin yaklaştığını söyleyebilirim. Eleştiriye yeter diyecek yoldaşlar olabilir. Bunun doğru olduğuna inanmıyorum. Eminim ki, eleştiri "glasnost", açılış atmosferi, geniş tartışmalar ortamı olmaksızın, toplumun ve devletin geleceği ve halkın ihtiyaçları için sorumluluk duyan insanlar olmadan verimli bir dönem gelmeyecektir.

Bu nedenle bizim için en önemli olan, amaçlarımız doğrultusunda enerjik olarak harekete geçmektir; olanaklar aramak, tüm yeni ve yapıcı şeylere dayanarak hata ve eksiklikleri eleştirmek; inisiyatifi ve aktifliği, geliştirmek, demokrasiyi genişletmek, bilgi alışverişinde bulunmak, öyle ki, yenilenme ruhunu güçlendiren ve sosyal-ekonomik gelişmeyi hızlandıracak tüm şeyleri geliştirip derinleştirmek milyonlarca emekçinin gittikçe daha geniş bir şekilde katılmasını sağlayacak yeni çalışma metotları bulmak. İşte bu, yenilenme sürecinin şu andaki aşamasının sosyal-politik içeriğini oluşturmaktadır.

Bugün, çok küçük bile olsa bizim davamıza hizmet eden her türlü yeniliği zamanında algılamalıyız. MK Haziran Plenumunda birçok somut olay olumlu bir sürecin başladığını göstermiştir; yeniliğin bu tohumlarını tanımasını bilmeliyiz. Lenin'den öğrenmeliyiz. Burada, Moskova-Sortirovoçnaya tren istasyonundaki kızıl cumartesileri, Lenin'in bu olaydan nasıl sonuç çıkarttığını düşünün. Lenin'in verdiği bu inisiyatif onlarca yıldan sonra bile bizim için küçümsenmeyecek bir değer taşımaktadır ve öyle olmaya devam edecektir.

Günümüzde, verimli emek ve yapıcı gerçekleştirmeler aşamasında, ülkede meydana gelen tüm olumlu yanları görmek büyük önem taşımaktadır. Mukayeseler yapmak özellikle çok önemli; işte birbirine komşu iki işletme, iki ilçe, iki bölge veya iki cumhuriyet, bunlardan birinde gelişmeler ve hızlanma var, iyi sonuçlar alınıyor, diğerindeyse uyumsuzluk, eski usul düşünme ve çürümüş metotlar gibi ve kollektifi ve bireyi frenleyen etmenler görülüyor. Bu bugün, günlük gazate ve dergilerimizdeki makalelerin ve edebi yayınların ana konusunu oluşturuyor.

Kabul edeceksiniz ki -eminim ki sizlerle bu sonuca vardınız- bugün her zamankinden daha fazla enerjik, sorumlu ve somut olmamız-

gerekmektedir. MK Haziran Plenumunda ekonomiye ivme kazandırma programının pratiğe geçirilmesi üzerine açıklamalardan başka, vurguladığımız iki fikri herhalde görmüşsünüzdür, ya da görmeniz gerekirdi.

Birincisi. Parti, toplumun bağrındaki süreçlerin peşi sıra gidemez. Arka cephede kaldığında bu bir sektörde bile olsa, dengesizlikler ve fazlalıklar ortaya çıkacaktır. Bunun karşıtı olarak, eğer parti olması gereken düzeyde bulunursa, "yaptırımcılık", yasaklama veya kabul etmeme, ilkeleri çiğneme vb gibi olumsuzlukların yerine, kendi potansiyelini kökten kullanmayı, prestijinin artmasını sağlayacak ve bu süreçte öncülük rolünü kazanacaktır. Parti yönlendirici olmalıdır ve sahip olduğu yönetici kadrolar, teori, politika ve moralle bunu yapabilecek güçtedir. MK Haziran Plenumuna sunulan raporun ilk bölümünde yenilenmenin günümüzdeki aşamasındaki çelişkiler gösterildi ve kısa ve uzun erimli görevlerin ne, olduğu belirlendi. Parti radikal bir reform anlayışını açıkladı ve böylece, toplumun ona itici gücü, gerçek örgütleyicisi ve politik öncüsü olduğunu bir kere daha kanıtladı.

Hiç kimsenin bu işlerin partisiz de olabileceğini düşündüğünü sanmıyorum. 70 yılı geride bıraktık ve buradan belirgin sonuçlar çıkarabiliriz. Özellikle şimdi, devletimizde radikal dönüşümleri yaşadığımız bir aşamada, demokratikleşme sürecinin çok geniş açıldığı tartışmaların süregittiği ve yeni arayışlar içinde olduğumuz bu dönemde aynı zamanda, dönüşümleri de garanti altına almalı ve ilerlemeliyiz. Bilimsel kriterlere dayanma yeteneği olan, pratik görevlerin yerine getirilmesi için uygun bir politika ve strateji ortaya koyan bir parti olmaksızın bunu başarmak mümkün olmayacağı gibi, partinin onlarca yıldır hazırlayageldiği yöneticiler olmadan da bu gerçekleştiremez. Bunun tersini düşünenler yanılıyorlar. Sosyalist toplumun aktif ve güçlü bir partiye ihtiyacı vardır ve partinin kendisinin çok yönlü, canlı bir yaşama ihtiyacı vardır. Sadece bu koşulda parti yönetici ve örgütleyici rolünü oynayabilir. Gelecek yıl yapılacak olan Parti Ulusal Konferansında birçok sorunla birlikte parti çalışmalarını da inceleyeceğiz.

Bu birinci fikir idi. İkincisi ise, halkın dönüşüme ihtiyacının büyük olmasıdır. Boykonur kozmodromna nasıl yolculuk ettiğimi anlatmıştım, orada çalışan ekibimizi gördüm ve insanlarla görüşmeler yaptım. Yaptığım bu görüşmelerden bir tanesinde bana sordular: " Mihail Sergiyeviç, yenilenme bizim buraya ne zaman gelecek ?"

Şu yanıtı verdim: "Yöneticilerinize sorun, ne düşündüklerini size söylesinler." Biliyor musunuz, halkın çok güzel bir özelliği var: Hiçbir zaman oyuna gelmiyor.

Yaşamı, toz pembe gösterdiğimiz zamanlar halk herşeyi görüyordu ve basına toplumsal yaşama olan ilgisini kaybediyordu. Bir olay çarpıtıldığı zaman, aşağılandığını ve kendisine saygısızlık edildiğini düşünüyordu haklı olarak. Halk, yaşamı, her zaman nasılsa öyle tanır. Lenin'in dediği gibi, okuma yazma bilmemek halkı politika dışı bırakır. Ancak, bizim halkımız eğitilmişti artık: Onu politika dışı bırakan son yıllardaki davranışlarımızdı. Bu halka karşı bir saygısızlıktı. Bu, bir anlamda toplumu bölmek demektir. Şimdi, demokratikleşme süreci aracılığı ile herşeyi yerine koymak gerekiyor. Belirleyici olan tek güç vardır: Halk. Yöneticiler, yönlendiriciler, liderler ve yazarlar halktan çıkarlar.... Herşey halktan çıkıp halka dönmekte.

İnsanlar kendi yaşam deneyimlerinden çıkarak sözle iş arasındaki çelişkilerin farkına vardılar. Herşey iyi gitmiyordu demek ki. İnsanları düşündüren bazı frenleyici şeyler bazı olaylar vardı. İnsanlar çok açık bir şekilde görüyorlardıki yenilenme sorunları vardı ve bunların çözümü, bir belki iki veya üç beşyılımızı alacaktır. Bunlar ülkenin yüzünü değiştirmesi gereken, dev boyutlu temel sorunlardır. Ancak, örneğin ticaret, halk taşımacılığı, hizmet alanları gibi sorunlar da var. İnsanlara bu alanlarda nasıl davranılıyor? Bir saygı ortamı mı var, yoksa kaba davranışlar mı? Kalitede iyileşme ve gelişme gözleniyor mu? Konut sorunu nasıl çözülüyor? Bunlar, insanın iş gününü bitirdikten sonra karşı karşıya geldiği katı gerçeklerdir: Çocukla, aile nasıl beslenecektir şu veya bu sorun nasıl çözülecektir? Bazen insanlar bütün bu olaylar karşısında şöyle diyorlar: "Yöneticilerin söylevleri değişiyor, ancak yaşam aynı şekilde devam ediyor...".

Bu nedenle, Plenuma sunulan raporda en önde gelen ve göz ardı edilemeyecek acil görevlerimize ilişkin bir bölüm yer almakta. Basın zaman kaybetmeksizin bu görevleri ve, halkın ihtiyaçlarını kontrolü altına almalı ve her bir kişinin bu konudaki tavrını, dolayısıyla de halk önündeki tutumunu göstermelidir.

Hangi görevde bulunursa bulunsun eğer kendi benzerlerinin acı ve ihtiyaçları karşısında hassaslığını yitirmişse, nasıl yaşadıklarını anlamayı bırakmışsa, böylesi birine ihtiyacımız yoktur.

Yerine hemen başkası getirilmelidir. Ona ihtiyacımız yok ! Bu konuda MK Plenumunda da konuştum. Ancak bu yöneticileri hesaba almamak anlamına gelmemekte. Evet, kadrolarımızın entellektüellerimizin, yetenekli insanlarımızın üzerine titrenmelidir.

Eğer biz insanları aynı kalıpta ölçmeye kalkarsak ne bir tek yetenek kalır, ne de dikkatle çalışan bir emekçi. Bu ne sosyalizmdir, ne de sosyal adalet, sadece düzleştirmecilik ve demogozidir. Açıktır ki bazı sosyal demogoglar belirli gazete ve dergi yayınlarına sızmışlardır. Sert eleştirilerini yönelttikleri insanlar kadrolardır. Kadroların yenilenme sürecine olağanüstü katkılarını görmemiz gerekir. Aynı zamanda kendi bölge ve kolhozlarını kişisel çiftlikleri haline dönüştürenler de var. Bu insanları gün ışığına çıkarmak gerekir. Ancak genel de yöneticilere olan saygıyı kaybetmemek lazım.

Bununla birlikte, yönetim görevleri halkın ihtiyaçlarını görmeyen, ona kayıtsız davranan duygusuz ve saygısız varlıklar tarafından işgal edilmemeli. Bundan MK Haziran Plenumunda bahsedildi ve sizlerden rica ediyorum, tüm bunları dikkat merkezimize alın ve bilinçle hareket edin. Kim, merkezde veya uzakta olsun, insanlık için en basit şeyler için bile olsa uykusunu kaçırıyorsa, onu başımızda onurlandırmalı, hiç birşeyi dikkate almayanları ise eleştirmeliyiz.

MK Politik Büro'sunun yakında yapılan toplantısında, iki veya üç yıl kadar önce insanlara toprak parçası, köy evleri, inşaat malzemeleri, tamir hizmetleri v.b. gibi bir dizi alanda kolaylık gösterileceği konusunda karar alındığı belirtildi. Hatta inşaat işletmelerimizin ihtiyaçları ne olursa olsun, ondan bağımsız olarak halkın bu konudaki ihtiyaçları karşılanmalı ve bu mallar satışa çıkarılmalıdır denmişti. Bunun kontrolüne çıkıldığında bir çok organizmada sistematik olarak aksaklıklar olduğu görüldü. O zaman karar alındı: Tekrar kontrol yaptığımızda eğer aynı aksaklığı görürsek, sorumlularını görevden alacağız ve bunu açıkça halk önünde yapacağız.

Biliyoruz ki bazı fabrikalar, mahalleler, kolhozlar konut sorununu çözüme bağlamak için, asrımızın sonuna kadar değil, 7-10 yıl gibi bir süre koydular önlerine. Elleriindeki tüm kaynaklardan yararlanıyorlar. Ve insanlar zorlanıyor. Şimdi Volgograd bölgesinde konut yapma hızı yüzde 40'a kadar yükseldi. Tüm alanlardan yararlanmak gerek. İnsanlar kendi güçleri ile, katkıda bulunmak istiyorlar. Bu insanlara şevk vermek lazım.

Veya beslenme sorununu ele alalım. Bir çok bölge bunu başarıyla çözüyor. Bazı cumhuriyet ve bölgelere (ulusal fona yatırımlarını yaptıktan sonra) bölge halkının ihtiyaçlarını karşılamak için kendi rezervlerini oluşturma hakkı verildi ve bundan iyi sonuçlar alındı. Çoğunuz bunu biliyorsunuz. Zaratov'da tüm yıl boyunca 17 çeşit sebze satışa çıkarılmakta, diğer sebze türlerinde de bir azlık görülmemektedir.

Aynı zamanda Volgograd, Zelinograd, Stavropol, Krasnodar, Omsk, Barnaul, Belgograd ve diğer şehirlerde de durum değişmiştir. Buralarda sonuç alınan büyük işler yapılmakta. Böyle bir sürü şehir ve bölge sıralayabilirim. Tula ve Kaluga'da da benzeri bir sürecin başladığını bilmek sevindiricidir. Öyleyse bu tip sorunları büyük zorlukları olan bölgelerde bile çözmek mümkündür. Bu, bizim başımızı ağrıtan kara toprağı olmayan bölgeleri de içermekte. Bu bölgeyi acele olarak güçlendirmek, ev, yol yapmak her yönüyle imar etmek gerekir. Birçok insan bu bölgede oturmak istiyor. Biz bu bölgeyi programlandığı biçimde adım adım geliştirmeyi önümüze koyduk. Hatta en geri kalmış bölgelerde bile eğer insanlara kendi yetenek ve bilgilerini gösterme olanağını verirsek, her şey yoluna girecektir.

Kuşkusuz beni anlayacağınız gibi, bu en acil ödevlere tüm yoğunluğuyla giriyorum, çünkü eğer insan dönüşümlerin bugünün en acil sorunlarına yöneldiğini hissetmezse bizim yenilenme sürecimiz çok şey kaybedecektir. Yeniden örgütlenme çerçevesi içinde hangi idenin öncelikle ve hangilerinin daha sonra yapılacağını tüm netliği ile görülebilmesi için dikkatlerinizi iki noktada toplamamızı istiyorum: Parti ve önde gelen görevler -.

Diğer önemli bir konu ise, Büyük Sosyalist Ekim Devrimi'nin 70. yıldönümü. Yaşamımızdaki bu olağanüstü önemdeki olay daha iyi bir şekilde ele alınmalıdır. Tüm hepimiz o devrimin çocuklarıyız, şu andaki toplumumuz ise devrimden sonraki 70 yıllık gelişmenin bir sonucudur. Ekim Devrimi, bize kalan ortak miras, insanlık tarihinde bir dönüm noktası, yeni bir dünyaya açılan yoldur.

Devrimimizden sonra hem ülkede, hem de tüm dünyada ne kadar değişiklik olmadı, devrimimiz kaç sürecin başlamasını sağlamadı ki ! Tüm bunları objektif olarak, tekyanlı duyguların ve görüşlerin etkisine kapılmadan görmek gerekir, çünkü Ekim Devriminden bu yana olanlar konusundaki davranışımız bu tür duygularla temel olamaz. Aksi taktirde

insan hataya düşebilir yoldaşlar. Kanımca 1937 - 1938 yıllarında olanları hiç bir zaman ne unutabiliriz ne de unutmamız veya hatırimızdan çıkarmamız gerekir. Hiç bir zaman! O yıllarda olanlardan o dönemde iktidarda olanlar sorumludur. Ancak bu, şu anda sahip olduklarımızın, tüm zorluklara rağmen halkımız ve partinin gerçekleştirdiklerinin inkarı anlamına gelmez. Kayıplarımız yüksektir, büyüktür. 1937 - 38 yıllarının nelere mal olduğunu, parti kadrolarına, aydınlara ve askerel kadrolara indirilmiş nasıl bir darbe olduğunu biliyoruz. Ne var ki faşizmle ölümcül bir karşılaşma yapan, en sert ihtahanlara dayanan sosyalizm ve rejimimizde varolan o korkunç gücü de görmemiz gerekir. Bu nedenle 70. yıldönümümüzden, büyük halkımız, onun tarihi ve kahramanlıklarından kıvanç duyarak söz etmek zorundayız.

Bu söylediklerimiz gerçek, sadece gerçeklerdir. Yaşanılan her günden gururlanıyoruz. Tarihimizin her günü, çok zor da olsa, gururlanmamız için bir nedendir. Çünkü o bizim tarih okulumuz, tarih dersimizdir. Tüm bunları geçtik. Bu nedenle halkımıza, ülkemizi bu günlere kadar getiren geçmiş kuşaklara karşı saygısızlıklara müsaade edemeyiz. Bu nedenle yüksek sesle Ekim Devriminden, sosyalizmden, kim olduğumuz, nereli olduğumuz ve Devrimin, Sosyalist Devrimin bize ne verdiğinden söz edeceğiz.

Bunlardan, sansasyonsuz, sakın ve sorumluluk içinde konuşulmaya başlandı, çünkü bu gibi şeylerden ne olayla, ne de kızgınlıkla bahsedilemez. Son tahlilde söz konusu olan halkın kaderidir.

Günümüzden ve reformlarımızdan da aynı şekilde bahsetmek lazım. Burada materyelin çok çeşitli biçimlerde sunulması gerektiği anlaşılıyor. Bir yazarın kendi görüşlerini açıklaması iyi bir şey, ancak yoldaşlar ben söyleşi yazılarını daha çok okuyorum. Bunlar işçilerle, üretim birimi sekreterleriyle, bilim adamlarıyla, kolhoz başkanlarıyla ve kültür alanındaki kişiliklerle yapılan söyleşilerdir. Onlarda yaşayan düşünce algılanıyor. Veya okuyucu mektuplarını ele alalım. Bu mektuplar olay yaşıyorlar!

Üstelik, daha önce söylediğim gibi, gazetelerin tüm sütunlarını, dergilerin tüm sayfelerini Moskova'lıların ele geçirmesi demokratik değildir. Gazete ve dergiler tüm Sovyet halkına yöneliktir. Bazan insan şu veya bu gazeteyi okurken soruyor: "Peki ülkenin yaşamı? Nerede diğer şehirlerin görüşleri?".

Bu durumda yoldaşlar, sizleri büyük devrimimizin nasıl anlatılacağını insanları devrim kahramanlarını nasıl hatırlatabileceğimizi, işçi şairleri, profesyonel devrimcileri unutanları hatırlatmamız gerektiğini düşünmeye çağırıyorum. Evet onları hatırlamamız gerekiyor. Bütün bunları sorumluluk ve demokrasi ve açıklık ruhuyla yapmalıyız.

Söylediğimiz gibi -sizde aynı fikirde olduğunuzu sanıyorum- açıklık ve demokrasi herşeyi serbest bırakma anlamına gelmemekte. Açıklık, sosyalizmi sağlamlaştırmaya, vatandaşımızın ruhunu, toplumumuzun ahlak yapısını güçlendirmeye bir çağrıdır. "Açıklık" aynı zamanda eleştiridir. Ancak hiçbir zaman sosyalizm ve sosyalist değerlerimizde gedik açmak demek değildir.

Güçlendireceğimiz ve savunacağımız şeyler vardır. Bunlar sosyal olarak çok iyi güvence altına alınmış kendi toplumumuzun tarihsel kazanımlarıdır. Halkın çıkarlarından uzaklaşmış, demokrasimizin ve onun gerektirdiklerinin kendi kişisel isteklerine engel olduğu insanlar bunu hesaba almazlar. Biz bu tür olaylara karşı savaşıyoruz. Değerlerimiz ve politikamızı güzel göstermemize gerek yok: Biz herşeye açığız. Ancak, demokrasi, bu politikanın ve bu değerlerin sürmesi için savaşımı da öngörür. Ben bunu şu şekilde özetleyebilirim: Şimdi reformlar süreci hem genişliğine hem de derinliğine gelişmekte. Zor bir geçiş dönemi başladı, bugün yüksek bir uzmanlık ve sorumluluk isteniyor.

İnsanların şevklerini güçlendirmek, tüm imtahanlara dayanmak ve gündüze çıkmak gerekir, işte böyle toplumun ihtiyacı olan sonuçlara ulaşacağız. Bunu elde edebilmek için daha fazla insanın katılması gerekir. Kitle iletişim araçları ekonomiden çok sözediyorlar, ancak ne yazık ki, bunu yetersiz, yüzeysel, polemige tümüyle açık ve nedenleri tanımaksızın yapıyorlar. Reformlar sürecinde yol aldığımız ölçüde sizlerden daha fazla şeyler isteyeceğiz. Bu nedenle kalıcı aktivistler, iyi uzmanlar edinmemiz gerekiyor: İşletme yöneticileri, mühendisler, ekonomistler, bilim adamları; elimizde olan tüm entellektüel potansiyeli kullanmamız gerekiyor.

Üstelik, sizde hâlâ yazar sayısını 3-5 insanla sınırlandırılma konusunda güçlü bir alışkanlık var. Bazen bu kayırmacılık da kokuyor. Bırakın yazılarımız çok çeşitli biçimlerde olsun, tüm halk katılsın, söz yerindeyse, sosyalist çoğulculuk her yayında yer alsın. Gereksinim duyduğumuz budur!

Sonuç olarak şunu söylemek istiyorum: SBKP, kitle iletişim araçlarının reformlar sürecimize katkılarına büyük değer biçiyor. Niçin? Çünkü her şey insandan geçmekte. İnsan savaşımın öncüsü oluyor, çünkü reformlar onun aracılığı ile gerçekleşmekte. Bu demektir ki, onun düşünme tarzı ve davranışı reformların başarısı için belirleyici anlam kazanacaktır. Öyleyse kitle iletişim araçlarının geniş alanlarını kullanarak insanla sürekli diyalog kurmalıyız. Yoldaşlar, kriterimiz tektir: Daha fazla sosyalizm, daha fazla demokrasi. Çıkacak her türlü soruya yanıtı sosyalizm çerçevesinde aramalıyız, onun dışında değil. Sosyalizm halkımızın seçtiği bir alternatiftir. Parti halkın hizmetindedir. Ve kitle iletişim araçlarında çalışan herkesin en yüksek görevi halka hizmet etmektir.

MK Haziran Plenumu sonrası yaptığımız bu karşılaşmada sizlere söylemek istediklerimi açıklık ve komünist yoldaşlık ruhu içinde ilettiğimi umuyorum.

x x x

Bundan sonra görüş değiş tokuşunda bulunuldu.

S. Baruzdin, "Drujba Narodov" (Halkların dostluğu) dergisi baş redaktörü, Oktobr Devrimi sonrası edebiyat dergilerinde çıkan yazılara dikkat çekti.

- Haksızca unutulmuş, yıllarca yayınlanmadan bekletilen ve okuyucunun eline ulaşamayan eserlerin tekrar edebiyatımıza kazandırılması bizi çok memnun etti. Ancak bir baş redaktör olarak bende, geçmişe bakarken, Sovyet yönetiminde geçirdiğimiz 70 yıl boyunca sanki hiç olumlu şeyler yokmuş gibi, hep olumsuzlukları arıyormuşuz gibi bir izlenim uyandı. Sanıyorum ki, bu da ciddi bir şekilde düşünmek için bir neden.

Hatta diğer dergilerdeki meslektaşlarım bunu bilirler-, çağımızın düzeyinde, inandırıcı, zeki bir şekilde yazılmış içinde bulunduğumuz yaşamı anlatan, yenilenmenin zorluklarını gösteren bir eseri bulmanın kolay olmayacağından bahsetmiyorum bile. Ama her durumda

güncel bir materyal bulmamız gerekir. Bakın denemeciler ve gazeteciler bunu çok iyi yapıyorlar. Ancak düzyazı (x) yazarlar, şairler ve hatta yenilenme ile ileri bir çıkış yapmışa benzeyen oyun yazarlarının ürünleri ne yazıkki çok kötü. Bugün hiç kimse ne "25. Evlilik yıldönümü" nu "Konuş", ne de herhangi başka bir eserle sarsıltılamaz, çünkü gazetelerde çıkan konular tiyatro eserlerinden çok daha canlı geliyor.

Serguei Baruzdin, edebiyat dergilerinin teknik donatımı ve personal hazırlığına da değindi.

I. Laptev, "İzvestiya" gazetesi baş redaktörü, SBKP MK Haziran Plenumu kararları ışığında basının çalışmaları üzerinde durdu.

- Tarihsel bir olay olan Haziran Plenumunun bize belirleyici adım attırdığını ve bizi yenilemenin en önemli yanı olan onu pratiğe geçirmeye götürdüğünü kesinlikle söyleyebiliriz. Söylenenleri hesaba alarak, günlük bir gazetenin baş redaktörü olarak görevlerime, gazeteciliğin görevlerine değineceğim. Artık somut planlarımız var ve somut temeller üzerinde çalışıyoruz.

Benim düşünceme göre bu durumda en önemli olan nedir? Bana öyle geliyor ki bugün Plenum tarafından belirlenen ilkelerin savunulması birinci plana geçiyor. Savunmak. Kelime seçmede yanılmış değilim. Anlaşılmamaya karşı, kırpmalara karşı savunma ki kırpmaya çabalarının olması mümkündür. Bunları saptırma çabalarına karşı savunmak, çünkü bu fikirler direkt uygulayıcılarına ulaşmadan önce kaçınılmaz olarak bazı değişiklik ve sapmalara uğrayacaktır. Onları grupçuluğa, dairecilığe ve bölgecilığe karşı savunmak gerekir, çünkü "yenilenme" ekonomik alanda bu tür olayları temizleyecektir. Kaçınılmaz olarak buna hazır olmalıyız. Son olarak dönüşümlerin korkunç büyüklüğü nedeniyle, durumun kötüleşir kötüleşmediği konusundaki kuşkulara karşı da savunmak gerekir.

Propagandaya gelince, benim düşünceme göre bir reform ideolojisi hazırlama görevini önümüze koymalıyız. Burada, herşeyden önce yeni ekonomik düşünce tarzını kastediyorum. İnsanı her yönden bilinçlen-

(x) Burada söz konusu edilen. Belli bir kaideye uymadan, düz yazı yazarlardır -ÇN.

dirmek lazım. Öyle birşey gerekli ki, işçi brigadasında, işletmesinde, kollektifinde uygulanan reformun temel fikirlerinin bilincine varsın ve onu kendi geleceği, kendi rahatı ile bütünleştirsın.

Toplumumuzda "açıklık" geriye dönmeyecek bir şekilde kök salmıştır. Ancak, bitmeyen saldırı ve baskılara hedef olduğunu görüyoruz. İdarecilerin sınırlama ruhu "açıklığa" muhalefeti elden bırakmıyor.

Mihail Gorbaçov. Doğrudur.

I. Laptev. Hatalar yaptık ve bu hatalarımızı eleştirmemiz gerekiyor. Aynı zamanda şunu da anlamalıyız ki, herhangi bir hata sanki sürecin yanlışlığıymış gibi ortaya atılabiliyor.

Mihail Gorbaçov. Bazıları yanlışlamızı, bir hata yapmamızı bekliyorlar. Bu nedenle daha fazla sorumlu olmalıyız, aksi takdirde tüm demokratikleşme süreci ve "açıklık" zarar görür.

I. Laptev. Buna hepimiz açıklıktan ve doğru sözlülükten belirli bir ölçüde usanmış gibiyiz.

Mihail Gorbaçov. Yoldaşlar, Politik Büro "açıklığın" toplumun normal durumu olduğuna inanıyor. Açıklık olmadan hiçbir şeyi başaramayız. Toplumumuzun sağlığı ve moral atmosferi, ortak davamızın kaderinin kaygısıyla dolu olan açıklığa, eleştiriye ve özeleştiriye dolaysız olarak bağlıdır. Demokrasi, açıklık, eleştiri, içtenlik, sağlıklı yargılar ve sorumlu tartışmaları kapsayan bu atmosferi korumak toplumun varolmasının ve işleminin ölçüsü olmalıdır. Ancak açıklık sadece eleştirme demek değildir. Yapıcı bir biçimde yapılan herşey de açıklığın bir parçasıdır, bu yeninin ve kazanılan herşeyin güçlendirilmesidir.

Replika. Bazıları açıklığın sadece hataların ortaya konması olarak kabul ediyorlar.

Mihail Gorbaçov. Bu bir hatadır!

I. Laptev. Bana öyle geliyor ki, demokratikleşme sürecini daha derinlemesine incelemenin zamanı gelmiştir. Süreç bizde başlamıştır, şimdi. Toplumun bilincine yerleştirilmeli psikolojimizin bir parçası haline getirilmelidir.

A. Belyayev, "Sovetskaya Kultura" (Sovyet Kültürü) gazetesi baş redaktörü, entellektüellerin "yenilenmeye" toplumun kültürel yaşamın yenilenmesine katılımı vurgulandı.

- Partinin fikirleri ile aydınlanmış saygın bir entellektüel, vatandaşların gönlüne girer, vatandaşlar ona kulak verirler, aynı zamanda böyle bir aydın basının saygınlığını artırır. Bu etkileyici emek

gücü bugün yenilenmenin hizmetindedir.

Entellektüeller alanında yenilenme süreci, diğer alanlarda da olduğu gibi, bize gelen mektuplar ve gazetecilerin gözlemlerine göre, söyleyebiliriz ki diyalektik bir şekilde gelişmektedir. Birbirine zıt görüşlerin savaşımı içerisinde, çelişkiler ortamında entellektüeller açıklık ve demokrasiyi öğreniyorlar. Bu işin kolay olmadığı anlaşıldı, anlaşıldı ki bu uzun süreden beri beklenen tatmin edici değişimlere utanç verici yozlaşmalar eşlik etti: Kişinin haysiyeti zedeleniyor, gerçek yeteneği olmayanların otoritesi sarsılıyor veya ortaya çıkan yeni sorunlar karşısında şaşırıyor. Öyle oluyor ki bu savaşta her zaman gerçek kazanamayabiliyor, kazansa da onu anında gerçekleştiriyor. Hoşa gitmeyecek kayıplar oluyor.

Entellektüeller içtenlikle partinin akılcı sözlerini duymak istediklerini söylüyorlar, onların tavsiye ve yardıma ihtiyaçları var çünkü bu kesimin sağlıklı güçleri değişik gruplar arasında çıkan anlaşmazlıkları çözmek, kısır çatışmalarda vakit kaybetmeksizin kendilerinin gerçekten faydalı olabileceklerini göstermek istiyorlar.

Dahası var. Bugün eleştirmenler arasında uzun süre raflarda tozlanmaya bırakılmış, veya sandıklarda dinlenen ve şimdi aydınlığa çıkarılmış bir film veya romanın eleştirilmesi, bu eserler arasında zayıflar da bulunmasına rağmen pek hoş karşılanmıyor. Tüm bunlar sanata bir yarar sağlamamakta.

Üstelik, uluslar arasındaki ilişkilerde çıkacak sorunlara da dikkat göstermek önemlidir. Düşünceme göre, bu sorunlar içtenlikli, açık, alçak gönüllü ve dikkatli bir analizi gerektirmekte. Ulusların kültürlerinde saflık ve orijinallik için savaşım veren birçok entellektüelin konuşmalarında sovyet sosyalist kültürünün enternasyonalist özü silinmekte. Ulusal kültürün tanınmış kişilikleri bu problemten dolayı kaygıya kapılmaya başladılar.

Mihail Gorbaçov. Her halkın kendi öz dili ve tarihi var ve geçmişini öğrenmek istiyor. Acaba bu sosyalizmle çelişiyor mu? Hayır, açıktır ki, çelişmiyor. Ancak, diğer taraftan, eğer halklardan birisi diğerlerinden kopar, onlardan şüphelenir ve bunu mutlak bir değer olarak gösterirse, bu kabul edilemez. Biz halklardan bir aile oluşturan ender bir devletiz, bu Lenin'in bize bıraktığı bir mirastır.

A. Belyayev: Başka bir şey daha. Kendi cumhuriyetlerinde sessizlikle geçiştirilirken, cumhuriyetlerimizden birisini temsil eden bir yazarın çok önemli bir konuşmasının partinin merkez organında yayın-

lanması normal bir şey olarak kabul edilemez. SBKP MK yönetiminin kitle iletişim araçlarıyla somut ve sürekli çalışma örneğinin parti bölge komiteleri tarafından çok yakından izlenmesi beni sevindirecektir. Böylece yenilenme süreci tüm alanlara daha da ilerlemiş olacaktır.

- S.P.Zaligin, "Novi Mir" dergisi baş redaktörü, şunun altını çizdi: Yenilenme toplumun kesintisiz bir şekilde zenginleştirilmesi şeklinde kabul edilmeli. Geçmişin fikirsel değerlerini unutmamamız gerekir. Bugün demokrasi çerçevesinde cereyan eden bu süreçte, yapacağımız tüm hatalar demokrasiye karşı bir saldırı demektir.

Mihail Gorbaçov. Bazıları var ki, hem sizin, hem de bizim hata yapmamızı bekliyorlar.

S.P.Zaligin. Ben kendi hatamı yaptım... Daha sonra konuşmacı, Literatürde şu konunun nasıl ele alınması gerektiği sorusunu ortaya attı: Aynı tarihsel olaya katılan değişik kişilerin karakter ve bakış açıları değişiktir. Aynı olay değişik insanlarda türlü biçimlerde etki yapar. Bu bizim kendi deneyimimiz.

1988 yılında kültürümüz, yayınlarımız Vernandski'nin doğumunun 125. yıldönümünü kutlayacak. Onun bilimi doğayla insan varlığı arasındaki ilişkileri açıklamakta. Bu tür olayları, kültür mirasımızı, sadece kendi yayınlarımızın, kendi ortak davamızın ve mücadele azmimizin iyiliği için görmemezlik edemeyiz, etmemeliyiz. (x) Çünkü, bu tür kültürel dayanaklara ihtiyacımız var. "Baltık Saylavı" filmi başkahramanı bilim adamı Timiriazev'in hepimizde nasıl bir etki bıraktığını hatırlayın. Tüm bunlardan kültürümüzü, inancımızı güçlendirmek için yararlanmalıyız.

S. Zaligin, daha sonra edebiyat dergilerindeki yayın politikası, ücret ve maaşların iyileştirilmesi sorunlarına değindi.

S.A.Lossev, TASS genel müdürü, personel değerlendirilmesi ve ajansın teknik donatımı üzerinde durdu. Haberlerin daha hızlı iletilmesi teknik değil, politik bir sorundur. Bugünkü misyonumuz en büyük bir hızla yenilenmenin ve yenileşmenin gidişi hakkında, bizim dış politikadaki inisiyatiflerimiz hakkında dünya kamuoyuna bilgi vermektir. Bu çalışmayı iyileştirmek için daha hâlâ faydalanmadığımız olanaklar var. Bunlardan bir tanesi, daha emin ekonomik olan uydular yoluyla haberleşmedir.

(x) Üstelik bunu sadece propaganda açısından değil ortak davamızın çıkarı için, kendi tinsel durumumuzun çıkarları açısından böyle yapmalıyız.

"Ekonomiçeskaya gazeta" baş redaktörü Vladimirov'un sözleri, ekonominin, işyerlerinin ve işkollarının çalışmasını yönetme sisteminde, ekonomik özyönetim, özfinansman ve ekonomik muhasebe yoluyla yapılan köklü reformların pratikteki işleyişine ilişkindi. Özel olarak, işletme müdürü ve ekonomistlerin, alınan kararların, anlaşılır bir dille, kısa ve öz yönergeler durumuna getirilmesini bekledikleri üzerinde durdu. Herşeyden önce, kendi birimlerinin hangi koşullarda çalışacaklarını bilmek istediklerini söyledi.

Aynı zamanda, ortak çabayla bakanlıkların işlevlerinin belirlenleştirilmesinin hızlandırılması, bakanlıkların bir an önce buyurgan üsluptan vazgeçmeleri ve dağıtım işlevlerinin onlardan alınması da önemlidir. Bu ihtiyaçlardan çıkarak, basının, genellemeleri bırakıp işletmelerin kendi varoluş kaynaklarını yaratmaya adaptasyon süreci olan, devletin kesesinden yemeyi bırakmak olan tam ekonomik muhasebe ve özfinansmanın özü ile ilgili açıklamalara geçmesi gerek.

E. Klimov. SSCB Film Yapımcıları Birliği Yönetim Kurulu Birinci Sekreteri, yenilenmeye filmcilik alanında değindi.

Elem Klimov, filmcilik alanında da tüm ülkenin karşılaştığı sorunların benzerlerinin varolduğunu söyledi. Bizim meslektaşlarımızın bir çoğu, Devlet Filmcilik Komitesi ile birlikte beş, altı ay süresince yaptığımız gibi, filmcilikte temel, ideal bir model kullanamayacağımızı kavrayamıyorlar.

Karşıtlarımız şöyle diyorlar: Yenilenmeyi sinemaya götürmek mümkün değildir. Ülkede herşeyin değişmesini bekleyelim, daha sonra biz de yenilenmeyi uygular, gerekli projelerimizi hazırlarız v.s. Açık ki, genelde çıkmazda değiliz, ancak yalın kılıç saldıran atlı müfettiş gibi yaparak da, bir seferde herşeyin çözülmeyeceğini görüyoruz. Bunun, bütününde hızlı bir süreç olmadığını, bir günlük bir süreç olmadığını anlamış durumdayız.

Mihail Gorbaçov. Hiç bekletilmeden çözülmesi gereken sorunlar var. Ancak, hemen çözülemeyecekler de mevcut. Ayda yaşamıyoruz, mali durumumuzu biliyoruz, ekonomiden anlıyoruz ve ne yapacağımızı biliyoruz. "Ayğa kalk" diye bağırmanın vatansever, ne yapacağını ölçüp biçenin -ki böyle yapmak gerekir- vatansever sayılmadığı gibi bir görüntünün ortaya çıkmaması için herşeyi hesaba katmak gerekiyor. Her şeyi alçak gönüllü ve objektif olarak ele almalıyız. Tabi ki, doğayı koruma ve kültürü geliştirme programları hazırlamak kaçınılmaz. Ancak konut sorununu da unutamayız. İhtiyaçlar kendini dayatıyor. Benzeri bir durumu hastahanelerde de görmek mümkün.

Çok sorunumuz var yoldaşlar. Bu nedenle bize şöyle dememeleri için gerçekçi olmalıyız: "Konuşan ve yazan tüm sizler halktan yanasınız, tüm sorunları hemen kavrayıp hemen çözecek gücü olmayan, yönetim ise halka karşıdır". Bunu unutmayın. Hepimiz kültürümüzün önemi anlamış durumdayız. Potansiyelimiz çok büyük. Bu alan aracılığı ile kafaları ve vatansever davranışları canlandırarak bireyi geliştiriyoruz, onun tüm yeteneklerini geliştirmesi için ortam hazırlıyoruz. Önümüzdeki yıllarda derinlemesine çalışmayı ve kültürel yaşam için birçok maddi temel sorunu çözüme bağlamayı önümüze koyduk. Problemler çok, hatta burada, Moskova'da bile. Restore edilecek çok şey var, aynı zamanda birçok şeyi yeniden inşa etmemiz gerekecek.

E. Klimov. Yaratıcı yaşamın uyumlaştırıldığı filmcilik gibi bir alanda ve pratik olarak tüm alanlarla slintili olan sanayide yenilenme iki kere iki gibi ele alınamaz. Bu nedenle hem teorik, hem de pratik proje hazırladık. Yönetici ve bilim adamları bizimle birlikte çalışıyorlar. Devlet Filmcilik Komitesi, bizim için yapabileceği, elinin ulaşabildiği kadariyle, gelişmemize engel olan, ekiplerin özgül çalışmalarını sınırlandıracak herşeyi ortadan kaldırmaya çalıştı. Ancak bu çok az. Bir sürü dayatmayı silip süpürmek gerekir, eğer bu gerçekleştirilmesse hiçbir şey yapamaz, sinemaya yeni bir yapı veremeyiz. Çünkü, eskimiş kalıplarla elimiz bağlanmış olacaktır.

Sinemacılığın gelişmesini, diye devam etti Elem Klimov, teknik alandaki gerilik özellikle de seluloid, film çekme ve ses alma aygıtlarındaki kalite düşüklüğü engellemektedir. Filmlerin dağıtımının da rasyonel bir şekilde gerçekleşmesi gerekir.

Ekрана daha fazla dökümanter film getirmeli. Bu filmler güncel sorunlara değiniyorlar, yenilenmenin başarısına katkıda bulunuyorlar. Tümöyle, Sovyet sinemacılığı ülkemizin ve tüm dünyanın kültürel yaşamına daha fazla etki edebilir, etmelidir.

- Kitle iletişim araçları ve gazeteciliğin eylem yürütmesi gereken en önemli alanların içerisinde tarım, köylünün buna karşı tavrı gibi konular da bulunmalıdır- şeklinde konuştu "Oktyabr" dergisi baş redaktörü A. Ananyev. Aynı zamanda, A. Ananyev onu gerçekten isteyenler ve kaygı duyanlar için toprağı kullanma hakkı üzerine bir yasa çıkarılması gerekliliğine ilişkin olarak görüşlerini belirtti. Çıkarılacak böyle bir yasa ile üretici topraktan ve onun üretkenliğinden daha çok kaygı duyacaktır.

Edebi dergilere de değinen A. Ananyev, konuşmasını şöyle noktaladı; konu sadece geçmişte, özellikle de 30'lu yıllarla sınırlandırılmamalı. Aynı zamanda, estetik değerlerin belli başlı şekillerini biçimlendirelim, bu da, ulusal edebiyat değerlerimiz için kural oluştursun.

Sovyet Barış Koruma Komitesi başkanı G.A.Borovik, propagandayı güçlendirmenin, sosyalist ahlak değerlerini, idelerini ve çabalarını onaylamanın gerekliliği üzerine konuştu. Komünistler en iyi ahlaksal değerlerin taşıyıcısıdır. Bu konuda konuşmaktan kimi zaman rahatsızlık duysak da, bu dış ülkelerde bile kabul edilmekte. Ben ne abartıyor, ne de haklı eleştiriyi küçük göstermeye çalışıyorum, ancak gerçeğin tüm boyutlarıyla ortaya konulmasını istiyorum.

Ne zaman ki insanlara gerçeğin sadece tek bir yönü söylediği zaman, bu haklı olarak onda içten içe bir protestoya neden oluyor, çünkü insanoğlu hayatının boşu boşuna, ülküsüz geçtiğine inanmak istemiyor. Gerçekten de öyle olmamıştır.

Mihail Gorbaçov. En önemli olanı, onun yaşamının gerçekten boşa geçmemiş olmamasıdır.

G.A.Borovik. Acaba geçmiş kuşakların yaşamı boşa geçmiş olsaydı, şu anda tüm ülkenin, halkın, partinin yapmakta oldukları şeyleri yapabilir miydik?

Çünkü bazıları hâlâ yenilenme sloganiyle şimdi sosyalist devrimimizin 70 yıllık tarihinin silinebileceğine ve Çarlık Rusya'sının idealize edilebileceğini düşünüyorlar. Biraz abartıyorum belki, ama daha önce dokunulmazlığı olanlar vardı, şimdi ise dokunulmaz olanlar yaratılıyor izlenimi verilmekte. Bunun üstesinden gelinebilir ve geliştirilmesi gerekir.

Kişinin enternasyonalist olarak yetiştirilmesine daha fazla dikkat edilmelidir. Yayıncılar uluslar arasındaki ilişkilere yaklaşıırken, yayınlanan her materyelde çok daha fazla anlayışlı, hassas olmalı ve olayların özüne girebilmeli. Bu anlamda her şey çok iyi yürümüyor. Partimiz tarafından çelikleştirilen halkların dostluğu korumamız gereken en önemli kazanımımızdır.

Rusya Federasyonu Yazarlar Birliği Yönetim Kurulu başkanı S.Mihalkov, yenilenme koşullarında, çalışmanın zorlaşmış olmasına rağmen ilginçleştiğini, çünkü eski anlayış ve köhnemiş bakış açılarının kırılması gerektiğini vurguladı.

Satirik (hiciv edici) sinema dergisi "Fitil"in yazı işleri müdürü olarak benim için bile çok zor geliyor çalışmak, çünkü zaman çok değişti. Bizim de kendimizi değiştirmemiz, yeni ve daha derin ahlaksal konular bulmamız gerekiyor. (x) Edebiyat ve tiyatro daha derinleri eşelemelidir.

M. Gorbaçov. Burada oyun yazarları ve diğer alanlardaki temsilcilerin yenilenmeye kayıtsız kaldıkları söylendi. Ancak bunu söyleyen ben değilim. Eğer açtığımız bu büyük cepheyi derinliğine kavramadan işe başlayacaklar, eğer saçma eserler yaratacaklarsa, böyle bir yanıt bizim işimize gelmez. Herşeyin çok iyi özümsemesi, hazmedilmesi gerekiyor. İşte ondan sonra öyle eserler ortaya çıkacaktır ki, bir defa okunduğunda veya görüldüğünde belleğimize yerleşecek ve bize uzun yıllar için çıkış noktası olacaktır.

Daha sonra S.Mihalkov, Rusçanın Federal Cumhuriyet yazarlarının evrensel kültürü tanımalarında oynadığı rol, ulusal dil ve edebiyatların gelişmesi ve bireyin enternasyonalist olarak yetiştirilmesi konularında bir sıra öneride bulundu.

"Znamya" dergisi baş redaktörü G.İ.Bablanov'un değindiği konu ise, edebiyatta yenilenmenin rolü oldu. Şimdi dedi, politik ve sosyal yaşam konusunda çıkan materyeller büyük önem taşıyor. Hemen romanların doğmasını bekleyemeyiz. Üretim konularını anlatan eserlerin ömrü çoğu zaman bir kelebeğinkinden daha kısa sürüyor, çünkü, tutuculara karşı yenilikçiler semasına göre doğuyorlar. Yenilikçi ortaya çıkar çıkmaz herşey değişiyor. Ekonominin kendisinin yeniliğe karşı duygusuzluğuna hiç değinilmiyor. Bu edebiyat iyi bir sonla biter -yenilikçi, tutucuya galip gelir- ve işte bu şekilde hiçbir şeyin değişmemesine katkıda bulunmuş olur. İşte edebiyat bunu yapmamalı, yapmaya hakkı yok. Yenilenme sadece cesaret istemekle kalmaz, sadece toplumda ekonomik ve yasal temellerle yetinemez, aynı zamanda, ahlaksal temelleri de yaratmak gerekir. İnsanın, hem emekçi hem de bir birey olarak alçak gönüllülüğe, ahlaksal değerlere ihtiyacı vardır, o bir makina parçası değildir, bu nedenle yenilenmenin sonul amacı ekonomi değil, geliştirilmiş zengin bir ruha sahip insandır ruhsal bakımdan zengin bir halktır.

Büyük Ekim Sosyalist Devrimi sonrası, diye devam etti konuşmacı, devrimi gerçekleştiren, Büyük Anavatan Savaşında tavırlarını koruyan

(x) On yıl önce iyi olan, bugün yetersiz kalıyor.

kişiliklere daha fazla uzanmak gerek.

"Sovyetler Birliği" dergisi baş redaktörü N.M.Gribaçov, Haziran Plenumunun en ilginç çalışmalarını yenilenme kavramının biçimlendirilmesi oluşturmaktadır, diye sözlerine başladı, ve şöyle devam etti: Zorlukla yürüyecek çok şey var. Daha, çok şeyin somutlanması, veya düzeltilmesi gerekmekte, ancak artık bir bakış açımız eylem için hazırlanmış çok yönlü ve kapsamlı bir programımız var.

Ancak, bugün sosyalist kültürü kucaklayabilecek bir görüşe sahip miyiz? Şimdilik hayır, yaşamın değişik yönlerine ilişkin ilginç görüşler ortaya atılmış olsa bile. Yetmiş yıldır sosyalist bir toplumda yaşıyoruz. Bizim toplumumuz, burjuvazinininkinden kökten farklıdır, bunu temelden iyi belirlemek lazım. Bu konuya hem felsefeciler, tarihçiler hem de sanatçı birlikleri eğilmelidirler.

V. Karpov, SSCB Yazarlar Birliği Birinci Sekreteri, Sovyet Birliğinin enternasyonalist birliğine değindi. Düşmanlarımız, Sovyet halklarının tek bir harçtan yoğrulmuş olmasından ve bunun yenilenmenin gerçekleşmesine büyük yardımı olacağından korkuyor ve bu nedenle birliğimize çomak sokmaya çalışıyorlar.

V. Karpov daha sonra, kendisinin de katıldığı Byelorusya ve Ukrayna Yazarlar Birliğinin Plenumlarına ilişkin izlenimlerini anlattı. Plenumlarda somut olarak iki dillilik sorunu tartışıldı: Ulusal dil ve Rusça'nın okunması. Tartışma ciddi ve yapıcı bir karakter taşımaktaydı. konuşmacı, hem Rusça hem de federal cumhuriyetlerin ulusal dillerinin okunması konusunda somut önerilerde bulundu.

V. Karpov edebiyat ve sanat dergilerinin Oktobr Devrimiyle ilgili ve zengin içerikli çok az materyal yayınlamaları sorunu üzerine dikkatleri çekti.

A. Dementyev, "Yunost" dergisi baş redaktörü, gençliğin yenilenmeye desteği hakkında konuştu. Bugün tartışılan birçok konu gençliği de ilgilendirmekte. İşte ben bu konular üzerinde duracağım. Benzetmeli konuşacak olursak, Haziran Plenumu hepimiz için yaşam kitabı haline geldi, özellikle de gençlik için. Büyük miktarda okuyucu mektubu aldık. Bu mektuplarda gençlik, çok heyecanlandığını ve bugün tüm ülkede olan değişikliklerde parti çizgisine omuz verdiklerini belirtiyorlar. Şöyle söylendiği öne sürülüyor: Gençlik için bu bir taraftan kolay, diğer taraftan ise zor. Gençliği yeniden biçimlendirmek değil, kazanmak gerekir.

Gençliğin ayrı cinsten (heterojen) olduğu düşüncesindeyim. Onun bir kesitine yeniden biçim vermek lazım, çünkü o, yaşadığı belli bir yaşam kesitinde bugün savaşımamız gereken bir sıra olumsuz etmenin etkisi altında kalmıştır. Ancak, gençliğin diğer bir kesimi var ki, sonuçta onu dürtülemeliyiz.

Bu anlamda, ideolojik düşmanlarımız gençliğimizi olumsuz yönde etkilemek için her şeyi yapıyorlar. Bugün biz şunu söyleyebiliriz ki sahip olduğumuz tartışma özgürlüğü düşmanlarımızın tüm propagandalarını boşa çıkarmıştır.

"Yunost" dergisinde gençliğe yönelik 20 sorulu bir test yayınlandı. Binlerce yanıt aldık. Sonuçlar olağanüstü etkileyici.

Örneğin, bir genç işçi şunları yazıyor: "Partiye girme isteğinde bulundum". Ve bunun için tam da şimdi yaptığını açıklıyor: Partiye girmeyi, partiye girebilecek yaşa geldiğim için değil, partinin prestijinin artması, yeni fikirler yükseltmesi ve tüm dünyada saygınlığının artması nedenlerinden dolayı istedim. Ve kendisine ek bir onur verecek bir prestij daha var: Devrimin 70. yıldönümünde partiye girmek.

Daha sonra yazar, gençliğin Arbat caddesini çok sevdiğini söyledi. Ancak öğleden sonraları burası cansız bir bibloyu andırıyor. Her yer kapalı ve gençliğin vaktini geçirecek bir yeri yok.

Mihail Gorbaçov. Kendisini çevreleyen park çemberine kadar tüm Moskova merkezinin yazıhaneler değil, insanların arkadaşlarıyla buluşup sohbet edebileceği yerler şeklinde düzenlenmesi fikrine katılıyorum. Tüm bunları insanların hoşuna gidecek şekilde yapmalı. Daha öncede söylendiği gibi Moskova'nın bu konuda hazır bir programı var.

Daha sonra A. Dementyev, yeni kuşak işçilerin ahlaksal eğitimi üzerinde durdu. Dergi redaksiyonu meslek okulu öğrencilerinin sorumluluğunu üzerine aldı. Biz diye devam etti konuşmacı, cumhuriyetlerin tüm sanatçı örgütlerine, tüm kültür kurumlarına yönelerek tüm ülkeyi harekete geçirmek istiyoruz. Şimdi meslek okullarında okuyan öğrencilerin yarın fabrikalarda işe başladıklarında gerçekten her anlamıyla eğitilmiş, canlı insanlar olmalarını sağlamak için her şeyi yapmak gerekmektedir.

Son olarak, inanıyorum ki hepimiz, ilkokul öğrencileri, meslek okulu öğrencileri için, tüm diğer okuyucular için "Tarih" dergisinin gerekliliğini duyuyoruz. Kutsal bir söz, kutsal bir kavram olan "hatıra", provakatörlerin, eli kırbaçların eline düştü, onu korumamız, tüm saflığı ile korumamız gerekir. Bu anlamıyla "Hatıra" halkımız için kutsal, çok sevilen bir sözdür.

"Teatr" dergisi müdürü A. Salinski, konuşmasını sovyet tiyatrosunun gelişmesine yöneltti. Eleştiriye, iyiden yana olan güçlerin kazanması için ihtiyacımız var ve geçmişte yapılan hatalardan, tarihsel olarak üstü örtülenlerden açıkça konuşmak lazım.

Daha sonra konuşmacı, ülkede, hatta büyük şehirlerde tiyatro ağının çok ağır geliştiğine dikkatleri çekti. Aynı zamanda, kiraların çok yüksek olması nedeniyle Kültür Sarayı lokallerinden yeterince faydalanılamadığını belirtti. Tiyatro çalışmalarının daha da geliştirilmesi üzerinde durdu.

SSCB Televizyon ve Radyo Devlet Komitesi başkanı A.Aksionov, TV ve radyonun sanatçılar birliğiyle ortak çalışmaları üzerinde durdu.

x x x

Karşılaşmanın sonunda Mihail Gorbacov şunları söyledi: Burada konuşulanların hepsi bana güç verdi. Bu karşılaşmaya büyük değer biçiyoruz. İlişkilerimizi aynı biçimde geliştirmeye devam edeceğiz. Merkez Komitesi ve hükümet, ilişkilerimizin, ortak davamızdan yola çıkarak, sonucunun düşünce ve görüşlerine saygı temelinde karşılaşma, sohbet, tartışma ve genel ortak yaklaşımlar belirlemek şeklinde olmasını uygun bulmaktadır. Hepimiz, halkın, ülkemizin hizmetindeyiz, sosyalizme hizmet ediyoruz. Hem parti, hem de yaratıcı güçler halkın hizmetindeler. Onurla çalışmak gerekir. Onurla ve yiğitçe.

İkinci olarak. Karşılaşmamızdaki hava çok hoşuma gitti. Bu hava, tüm toplumda ülkede olanları yansıtıyor. Sanıyorum bu hava olmaksızın, karşılaşmamızdan şu andaki izlenimlerimizi çıkaramazdım. Aramızda sürekli bu havayı korumamız gerekir. Onu korumak, kalıcılaştırmak ve geliştirmek. Doğal olarak, temaslarımız bu tür karşılaşmalarla sınırlı kalmamalı. Lütfen, eğer bir dayanışmaya ihtiyacınız olursa, Merkez Komitesi'nin kapıları her zaman açıktır. Doğrudan, içtenlikli ve açık yürekli bir diyaloga hepiniz hoşgeldiniz.

Sizler, toplumun yenilenmesi yolundaki politik çizgimizin güç kazanması, derinleşmesi ve her defasında daha büyük sonuçlar verebilmesinin sorumluluğunu taşıyorsunuz. Sizler bu sorumluluğu bizlerle, partiyle paylaşıyorsunuz.

Devrimimizin 70. yıldönümünü anmaya hazırlanıyoruz. Alınan yolu derinlemesine analiz etmemiz, tarihsel analizle yenilenme sürecinin güncel sorunlarını organik bir şekilde bütünleştirmemiz gerekiyor. Şanlı tarihimizle gurur duyuyoruz ve bu maddi, kültürel zenginliğimizi artırmaya hazırız. Açıklığı, demokrasi ve eleştiri ortamı içinde toplumumuzun açık karakterini korumamız gerekir.

Bu nedenle, karşılaşmamızı başladığım gibi bitirmek istiyorum. Sizin mücadele ettiğiniz cepheye büyük değer veriyoruz: Yoldaşlar, bizim için sizin savaşımınız çok önemli. Bu cephenin yeniliksiz geçmesini istemiyoruz, tam tersine, istediğimiz, yeniliklerin geleceği aydınlatan politik çizgimize hizmet etmesidir. Sizlere başarılar diliyorum !

— . —
Mihail Gorbaçov

"Yenilenme Pratik Eylem Gerektirir"

SBKP MK salonunda kitle iletişim araçları ve sanatçı birlikleri yöneticileri ile yapılan toplantı.

14 -Temmuz- 1987

TKP Çeviri Servisi

Kaynak: *Moskovskiye Novosti*, Sovyet Dostluk Birliklerinin ve *Novosti* basın ajansının haftalık dergisi

Yazarın adı: Yegor YAKOLEV, *Moskovskiye Novosti* Gazetesi Başredaktörü

Yazı başlığı: Açıklık, Demokrasi, Sorumluluk

SBKP MK'nin bir toplantısından notlar^x

15 kişi söz aldı, yaklaşık 50 dakika toplantıyı açan ve kapayan Mihail Gorbaçov konuştu. Toplantı öğleden önce saat 10.00'da başladı ve 16.00'da görüş alışverişi ile sona erdi. Bu, daha çok diyaloglardan oluşuyordu. Gorbaçov her konuşmacıyla tartıştı -yeni görüşleri ele aldı, onları geliştirdi, tartıştı ya da reddetti. Sürekli bir düşünce alış verişiydi bu, kendini beğenmiş, hiç bir şey söylemeyen, komplimanlara boğulmuş bir boş laf yığını değil. Her görüş kendi başına bir değerdir; gerçek bir görüş alışverişi ancak eşitler arasında mümkündür ve demokratik bir nitelik taşır.

Son sayfasına kadar dolmuş olan not defterimi kapadığım zaman, redaksiyona döner dönmez onu hemen yeniden açacağımı bilmiyordum. Telefonun gürültüsü koridordan duyuluyordu. Tanınmış bir sahne yazarı soruyordu:

"Nasıl geçti toplantı? Ne görüşe varıldı?" Hemen ardından ünlü bir yayıncı telefon etti, aynı şeyleri sordu. Sorular üstüne sorular -yalnız merak değildi bu, aynı zamanda kaygıyı duymak mümkündü seslerde: Yaşamımıza yol bulan yenilik bozulmuyor mu, eriyip gitmiyor mu?

Ne yanıt verilebilir buna? Her şeyden önce şu: 1986'da, 27. Kongrede

^x 13 Şubat 1987'de SBKP Merkez Komitesinde yığın iletişim araçları ve propagandanın yönetici temsilcileriyle bir toplantı yapıldı. Nesnel bir görüş alışverişi içinde SBKP MK Ocak Plenumunun (1987) kararlarından doğan, basın, televizyon ve radyonun güncel görevleri irdelendi. Toplantıda SBKP MK Genel Sekreteri Mihail Gorbaçov konuştu.

alınan kararlar iyi düşünölmüş, uzun erimli planlanmış kararlardır. SBKP MK Ocak Plenumu gelişmenin köklü karakterini daha da derinleştirdi. Daha plenumun hazırlanması sırasında bu işin kolay olmadığı anlaşıldı: Toplantı sırasında söylendiği gibi, oturum üç kez ertelenmek zorunda kalmıştı. Çünkü plenum, dönüşümün teori ve politikasını planlamak ve 27. Kongrenin çizgisini pratik iş düzeyine getirmekle görevliydi. Ocak plenumu kendinden bekleneni verdi. Yine de kaygı dolu sorular bitmiyor, hatta temelsiz tahminler çıkıyor ortaya. Neden?

Önce kabahat kendimizde... Mümkün olduğu kadar hızla, tabanlarımız altında kızgın kömür varmışçasına göstermeli, basmalı, sahneye çıkarmalıyız kilit altında tutulan her şeyi. Onyıllar boyunca gizli tutuldu bunlar, ve şimdi biz bunları bir günde kamuoyuna maletmek istiyoruz.

Niye? Yoksa bir kez yarı yolda kalındığı için mi? Bir kez çamaşır makinesine sokulan kedinin hayatı boyunca çamaşır makinası kompleksi edindiği gibi mi? Kendi yaşantılarımızı politika ile karıştırıyor ve bu yüzden de acemice davranıyoruz.

Nedeni var mı bunun? Hayır buna neden yok, diye altı çizildi toplantıda. Toplum, dönüşümleri acılar içinde yarattı. Kimsenin kritik devirde dönen motoru yavaşlatıp boğmaya niyeti yok. Bunu yapmak, dönüşümden vazgeçmek demek olurdu. Oysa şimdi onu desteklemek gerekiyor; onu korumak, geliştirmek ve ilerletmek. "Başka bir seçeneği olan var mı?" diye sordu Mihail Gorbaçov toplantıya katılanlara. "Başka seçenek yoktur!"

Not defterinden: Gorbaçov, kendi belirttiğine göre dar bir çevrede konuşulmuş olan bir konuya değiniyor. Plenum, dönüşüm gereksizdir, vazgeçilmeli sonucuna varsaydı, o zaman kendisi başka türlü çalışmayacağını söyleyecekti. Dönüşümün işe yararlılığı üstüne tartışmaya son vermek gerekiyordu. Bunu değil, onun nasıl gerçekleşeceğini tartışmak gerekiyordu.

Ama şimdi, yarını düşündük mü bizi yine kaygılandıran başka bir şey var: Alışmamışız demokratik şekilde düşünmeye ve karar vermeye, ya da karşı görüşe hak vermeye.

Eleştiri ve özeleştiriye sağlamak

Redaksiyondaki bazı telefon konuşmalarında, daha ilk kelimelerden sonra telefon eden okuyucunun gazetede yayınlanan yazılardan biriyle görüş birliğinde olmadığı anlaşılır. Ona: "Yazarın görüşüne katılmıyorsanız, sizin görüşünüzü de gazetede basmaya hazırız" denir. Kural olarak konuşma burada biter: Görüşünü bir telefon konuşmasında açıklamak kolaydır, bunu kamuoyu önünde savunmak ise tümüyle başka bir şeydir. Dost çevresinde demokrasiden söz etmek kolaydır, ama onun yasalalarını dürüstçe izlemek çok güçtür... Gece vakti milis ünlü bir şairi durdurur, arabasını -pek alkollü bir halde- sürmektedir şair. "Ne o tanımadınız mı beni..." diye şaşar edip. "Elbette tanıdık, siz herkesten, kimliğine bakılmaksızın eşit şekilde hesap sorulmasını savunan kişisiniz," diye yanıt verirler ona. "Şimdi siz de herkes gibi sorumluluğunuzu taşımalısınız"

Demokrasiyi öğrenmek ve bilmek gerek. Toplantıda altı çizildiği gibi, Ocak Plenumunun en önemli sorunu demokrasiyi ekonomide, politikada ve partide geliştirmektir. Ancak ardıcıl bir demokratikleşme önleyebilir toplumun eski hatalara yeni den düşmesini.

Not defterinden: Bir konuşmacı, daha şimdiden basındaki eleştirici sesleri duymazdan gelmenin yöntemlerinin geliştirildiğini söylüyor. Örneğin sessizliğe bürünüyorlar, ya da boş laflarla yanıt veriyorlar. Bunlar arasında basına tepeden bakmak da var, plenumdaki bir konuşmada bu dile getirildi. Mihail Gorbaçov'un bu konuda görüşü: Herkes kendi görüşünü açıklayabilir. Ve özgül görüşler geliştirmek saygı-değer bir iştir. Karşıt görüşlerin geçerliliğini kabul etmesini öğrenmek gerek. Bundan başka bir davranış biçimi demokrasi üzerinde baskıya götürür. Her şey güzelce dümdüz edilmişse, bu demokrasi değildir. Demokrasinin bütünsel bir parçası da polemiktir. Ama toplantıya katılanlardan biri, polemik çok kızgın olursa, gerçeğin buhar olup uçabileceğini işaret etti.

Mihail Gorbaçov şöyle dedi: Bir kısım dogmalardan kurtulduk mu, yenilerine yakalanıyoruz. Şimdi moda oldu, her şeyi ve herkesi eleştirmek - yalnızca basını eleştiri dışı tutmak. Oysa toplumumuzda kimse gerçek üzerine son sözü söylemek gibi bir hakka sahip değil.

Basınıımızdaki en önemli etkin kişiler muhabirler ve yazarlar değil, halktır. Basın halkın görüşünü dile getirmeli. Başka türlüşünü düşünmek ve yapmak ta antidemokratik olurdu zaten.

Tarihsel doğru değişmez

60'lı yılların başında "Seninle birlikteyim" isimli kitabımı yazmıştım. Bu kitabın bir bölümünde Sovyetler Birliği'nin kahramanı General İvan Solovyov ile bir gece konuşması yer alıyor. Stalin'in bir çok yaptıklarını affetmiyordu o. Ama aynı zamanda ülkenin nasıl ikinci beş yıllık planı tamamladığını, "Don nehri durgun akar"ın^x nasıl dilden dile dolaştığını da hiç bir zaman unutamayacağını söylüyordu. Çkamov'un^{xx} unutulmaz uçuşu da bu zamana rastlıyordu, herkes onun Amerika'dan dönüşünü bekliyordu.

Yazılar yayınevinde yıllar boyunca bir çekmecedeki kaldılar, çünkü oradakilerin görüşüne göre yazar Stalin'i yeterince eleştirir ele almamıştı. 1965 başlarında kitap buna rağmen yayınlandı. Basında olumlu eleştiriler çıktı. İkinci bir baskısı hazırlandı. Ama çıkmadı. Yayınevinde bu kez yazarın Stalin'i ölçüsüzce eleştirdiği sonucuna varmışlardı. Birinci baskıdan, vazgeçilen ikinci baskıya kadar yalnızca bir yıl geçmişti. SBKP MK'nin "Kişiyi tapmanın ve sonuçlarının aşılması üzerine" kararı da^{xxx} kaldırılmış değildi...

Geçtiğimiz uzun yol boyunca o kadar çok sapmalar yaşadık ki, kendimiz de şaşmış bakmaya başladık -bir gözümüz sağa, bir gözümüz sola... Ve görülüyor ki, bir hamlede doğrulup kalkmaya yetmiyor gücümüz.

^x Rus-Sovyet yazarı Mihail Şolohov'un (1905-1984) romanı; roman birinci dünya savaşı ve iç savaş yıllarında Don Kazaklarının yaşamının dev bir tablosudur. Yazar devrimde bu halkın yazgısını büyük bir ustalıklarla anlatır. Yazılışı 1928-1940. 1965'de Nobel ödülü aldı.

^{xx} Valeri Çkamov, Sovyet deneme pilotu (1904-1938); 1936 ve 1937'de Moskova'dan Nikolayevsk-Amur'a ve Moskova - Kuzey kutbu - Vancouver (ABD) arasında hiç ara vermeden uçuşlar yaptı.

^{xxx} 30 Haziran 1956'da alındı. Stalin'in putlaştırılmasının sosyalist demokraseye yabancı bir görüntü olduğu, değerlendirmesini içerir.

Toplantıda tekrar tekrar tarihimizi dikkatle, itinayla ele almamız gerektiğinden söz edildi. SBKP MK Ocak Plenumu (1987) geçmişin eleştirisel bir analizini yaptı. Bu yapıldığı sırada şöylesi duygular yayılmaya başlamıştı: Dünyanın gözleri önünde kendimizi pek fazla açığa çıkarmış olmuyor muyuz? Güçlüklerimizden çok fazla şikayet etmiyor muyuz? Hiç iyi şeylerden söz etmeyecek miyiz? Oysa Ocak Plenumu yaşamımızdaki görüntülerle uğraşıyordu, kişilerle değil. Sorun, geçmişin öğrettiklerinden bize bugün ve yarın yararlı olabilecek dersler çıkarmaktı. Mihail Gorbaçov'un toplantıda söylediği gibi, sorun bu görüntülerin temeline inmek, böylece durumun ne olduğunu ve ne olup bittiğini anlamak sorunuydu.

Tarihimizde her soruya yanıt var. Pek çok kişi birleşiyordu şu görüşte: Bize öylesi bir okuma kitabı, öylesi bir tarih gerekli ki, geçmişe artarak duyulan ilgiye -ki günümüz toplumunun karakteristik bir özelliği bu- yanıt verebilsin. Unutulmuş isimler, "Beyaz lekeler" olmamalı onda. Tarih, nasılsa öyle olmalı. Kopya edilmemeli ve ütülenmemeli. 70 yıllık yolumuzun tüm kesimlerindeki her ileri hamle saptanmalı. Endüstrileşmenin güçlükleri unutulmamalı. Bunlar olmasaydı, Sovyet insanı faşizmin tekerlekleri altında çiğnenip giderdi. İsimler unutulmamalı; ama bundan da daha ahlaksızcası, halkın yaşamındaki kimi dönemleri tümüyle unutmak ya da suskunlukla geçiştirmektir.

Not defterinden: Bir konuşmacı, toplum bilimlerin geri kaldığını ve en kısa zamanda bu alanda yeni güçler yetiştirmenin mümkün olamayacağını söylüyor. Mihail Gorbaçov sorunun böyle konmasına karşı. Yanıtlıyor: Dönüşümü halkımızla, partimizle, aydınlarımızla, bilim adamlarımızla -elimizde bulunan tüm güçlerle gerçekleştireceğiz. Bundan başka bir yöntem maceracılık olurdu.

Halkın Öz çıkarına

"Leninci Komsomol" tiyatrosunda bir temsilden sonra sanat yöneticisi Mark Saharov ile görüştüm. Kendisi tiyatro alanındaki denemenin^x

^x 1 Ocak 1987'de ülkenin bir sıra tiyatrosunda bir deneme başlatıldı. Tiyatro kolektifleri çalışmalarında daha büyük bir özerklik kazanacak ve faaliyetlerinin sonuçlarından sorumlulukları da artacak. →

girişimcilerinden biri, ve şimdi bunu yaşama geçiriyor. Sordum, bugün bu denemeye dolaysız maddi çıkar açısından ilgi duyan oyuncu var mı diye. Yanıtı şu oldu: "Helhalde yok. Ama pek çoğu tiyatroculuğun gelişmesini sürdürmesi için bunun öneminin bilincindeler." Toplantıda dönüşümün herkesi ilgilendirdiği söylendiği zaman bu konuşma geldi aklıma. Burada yalnızca devlet ürün denetimini anımsatmak yeter^x. Kimileri için dramatik sonuçları oldu bunun. 1987 Ocağında makine üretimi işletmelerinde yüzde 7'den yüzde 30'a kadar ürünün reddedildiği yerler oldu. Yine de insanlar başka türüsünün mümkün olmadığını söylüyorlar.

Not defterinden: Bir konuşmacı insandan daha fazla şey istemek ve bunu demirden bir elle gerçekleştirmek gerektiğini açıklıyor. Gorbaçov katılmıyor bu görüşe: Neden demirden bir elle? Akıllı bir elle!

Doğruyu söylemek gerekirse hiç beklenmedik bir anda sözü Berst barış anlaşmasına^{xx} getiriverdi Gorbaçov. Evet, Lenin'in utanılası, dayatılmış, duyulmadık ölçüde ağır, zalim, köleleştirici, haydutça ve sonsuz derecede aşağılayıcı sözleriyle nitelediği o anlaşmaya. Benzerlik nerede? Brest barışı geçici çıkarların dünya ölçüsünde tarihsel bir dönüm noktasının yararına, en yüksek düzeyde çıkarlar uğruna nasıl feda edilebileceğinin örneğidir.

Tiyatroculuk alanında yönetimin demokratikleştirilmesi temelinde hem yaratıcı girişkenlik hem de toplumsal adaletin ardıcılılıkla ve her yanlı geliştirilmesi isteniyor.

^x 1 Ocak 1987'den bu yana endüstri işletmelerinde ürünler üzerinde devlet denetimi uygulanıyor.

^{xx} Mart 1918'de Almanya, Avusturya-Macaristan, Bulgaristan ve Türkiye mihver ülkeleri ile Sovyet Rusya bir barış anlaşması imzaladılar. Bu anlaşma Polonya'ya, Baltık bölgesine, Beyaz Rusya'nın bölümlerine ve Trans Kafkasya'ya Almanya'nın el koymasını ve altı milyar Mark haraç ödenmesini öngörüyordu. Anlaşma ülkenin zor durumu nedeniyle zorunluydu, ama Birinci Dünya Savaşından çıkmayı sağlıyor, Sovyet devletini güçlendirmek için bir nefes alma fırsatı yaratıyordu. 1918 Kasımında anlaşma Sovyet hükümetince geçersiz ilan edildi.

Kuşkusuz, dönüşüm büyük şeyler istiyor herkesten, bu yüzden günlük çıkarlarımıza, daha doğru söyleyişle günlük alışkanlıklarımıza ters düşüyor. Ama dönüşümün devrimci karakterine inanıyoruz biz. Ve devrimin halkın öz çıkarları için gerçekleştirildiğinin bilincinde olmalıyız. Maksim Gorki "Vladimir Lenin, kendinden önce hiç bir insanın yapmadığı kadar, insanları alışageldikleri yaşamı yaşamaktan alıkoyan insandı" derken, tam da çıkarların bu diyalektiğine işaret etmiyor muydu?

Not defterinden: Mihail Gorbaçov sayılara olan tutkumuzdan çoğu kez önemli süreçleri gözden kaçırdığımızı işaret ediyor tekrar tekrar. Dönüşümü rakkamların arasına sıkıştırmaya çalışıyoruz; oysa insanlar mektuplarında bize, çalışmak şimdi zevk veriyor diye yazıyorlar. İnsanların yaşamdan daha fazla tat almalarını sağlamalıyız, onların umursamazlıktan kurtulmalarına yardımcı olmalıyız. Bu, tüm sayılardan daha önemli... Sayıların ve seçilen kişilerin sayısını veren istatistikler coşturuyor bizi, oysa tüm halk politik angaje olmuş.

Dönüşüm insanları birbirinden ayırmamalı, birleştirmeli. Eleştiri ve açıklık yüksek sorumluluk bilinci gerektirir. İnsanların kendilerini hakarete uğramış hissetmelerine, güvensizleşmelerine, ruhsal olarak yaralanmalarına izin verilmemeli. Anlayış, iyi niyet, yardımseverlik gerek; ancak böyle herkes yerini bulabilir, ve yalnızca yeni toplumun kurucusu adını taşımakla kalmaz, gerçekten kurucusu olur da.

Not defterinden: Mihail Gorbaçov rayon düzeyinde bir sorumlunun hakaret dolu sözlerle azarlandığı bir makaleye işaret ediyor. Demokrasiye ne gerek var öyleyse? Ola ki bu insan gerçekten kötü bir sorumludur. Ama insandır o! Onun şerefiyle oynamaya kimin hakkı var. Sütün kaymağını ayırıp ayranını döken bir süt ayırma aracı mıyız biz?

SBKP Merkez Komitesi toplantısı hakkında bana soru soran son kişi Moskova'ya gelen Amerika'lı bir gazete muhabiriydi. Teleksler SBKP MK toplantısı hakkında bir rapor veriyorlardı, ama Amerika'lı meslektaşım birinci elden bilgi istiyordu. Onu da aynı şey ilgilendiriyordu: Eleştiri sürece mi? Açıklığın geleceği nasıl görünüyor? Birbirimizi anlamamız kolay olmadı. Karşıt görüşleri temsil ediyor-duk. Ben sosyal adalet ilkelerinin zedelenmesini, yaşamımızda açık-

lığın eksikliğini, sözlerle eylemlerin, politika ile ahlakın birbirini tutmamasını benim kuşağımın eğitildiği ve benim de çocuklarımı eğittiğim ideallerden bir sapma olarak hissediyordum. Konuğum için ise her şey tam tersine idi. Onun için sosyalizm demokrasinin olmaması demekti. Ve daha fazla demokrasi için verilen tüm çabaları kendi sosyalizm anlayışı ile bağdaştıramıyordu. Amerika'lı muhabir bizim redaksiyona uğrayacağına söz verdi. Ona sormayı çok isterdim: Yüreğinde tüm yaşamı boyunca uğrunda çabalayacağı, tüm sınavları verebilen bir ideal taşıyor mu? Ne büyük bir mutluluk bir idealin gerçek olduğunu yaşamak! Sanırım Lion Feuchwanger söylemiş, insanlığın gelişmesinde yine de bir ilerleme var diye. İnsan neredeyse ona inanabiliyor. Yeter ki bunu insanın bilinçli yaşamı ile sınırlı bir kaç on yılın içine mutlaka sığdırmaya kalkmayalım. Peki, ya bir de Feuchwanger haklı değilse?

Moskovskiye Novosti
Sovyet Dostluk
Birliklerinin
ve Novosti
basın ajansının
haftalık dergisi